



**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI**

**SURİYELİ GÖÇMENLERİN UYUM SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE SİVİL
TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

GÖKHAN BODUROĞLU

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ RECEP ÇELİK

**YALOVA
MART 2023**



T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

SURİYELİ GÖÇMENLERİN UYUM SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE SİVİL
TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

GÖKHAN BODUROĞLU

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ RECEP ÇELİK

YALOVA
MART 2023

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez/Proje Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım “Suriyeli Göçmenlerin Uyum Sorunlarının Çözümünde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Ankara İli Örneği” başlıklı bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti hâlinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Gökhan BODUROĞLU

ÖNSÖZ

Doktora eğitimim boyunca önemli katkılar sağlayan başta danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Recep ÇELİK'e ve tezimin her aşamasında uzmanlıklarıyla önemli katkılar sağlayan Doç. Dr. Harun CEYLAN'a, Prof. Dr. Muharrem ES'e, Doç. Dr. Recep YILDIZ'a ve Prof. Dr. Yusuf GENÇ'e çok teşekkür ediyorum.

Araştırmam boyunca yanımda olmasının güveniyle her zorluğun üstesinden gelmeyi başardığım, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen eşim Seda KILIÇ BODUROĞLU'na en içten teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Eğitim hayatım boyunca her zaman desteklerini yanımda hissettiğim anneme, babama ve kardeşlerime verdikleri destek için minnettarım. Bana duydukları güven ve inanç sayesinde, zor zamanlarda bile çalışmaya devam ettim ve tezimi tamamlama konusunda istekli kaldım.

Son olarak araştırmam boyunca yardımlarını, cesaretlerini ve değerli görüşlerini sunan arkadaşlarıma ve araştırma faaliyetlerine katılarak araştırmama katkıda bulunan kıymetli zamanlarını, bilgilerini ve deneyimlerini paylaşan tüm katılımcılara teşekkür ediyorum.

Mart-2023

Gökhan BODUROĞLU



İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	i
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	ix
TABLolar LİSTESİ	xi
ÖZET.....	xvii
ABSTRACT	xix
1.GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi	3
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Soruları.....	4
1.4. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları	5
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Göç ve Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar	7
2.2. Göç Nedenleri	10
2.3. Göç Türleri	11
2.3.1. Sebebine göre göçler	11
2.3.2. Zamana göre göçler.....	11
2.3.3. Göç eden nüfusun niteliğine göre göçler	12
2.3.4. Ülke sınırına göre göçler	12
2.3.5. Yasallık durumuna göre göçler	12
2.4. Göç Teorilerine Genel Bakış.....	13
2.4.1. Ravenstein’ın göç kanunları.....	13
2.4.2. İtme çekme teorisi	14
2.4.3.Petersen’in beş göç tipi	14
2.4.4. Kesişen fırsatlar teorisi.....	15
2.4.5. Merkez - Çevre teorisi.....	16
2.4.6. Göç sistemleri teorisi.....	16
2.4.7. İlişkiler ağı (network) teorisi.....	17
2.5. Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları Kavramları	18
2.6. Sivil Toplum Kuruluşların Özellikleri	21
2.7. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri	22
3. GÖÇ SONRASI UYUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI.....	25
3.1. Dünyada Göç Alanında Sivil Toplum Kuruluşlarının Gelişim Çizgisi	25
3.2. Türkiye’de Göç Alanında Sivil Toplum Kuruluşlarının Gelişim Çizgisi	28
3.3. Suriye’den Türkiye’ye Kitlesel Göç Süreci ve Mevcut Durumu.....	30
3.4. Türkiye’de Göçmenlere Yönelik Hukuki Düzenlemeler	32
3.5. Uyum ve Türkiye’de Suriyeli Göçmenlerin Uyum Sürecini Etkileyen Faktörler	35
3.6. Türkiye’de Suriyeli Göçmenlerin Uyum Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları	41

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, BULGULAR VE TARTIŞMA	47
4.1. Araştırma Modeli	47
4.2. Araştırma Evreni ve Örneklemi	48
4.3. Araştırma Veri Toplama Araçları	49
4.4. Araştırmanın Etiği	51
4.5. Araştırmanın Veri Toplama Süreci	51
4.6. Araştırma Veri Analiz Yöntemleri	52
4.7. Araştırmanın Bulguları.....	55
4.7.1. Araştırmanın nicel bulguları.....	55
4.7.2. Araştırmanın nitel bulguları	93
4.7.2.1. Suriyeli göçmenlerin karşılaştığı sorun alanları.....	93
4.7.2.1.1. Toplumsal kabul ve birlikte yaşam sorunları	93
4.7.2.1.2. Barınma yeri ve daimi ikamete erişime ilişkin sorunlar	96
4.7.2.1.3. Temel ihtiyaçlarına ilişkin sorunlar.....	99
4.7.2.1.4. Çalışma hayatına ilişkin sorunlar	100
4.7.2.1.5. Eğitim hizmetlerine ilişkin sorunlar	103
4.7.2.1.7. İletişim sorunları	109
4.7.2.1.8. Bilgilendirme ve yönlendirme hizmetlerine ilişkin sorunlar.....	110
4.7.2.1.9. Hukuki statü belirsizliğine ilişkin sorunlar	111
4.7.2.1.10. Sosyal hizmete erişime ilişkin sorunlar.....	113
4.7.2.1.11. Ayrımcılık ve sosyal dışlanma kaynaklı sorunlar	113
4.7.2.2. Sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlerin uyum sorunlarına yönelik çalışmalarının rolü.....	119
4.7.2.2.1. Toplumsal kabul ve birlikte yaşama yönelik çalışmalar	120
4.7.2.2.2. Konut ve temel eşya ihtiyaçlarının sağlanmasına yönelik çalışmalar	123
4.7.2.2.3. Temel eşya ihtiyaçlarının sağlanmasına yönelik çalışmalar	124
4.7.2.2.4. Temel gıda ve giyim ihtiyaçların karşılanmasına yönelik çalışmalar	125
4.7.2.2.5. Çalışma hayatına yönelik çalışmalar.....	127
4.7.2.2.6. Eğitim hayatına yönelik çalışmalar	129
4.7.2.2.7. Sağlık hizmetlerine yönelik çalışmalar	133
4.7.2.2.8. Bilgi sağlama, hizmet tasarımı ve sunumuna yönelik çalışmalar	136
4.7.2.2.9. İletişim sorunlarına yönelik çalışmalar	137
4.7.2.2.10. Sosyal hizmet ihtiyaçlarına karşılanmasına yönelik çalışmalar.....	138
4.7.2.2.11. Hukuki statü belirsizliğine yönelik çalışmalar	140
4.7.2.3. Sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlerin geleceğine ilişkin beklentileri.....	143
4.7.2.4. Sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlerin uyum süreci ilgili politikalarına bakışı	149
4.7.2.5. Sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecinde diğer uyum aktörleri ile işbirliği süreçleri.....	151
4.7.3. Tartışma.....	156

4.7.3.1. Sosyodemografik bulguların uyum süreciyle ilişkisi.....	156
4.7.3.2. Karşılaşılan sorun alanları.....	161
4.7.3.3. Sivil toplum kuruluşlarının uyum sorunlarına yönelik çalışmaları.....	180
4.7.3.4. Sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecinde diğer uyum aktörleri ile işbirliği	199
4.7.3.5. Suriyeli göçmenlerin geleceği.....	201
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	207
5.1. Sonuçlar	207
5.2. Öneriler	221
Ek. 1 - SURİYELİ GÖÇMENLERE YÖNELİK ANKET FORMU (TÜRKÇE) ...	237
Ek. 2 - SURİYELİ GÖÇMENLERE YÖNELİK ANKET FORMU (ARAPÇA)...	241
Ek. 3 - YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU	245
Ek. 4 - ETİK KURUL KARARI ÖRNEĞİ.....	247
Ek. 5 - ÖZGEÇMİŞ	249



KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosu
ÇSGK	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Kurumu
GİB	: Göç İdaresi Başkanlığı
GU	: Genel Uyum
GUS	: Genel Uyum Skoru
KDK	: Kamu Denetçiliği Kurumu
KU	: Kişisel Uyum
KUS	: Kişisel Uyum Skoru
STKK	: Sivil Toplum Kuruluşları Katkısı
STKKS	: Sivil Toplum Kuruluşları Katkı Skoru
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve diğerleri
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu



TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 4.1. Cinsiyet, Yaş, Medeni Durum Dağılımı	55
Tablo 4.2. Eğitim Durumu Dağılımı	56
Tablo 4.3. Çalışma Durumu Dağılımı.....	56
Tablo 4.4. Aylık Toplam Gelir Dağılımı	57
Tablo 4.5. Türkçe Düzeyi Dağılımı	57
Tablo 4.6. Yaşanılan Yer ve Hanede Yaşayan Toplam Kişi Sayısı Dağılımı.....	58
Tablo 4.7. Çocuk Sayısı ve Okula Devam Eden Çocuk Sayısı Dağılımı	59
Tablo 4.8. Göç Etme Nedeni, Akraba ve Mahallede Tanıdık Suriyeli Göçmen Bulunma Durumu, İkamet Süreleri Dağılımı	60
Tablo 4.9. “Çocuğum Türkiye vatandaşı çocuklarla aynı okulda eğitim görebilir” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı	61
Tablo 4.10. “Bir Türk vatandaşı ile aynı işyerinde çalışabilirim” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı	62
Tablo 4.11. “Türkiye vatandaşlarının yoğun olarak yaşadığı bir mahalleye yerleşebilirim” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı	62
Tablo 4.12. “Bir Türkiye vatandaşı ile arkadaş/dost olabilirim” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı	63
Tablo 4.13. “Türkiye vatandaşı birisi ile ortak bir işyeri açabilirim” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı	64
Tablo 4.14. “Ailemden birisi Türkiye vatandaşı ile evlenebilir” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı	64
Tablo 4.15. “Suriyeli göçmenler kültürel farklılıklarını devam ettirebiliyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı	64
Tablo 4.16. “Suriyeli göçmenler dini inançlarını yaşayabiliyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı	65
Tablo 4.17. “Suriyeli göçmenler Türkiye vatandaşlarıyla Türkçe iletişim kurabiliyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı.....	65
Tablo 4.18. “Suriyeli göçmenler temel gıda ve eşya ihtiyaçlarını karşılayabiliyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı	66
Tablo 4.19. “Suriyeli göçmenler sağlık hizmetlerine ulaşabiliyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı	66
Tablo 4.20. “Suriyeli göçmenler iş olanaklarına ulaşabiliyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı	67
Tablo 4.21. “Suriyeli göçmenler eğitim hizmetlerine ulaşabiliyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı	67
Tablo 4.22. “Suriyeli göçmenler ayrımcılık ve sosyal dışlanma ile karşılaşılıyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı	68

Tablo 4.23. “Suriyeli göçmenler Türkiye vatandaşlığına sahip olmak istiyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı	68
Tablo 4.24. “Suriyeli göçmenler seçme ve seçilme hakkına sahip olmak istiyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı	69
Tablo 4.25. “Suriyeli göçmenler Türkiye’de kalıcı olmak istiyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı	69
Tablo 4.26. “Suriyeli göçmenler Türkiye’ye uyum sağlamak için çaba gösteriyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı	70
Tablo 4.27. “Suriyeli göçmenler Suriye’ye geri dönmek istiyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı	70
Tablo 4.28. “Suriyeli göçmenler Suriye ve Türkiye haricinde başka bir ülkeye göç etmek istiyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı.....	71
Tablo 4.29. Sivil toplum Kuruluşlarının Destek Alma Süreleri.....	71
Tablo 4.30. Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunmasına Destek Sağlama	72
Tablo 4.31. Barınma Sorununa Çözüm Bulunmasına Destek Sağlama	72
Tablo 4.32. Toplumsal Söylemlerle Mücade Desteği Sağlama	73
Tablo 4.33. Hukuki Destek Sağlama.....	73
Tablo 4.34. Temel Gıda İhtiyaçlarının Karşılmasına Destek Sağlama	74
Tablo 4.35. Türkçe Öğrenimine Dair Destek Sağlama	74
Tablo 4.36. İletişim ve Tercüman Desteği Sağlama	75
Tablo 4.37. Sosyal İlişkiler Kurmasına Destek Sağlama	75
Tablo 4.38. Eğitim İhtiyaçlarının Karşılmasına Destek Sağlama	76
Tablo 4.39. Eğitim Hayatına Uyum Sorunlarının Çözülmesine Destek Sağlama	76
Tablo 4.40. Mesleki Eğitime Destek Sağlama	77
Tablo 4.41. Sağlık Hizmetlerine Erişime Destek Sağlama	77
Tablo 4.42. Manevi Destek Sağlama	78
Tablo 4.43. Kendi Kültürlerini İfade Etmesine Destek Sağlama	78
Tablo 4.44. İş Olanaklarına Erişimine Destek Sağlama.....	79
Tablo 4.45. Kamusal Alanlarda Danışmanlık Desteği Sağlama	79
Tablo 4.46. Ayrımcılık ve Dışlanma İle Mücadele Etmeye Destek Sağlama.....	79
Tablo 4.47. Sosyal Hizmet Çalışmalarına Erişime Destek Sağlama.....	80
Tablo 4.48. Hukuki Statü Sürecine Destek Sağlama	81
Tablo 4.49. Toplumsal Barışın Sağlamasına Destek Sağlama.....	81
Tablo 4.50. Sivil toplum Kuruluşlarının Desteklerini Yeterli Görme Düzeyi Dağılımı.....	82
Tablo 4.53. Ankara’da Yaşayan Akraba Durumuna Göre T-Testi Sonuçları	83

Tablo 4.54. Ankara’da İkamet Edilen Mahallede Tanıdık Suriyeli Göçmen Bulunma Durumuna Göre T-Testi Sonuçları	84
Tablo 4.55. Yaş Gruplarının Göre ANOVA Sonuçları.....	85
Tablo 4.56. Yaşanılan Konut Durumuna Göre ANOVA Sonuçları.....	87
Tablo 4.57. Eğitim Durumlarına Göre Ölçeklerin Betimsel İstatistikleri	88
Tablo 4.58. Türkçe Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları.....	89
Tablo 4.59. Gelir Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları	90
Tablo 4.60. Sivil Toplum Kuruluşların Desteklerini Yeterli Göre Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları	91





ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Yaşam Odaklı Yaklaşımdan Etkileşimli “Toplumsal Bütünleşme Yönetişim Modeline Geçiş (Dönemselleşme).....	37
--	----





SURİYELİ GÖÇMENLERİN UYUM SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ

ÖZET

2011 yılında Suriye’de başlayan iç karışıklıklar nedeniyle milyonlarca Suriyeli göçmen Türkiye’ye göç etmek zorunda kalmıştır. Göç sürecinin ilk yıllarında göçe neden olan sebeplerin kısa vadede çözüleceği beklentisi Suriyeli göçmenlerin “geçici, misafir vb.” olduğuna dair algının hâkim olmasına neden olmuştur; ancak Suriyeli göçmenlerin ülkelerine geri dönüşüne imkân sağlayacak barış ve güven ortamı sağlanamaması, Türkiye’deki kalış sürelerinin uzamasına ve “geçicilikten kalıcılığa” doğru evrilen bir süreç içerisine girilmesine neden olmuştur. Bu nedenle göç sürecinde birçok sorunla karşı karşıya kalan Suriyeli göçmenlerin karşılaştığı sorunların çözülmesi ve göç sonrası uyum çalışmalarının sağlıklı bir şekilde yürütülmesi hem Türkiye hem de Suriye’nin geleceği adına daha büyük öneme sahiptir. Bu çalışmada Ankara ilinde ikamet eden Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözümünde sivil toplum kuruluşlarının rolü incelenerek; uyum sorunlarının çözümüne yönelik öneriler sunulması amaçlanmıştır.

Araştırmada karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın nicel verileri Ankara ilinde ikamet eden Suriyeli göçmenlerden, nitel verileri ise Ankara ilinde göç alanında çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarından elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen nicel veriler SPSS programı, nitel veriler ise Nvivo programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma kapsamında edilen bulguların analizi sonucunda sivil toplum kuruluşlarının, arabuluculuk, danışmanlık, kaynak yönetimi, savunuculuk vb. sosyal hizmet rol ve görevleri üstlenerek; Ankara ilinde Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinde toplumsal kabul ve birlikte yaşam, barınma, temel ihtiyaçlar, çalışma hayatı, eğitim, sağlık, iletişim, hukuki statü, ayrımcılık ve sosyal dışlanma vb. alanlarda karşılaşılan sorunların çözülmesini sağlayarak uyum sürecine olumlu katkı sağlayan önemli bir aktör olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriyeli Göçmen, Sivil Toplum, Sosyal Hizmet



THE ROLE OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN THE SOLUTION OF INTEGRATION PROBLEMS OF SYRIAN MIGRANTS: THE CASE OF ANKARA PROVINCE

ABSTRACT

Due to the internal turmoil that started in Syria in 2011, millions of Syrian immigrants had to migrate to Turkey. In the first years of the migration process, the expectation that the causes of migration will be resolved in the short term, Syrian migrants are "temporary, guest, etc." caused the perception that it was however, the inability to provide an environment of peace and security that will allow the return of Syrian immigrants to their countries has caused the length of stay in Turkey to be prolonged and entered a process that has evolved from "temporary to permanent". For this reason, it is of greater importance for the future of both Turkey and Syria to solve the problems faced by Syrian immigrants who face many problems during the migration process and to carry out the post-migration adaptation studies in a healthy way. In this research, by examining the problems faced by Syrian immigrants residing in Ankara during the integration process and the role of non-governmental organizations in solving these problems; It is aimed to present suggestions for the solution of compliance problems.

Mixed research method was used in the research. Quantitative data of the study were obtained from Syrian immigrants residing in Ankara, and qualitative data were obtained from non-governmental organizations working in the field of migration in Ankara. The quantitative data obtained from the research were analyzed using the SPSS program and the qualitative data were analyzed using the Nvivo program.

As a result of the analysis of the findings within the scope of the research, non-governmental organizations, mediation, consultancy, resource management, advocacy etc. assuming social work roles and duties; Social acceptance and living together, accommodation, basic needs, working life, education, health, communication, legal status, discrimination and social exclusion, etc. It has been determined that it is an important actor that contributes positively to the harmonization process by solving the problems encountered in the fields.

Keywords: Migration, Syrian Migrants, Civil Society, Social Work



1.GİRİŞ

Uyum politikaları risklidir, kalıcılığı özendirir; ama kalıcılık güçlü bir seçenek ise ertelemek risk yaratır (Erdoğan, 2019, s.211).

Dünyanın birçok bölgesinde siyasi, askeri (terör, savaşlar vb.), ekonomik, sosyal, kültürel vb. nedenlere bağlı olarak göç hareketleri yaşanmaktadır. İnsanların güvenli ortamlarda temel ihtiyaçlarını karşılayarak daha iyi yaşam koşullarına sahip bir şekilde hayatlarını sürdürme isteği nedeniyle gerçekleşen göç hareketleri, toplumları olumlu veya olumsuz olarak ve farklı düzeylerde doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir.

Son yıllarda Doğu Afrika, Asya ve Ortadoğu ülkelerinde siyasi, askeri, ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı yaşanan çatışmalar ve krizler nedeniyle büyük ölçekli uluslararası göç hareketleri yaşanmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (2022)'ne göre uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer kişilerin %72'sini Suriye Arap Cumhuriyeti (6,8 milyon), Venezuela (5,6 milyon), Ukrayna (5,4 milyon), Afganistan (2,8 milyon), Güney Sudan (2,4 milyon) oluşturmaktadır. Uluslararası korumaya ihtiyaç duyan göçmenlerin %69'u menşe ülkelerine komşu ülkelerde yaşamaktadır. Uluslararası göçmenlerin %36'sına ise Türkiye (3,7 milyon), Kolombiya (2,5 milyon), Almanya (2,2 milyon), Pakistan (1,5 milyon), Uganda (1,5 milyon) ev sahipliği yapmaktadır.

2011 yılında Suriye'de başlayan iç karışıklıklar nedeniyle kendisini güvende hissetmeyen milyonlarca Suriyeli başta sınır komşuları olan Türkiye, Lübnan, Ürdün olmak üzere dünyanın dört bir yanına göç etmek zorunda kalmıştır. Suriye ile tarihsel, kültürel ve coğrafi komşuluk bağları olan Türkiye'nin iç karışıklık sürecinden etkilenen Suriye vatandaşları için "açık kapı" politikası izlemesi ve göç edenlere "geçici koruma statüsü" sağlaması nedeniyle tarihinde karşılaşmadığı kadar büyük bir kitlesel göç ile karşı karşıya kalmıştır. Göç İdaresi Başkanlığı (2022) verilerine göre 5 Ocak 2023 itibarıyla Suriye'den en fazla göç alan ülke durumunda olan Türkiye'de 3 milyon 528 bin 835 geçici koruma sahibi Suriyeli göçmen yaşamaktadır.

Suriye'den Türkiye'ye zorunlu göçe neden olan çatışmaların göçün ilk yıllarında kısa vadede çözüleceği beklentisi Suriyeli göçmenlerin "geçici, misafir vb." olduğuna dair algının hâkim olmasına neden olmuştur. Ancak Türkiye'ye göç eden Suriyeli

göçmenlerin büyük bir kısmı özellikle Türkiye-Suriye sınırına yakın, çatışmaların yoğun olduğu bölgelerden göç etmiştir. Bu bölgelerde Suriyeli göçmenlerin ülkelerine geri dönmesine imkân verecek barış ve güven ortamının sağlanamaması, Türkiye’de kalış sürelerini uzatmıştır. Suriyeli göçmenlerin Türkiye’de kalış sürelerinin uzaması “geçicilikten kalıcılığa” doğru evirilen bir süreç içerisinde girilmesine neden olmuştur. Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmının kalıcı olacağı gerçeği uyum sürecine ilişkin sorunların çözülerek sağlıklı bir uyum süreci geçirilmesi adına büyük önem arz etmektedir. Erdoğan (2019, s.211) araştırmasında uyum politikalarının kalıcılığı özendirileceği için riskli olduğunu; ancak kalıcılık güçlü bir seçenek ise erteleme riski daha büyük risk yaratacağını ifade etmiştir.

Zorunlu olarak Türkiye’ye göç eden Suriyeli göçmenler, göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası yaşamlarında birçok farklı sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Ulusal ve uluslararası araştırmalar incelendiğinde göç sonrası uyum sürecinde Suriyeli göçmenlerin Türkiye’de toplumsal kabulün sağlanması ve birlikte yaşam, barınma, eğitim, sağlık, çalışma hayatı, sosyal hizmet, sosyal dışlanma ve ayrımcılık, hukuki statü gibi birçok alanda sorun yaşamakta olduğu tespit edilmiştir. Bu sorunların bir kısmı Türkiye’deki ekonomik ve sosyal yaşamın gerekliliklerinden ortaya çıksa da büyük bir kısmı Suriyeli-yerel halk arasında doğru iletişimin sağlanmamasından ve toplumsal yapı içerisindeki önyargı ve provakatif söylem/davranışlarından kaynaklı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle Suriyeli göçmenlerin göç sonrası uyum sorunlarının mikro, mezzo ve makro düzeyde çözülmesi; sağlıklı bir uyum süreci yürütülmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Türkiye’ye Suriyeli göçmenlerin ilk göç hareketlerinin başladığı günden beri sahada alan çalışmalarını yürütmekte olan sivil toplum kuruluşları, özellikle kamu kurum/kuruluşları ve yerel yönetimlerin en önemli destekçisi olmuştur. Sivil toplum kuruluşları ilk günden itibaren göç sürecine müdahil olarak sağlıklı bir göç süreci geçirilmesi amacıyla Suriyeli göçmenlerin barınma, gıda, eğitim, sağlık, çalışma alanları başta olmak üzere pek çok gereksinimin, ihtiyacın ve sorunun tespit edilmesi ve çözülmesi amacıyla önemli çalışmalar yürütmektedir.

Suriyeli göçmenlere yönelik uyum çalışmaları her ne kadar kalıcılığı özendirse de süreç içerisinde göçmenlerin büyük bir kısmının kalıcı olacağı öngörüsünden dolayı uyum çalışmalarının sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi hem Türkiye hem de

Suriye'nin geleceği adına daha büyük toplumsal riskleri barındırmaktadır. Bu nedenle hem Suriyeli göçmenlerin hem de yerel halkın uyum sorunlarının tespit edilerek çözüme kavuşması büyük bir öneme sahiptir. Bu bağlamda araştırmada temel amaç Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinde karşılaştıkları sorunların çözümünde sivil toplum kuruluşlarının rolünün incelenmesidir. Bu kapsamda hem Türkiye'de kalıcı olması öngörülen, hem de Suriye'ye tekrar göç edebilecek olan Suriyeli göçmenlere yönelik olarak uyum sorunları tüm boyutları ile tartışılarak, uyum sürecine ilişkin hem sivil toplum kuruluşları hem de diğer uyum aktörlerine yönelik olarak politika ve uygulama önerilerinde bulunulması amaçlanmıştır.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde göçün kavramsal açıdan değerlendirmesi yapılarak; göç, göçmen, sığınmacı ve mülteci gibi göç çalışmalarında yer alan temel kavramlar, göç nedenleri, göç türleri, göç teorileri incelenmiştir. Göç kavramlarının incelenmesinden sonra özellikle ulusal ve uluslararası alanda göç hukuku düzenlemeleri ve özellikle 2011 yılı sonrasında Türkiye'ye göç eden Suriyeli göçmenlerin Türkiye genelinde ve Ankara ilindeki mevcut durumlarına ilişkin güncel istatistikleri ve sivil toplum kuruluşlarına ilişkin kavramlar ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde özellikle göç-uyum-sivil toplum üçlemesi ele alınarak; göç alanında sivil toplum kuruluşlarına duyulan ihtiyacın nedeni, göç alanında sivil toplum kuruluşlarının gelişim çizgisi, uyum sürecini etkileyen faktörler ve bu faktörlere ilişkin olarak Türkiye'de mevcut çalışmalar ele alınmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünü yöntem ve saha araştırmasına ilişkin bulgular oluşturmaktadır. Bu bölümde Ankara'da ikamet etmekte olan Suriyeli göçmenlerin uyum sorunları ve bu uyum sorunlarının çözümüne ilişkin olarak sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarının katkıları belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümün de ise tartışma, sonuç ve öneriler yer almaktadır.

1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Suriyeli göçmenler, göç süreci boyunca birçok farklı sorunla karşı karşıya kalarak zor bir süreç geçirmiştir. Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye göç etmeye başladıkları ilk günden bu yana sivil toplum kuruluşları, kamu kurumlarının ve yerel yönetimlerin yetersiz kaldığı noktalarda Suriyeli göçmenlerin sorunlarını çözmeye ve uyum sürecinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla faaliyetlerde bulunmuştur. Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinde karşılaştığı

sorunların çözülmesi sağlıklı bir uyum süreci geçirilmesi adına büyük bir öneme sahiptir. Bu bağlamda Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinde karşılaştığı sorunların çözümünde katkısının tahlilinin uyum sürecinin geleceği için kritik bir önemi bulunmaktadır. Bu araştırmayla Suriyeli göçmenlerin göç sonrası Türkiye’de karşılaştıkları uyum sorunların çözümünde sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarının rolü anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda araştırmanın problemi “Suriyeli göçmenlerin uyum sorunların çözümünde sivil toplum kuruluşlarının rolü nedir?” temel sorusu olarak belirlenmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda sivil toplum kuruluşlarının Ankara ilinde Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinde karşılaştığı sorunlara yönelik çalışmaları ele alınarak; sivil toplum kuruluşlarının koordinasyonlarıyla gerçekleştirilen çalışmaların Suriyeli göçmenlere nasıl katkı sağladığı ve bu katkıların nasıl genişletilip derinleştirilebileceği analiz edilmiştir. Bu çalışmada Ankara ilinde sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlerin uyum sorunlarının çözümündeki rolü ortaya koyulmuştur. Bu nedenle araştırma kapsamında elde edilen bulgular, Suriyeli göçmenlerin uyum sürecine ilişkin sorunları çözmeyi hedefleyen çalışmalara rehber niteliğinde bir kaynak olarak katkı sağlayacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada Ankara ilinde ikamet eden Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözümünde sivil toplum kuruluşlarının rolü incelenerek; uyum sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini amaçlayan çalışmalara katkı sağlayacak öneriler sunulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada karma araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmanın nitel ve nicel alt amaçları aşağıdaki biçiminde ifade edilmiştir:

Araştırmanın nitel alt amaçları şu şekildedir:

- Suriyeli göçmenlerin uyum sürecini zorlaştıran ve kolaylaştıran unsurları,
- Suriyeli göçmenlerin göç sonrası uyum sürecinde karşılaştığı sorunları,
- Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenler ile ilgili uyum sorunlarıyla ilgili gerçekleştirmekte olduğunu çalışmaları,
- Suriyeli göçmenlere yönelik uyum çalışmalarında diğer (belediyeler, kamu kurumları vb.) uyum aktörleriyle nasıl işbirliği yaptığını,

- Sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmelerin geleceğini nasıl görmekte olduğunu tespit etmektir.

Araştırmanın nicel alt amaçları şu şekildedir:

- Suriyeli göçmenlerin kişisel uyum sürecini ortaya koymak,
- Suriyeli göçmenlerin genel uyum sürecini ortaya koymak,
- Sivil toplum kuruluşlarının, Suriyeli göçmenlerin uyum sürecine katkılarını ortaya koymaktır.

1.3. Araştırmanın Soruları

Suriyeli göçmenlerin göç sonrası uyum sürecinde karşılaştığı sorunların çözümünde sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarının rolünü ortaya çıkarmak aşağıdaki sorulara cevap bulunmaya çalışılmıştır:

- Suriyeli göçmenlerin uyum sürecini kolaylaştıran ve zorlaştıran unsurlar nelerdir?
- Suriyeli göçmelerin göç sonrası uyum sürecinde karşılaştığı sorunlar nelerdir?
- Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmelerin uyum sorunlarının çözümüne yönelik olarak hangi çalışmaları gerçekleştirmektedir?
- Suriyeli göçmenlerin göç sonrası uyum sürecindeki sivil toplum kuruluşlarının rolü nasıl değerlendirilmektedir?
- Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmelere yönelik uyum sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalarında diğer uyum aktörleriyle nasıl işbirliği yapmaktadır?
- Sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmelerin geleceğini nasıl görmektedir?

1.4. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları

Araştırmanın nicel veri toplama aracında yer alan sorular hem Türkçe olarak hem de Arapça olarak açık, yalın ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmıştır. Katılımcıların veri toplama sürecinde araştırma sorularına içtenlikle ve doğru olarak özgür iradeleri ile cevapladıkları varsayılmaktadır. Araştırma kapsamında kullanılan veri toplama araçlarının araştırmanın amaçları doğrultusunda yeterli olduğu varsayılmaktadır.

Birçok çalışma gibi bu çalışmanın da kendine özgü birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu sınırlılıkları ise şu şekildedir:

- Araştırma kapsamında elde edilen bulgular nicel ve nitel veri toplama araçları kullanılarak katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen cevaplarla sınırlıdır.
- Araştırma Ankara ilinde araştırmacının görüşme talebine olumlu dönüş sağlayan sivil toplum kuruluşlarıyla ve Ankara ilinde sivil toplum kuruluşlarından destek almakta olan geçici koruma altındaki Suriyeli göçmenlerle sınırlıdır.
- Araştırma kapsamında gerçekleştirilen nitel görüşmelerde sivil toplum kuruluşu kavramı Ankara ilinde göç alanında aktif olarak çalışmalar yürütmekte olan dernekler ve vakıflar ile sınırlıdır.
- Türkiye’de genelinde ve Ankara ilinde ikamet eden Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmının genç yaş grubunda yer alması yaş gruplarının dengeli dağılımın önüne geçerek araştırma açısından sınırlılık oluşturmuştur.

Araştırma sırasında ortaya çıkan bazı sınırlılıklar araştırmacının çalışmalarıyla ortadan kaldırılmıştır. Bu sınırlılıkları ise şu şekildedir:

- Suriyeli göçmenlerin bir kısmının yeterli düzeyde Türkçe bilmemelerinin ortaya çıkardığı bu sınırlılık Arapça olarak hazırlanan soru formu ve Arapça-Türkçe bilen tercüman aracılığıyla aşılmıştır.
- Ankara ve diğer illerde gerçekleşen münferit olayların ortaya çıkardığı korku ve kaygının ortaya çıkardığı sınırlılık sivil toplum kuruluşlarının desteği ile aşılmıştır.

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal ve kuramsal çerçeve başlığı altında bu bölümde göçmen, sığınmacı, mülteci vb. kavramlar, göç türleri, göç nedenleri, göç kuramları , sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları kavramları, sivil toplum kuruluşların özellikleri ve işlevleri, Dünyada ve Türkiye’de göç alanında sivil toplum kuruluşlarının gelişimi, Suriyeli göçmenlerin mevcut durumu ve suriyeli göçmenlerin uyum sürecini etkileyen faktörler ele alınmıştır.

2.1. Göç ve Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar

Göç olgusu; tarihin her döneminde toplumları doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen temel olgulardan biri olagelmıştır. Her dönem, hayat şartlarının değişmesi yeni gereksinimleri ortaya çıkarmakta ve meydana gelen yeni gereksinimler ise toplumsal yaşam üzerinde olumlu ya da olumsuz değişiklikler yaratarak; insanların yaşadığı coğrafyadan başka coğrafyalara doğru yer değiştirmesine neden olmuştur (Buz, 2004, s.6). Uluslararası göç hareketleri son yıllarda beş kıtayı etki alanı içine alan, birçok faktöre dayanan, ulus kavramını sorgulamayı sürdüren, demografik açıdan milyonlarca insanı kapsayan bir süreç olmaya devam etmektedir (Abadan-Unat, 2002 ,s.3). İnsanlar yaşam alanında meydana gelen toplumsal, ekonomik, siyasal vb. değişimler nedeniyle daha iyi yaşam şartlarına sahip olabilmek amacıyla zorunlu veya gönüllü olarak bireysel ya da kitlesel olarak göç etmektedir (Beter, 2006, s.11).

Göç olgusunun birçok farklı tanımlamaları bulunmakta olup Uluslararası Göç Örgütüne (2013) göre, “Bireysel veya kitlesel olarak insanların ülkeler arasında ya da bir ülke içinde süresi, yapısı ve nedenine bakılmaksızın insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir.” Türk Hukukuna göre (YUKK, 2013) göç, “Yabancıların, yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını, Türkiye’den çıkışını ve Türkiye’de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı” tanımlanmaktadır (YUKK, md.3)

Göç olgusu yalnızca göç alan ülkelerle ilgili değil, küreselleşmenin etkisiyle tüm dünyayı ilgilendiren konuların en başında gelmektedir. Göç, hemen hemen tüm insanlığı dolaylı ya da doğrudan etkilemektedir. İnsanlık, her çağda olduğu gibi çağımızda da ülkeler arası savaşlar, iç karışıklıklar, ekonomik yoksulluk, teknolojik

gelişmeler gibi birçok neden bireysel ya da kitlesel nüfus hareketlerine tanıklık etmiş, göçmen hareketleri yıllarda ciddi bir artış sergilemiştir. BM'ye göre son 20 yıl içerisinde gerçekleşen göç artışının devam etmesi durumunda dünyadaki uluslararası göçmen rakamlarının 2050 yılında 405 milyonu geçeceğini öngörmektedir (GİGM, 2016, s.23).

Göçmen: Uluslararası literatürde genel geçer bir göçmen tanımı bulunmayan göçmen kavramı daha iyi yaşam koşullarında yaşamını sürdürmek için yer değişikliği yapan bireyi ifade etmektedir. Göç kavramı, bireylerin daha güvende hissetmek, sosyoekonomik durumlarını iyileştirmek ve geleceklerine dair beklentilerini artırmak için ülke içinde farklı şehirlere ya da ülke dışına göç eden bireyleri kapsamaktadır (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009, s.22).

Sığınmacı: Irkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatanaşı olduğu ülke dışında bulunan ve korumasından istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönemeyen veya korkudan dönmek istemeyen yabancıyı ifade etmektedir (Buz, 2004, s.13). Türk Dil Kurumunda ise ülkesi dışında bir ülkeye sığınmak isteyen, ülkeye ilticası henüz kesinleşmemiş göç eden kişi ” olarak ifade edilmektedir (TDK, 2018). Göç Terimleri Sözlüğünde ise sığınmacı kavramı göç eden kişinin mülteci statüsü elde etmek için başvurusu yapmasının ardından göç edenin başvuru değerlendirme sonucunu bekleyen, başvurusu kesin olarak henüz sonuçlanmamış göçmen olarak tanımlanmıştır. Sığınmacılar başvuru sonuçları sonucunda mülteci statüsü elde edememesi durumunda göç ettikleri ülkeden ayrılmak zorunda kalabilmektedir (Uluslararası Göç Örgütü, 2009, s.49).

Mülteci: Savaştan, şiddetten, çatışmadan veya zulümden kaçan ve başka bir ülkede güvenlik bulmak için uluslararası bir sınırı geçen kişilerdir. Mülteciler uluslararası hukukta tanımlanmakta ve korunmaktadır (UNHCR, 2022). Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmesinde mülteci kavramı: “İrkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağına dair haklı nedenlere dayanan bir korku nedeniyle kendi ülkesine dönemeyen veya dönmek istemeyen kişi” olarak tanımlanmaktadır (Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme, 2015, s.2).Türkiye söz konusu sözleşmeyi imzalayan ülkeler arasında yer

alsa da sözleşmeye coğrafi çekince koyarak yalnızca Avrupa ülkelerinden göç eden kişileri mülteci olarak kabul edeceğini diğer ülkelerden göç edenler için aynı tanımının geçerli olmayacağı şartını getirmiştir (Erdoğan, 2018, s.45).

Mülteci kavramı sığınmacı kavramından farklı anlam ve tanımlamaya sahiptir. Mülteci olarak tanımlanan kişiler sığınmacılardan farklı olarak göç ettikleri ülkelerde hukuki hak ve özgürlüklere sahip olmaktadır. Ancak sığınmacıların haklarında kesinleşmiş bir karar olmamasından dolayı hukuki olarak hak sahibi olamamaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliğinden önce Türkiye’ye Avrupa ülkeleri haricinde göç eden, uluslararası hukuka göre mülteci niteliği taşıyan kişiler sığınmacı olarak tanımlanmış; ancak yönetmelikle beraber sığınmacı ifadesi kaldırılarak yerine “Şartlı Mülteci”, “İkincil Koruma”, “Geçici Koruma” statü ifadeleri kullanılmaya başlanmıştır. Aşağıda bu kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

Şartlı Mülteci: Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilmektedir (YUKK, md.62). Şartlı mülteci statüsü tanınan kişiler “geri göndermeme (non-refoulement)” ilkesi doğrultusunda üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar Türkiye’de yaşama hakkına sahiptirler.

İkincil Koruma: Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilmektedir (YUKK, md.63).

Geçici Koruma: Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmektedir (YUKK, md.91).

2.2. Göç Nedenleri

İnsanı merkezine alan göç kavramı çok boyutlu ve komplike bir düzeni içerisinde bulunduran ve diğer tüm sosyal olaylar çeşitli pek çok etmen yoluyla etkilenmektedir (Faisal, 2020, s.50). Göç sürecinin çok boyutlu insani yapısı olması nedeniyle ile göçün birçok nedene bağlı olarak sınıflandırılmıştır. Göç süreci, göç edenlerin özellikleri, amaçları, gerçekleştiriliş tarzları, göç edilen bölge özellikleri gibi birçok sebebe özgü durumlara göre sınıflandırmak mümkündür (Adıgüzel, 2016, s.46). Göç nedenleri birçok sınıflandırmaya tabi tutulsa da temelde ekonomik, siyasi-askeri, sosyal ve kültürel ve diğer nedenler olarak alt başlıklarda ele almak mümkündür.

Ekonomik Nedenler: Ekonomik nedenlere bağlı olarak gelişen göç hareketleri genel olarak tarımsal yapıda meydana gelen değişimler ve kırsal bölgelerdeki bireylerin kaynaklarını ekonomik olarak yeteli olamamasında kaynaklanmaktadır. Kırsal bölgelerin haricinde sosyoekonomik yönden kalkınamamış bölgelerdeki iş imkânlarının yetersiz olması, bu bölgelerden kitlesel göçler yaşanmasına sebebiyet vermektedir. Ekonomik nedenlerden dolayı göç edenlerin büyük kısmı kentlere daha iyi iş ve yaşam koşullarından faydalanmak amacıyla göç etmektedir (Çelik ve Murat, 2014, s.13).

Siyasi- Askeri Nedenler (Terör, Savaşlar vb.): Savaş, terör, işgal vb. gibi olaylar nedeniyle gerçekleşen göç hareketlilikleri olarak ele alınmaktadır. İnsanların siyasi nedenlere bağlı olarak bulunduğu yerleşim yerlerinden ayrılarak güvenliklerini sağlayabilecekleri bir yere göç etmesi sonucunda gerçekleşir (Korkmaz, 2018, s.14).

Sosyal ve Kültürel Nedenler: Teknolojik gelişmelerin sonucunda ortaya çıkan değişimler toplumsal yapıda sosyal, kültürel ve ekonomik yapının ciddi bir şekilde

değiştirme uğratmaktadır. Türkiye’de yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve daha iyi bir sosyokültürel yaşama ulaşmak için göç etmektedir (Çelik ve Murat, 2014, s13).

Diğer Göç Nedenleri (Doğal Afetler, Din ve Ailevi Sebepler vb.): Eğitim, sağlık, ulaşım, emeklilik sonrası yaşam, din, deprem, kuraklık vb. nedenlere bağlı olarak olumsuz yaşam koşullarından uzaklaşmak ve daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak için göç hareketleri gerçekleşebilmektedir.

2.3. Göç Türleri

Göçleri; amacına, ekonomik ve sosyal nedenlerine, gerçekleştiriliş tarzına, göçe katılım gösteren nüfusun niteliklerine, göçün gerçekleştiği yerin özellikleri gibi pek çok faktöre göre çeşitlendirilmektedir (Adıgüzel, 2020, s.21).

2.3.1. Sebebine göre göçler

İlk olarak göçler sebebine bağlı olarak gönüllük durumuna göre sınıflandırılmaktadır. Göç eden kişiler ve topluluklar gönüllü olarak istedikleri için göç edebilecekleri gibi yaşam tehlikesi içerisinde olma, işkenceye uğrama ve cezalandırılma korkusu, hürriyetlerinin sınırlandırılma ihtimali ve baskı altında yaşama zorlanma gibi durumlarda zorunlu olarak göç edebilirler. Zorunlu göçler, doğal veya beşeri sebeplerden dolayı yaşamsal tehditler içeren bir durum karşısında zorunlu olarak gerçekleştirilen göç hareketidir (IOM, 2013, s.103). Gönüllü göçler ise göç edenlerin, baskı unsurlarıyla karşı karşıya kalma durumu olmaksızın istekleriyle gerçekleştirdiği göçlerdir. İnsanlar istekleriyle daha iyi eğitim, sağlık, istihdam vb. olanaklara sahip olarak daha hayat standartlarına sahip olmak için göç etmektedir.

2.3.2. Zamana göre göçler

Geçici göç, belirli ve sınırlı bir zaman aralığında (siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel, doğal vb. nedenlerle) ikamet edilen yerleşim yerinden ayrılıp, ardından tekrar göç edilen yere dönülmesidir. Kalıcı göç ise yerleşim yerinden (siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel, doğal vb nedenlerle) kalıcı olarak göç etmektir. Geçici göçlerde bireysel ve kitlesel olarak ortaya çıkan göçler göç edilen yere tekrar dönülmesi ile tamamlanmakta; ancak kalıcı göçlerde bu tekrar çıkış yapılan yerleşim yerine dönülmemektedir.

2.3.3. Göç eden nüfusun niteliğine göre göçler

Bireysel göç, bireysellerin tek başlarına veya aile bireyleriyle beraber müstakil gruplar halinde gerçekleştirdiği göç durumudur. Bireysel göçler kitlesel göç durumlarının tersine, genellikle kişilerin bireysel olarak veya bireyin formel yada informal destekleriyle gerçekleşmektedir (IOM, 2013, s.14). Kitlesel Göç, IOM'a göre kitlesel olarak yüksek sayılarda ani insan hareketidir (IOM, 2013, s.59). Emek Göçü, insanların istihdama ulaşmak amacı ile bir göç etmesidir. Beyin Göçü, iyi eğitim düzeyine sahip nitelikli bireylerin ülkesinden başka bir ülkeye göç etmesidir (IOM, 2013, s.14). Emekli Göçü, ekonomik sebeplerden bağımsız olarak emekli bireylerin istekleri doğrultusunda, daha iyi bir yaşama sürdürmek için gerçekleştirilen göç türüdür. Transit Göç, asıl göç edilmek istenen ülkeye ulaşım sürecinde göç gerçekleştirirken geçiş sürecinde menşe ülke ve hedef ülkeden farklı bir ülke de gerçekleşen durma eyleminin gerçekleştiği göç türüdür.

2.3.4. Ülke sınırına göre göçler

Ülke sınırlarına göre göç türleri iç göç ve uluslararası göç (dış göç) olarak ikiye ayrılır. İç Göç, insanların ülke sınırı içinde mevcut yerleşim yerinden ayrılarak başka bir yerleşim yerine ikameti ile sonuçlanan göç türüdür. Bu göç süreci ülke içerisinde iller, bölgeler arasında geçici veya kalıcı bir şekilde gerçekleşmektedir (IOM, 2013, s.43). Uluslararası Göç ise insanların geçici ya da kalıcı olarak başka ülkeye yerleşmek amacıyla gerçekleşmektedir. Bu göç türünde göç edenlerin uluslararası bir yer değişikliği söz konusudur (IOM, 2013, s.88).

2.3.5. Yasallık durumuna göre göçler

Düzenli (Yasal) Göç, insanların, yasal yollarla vatandaşlığa sahip olduğu ülkeden başka bir ülkeye göç sürecini ifade etmektedir (Adıgüzel, 2020, s.4). Düzenli (yasal) göçmenler yasal yolları kullanılarak göç etmektedir (IOM, 2013, s.26). Düzensiz (Yasadışı) Göç, insanların yasal olmayan yolları kullanarak vatandaş oldukları ülkeden başka bir ülkeye göç sürecini ifade etmektedir (Adıgüzel, 2020, s.4). Düzensiz gerçekleşen göçler ülkelerin düzenleyici kuralların dışında gerekli olan izinlere veya belgelere sahip olunmadan gerçekleşen göç hareketliliklerdir (IOM, 2013, s.26).

2.4. Göç Teorilerine Genel Bakış

Göç olgusu çeşitli alanlarda yaşanan gelişmelerden etkilenen ve yine birçok alana etki eden çok boyutlu bir olgu olduğu için tanımlanmasında ve kuramsallaştırılmasında da birçok zorluklar, sınırlılıklar ortaya çıkmaktadır. Göç sürecini inceleyen çalışmalar kuramsal olarak ele alındığında, çalışmaların ele aldıkları konu alanlarından yola çıkarak birçok kavramsal ve kuramsal çerçevede, göç olgusunu açıklamaya ve göç modellerini oluşturduğu anlaşılmaktadır. Göç olgusuna teorik ilgi özellikle ilk dönemlerde kırsal yerleşim yerlerinden kentlere doğru gerçekleşen göç çerçevesinde ele alınmış ve özellikle iktisadi, siyasal ve sosyokültürel alanlardaki gelişmelere paralel olarak çeşitlenmiştir (Şimşek, 2018, s.15).

2.4.1. Ravenstein'in göç kanunları

Göç konusuyla alakalı olarak bilinen ilk bilimsel çalışma Ravenstein'in "The Laws of Migration" adlı çalışmasıdır. Ravenstein çalışması, 1871-1881 yıllarına ait İngiltere'de gerçekleşen nüfus sayımı verilerini ele alarak yedi göç kanunu ortaya koymuştur. Kanun kapsamındaki maddeler kısaca şu şekildedir;

1. Göçmenlerin "göç akımları" yönü özellikle kısa mesafedeki cazip göçmenleri içine çeken sanayi ve ticaret bölgelerine doğrudur.
2. Sanayileşme sonucu yerleşim yerlerindeki ekonominin büyümesi yerleşim yerlerinin yakın bölgelerinden göç edilmesine neden olmaktadır. Göç veren bölgeler de başka bölgelerden göç alarak göç yaygınlaşmaktadır.
3. Göçmenlerin göç alan yerleşim yerinde homojen bir şekilde yayılması emilimin tersi olarak düşünülse de benzer özellikler sergilemektedir.
4. Her ana göç akımı aynı zamanda zincirleme karşı bir göç akımını meydana getirir.
5. Uzun mesafeler süren göçler genellikle doğrudan kırsaldan büyük ticaret veya sanayi merkezlerine yönelmektedir.
6. Kırsal yaşayanlar kenttekilere göre daha fazla göçme eğilimindedir.
7. Erkekler, kadınlara göre daha düşük oranla göç etme eğilimindedir (Ravenstein, 1885, ss.198-199).

Ravenstein'in göç kanunları çalışması derinlik ve güçlü bir analiz sürecinden uzak ancak sonraki yıllarda gerçekleşen göç çalışmaları için önemli bir kılavuz niteliği

taşıması açısından önemlidir. Ravenstein'in göç çalışmasının teorik temeli sanayileşme ve kentleşme üzerine odaklanarak kurulmuştur. Ravenstein'in göç kanunları, dönemin ekonomik göstergelerine ilişkin bilgileri içermekle beraber, günümüz göç olgusunun anlaşılmasında yetersiz görülmektedir; ancak Ravenstein'in göç kanunları sonraki yıllarda ortaya konan göç teorileri ve modellemelerine zemin hazırlamıştır (Çağlayan, 2006, s.71).

2.4.2. İtme çekme teorisi

Bu kuram ilk olarak E. Lee tarafından “A Theory of Migration” adlı çalışmasında ortaya koyulmuştur. E. Lee göç edenlerden daha çok göç sürecine odaklanmış; ancak göçmenlerin de göz ardı edilmeden ele alınmasının gerektiği de kuramda ifade edilmiştir. Bu teoride öncelikle göç edenlerin karakteristik özellikleri ele alınmaya çalışmıştır. Lee teorisinde göç sürecine ilişkin itici ve çekici aktörleri saptayarak analiz sürecinde temel dört temel faktörü ortaya koymuştur. Bu faktörler aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. Yaşanılan yer ile ilgili faktörler,
2. Göç edilmesi düşünülen yerler ile ilgili faktörler,
3. Süreçte karşılaşılan engeller,
4. Bireysel faktörler (Yalçın, 2004, s.30).

Lee'nin göç teorisine ilişkin olarak ortaya koyduğu bu faktörler, itme-çekme teorisinin temel işleyişine ve bileşenlerine ilişkin esasları oluşturmaktadır (Çağlayan, 2006, s.74).

2.4.3. Petersen'in beş göç tipi

W. Petersen, insanların değişimlerden çok fazla etkilenmediği, göç süreçlerinin de normal bir süreç olduğu yaklaşımını kabul etmeyerek, “her insan için koşullar aynıysa neden bazı insanlar göç ediyor da bazıları göç etmiyor” diye sorarak ele aldığı çalışmasında itme-çekme faktörlerinin temelinde sebebinin ne olduğunun anlaşılmasıdır. Petersen çalışmasında ekonomik durumun göç süreci açısından önemli bir faktör olduğunu kabul ederek bireysel ve toplumsal özellikleri göz önünde bulundurarak aşağıdaki göç tiplerini ortaya koymuştur.

- İlkel (primitive) göç, doğal çevrede gerçekleşen değişimler nedeniyle meydana gelen coğrafi zorlukların etkisiyle ortaya çıkan itme etkisi ile gerçekleşen göçlerdir.
- Zoraki ve Yönlendirilen (Impelled) göçler, ikincil ve üçüncül göç tipleri olan göçlerle sosyal bağlam kapsamında meydana gelen baskıyı ön plana çıkarmaktadır. Bu göç tipi göç etme ihtimali bulunan göçmenlerin, göç etmeyi tercih edebilmesi güçlerini şahsi tercihleri kapsamında elinde bulundurduğu durum yönlendirilen göç olarak değerlendirilir. Petersen'e göre göç etme ihtimali bulunan göçmenler, göç etme konusunda inisiyatif kullanmadan zoraki göç sürecine dahil olması zoraki göç olarak adlandırılmaktadır.
- Serbest (Free) göç, göçmenlerin kendi göç süreçlerine kararlarını kendilerinin verdiği göç hareketlerini ifade eder. Bu tür göçler kitleler halinde göç olarak değil, kişisel tercihler doğrultusunda ilerleme gösteren bireysel göçlerdir. Bu tür göçlerde göçmenler üzerinde etkisi olan herhangi zorlayıcılık bulunmamaktadır.
- Kitlesele (Mass) göç türü dünyadaki teknolojik gelişmelerin paralelinde ilerlediği göç tipidir. Bu tür göçler ulaşım ağlarının gelişmesi ile büyük ölçekli göçün kitleleşmesi olarak ifade edilmektedir (Petersen, 1958, ss.259–263).

2.4.4. Kesişen fırsatlar teorisi

Bu teori S. A. Stouffer'in 1940 tarihli "Kesişen Fırsatlar: Hareketlilik ve Uzaklıkla İlgili Bir Teori" adlı çalışmasında geliştirilmiştir. Bu teoride göç olgusunda önemli olan, göç sürecine ilişkin fiziksel mesafeler, göç edilmesi planlanan yerde bulunan fırsatlar ve bu fırsatların miktarıdır. Stouffer'in göç teorisinde, göç sürecinde, çekme faktörlerinin önemli olduğu; ancak bu faktörlerin önemini ortaya koyan esas noktaların da mesafe olduğunu vurgulanmaktadır. Belli bir mesafeye göç edecek kişilerin sayısı bu mesafedeki iş fırsatlarıyla doğru orantılıdır. Göç edilmesi planlanan yerleşim yeri ile olan mesafenin kısa olması, göç etmeyi planlanan diğer kişileri göç etmeye cesaretlendirerek göç sürecinin ciddi boyutta etkilemesine neden olmaktadır (Çağlayan, 2006, s.77). Kesişen fırsatlar teorisinin göç alanına en önemli katkısı göç mesafesi kapsamında göç sürecinde ortaya çıkması muhtemel zorlukların göz önünde bulundurularak göçün ele alınmasıdır. Göç sürecindeki mesafe, aşılması gereken

sınırların ve bu sınırların geçişlerinin göç üzerinde olumsuz bir etkisi bulunmaktadır. Mesafelerin beraberinde getirdiği kontrol sistemi ve mekanizmasını uluslararası göçü oldukça zorlaştırmasına ve uluslararası göç için bir sınırlamaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kesişen fırsatlar kuramı kapsamlı ve yaygın olmamakla birlikte, özellikle ekonomik temeli olan göçler ve işçi göçleri ile ilgili çalışmalarda sıkça kullanılmaktadır.

2.4.5. Merkez - Çevre teorisi

Merkez-çevre (center-periphery) kuramına göre merkez ve çevre olarak iki kesimden oluşan dünya sosyoekonomik temelinde karşılıklı bağımlılık içerisinde varlığını sürdürmektedir. Merkez-çevre kuramına göre çevre kesiminde yer alan ülkeler, merkez ülkelerin kendilerini geliştirmek için gereksinim duyulan vazgeçilemez bir konumdadır. Çevre ülkeler de, gelişimleri ve refahlarını artırmak amacıyla merkez ülkeler ile gerekli etkileşim sistemi içerisinde yer alma imkânına sahip değildir.

Merkez- çevre teorisine göre bağımlı olma gelişmiş olma durumu ve az gelişmişlik ölçülerine göre olsa da tek taraflı bir durum değildir; her iki kesimde yer alan ülkelerin çeşitli bağlamlarda ve yapılarda birbirlerine ihtiyaçları vardır. Merkez-çevre kuramına göre, merkez ülkeler ucuz işgücü gereksinimlerini karşılamak amacıyla sınırlı olsa da göç politikaları doğrultusunda göçmen kabul etmektedir. Merkez ülkeler yetenekli, eğitilmiş, iyi yetiştirilmiş nitelikli çalışan ihtiyacını çevre düşük ücretle karşılayarak üretim maliyetlerini düşürülmeye çalışmaktadır. Ayrıca merkez ülkelere çevre ülkelerden merkeze doğru ciddi vasıfsız işçi göçleri de yaşanmaktadır. Bu durum karşısında merkez ülkeler, ağır iş koşullarının yoğun olduğu istihdam alanlarında niteliksiz olarak gördüğü göçmen işgücünü yasal çerçevede kabul etmekte ya da bu işgücü istihdamını yasadışı göçmenlerden karşılamaktadır (Çağlayan, 2006, s.81).

2.4.6. Göç sistemleri teorisi

Göç sistemleri teorisi ülkeler arasındaki ilişkileri dikkate alarak, sosyoekonomik ve politik temeller çerçevesinde geliştirilmiş bir kuramsal çerçeve olarak karşımıza çıkmaktadır. İki veya daha fazla ülke arasında gerçekleşen göçmen değişimi ile bir göç sistemi ve ilişkiler ağı ortaya çıkar. Bu ilişkiler bütünü farklı mesafelerde bulunan ülkeler ve bölgeler arasında da kurulmaktadır. Göç sistemleri teorisine göre göç veren ve alan ülkeler arasında, göç ilişkileri bağlamında karşılıklı ilişki bulunmaktadır. Meksika-ABD, Batı Afrika-Fransa ile Türkiye-Almanya arasında bulunan göç ve

göçmen ilişkisi kapsamında gerçekleşen ilişki göç sistemleri kuramı bağlamında değerlendirilmektedir (Castles ve Miller, 1998, ss.23–24).

Abadan-Unat (2022, s.14)’e göre göç sistemi yaklaşımı varsayımları şu şekildedir:

- Göç ekosisteminde yer alan ülkelerin coğrafi olarak yakınlığından çok siyasal ve ekonomik ilişkisi söz konusudur.
- Sistem içerisinde yer alan merkez ülkeler birbiriyle örtüşen ülkelerden göç edenleri kabul etmektedir.
- Bazı ülkeler birden çok sisteme dâhil olabilir, ancak bu durum daha çok göç gönderen ülkelerde rastlanılmaktadır.
- Ülkelerin toplumsal değişime, ekonomik veya siyasal gerekçelerle sistemden dışında kalabilir veya sisteme dâhil olması nedeniyle sistemlerde istikrarsızlıklar söz konusudur.

2.4.7. İlişkiler ağı (network) teorisi

Göçmenlerin göç ettiği yerde ve göç edilen ülke arasında da kurduğu sosyal ilişki ağlarının varlığı ve bu ağlar ile ilişkili bir şekilde göçler üzerinde olan etkisi İlişkiler ağı teorisinin temelini oluşturmaktadır (Tavas, 2015, s.37) . Uluslararası göç aynı zamanda zaman ve mekan açısından etkilenme ve sürdürülebilirliğini artırmaktadır. İlişkiler ağı kuramı göçün bu yönünü aydınlatmaya çalışmaktadır. Göç edilen ülkedeki ve hedef ülke arasında bulunan mevcut bulunan sosyal ağların göç süreci üzerinde var olan etkisi oldukça önemlidir. Sosyal ilişkilerin temeline ve değişkenlerin paralelinde kurulan bu ağlar, güçlü veya zayıf ağlar olarak karşımıza çıkabilmektedir (Abadan-Unat, 2002, ss.18-19). Göç ağlarında öncü göçmenlerin ilk olarak ev sahibi ve göç ile gelenler arasında karşılıklı toplumların birbiri arasındaki ilişki bağlarının altyapısını oluşturur ve bu bağlantılar göç eden toplumdaki diğer bireylerin de göç etmesine neden olmaktadır. İlk göç edenlerin sonrasında gelen göçler, kurulan ağları harekete geçirerek, sonrasında gelen göçleri devam ettirir. Göçmenlerin sosyal sermaye ağları başlangıçtan farklı ihtiyaçların karşılanması amacıyla meydana gelir ve süreç içerisinde de kendiliğinden gelişmektedir. Süreç içerisinde ilk göç aşamasıyla kurulan sosyal sermaye ağları göçlerin devamlılığı ve göçler desteklemesiyle güç kazanarak büyümekte ve devam etmektedir (Yalçın, 2004, s.50). Bu kuramın dayandığı varsayımlar şu şekildedir:

- Göçmen ilişki ağları, göç hareketlerini özendirerek göç etme isteğinin yaygınlaştırmasına neden olmaktadır.
- Göçmen ilişki ağları göç sürecinin ekonomik bir şekilde daha az riskle geçirilmesini sağlamaktadır.
- Göçmen ilişki ağlarının kurumsallaşmasıyla sosyoekonomik seçicilik azalmakta ve göçmenlerin ülke topluluğunun temsil gücü artmaktadır.
- Göçmen ağları gerçekleşmesi sonrasında göç edilen ülkelerin bu ağları denetlemesinde büyük zorluklarla karşılaşmaktadır.

Göçmen ailelerin bir araya gelmesini amaçlayan politikalar göçün devamlılığını sağlayarak göçmen ilişki ağlarının güçlendirmesine neden olmaktadır (Abadan-Unat, 2002, s.18). Göç sürecinde sosyal sermayenin güven, normlar ve ilişki ağları gibi unsurları göçün ekonomik maliyetinin ve sosyal maliyetinin düşürmektedir. Göç alan ülkelerdeki göç ağları ekonomik yüklerin, yardımlaşma mekanizmalarının ve bürokratik olayların hızlandırılması ile azalım eğilimi sergilemektedir. Özellikle ilişki ağları göçmenler arasında yardımlaşma sürecini ve sonradan göç eden bireylerin yalnızlık hissinin azaltılmasıyla sosyal maliyetlerin düşmesini sağlamaktadır (Çağlayan, 2006, s.85). Göçmenlerin ilişki ağının varlığı, özellikle sonrada göç eden bireylerin sosyal uyumlarını kolaylaştırmaktadır. Ancak bazen durum ve örnekleri bunun tersi durumların da var ortaya çıkabileceği görülmektedir. Göçmenlerin sosyal ilişki ağların niteliği göçün gerçekleştiği ülkedeki yaşama uyum sürecinin nasıl gerçekleşeceğine ilişkin öngörüler de sağlamaktadır (Yalçın, 2004, s.53).

2.5. Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları Kavramları

Sivil toplum kavramı, son yıllarda gerek gündelik dilde gerek de aktif siyasette, sıkça kullanılan popüler kavramlardan biridir. Sivil toplum-devlet ilişkilerine yönelik tartışmaların tarihi Eski Yunan'a kadar girmektedir. Günümüzde modern dünyada sivil toplum kavramı etrafındaki tartışmalar on yedinci yüzyıl sonralarıyla on sekizinci yüzyılın başlarına denk gelen, geleneksel siyasi yapı ve düzendeki değişmelerin paralelinde ortaya çıkmıştır. Eski Yunan'da yaşamış olan Platon'a kadar uzanan aşkın devlet anlayışı Rousseau'dan Hegel'e, Hobbes'den Marx'a Gramsci'ye kadar birçok düşünür tarafından farklı perspektiflerle ele alınarak incelenmiş ve günümüzdeki modern anlamına ulaşmıştır. Bu düşünsel süreç içerisinde sivil toplum kavramı

devletin bizzat kendisi ya da devletin içerisindeki bir alan olarak kabul edilmekteydi (Çaha, 2007, ss. 17-50). Hegel’le birlikte devlet ve onun düzenlediği alanlar siyasi toplum, bu alanların dışında kalan özerk alanlar ise sivil toplum olarak adlandırılmaya başlanmıştır (Saklı ve Karataş, 2017, s.1).

Sivil toplum kavramı, modern anlamda ilk defa 1767 yılında Adam Ferguson’un “An Essay on the History of Civil Society (Sivil Toplumun Tarihi Üzerine Bir Deneme)” isimli çalışmasında kullanılmıştır. Ferguson, bu çalışmasında sivil toplumu daha çok barbarlığın karşıtı bir anlam içerecek şekilde medeniyet ile ilişkilendirmiştir. Burada sivil toplum kavramı ile vurgulanmak istenen daha çok şehir adabı olarak ele alınmıştır (Şahin ve Öztürk, 2008, s.12). Günümüzde ise sivil toplum, bireylerin, toplulukların ve kuruluşların çeşitliliğe sahip ve her zamankinden daha geniş bir ekosistemi olarak kabul edilmektedir. Herkes tarafından kabul gören, hem fikir olunan bir tanıımı bulunmayan sivil toplum kavramının literatürde birçok farklı tanımıyla karşılaşılmaktadır. WEF (2013, s.6-8) sivil toplum kavramını geniş anlamda “aile, piyasa ve devletin dışındaki alan” olarak tanımlanmaktadır. Sivil toplum kavramsal olarak da genel olarak "toplum" dan farklıdır; çünkü vatandaşların çıkarlarını, tutkularını ve fikirlerini ifade etmeleri, bilgi alışverişinde bulunmaları, karşılıklı hedeflere ulaşmaları, devlete talepte bulunmaları ve devlet görevlilerini sorumlu tutmaları için kamusal bir alanda kolektif olarak hareket etmeyi içermektedir (Diamon, 1994, s.5).

Sivil toplum kavramının Türkiye’ye gelişine bakıldığında bu kavramın daha çok taktik bir kavram olarak kullanılmakta olduğu görülmektedir. 1980 öncesi dönemlerde Osmanlı/Türk siyasal yapısını anlamada bir araç olarak sivil toplum kavramı kullanan Türk siyaset bilimcileri olmuştur. Ancak kavram 1980 sonrası önemde özellikle de sosyalist rejimin yıkılma sinyalleri vermeye başlamasıyla birlikte gelecek toplum projelerine karşılık gelen bir kavram anlamında kullanılmaya başlanmıştır. 1980 sonrası dönemde sivil toplum sanki gerçekleşemeyen sosyalizmi ikame edici bir proje olarak kullanılmıştır. Sivil toplum kavramı, Türkiye’de İslam aydınları tarafından da var olan toplumsal ve siyasal yapıyı ve öğelerini anlama da bir araç olarak değil, Türkiye’deki “ceberrut” devlet geleneğini aşındıran bir özlemin, bir gelecek toplum projesinin ifadesi olarak kullanıldığı gözlemlenmektedir. Sonraki yıllarda Türkiye’de kilit bir kavram haline gelen sivil toplum kavramı dünya çapında yükselen

özelleştirme, liberal iktisadi politikalar, neo-muhafazakarlık, insan hakları, çevrecilik, kadın hakları, dinsel haklar vb. kavramlarla kendine gündem bulmuştur (Çaha, 2007, ss.57-64).

Sivil toplum tanımında olduğu gibi sivil toplum kuruluşları tanımında da hem fikir olunan bir tanımlama bulunmamaktadır. Literatürde sivil toplum örgütleri, (civil society organizations), hükümet/devlet dışı örgütler (non-governmental organizations), kar amacı gütmeyen kuruluşlar gibi değişik isimlerle anılmaktadır (Foster, 2001; Biter 2014, s.6).

Sivil toplum, bireylerin özgürlüklerinin ve haklarının korunduğu, gönüllülük esasıyla örgütlenerek toplumun devletin politikalarını yönlendirebilen, vatandaşlık bilincine dayanan oluşumdur (Arslan, 2001, s.9). Diğer tanımda sivil toplum yurttaşlık bilinciyle kamusal alanlar dışında geliştirilen gönüllü yapılanma olarak tanımlanmaktadır (Kongar, 1991, s.109). Sivil toplum kuruluşları belli hukuk kurallarına göre örgütlenmiş, ortak bir amaç etrafında toplanmış ve toplum sorunları üzerinde duran toplumun çıkarını düşünen topluluklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Sivil toplum kuruluşları yaşamın her alanında belirli konularda kamuoyunu aydınlatmak veya yönlendirmek için çalışan, özerk, gönüllü toplumsal örgütler ve örgütlemeler olarak da bilinmektedir (Arslan, 2010, ss.199-204).

Türkiye’de “sivil toplum kuruluşu” kavramının yanında “üçüncü sektör, gönüllü kuruluşlar, hükümet dışı kuruluşlar, kar amacı gütmeyen kuruluşlar” gibi kullanımlar da bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşu, devletin dışında, maddi bir beklenti içinde olmadan, kolektif şekilde çalışan, toplumu aydınlatmak ve yönlendirmek amacıyla, bağımsız, kar amacı gütmeyen toplum kuruluşudur (Özer, 2008, s.91). Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğüne göre ise sivil toplum kuruluşu, toplumsal yaşam içerisinde farklı sorunları, devletten özerk olarak ele alarak kamuoyuna bilgi verme ve aydınlatma sorumluluğu üstlenerek çözüm önerileri sunmakta olan birliklerdir olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2022). Sivil toplum kuruluşları, devletten özerk alanlarda faaliyet gösteren ve yönetimin bir parçası olmayan örgütlenmelerdir. Bu durumda özel sektör girişimleri, birlikler, odalar, sendikalar, kooperatifler, dernekler ve vakıflar, sivil toplum kuruluşları kapsamında ele alınmaktadır (Yıldırım, 2004, ss.51-52).

2.6. Sivil Toplum Kuruluşların Özellikleri

Sivil toplum kuruluşlarının özellikleri, topluma ve devlet dönüşümüne olan etkilerini ve güçlerini göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca her türlü sosyal yapının kendini sivil toplum kuruluşu olarak adlandırılması da bir kavram kargaşasına neden olabilmektedir. Bu nedenle sivil toplumun doğru tanımlanması ve özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir (Salmış, 2013, s.274). Sivil toplum kuruluşları kuruluş ve etkinlik biçimleri, yönetim şekilleri, faaliyet alanları, öncelikli hedef kitleleri, süreklilik dereceleri bakımından birbirlerinden farklı şekiller sergilemeler de temel amaçları siyasi ve ekonomik açıdan toplumu desteklemek ve kamuoyu oluşturmak olan sivil toplum kuruluşlarının belli başlı bazı özellikleri bulunmaktadır. Türkiye’de faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının temel özellikleri; özerklik, gönüllülük, vizyon ve bir ideale sahip olmak, kar amacı gütmemek ve şeffaflık ve hesap verebilirlik olarak sıralamak mümkündür (Aka, 2020, s.32-37).

- **Özerklik:** Sivil toplum kuruluşları, merkezi ve mahalli idarelerden bağımsız olarak yönetim ve denetim işleyişlerini oluşturan özerklik, kurallar ve tüzüklerle sağlamaktadır (Seyfi, 2016, s.55).
- **Gönüllülük:** Sivil toplum kuruluşlarına katılım gönüllülük esasına dayalı olarak özgür iradeleri ile katılı sağlayıp ayrılabilir. Hiçbir kimse içinde yer almaya kimse zorlanmadan demokratik katılım çerçevesinde yer alma imkânı sağlamaktadır (Seyyar ve Adalı, 2003, s.190).
- **Kar Amacı Gütmemek:** Sivil toplum kuruluşları kar elde etmek amacıyla kurulmazlar. Ancak bu kuruluşlar kar amacı taşımasa da gelirleri giderleri karşılaması amacıyla yürüttükleri çalışmalar sonucunda kazanç sağlayarak kuruluşun ihtiyaçları doğrultusunda kullanabilirler (Seyfi, 2016, s.55).
- **Şeffaflık ve Hesap Verilebilirlik:** Sivil toplum kuruluşlarında şeffaflık ve açıklık, hizmet sağlanan iç ve dış çevreye karşı gösterilen duyarlılığı, onlara karşı bilgi, belge ve diğer verilerin açıklaması biçimidir (Yıldırım, 2004, s.222).
- **Vizyon ve Bir İdeale Sahip Olmak:** Sivil toplum kuruluşları sahip oldukları değerler ve bu doğrultudaki amaçları için çalışmalar gerçekleştirmektedir.

Söz konusu niteliklere uyan sosyal organizasyonlar sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının taşıması gereken temel özellikleri belirlemek, hangi unsurların sivil toplum kapsamına girdiği, nelerin ve hangilerinin sivil toplum kuruluşu sayılacağını bilmek açısından önemlidir. Yukarıda yer alan özellikler sivil toplum kuruluşlarında olması arzulanan temel özelliklerden bazılarıdır (Bektaş, 2014, s.15).

2.7. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri

Toplumsal yaşam içerisinde etkileri ve katkıları doğrultusunda birçok işlevsel fonksiyona sahip olarak karşımıza çıkmakta olan sivil toplum kuruluşlarının önemi sivil alan içerisinde giderek artmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının etkinliği ve işlevleri çeşitliliğine bağlı olarak önem düzeyi değişmektedir. Demokratik toplumların vazgeçilmez bir unsuru haline gelen sivil toplum kuruluşlarının fonksiyonları toplumsal yaşamın gereksinimleri ve ihtiyaçları doğrultusunda ülkelere ve toplumlara göre farklılık göstermektedir. Son yıllarda özellikle modern toplumlarda demokratik değerlere sahip olan ülkelere sivil alanda önemli işlevlere sahip olarak önemli katkılar veren sivil toplum kuruluşları ülke karar vericilerini farklı düzeylerde etkilemektedir (Denli, 2018, s.58). Sivil toplum kuruluşları, toplumsal yaşam içerisinde kendisini temsil edemeyen kesimleri temsil etme iddiası doğrultusunda demokratik toplumlarda büyük bir öneme ve işleve sahip olarak karşımıza çıkmaktadır (Ertürk, 2005, s.35).

Son yıllarda toplumsal hayatta çeşitli rol ve görevler üstlenerek topluma katkı sağlama amacı güden sivil toplum kuruluşları toplumsal yaşam içerisinde eşitsizlikleri ortadan kaldırmak, sosyal sorunların tespit edilerek çözümü doğrultusunda çalışmak, kaynak temini sağlamak, insanlık onurunu yükseltme amacı doğrultusunda savunuculuk çalışmaları gerçekleştirmektedir. Sivil toplum kuruluşları, kamusal eğitim çalışmaları yürütme, ihtiyaç sahibi vatandaşlara ihtiyaçları doğrultusunda sosyal hizmet/yardım çalışmaları yürütmek ve toplumsal örgütlenmeyi teşvik ederek demokratik ilkelerin ve kurumların güçlendirilmesini sağlama gayreti içerisinde. Sivil toplum kuruluşları siyasal, kültürel, toplumsal, bireysel ve ekonomik olarak önemli işlevler üstlenmektedir (Yıldırım, 2004, s.72).

Sivil toplum kuruluşlarının öne çıkan önemli işlevlerinin başında iktidara toplumsal talepleri ileterek, iktidarın toplumsal talep ve beklentileri daha iyi görmesini

sağlamaktır (Salmış, 2013, s.283). Sivil toplum kuruluşları siyasal işlevi doğrultusunda istenilen bir kanuni düzenlemenin gerçekleştirilmesi veya istenilmeyen bir kanuni düzenlemenin iptal edilmesi amacıyla yasama organlarına yönelik siyasi iktidarı yönlendirici lobi çalışmalar yapmak, bireyleri otoriterinin baskısına karşı korumak, taleplerinin doğru bir şekilde ifade edilerek dikkate alınmasına yardımcı olmak, politikalarının toplum tarafından benimsenmesi, çeşitli projeler üretmek, bu projelere kaynak bulmak ve bu projeleri uygulamaya geçirmek yoluyla eğitim, sosyal refah ve istihdam gibi konularda hükümet politikalarına paralel ya da alternatif sorumluluklar almasını sağlama gibi işlevini yerine getirmektedir (Yıldırım, 2004, ss.82-84). Sivil toplum kuruluşları siyasi iktidara etki ederek, siyasi iktidarın sahip olduğu aşırı gücü parçalayarak adem-i merkezi hale getirmek, bireyleri kamunun gücünün baskısına karşı korumak ve böylece despotizme karşı kalkan oluşturmak yer alır. Ayrıca bu doğrultuda siyasal bilinci artırma amacı taşıyan sivil toplum kuruluşlarının fikirlerini dile getirme işlevi de vardır (Koçak ve Arslan, 2017, ss.26-27).

Sivil toplum kuruluşları toplumda örgütlenme kültürünü geliştirerek birbirlerinden uzak birbiriyle doğru tartışma ortamında bulunmamış insanlara bir araya gelme ve sağlıklı tartışma, konuşma, görüş alışverişinde bulunmayı öğretmektedir (Salmış, 2013, s.296). Sivil toplum kuruluşları kültürel işlevleri açısından insanların toplumsal yararları gözeterek birlikte hareket etmek amacıyla bir araya getirmektedir. Sivil toplum kuruluşları çatısı altında birlikte hareket ederek toplumsal yarar amacı taşıyan bireyler toplumsal hoşgörü kültürünün oluşmasında ve çoğulculuk kültürünün toplumsal dokuya etki etmesi demokratik sivil toplum kuruluşlarının işleyiş ve örgütsel yapılarında etkili olmaktadır. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarının diğer kurum/kuruluşlarla uyum içerisinde yürüttüğü çalışmalar toplumsal sorunlara çözüm bulunmasında önemli katkılar sağlamaktadır. Sivil toplum kuruluşları toplumsal açıdan çalışma alanları doğrultusunda toplumsal sorunların çözümü ve toplumun ilgili alana ilişkin olarak bilgilendirilmesi görevini üstlenmektedir. Sivil toplum kuruluşları, gerek örgüt içi yapıları itibariyle gerekse var olma sebebiyle, dayanışma ve ortak çalışma bilincinin sağlanarak çoğulcu bir toplum yapısının sağlanmasında etkin bir işlev üstlenmektedirler. Toplumsal dokularda çoğulculuk kültürünün yerleşmesi ve gelişmesini katkı sağlayan sivil toplum kuruluşları, olağanüstü koşulların ortaya çıktığı kriz dönemlerinde yaşanan sorunların ortadan kaldırılması ve acil

gereksinimlerini sağlanarak koşulların iyileştirilmesi ve toplumsal uzlaşmanın sağlanması amacıyla arabuluculuk işlevi üstlenmektedir (Kabasakal, 2008, s.36).

Sivil toplum kuruluşları bireyler için bir demokrasi okulu işlevi göreerek bireylerin bu ortamda duyarlılık, demokratlık, sorumluluk, yurttaşlık, hak ve özgürlük gibi konularda kendilerini geliştirmesini sağlamaktadır (Salmış, 2013, s.299). Bireysel işlevleri bakımından sivil toplum kuruluşları, bireylerin bir araya gelmesine zemin hazırlayarak grup içerisinde hem bireysel hem de toplumsal yarar sağlayarak bireylerin kuruluş bünyesinde kaynaşmasını sağlayarak bireylerin toplumsal yaşam içerisinde yabancılaşmasının önüne geçmektedir (Özer, 2008, s.96). Sivil Toplum Kuruluşları, katılımcı ve çoğulcu bir költürle bireylerin sorumluluk ve yaratıcılık bilincini geliştirmektedir. Toplumsal yarar sağlama amaçları doğrultusunda sivil toplum kuruluşları çatısı altında bir araya gelen bireyler ortaya koyulan çalışmalar ve üstlendikleri sorumluluklar doğrultusunda takdir edilme, belirli bir değer ve statü atfedilmesiyle saygı, güven ve benlik ihtiyaçlarını karşılamaktadır (Yıldırım, 2004, s.91).

Sivil toplum kuruluşları ekonomik işlevleri bakımından kâr ve ekonomik kazanç amacı gütmenden ekonomik ilişki ve organizasyonlar ortaya koyulmasında bir takım işlevler üstelenebilmektedir. Ekonomik kazanç sağlama amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşları, devletin sahip olduğu yetkili mekanizmaların hukuki alan içerisinde sınırlı kalması amacıyla çalışırken elde ettiği sosyoekonomik kazanımlarını kamu yararı dönüştürmeye çalışmaktadır. Sivil toplum kuruluşları kuruluş amaçları doğrultusunda toplumsal menfaatleri düşünerek kamuoyu oluşturma, çıkarların topluma karşı daha iyi bir biçimde korunmalarını sağlayarak devlet kanalıyla yürütölmesi mümkün olmayan projeleri gerçekleşerek ekonomik işlev üstlenmektedir (Tuncay, 2013, ss.11-12).

3. GÖÇ SONRASI UYUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

3.1. Dünyada Göç Alanında Sivil Toplum Kuruluşlarının Gelişim Çizgisi

Tarih boyunca farklı yerlerde farklı amaçlar için kurulmuş olan sivil toplum kuruluşları sivil toplumun kurumsallaşmış yapılarıdır. Her ülkenin tarihsel ve kültürel dinamiklerinden beslenerek ortaya çıkan sivil toplum kuruluşları sivil katılım düzeyi, teknolojik keşifler, ekonomik koşullar ve devletin gücüne bağlı olarak varlığını olgunlaştırmış ve zamanla toplumsal gelişmeleri ve değişimleri etkiler olmuştur. Sivil toplum kuruluşlarının modern şekli, endüstrileşme dönemi boyunca 19'uncu yüzyılda çoğu Batı ülkesinde, kentli elitlerin artışı, büyüyen orta sınıf ve hızla genişleyen işçi sınıfıyla ortaya çıkmıştır. 20'nci yüzyılın başlangıcından itibaren yaşanan gelişmeler sivil toplum kuruluşlarının yerel, ulusal ve ulus ötesinde yaygınlaşmasına yol açmıştır. Çoğu ülkede örgütlenme özgürlüğü ve ifade özgürlüğüyle birlikte gelişmişliğin önemli bir göstergesi haline gelen sivil toplum kuruluşları zamanla ülke içinde devletin ve özel sektörün sınırlarını zorlayan, faaliyetleriyle sınırları aşan, sunduğu hizmetlerden daha çok kişinin yararlandığı modern dünyanın en etkili kurumlarından birisi haline gelmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2018, s.3). Toplumsal hayatın birçok alanında etkili ve önemli aktörler olarak kabul edilmeye başlanmış olan sivil toplum kuruluşları, özellikle Soğuk Savaş sonrası yaptıkları insani yardım çalışmaları ile gündem olmuştur. Bu kuruluşlar, sadece yardım yapmakla kalmamış, insani krizlerin dünya gündeminde tutulmasına da aracılık etmişlerdir. Hatta sivil toplum kuruluşları, çoğu zaman devletlerden önce çatışma bölgelerine gitmişlerdir. Sivil toplum kuruluşların insan haklarını önceleyen faaliyetleri, bu kuruluşların kamuoyundaki meşruiyetini de artırmıştır. Bu kamuoyu desteği sayesinde de sivil toplum kuruluşları, sessiz çoğunluğun sesi olarak görülmeye başlamıştır. Sivil toplum kuruluşları, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra demokrasi ve insan haklarının gelişimine yönelik yaptıkları faaliyetler ile rüştünü ispat etmiştir. Zira Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra özellikle Doğu Avrupa'da demokratik yönetimlerin artmasında sivil toplum kuruluşları, itici bir güç olarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde demokratik sistemin en önemli aktörleri olarak kabul edilen sivil toplum kuruluşları, devletlere rağmen kendilerine meşru bir alan açarak kamuoyu desteğini arkasına alarak kendilerine has yöntemlerle devletlerin dış politika davranışlarını da etkileyebilecek bir seviyeye ulaşmıştır (Şahinoğlu, 2020, s.1).

Son yıllarda yaşadığı toplumsal yapının değişim ve dönüşümün bir parçası olarak, sivil toplum kuruluşlarının insanlığa ve topluma hizmet sağlayıcılar olarak toplumun farklı işlevlerini yerine getirmede kâr amacı gütmeyen, vakıflar, dernekler gibi sivil toplum kuruluşlara atfedilen beklenti de yükselmiş durumdadır (Tekeli, 2012, ss.25-26). Küresel, ulusal ve yerel düzeyde sivil toplum kuruluşlarının kendi aralarında ve diğer kamu ve kamu-dışı kurumlar ile etkin ve kapsamlı bir işbirliği içinde faaliyetlerini gerçekleştirmeleri, toplumda genel kanaatlerin oluşması, kamu yönetim karar ve uygulamaların etkinliklerinin artırılması, izleme-değerlendirme ve geri bildirim mekanizmalarının kurulması, demokratikleşmenin daha fazla konsolide edilmesi ve arzu edilen kalkınma düzeyinin yakalanması gibi birçok açıdan büyük önem arz etmektedir (Yıldırım, 2017, s.58). Sivil Toplum Kuruluşları genellikle belirli bir neden ya da ihtiyaç için kurulan, vatandaşların devlete ve siyasal süreçlere katılımında aktif rol oynayan gönüllü, demokratik sistemde devlet ve toplum arasındaki bağlantıyı oluşturarak toplumsal ihtiyaçları karşılama sürecinde önemli bir rol oynamaktadır (Barın, 2019, s.192). Ayrıca toplumsal katılımı artırmak, sivil ve kültürel değerleri korumak ve geliştirmek gibi sivil toplum başlığı altında bulunan, daha az görünürlüğü olan ancak önemli roller üstlenmektedirler (Kalkınma Bakanlığı, 2018, s.3).

Sivil toplum kuruluşları, toplumsal bilincin oluşmasına katkı sağlayan, kamu kurum ve kuruluşlarının yetersiz kaldığı alanlarda ihtiyaçların karşılanması amacıyla kuruluş amaçları doğrultusunda dezavantajlı konumda yer alan bireylerin hakkını savunmasında etkin rol alan, ayrıca küresel barışın sağlanması amacıyla uluslararası alanda maddi beklenti içerisine girmeden gönüllüler aracılığı ile toplum ve devlet arasında tampon görevi üstlenmektedir (Güngör ve Çölgeçen, 2013, s.164). Sivil toplum kuruluşları devlet eliyle sağlananların dışında sahada aktif olarak çalışmalar yürütmesinden dolayı göç sürecinde önemli bir yere sahip olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplum içerisinde bireylerin katılımıyla örgütlenen sivil toplum kuruluşlarının göç alanında çok iyi bir örgütlemeye geniş kitlelere erişebilmesi ve resmi kurum ve kuruluşlardan ulaşılabilir olması ve daha hızlı reaksiyon verebilmesi nedeniyle göç sürecinde kilit bir rol oynamasını sağlamıştır (Apak, 2015, s.276). Sivil toplum kuruluşları insan haklarının etkin bir şekilde korunmasında devletlerin işleyiş ve organlarından bağımsız oluşlarıyla insan haklarının savunuculuğunu gerçekleştirirler. İnsan hak ve özgürlüklerinin geliştirilmesi noktasında, sivil toplum kuruluşlarının rolüne ihtiyaç duyan en önemli kesimlerden biri olan sığınmacı ve

mültecilerin toplumda korunması ve desteklenmesi bakımından varlıkları büyük öneme sahiptir. Sığınmacı ve mültecilere yönelik etkin bir koruma sisteminin oluşturulmasında başta toplumsal, ekonomik ve hukuki olmak üzere çok sayıda farklı sorunlarının çözülmesi gerekmektedir. Bu görevler devletlerin sorumluluğunda olmasına rağmen günümüz koşullarında bu sorumluluklar bazı sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilmektedir. Birçok sivil toplum kuruluşu uluslararası sözleşmeler veya iç hukuk düzenlemeleri ile özellikle görevlendirilmemiş olmalarına rağmen kendilerini sığınmacıları ve mültecileri koruma sağlamak amacıyla çalışmaktadır (Barın, 2016, s.190). Özellikle son yıllarda göçün yoğunlaşması ve sığınma yardımı sivil inisiyatife yönlendirildiği için sivil toplum kuruluşlarına önemli görevler düştü. Sivil toplum kuruluşlarının sunduğu hizmetler, sığınmacılara ve mültecilere etkin koruma sağlanması konusunda farklı bir boyut kazanmıştır. Sivil toplum kuruluşlarına erişiminin kolaylığı ve güvenin daha fazla olması nedeniyle bu kuruluşlar sığınmacıların ihtiyaç duydukları koruma prosedürlerinin işletilmesinde etkin bir rol oynamıştır. Uluslararası sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra yerel sivil toplum kuruluşları da bölgesel ve yerel ihtiyaçlara daha hızlı cevap verebildiklerinden dolayı sığınmacıların için vazgeçilmez unsurlar arasında yer almaktadır. Bu kuruluşlar aynı zamanda, bağımsız statüleri sayesinde, koruma ile ilgili ortaya çıkan endişelerin uluslararası kurumlara veya diğer sivil toplum kuruluşlarına raporlanması; kamuoyunun ve medyanın haberdar edilmesi; hükümet ve yerel yetkililer nezdinde uluslararası standartların tanıtılması; mültecilere hukuki ve toplumsal danışma ve eğitim programları sunulması; sağlık, kalkınma, lojistik destek ve danışma hem menşei ülkede hem sığınma ülkesinde insan haklarının izlenmesi”, sığınmacıların yerleştirilmesi ve uluslararası yardım almaları gibi konularda sığınmacılara yardım sağlamaktadır (BMMYK ve Ortakları, 2003, s.24). Sivil toplum kuruluşları kamusal hizmetlere ulaşamayan ya da kısıtlı olarak ulaşabilen göçmenlere yönelik olarak hukuki, ekonomik, sosyal, sağlık, barınma vb. birçok konuda doğrudan veya dolaylı olarak önemli çalışmalar yürütmektedir (Mutlu, 2017, s.163).

3.2. Türkiye’de Göç Alanında Sivil Toplum Kuruluşlarının Gelişim Çizgisi

Türkiye’nin coğrafi, siyasi ve tarihi yapısı sivil toplum kuruluşlarının örgütlü güç olmasının istenmemesi nedeniyle gelişim sürecini yavaş ilerlemesine neden olmuştur. Bu doğrultuda sivil toplum kuruluşlarının ekonomik kaynaklara ulaşımı kısıtlanmış, çalışmaları alanları daraltılarak kontrol ve baskı altında tutulmuştur. Türkiye’de sivil toplum kuruluşları, ulusal ve uluslararası mevzuatta kabul edilen düzenlemeler, Avrupa Birliği, Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşların destekleri ile yaygınlaşmaktadır. Ancak gelişmiş ülkelerdeki sivil toplum kuruluşu sayısı ve finansal boyutları ile mukayese edildiğinde daha fazla geliştirilmesi gereken bir alan görünümündedir (Kalkınma Bakanlığı, 2018, s.23). Türkiye’de sivil toplum ruhunun ve kültürünün zayıf olmasına rağmen 1980’li yılların başından itibaren sivil toplumun gelişme ortamını hazırlayan liberal bir siyasal kültürün ayak sesleri duyulmaya başlanmıştır. Bireysel özgürlük, sınırlı devlet, hukukun üstünlüğü, serbest piyasa ekonomisi gibi temalar politik birer söyleme de dönüştüğü bu dönemde gerçekte farklı arayışlar bulunan sosyal gruplarda ciddi bir kıpırdama başlamıştır. 1990’lı yıllardan itibaren ise “sivil görüntü”ler daha fazla gelişmeye başlamıştır. Ekonomik, siyasal, kültürel alanlar ve komünikasyon alanındaki sivil gelişmeler sivil alanın genişlemesini sivil görüntülerin kendilerini devletten ayırıştırarak, özgün ve özgürlükçü bir kimliğe yönelmiştir (Çaha, 2007, ss.5-6). 1990’lı yıllar itibarıyla bu durumun değişmeye başlaması ve özellikle Bosna ve Kosova krizlerinde insan temelli sivil toplum kuruluşları toplumsal yapı içerisinde etkililiğini giderek artırmaya başlamıştır. Türkiye’de 1999 yılında yaşanan Marmara depremi sürecinde AKUT gibi sivil toplum kuruluşlarının ortaya koyduğu çalışmalar sivil toplum kuruluşlarının imajı ve olumlu anlamlar kazanması açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur (Çorabatır ve Hassa, 2013, s.3). Türkiye’de 2000’li yılların başından itibaren özellikle de 2010’lara gelindiğinde sivil toplum unsurlarının kültürel ve felsefi birikim konusunda hazırlıksız olmalarına rağmen küresel dünya, Avrupa Birliği, öte yandan ülkedeki sosyal farklılaşma ve çeşitlilik sivil toplumun gelişmesini sağlayan ve aşkın devlet imajını aşan bir sürece girildiği gözlemlenmektedir (Çaha, 2007, s.8). Sivil toplum kuruluşları birçok alanda yüksek sesle kendini ifade etmeye, daha görünür hale gelmelerinde ve nitelik olarak güçlenmelerinde şu etkiler göz ardı edilemez:

- AB standartlarını yakalama konusunda, AB üyeliği sürecindeki ilişkiler,
- Yasal ve anayasal mevzuat değişimi,
- Darbe ikliminin yavaş yavaş kaybolmaya başlaması,
- Siyasetin kendine olan güveninin artması,
- Demokratikleşme taleplerinin yükselmesi,
- İfade özgürlüğündeki iyileşmeler,
- Örgütsel kavrama karı yaratılmış olan soğuk ve kuşkucu yaklaşımın azalması
- Toplum bilinç düzeyinin gelişmesi,
- Siyasi partiler dışında örgütlenme ihtiyacı
- Hak merkezli mücadele anlayışının sivilleşmesi çabası,
- Soğuk savaş kavramlarının tükenmeye başlaması,
- Sivil toplum kuruluşu meşruluğu,
- Sivil toplum kuruluşlarına atfedilen önem,
- Küreselleşmenin etkisiyle sivil toplum kuruluşlarının daha iyi anlaşılması olarak ifade edilmektedir (Salmış, 2007, ss.312-313).

Sivil toplum kuruluşları insan haklarının etkin bir şekilde korunmasında devletlerin işleyiş ve organlarından bağımsız oluşlarıyla insan haklarının savunuculuğunu gerçekleştirirler. İnsan hak ve özgürlüklerinin geliştirilmesi noktasında, sivil toplum kuruluşlarının rolüne ihtiyaç duyan en önemli kesimlerden biri olan sığınmacı ve mültecilerin toplumda korunması ve desteklenmesi bakımından varlıkları büyük öneme sahiptir. Sığınmacı ve mültecilere yönelik etkin bir koruma sisteminin oluşturulmasında başta toplumsal, ekonomik ve hukuki olmak üzere çok sayıda farklı sorunlarının çözümlenmesi gerekmektedir. Bu görevler devletlerin sorumluluğunda olmasına rağmen günümüz koşullarında bu sorumluluklar bazı sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilmektedir. Birçok sivil toplum kuruluşu uluslararası sözleşmeler veya iç hukuk düzenlemeleri ile özellikle görevlendirilmemiş olmalarına rağmen kendilerini sığınmacıları ve mültecileri koruma sağlamak amacıyla çalışmaktadır (Barın, 2016, s.190).

Türkiye Asya ve Avrupa arasındaki jeopolitik konumu nedeniyle göçmenler tarafından köprü görevi gören geçiş ülkesi olarak adlandırılmakta iken son yıllarda birçok uluslararası göçmen tarafından hedef ülke haline gelmiştir. Türkiye, Dünya Bankası verileri dikkate alındığında özellikle 2010 yılından sonra “göç alan hedef ülke” konumladığı evirildiği görülmektedir (Sağıroğlu, 2019, s.243). Özellikle son yıllarda göçün yoğunlaşması ve sığınma yardımıyla sivil inisiyatife yöneldiği için sivil toplum kuruluşlarına önemli görevler düşmüştür. Sivil toplum kuruluşlarının sunduğu hizmetler, sığınmacılara ve mültecilere etkin koruma sağlanması konusunda farklı bir boyut kazandı. Sivil toplum kuruluşlara erişiminin kolaylığı ve güvenin daha fazla olması nedeniyle bu kuruluşlar sığınmacıların ihtiyaç duydukları koruma prosedürlerinin işletilmesinde etkin bir rol oynamıştır (BMMYK ve Ortakları, 2003, s.24).

Türkiye’de Suriyeli göçmenler konusuyla ilgili olarak sivil toplumun ne kadar önemli bir rol üstlendiğinin anlaşılması açısından önemli bir deneyim imkânı sağlamıştır. Göç sürecinin başından itibaren uluslararası kurum ve kuruluşlar sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içerisinde ciddi bir kapasite gelişimi sergilenmesine imkân sağlamıştır. Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının kapasite gelişimiyle beraber uluslararası işbirliklerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği de önemli bir aşama göstermiştir (Erdoğan, 2019, s.236). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 96.maddesinde uyum başlığı altında Göç İşleri Genel Müdürlüğünün kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri yürütebileceği belirtilmektedir. Bu kanun doğrultusunda özellikle göçmenlere yönelik olarak yürütülecek uyum çalışmalarında sivil toplum kuruluşlarının önemli bir aktör olarak yer aldığı ifade edilmiştir. Suriyeli göçmenlerin sosyal yaşama katılımı, temel hak ve özgürlüklerini öğrenmeleri ve gerektiği takdirde savunmalarının sağlanması noktasında sivil toplum kuruluşları önemli bir yere sahiptir (Bayrak, 2018, s.73).

3.3. Suriye’den Türkiye’ye Kitleli Göç Süreci ve Mevcut Durumu

Türkiye, uluslararası göç hareketliliğinin merkezinde yer alarak göç veren kaynak bir ülke konumundayken son yıllarda hedef ve transit ülke konumuna gelmiştir. 2010 yılında Tunus merkezli başlayan Arap halklarının rejim karşıtı özgürlük ve demokrasi

talepli isyanları, Orta Doğu da birçok ülkeyi etkilemiştir. Suriye’de 15 Mart 2011 yılında başlayan toplumsal olaylara Esad rejiminin aşırı şiddet içeren tepkisi nedeniyle Suriye içerisinde domino etkisi yapan olaylar ve ardı arkası kesilmeyen organize devlet şiddeti yüzbinlerce insanın ölümüne ve milyonlarca Suriyelinin göç etmesine sebep olmuştur (Songur ve Demirtaş, 2018, ss. 149-155). 2011 yılında Suriye’de başlayan iç karışıklıklar nedeniyle kendisini güvende hissetmeyen milyonlarca Suriyeli başta sınır komşuları olan Türkiye, Lübnan, Ürdün olmak üzere dünyanın dört bir yanına göç etmek zorunda kalmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (2022)’ne göre uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer kişilerin %72’sini Suriye Arap Cumhuriyeti (6,8 milyon) oluşturmaktadır. Suriye ile tarihsel, kültürel ve coğrafi komşuluk bağları olan Türkiye’nin iç karışıklık sürecinden etkilenen Suriye vatandaşları için “açık kapı” politikası izlemesi ve göç edenlere “geçici koruma statüsü” sağlaması nedeniyle tarihinde karşılaşmadığı kadar büyük bir kitlesel göç ile karşı karşıya kalmıştır. Uluslararası korumaya ihtiyaç duyan göçmenlerin %69’u menşe ülkelerine komşu ülkelerde yaşamaktadır.

Göç İdaresi Başkanlığı (2023) verilerine göre 5 Ocak 2023 itibarıyla Suriye’den en fazla göç alan ülke durumunda olarak uluslararası göçmenlerin %36’sına ev sahipliği yapan Türkiye’de 3 milyon 528 bin 835 geçici koruma sahibi Suriyeli göçmen yaşamaktadır. Türkiye’ye zorunlu olarak göç eden Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmının, Suriye’ye sınırında yer alması nedeniyle ülkemizin güney illerini tercih ettiği; önemli bir kısmının ise iş olanaklarının yüksek olduğu İstanbul ve diğer büyükşehirlerle ikamet ettiği görülmektedir. Suriyeli göçmenler, iç savaşın ortaya çıkmasıyla zorunlu göç istikameti olarak Türkiye’yi öncelikli olarak tercih etmelerinin temelinde var olan kültürel, siyasi, dini ve coğrafi nedenler bulunmaktadır. Suriye’den Türkiye’ye zorunlu göçe neden olan çatışmaların göçün ilk yıllarında kısa vadede çözüleceği beklentisi Suriyeli göçmenlerin “geçici, misafir vb.” olduğuna dair algının hâkim olmasına neden olmuştur. Ancak Türkiye’ye göç eden Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmı özellikle Türkiye-Suriye sınırına yakın, çatışmaların yoğun olduğu bölgelerden göç etmiştir. Bu bölgelerde Suriyeli göçmenlerin ülkelerine geri dönmesine imkân verecek barış ve güven ortamının sağlanamaması, Türkiye’de kalış sürelerini uzatmıştır. Suriyeli göçmenlerin Türkiye’de kalış sürelerinin uzaması “geçicilikten kalıcılığa” doğru evirilen bir süreç içerisinde girilmesine neden olmuştur.

Türkiye-Suriye sınır illerinde, Suriyeli göçmenlerin barınma gereksinimlerinin karşılanması için çadır kent ve konteynir kentler kurulmuş; ancak barınma ihtiyaçları sağlanan göçmenler zamanla geçici barınma merkezlerinden çıkıp farklı il ve ilçelere doğru göç etmiştir (Güldalı, 2018, s.47). Türkiye’de 5 farklı ilde toplam 7 kamp merkezinde 47.522 Suriyeli göçmen yaşamını sürdürmekte iken kamp merkezleri dışında 3.481.313 Suriyeli göçmen bulunmaktadır. Göç İdaresi Başkanlığına göre göçmen Suriyeli nüfusunun büyük çoğunluğu, Suriye sınırına yakın Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep, Adana gibi illerde kendi çabalarıyla yaşamını sürdürmeye çalışırken, Suriyeli göçmenlerin bir kısmı, İstanbul, Ankara, İzmir, Konya ve Bursa gibi büyük şehirler ciddi bir Suriyeli göçmen nüfusunu ortaya çıkarmıştır. Türkiye’de Suriyeli göçünün yöneldiği illerden biri olan Ankara’da son 5 yılda göç eden Suriyeli göçmen sayısında çok hızlı bir artış söz konusu olmuştur. En fazla Suriyeli göçmen barındıran 10’uncu il olan ve Eylül 2021 tarihi itibarıyla geçici koruma kaydına kapatılan Ankara’da 05.01.2023 tarihi itibarıyla kayıt altında 96 bin 616 Suriyeli göçmen hayatını devam ettirmektedir (GİB, 2023).

3.4. Türkiye’de Göçmenlere Yönelik Hukuki Düzenlemeler

Göç süreci, tarihin hemen her döneminde bütün dünyayı ilgilendiren önemli bir insani bir olay olarak görülmektedir. Bu sürece ilişkin başta devletler olmak üzere küresel ve ulusal düzeydeki mekanizmalar, politikalar üretmekte ve bu politikaları uygulamalara dönüştürmektedir. Bu çerçevede uluslararası anlaşmalar, sözleşmeler, protokoller gibi hukuki kaynaklar çok taraflı iş birlikleri ve her ülkede kendisine has idari yapıların oluştuğu görülmektedir (Eke, 2018, s.41).

Uluslararası alanda özellikle II. Dünya Savaşı ve sonrasındaki yıllarda ortaya çıkan hakları ihlalleri beraberinde büyük göç hareketlerini, göç alanında hukuksal düzenlemelerini BM’nin en önem verilmesi gereken konularından biri olmasını sağlamıştır. Bu süreç özellikle uluslararası göç hukuku ile ilgili temel belgeler olan 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü ile beraberinde birçok uluslararası belgede yer alınmıştır (Ergüven ve Özturanlı, 2013, s.1007).

- 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi: Uluslararası düzeyde göçmenlerin korunmasına ilişkin en önemli sözleşmelerin başında Cenevre Sözleşmesi olarak bilinen 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair

Birleşmiş Milletler Sözleşmesi gelmektedir. II. Dünya Savaşı sonrasında savaşın getirdiği yıkımla Avrupa'nın geneline dağılmış statüsüz yüz binlerce göçmen, durumları belirsiz bir biçimde kamp bölgelerinde yaşamışlardır. I. Dünya Savaşı'ndan o güne dek göçmenlerin sorunlarının çözülmemesi göçmenlerin hukuki statülerinin artık belirlenmesini gerekli kılmıştır. Özellikle önem verilen husus, savaştan kaçanların sivil ve siyasi haklarından ziyade kolektif mücadelenin uluslararası arenada yasal bir zemine oturtulmasıydı. Mültecilerin uluslararası statülerinin belirlenmesi ve hukuken korunabilmeleri adına BM Genel Kurulu, göçmenlerin hukuki durumları ile ilgilenecek bir Yüksek Komiserlik oluşturulması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Genel Kurul İsviçre'nin Cenevre kentinde 1951'de düzenlenen Mültecilerin ve Vatansızların Statüsü Hakkında gerçekleşen Birleşmiş Milletler Konferansı'nda, mültecilere yönelik uygulanacak tedbirlerin asgari standartlarını belirlemek amacıyla, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmeyi kabul etmiştir (BMMYK, 2001, s.23). Mültecilerin Durumuna İlişkin Sözleşme uluslararası mülteci hukukunun temeli olarak kabul edilmektedir. Sözleşme, 1 Ocak 1951 tarihi öncesinde ortaya çıkan olayları kapsayarak zamansal olarak bir sınırlandırma getirmiş, böylelikle devletlerin göçebe hayatlar üzerindeki yükümlülüklerini savaşın getirdiği zaman süreciyle sınırlı tutmuştur. Sözleşme özellikle Sovyetler Birliğinden kaçan insanları temel hedef grubu olarak görmesine bağlı olarak 1 Ocak 1951 tarihinden önce çıkan olaylar ibaresinin zamansal olarak sınırlama getirilmesi nedeniyle bazı eleştirilere hedef olmuş ve 1967 ek protokolü ile desteklenmiştir (BMMYK, 1998, s.67).

- Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü: 31 Ocak 1967 tarihinde imzalanan sözleşmeye Türkiye, 1 Temmuz 1968 tarihinde katılmıştır. Protokol göç etmek zorunda kalan bireylerin herhangi bir coğrafi veya zamansal sınırlamaya tabi tutulmaksızın, mülteci statüsüne çerçevesinde değerlendirilmesi düşüncesi ile ortaya çıkmıştır. 1967 Protokolü ile 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 1 Ocak 1951 tarihinden önce meydana gelen olayları içermesi nedeniyle var olan tarihe ilişkin sınırlama ve coğrafi sınırlamayı kaldırma amaçlanmıştır (TBMM, 2018).

Türkiye, taraf olduğu 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nde mülteci statüsü konusunda “Avrupa’da meydana gelen olaylar” ile coğrafi sınırlama, “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar” ile de tarihi sınırlama koymuştur. 1967’de Mültecilerin Statüsüne dair Ek Protokol ile birlikte tarih sınırlaması kaldırılrsa da coğrafi sınırlama devam etmiştir. Bu kapsamda Türkiye’ye göç eden, uluslararası koruma ihtiyacı bulunan göçmenlerin hukuki statüsü belirlenirken farklı tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlamalar mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma şeklindedir. Türkiye bulunduğu jeopolitik konum nedeniyle tarihsel süreç boyunca farklı büyüklükte birçok göç hareketlerinin uğrak yeri olmuş ve tarih boyunca farklı pek çok göç grubuna ev sahipliği yapmak durumunda kalmıştır. Türkiye’nin göç politikasının şekillenmesinde yakın coğrafyadaki siyasal, sosyal ve ekonomik olaylar etkili olmuştur (Eke, 2018, s.41). Türkiye’de 3,5 milyonun üzerinde geçici koruma statüsüne sahip 300 bini uluslararası koruma başvurusuyla, 600 bini ikamet izniyle olmak üzere yaklaşık 190 farklı ülkeden, farklı statülerde 5 milyonun üzerinde göçmen yaşamaktadır. Türkiye’ye göç edenler genel olarak Asya ve Afrika kökenli göçmenler bulunmaktadır (TBMM, 2018, s.242).

Türkiye’de göç yönetimi sürecinde öne çıkan dolaylı birçok ulusal hukuki kaynak bulunmakta olup, ulusal göç mevzuatı kapsamında Türkiye’de en önemli dönüm noktalarından birisi 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun kabul edilmesinin ardından bu kanun doğrultusunda çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliğidir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile düzensiz göç, düzenli göç, uluslararası koruma, geçici koruma, insan ticareti mağdurlarını korunma, uyum, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün teşkilatlanma yapısı olmak üzere önemli ve çok sayıda konunun düzenlenmektedir (Apan, 2018, s.34).

Türkiye’deki güncel göç politikaları 2013 yılında yasalaştırılan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na (YUKK) dayanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti’nin en eski göç mevzuatının en eski göç mevzuatı olan 1934 tarihli İskân Kanuna göre Türkiye’de göçmenlik hakkı elde edebilmek için “Türk olmak ve Türk kültürüne bağlı olmak” şartı aranmaktaydı. İskân kanunu üzerinden uzun yıllar geçmesinin ardından 6458 sayılı kanun ile Türkiye’de iltica arayışında bulunanlar ile ilgili yeni düzenleme yapılmıştır (Adıgüzel, 2016, s.16).

- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK): Türkiye bulunduğu jeopolitik konum nedeniyle hedef ve transit ülke olarak son yıllarda önemli göç hareketleriyle karşı karşıya kalmıştır. Türkiye, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü'ne katıldıktan çok uzun bir süre sonra iç hukukunda genel bir düzenleme yapmamıştır. Türkiye'de uluslararası düzenlemelerin uygulanmasında yaşanan sorunlar nedeniyle göç hukukuna yönelik ulusal mevzuat çerçevesinde 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun 4 Nisan 2013 tarihinde TBMM'de kabul edilerek, 11.04.2013 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Ergüven ve Özturanlı, 2013, s. 45).
- Geçici Koruma Yönetmeliği: 2014 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun 91 inci maddesi geçici korumayı düzenlemektedir. Bu maddeye göre geçici koruma, ülkesinden ayrılmak zorunda kalmış, ayrılmak zorunda kalınan ülkesine dönmesi mümkün olmayan acil ve geçici koruma bulma amacı ile kitlesel olarak göçmenlere sağlanmaktadır. Geçici koruma kapsamında ilgili tüm iş/işlemlere ilişkin usul ve esaslar Bakanlar Kurulu tarafından çıkartılarak 22/10/2014 tarihli ve 29153 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Geçici Koruma Yönetmeliği ile Suriye'de meydana gelen olaylar nedeniyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyetinden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye vatandaşları geçici koruma altına alınmaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

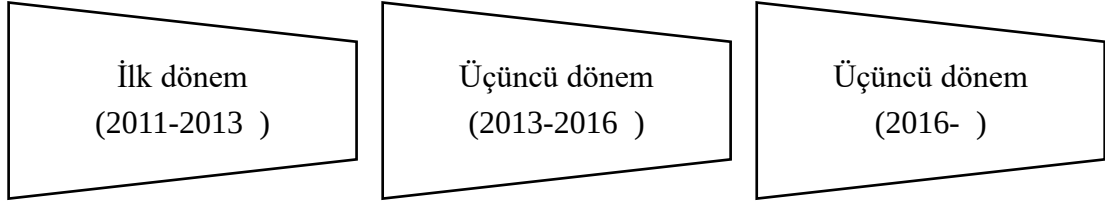
3.5. Uyum ve Türkiye'de Suriyeli Göçmenlerin Uyum Sürecini Etkileyen Faktörler

Ekonomik, hukuki vb. birçok ulusal ve uluslararası boyutları bulunan göçün en önemli boyutlarından birisi sosyal boyutu, yani göçmenin dâhil olduğu yerel toplum ile uyum içerisinde birlikte yaşamını sürdürmesidir. Göçün sosyal boyutu göçmenlerin içerisinde yaşamını sürdürmeye başladığı yerel toplum vatandaşları ve kurumları ile ilişki düzeyinin düzenlenmesi ve birlikte bir gelecek planlaması yapılmasını ele alan geniş bir çerçeveye sahiptir (Adıgüzel, 2016, s.153). 2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş sebebiyle milyonlarca Suriyeli göç etmek zorunda kalmıştır. 2023 yılı itibariyle 3 milyon 528 bin 835 Suriyeli geçici koruma statüsü altında Türkiye'de

yaşamını sürdürmektedir. Suriyeli göçmenlerin yanı sıra farklı hukuki statülere sahip olarak Türkiye’de yaşamını sürdüren birçok uyruk, kültür ve inanç yapısından göçmenlerin Türk toplumuyla birlikte yaşamını sürdürmesi etkili göç yönetişimin vazgeçilmez bir bileşeni olarak uyum politika ve çalışmalarının önemini artırmaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2020).

Suriyeli göçmenlerin zorunlu göçü ile Türkiye’ye göç eden Suriyeli göçmenlerin ülkeye giriş yılı olan 2011 yılından 2013 yılına kadar olan yıllar Türkiye’ye zorunlu göç ile ülkeye giriş yapmış olan kişilere sunulan hizmetler “acil durum perspektifi” göz önünde bulundurarak sağlamıştır. Bu bakımdan, bu dönemde zorunlu göç ile Türkiye’de bulunan kişiler “misafir” veya “geçici” olarak değerlendirilmiştir. 2013 yılından 2016 yılına gelene kadar kamu aktörleri, toplumsal aktörler ve uluslar arası kuruluşlar arasındaki etkileşimlerin niteliği, rastlantısal olmaktan uzaklaşma ve kurumsallaşma yönündedir. Bu dönüşümün ana unsurları YUKK’un yürürlüğe girmesi, GİB kurulması ve Geçici Koruma Yönetmeliğini yürürlüğe girmesidir. Bu dönem zorunlu göç ile gelen Suriyeli göçmenlerin gereksinimlerini karşılamayı amaçlayan kurumsallaşan bir göç yönetişimine bırakmaya başlamış ve göçmenler için “sürdürülebilir çözümler” tartışmalarının temellerinin atıldığı bu dönemde uyum “sosyal uyum” ve “toplumsal bütünleşme” süreçlerinin altyapıyı oluşturmaya öncülük etmiştir. 2016 yılından itibaren göç yönetişimin alanında yasal çerçeve yönetmeliklerle genişletilmiş, kamu aktörleri, toplumsal aktörler ve uluslar arası kuruluşlar arasında etkileşimler kendiliğinden sosyal ağlar inşa edilmesine ve sürdürülmesine sahne olmaya başlamıştır. 2016 yılından itibaren Suriyeli göçmenlerle ilgili bilgi ve veri akışının düzenlenişi, uygulamalarda yönlendirici rol üstlenilmesi, politika önceliklerinin belirlenmesi ve kurumlar arasında işbirliği ve eşgüdüm sağlanması hususları merkezi aktörlerin varlığı ve “toplumsal bütünleşme” vurgusu belirginleşmiştir (Özçürümez ve İçduygu, 2020, s. 46).

Şekil 3.1: Yaşam Odaklı Yaklaşımdan Etkileşimli “Toplumsal Bütünleşme Yönetişim Modeline Geçiş (Dönemselleşme)



Kaynak: Özçürümez ve İçduygu (2020, s. 46).

Göçlerin giderek arttığı çağımızda sınır ötesi insan hareketliliği karşısında devletlerin göç yönetimini nasıl düzenleyeceği ve göçmenlerin topluma nasıl entegre edileceği, toplumların geleceğini nasıl etkileyeceği cevap aranan önemli sorular olarak karşımıza çıkmaktadır. Uyum konusunda (çokkültürcülük, bütünleşme, entegrasyon, uyum vb.) farklı tanımlamalar ve yaklaşımlar bulunmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından hazırlanan Göç Terimleri Sözlüğünde (IOM, 2016, s.2) uyum, göçmenler ve göçmenlere ev sahipliği yapan alıcı topluluğun sosyal, ekonomik, kültürel ve politik yaşamına dâhil edildiği ev sahibi toplumlar arasındaki iki yönlü karşılıklı uyum süreci olarak tanımlanmaktadır. Önceki yıllarda uyum konusu göçmenlerin baş etmesi gereken bir sorun olarak algılanmakta iken son yıllarda özellikle uyum hem ev sahibi toplum hem de göçmenlerin karşılıklı olarak katkı sunması gereken bir süreç olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda sağlıklı bir uyum süreci yürütülmesi bu yeni bakış açısına göre göç eden bireylerin uyum süreci ev sahibi toplum tarafından göç edenlere sağlanan imkân ve fırsatlar doğrultusunda gerçekleşebilmektedir. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Göç ve Uyum Raporuna (2018, s.252) göre ise uyum, toplum-göçmen ekseninde karşılıklı iletişim ve etkileşimi, insani değerleri temel alan, insan hak ve özgürlüklerinin sağlandığı bir yaklaşım çerçevesinde, göçmenin gereksinimlerinin karşılanması, göçmenlerin dil, tarih, kültür, temel hizmet kurum ve kuruluşları hakkında bilgisinin bulunması, eğitim, sağlık, istihdam vb. alanlarda kamusal ve özel hizmetlere eşit bir şekilde erişimin sağlanması olarak ele alınmaktadır. Göçmenlerin toplumsal yaşama eşit bireyler olarak katılmalarının sağlanması ve toplumda giderek artan kimlik kaygılarına karşı göçmenlerin kendi kültürel kimliklerinden uzaklaşmadan toplumun kültürünü benimseyerek yaşaması ve kendi kültürel özelliklerini koruyabilmesi uyum sürecinin siyasal çerçevesini oluşturmaktadır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun’un Uyum başlıklı 96. maddesi ayrımcılık yapılmaksızın her uluslararası göçmenin uyum sürecinin

kolaylaştırması ve Türkiye’de, yeniden göç ettiği ülkede ya da tekrar ülkelerine göç ettiklerinde toplumsal yaşamın her alanında başkalarının yardımı olmadan kendi ayakları üzerinde bağımsız hareket edebilmesini kolaylaştırmaya yarayan bilgi ve beceriler kazandırma amacıyla kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetlerinin planlanabileceği ifade edilmiştir (YUKK, md.96).

Uyum sürecine yönelik çalışmalar hem yerel halka hem de göçmenlere yarar sağlayarak ortaya çıkabilecek dışlanma ve ayrımcılığın önlenmesini sağlayarak karşılıklı olarak yarar görmesini sağlamaktadır. Sağlıklı bir uyum süreci için ayrımcılık ve dışlamaya yönelik gerekli yaptırımların ortaya koyulması ve göçmenlerin yaşadığı toplumsal yaşama uyumu için eğitim, sağlık, ekonomi, hukuk, vb. gibi birçok alanda gereklilikleri yerine getirmesi önemlidir. Uyum sürecinde hem yerel halk hem de göçmenler üzerine düşen gereklilikleri yerine getirirse göç süreci kültür, ekonomi, istihdam vb. birçok alanda avantaja dönüştürülebilmektedir (GİB, 2019, s. 11).

Türkiye’ye göç eden Suriyeli göçmenlerin bir kısmı eğitim, sağlık, çalışma hayatı ve barınma vb. alanlarda çeşitli nedenlere bağlı olarak(dil, toplumsal algı, işsizlik vb.) halen uyum sağlayamadığı, çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalara yaşamlarını sürdürmekte olduğu görülmektedir. Uyum sürecinde yaşanan zorluklar ve iletişimsizlikler farklı kültürel dokuların ve hayat tarzlarının doğal bir sonucu olmakla beraber; önyargıların, toplumsal kabul düzeyinin düşüklüğünün ve yetersiz kamu politikalarının da birer tezahürü olarak düşünülmektedir. Uyum konusu, kısa vadede üstesinden gelinebilecek bir durum olmaktan çok uzun vadede iki tarafın da birbirine olan toleransı, hoşgörüsü ve sağduyusu ile sağlanabilecek bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır(Yılmaz, 2019, s.4). Uyum sorunları hem birey için hem de sosyal bir sorun olarak toplumların ve devletlerin karşısında yer almaktadır. Toplumsal yapıyı birçok açıdan olumsuz olarak etkileyen uyum sorunlarının çözümlerinin ortaya konulması büyük bir öneme sahiptir (Yıldız ve Keleşoğlu, 2021, s.195). Uluslararası Göç Örgütü (IOM) uyum (bütünleşme) kavramını, içerme (inclusion) ve sosyal uyum (social cohesion) olarak iki başlık altında ele almaktadır.

İçerme kavramı altında;

- Sosyal içerme (sağlık, eğitim),
- Ekonomik içerme (emek piyasası ve finansal hizmetlere erişim),
- Sivil ve politik katılım ele alınmaktadır.

Sosyal uyum altında ise

- Ayrımcılığın önlenmesi,
- Zenofobiya karşı duruş ve
- Karşılıklı anlayışı geliştirmek çerçevesinde ele alınmaktadır (Bolgün, 2022, s.185).

Türkiye'nin göç sisteminin temelinde yer alan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, göç yönetişiminin önemli bir bileşkesi olan uyum konusunu da ele almıştır. Bu kanunla beraber uyum konusu ilk kez mevzuata girmiş ve gerekli politikaların ortaya koyulmasına yönelik çalışmaların çerçeveleri belirlenmiştir. Uyum konusuyla ilgili göçmenlerin toplumsal yaşam içerisinde sağlıklı bir uyum sürecinin sağlanması için uyum çalışmalarının planlaması ve yürütmesi amacıyla Göç İdaresi Başkanlığı bünyesinde uyum çalışmalarını ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliğinin sağlanması amacıyla Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda uyumun temel amacı göçmenlerin göç sonrası toplumsal yaşamın tüm alanlarında üçüncü şahısların aracılığı olmadan yaşamını sürdürmesi olarak ifade edilen bir olgudur (GİB, 2019, s.11).

Uyum sürecinde ilgili kurum ve kuruluşların koordinasyon içerisinde çok boyutlu olarak çalışmalar gerçekleştirmesi ve yol haritasının çıkartılarak öncelikler doğrultusunda ihtiyaçların belirlenmesi önem arz etmektedir. Uyum sürecinde göçmenlerin ihtiyaçlarının karşılanarak Türkiye'nin ulusal uyum politikalarını planlı ve sistematik bir şekilde sürecinde temel bir referans kaynağı olması amacıyla Göç İdaresi Başkanlığı koordinasyonunda birçok uyum aktörü kurum ve kuruluşların katılımıyla "Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı" hazırlanmıştır. Uyum sürecine yönelik hazırlanan bu belgede ilk olarak uyum süreci alanları:

- Toplumsal Uyum,
- Bilgilendirme/Bilgiye Erişim,
- Eğitim,
- Sağlık,
- İşgücü Piyasası ve
- Sosyal Destek (Sosyal Hizmet ve Yardımlar) alanları olarak ele alınmıştır (GİB, 2019, s.11).

Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planına ek olarak Göçmen Entegrasyon Politikası Endeksi (MİPEX) ve AB menşeli makro göstergelerin kabul görmektedir. Göçmen Entegrasyon Politikası Endeksi (MİPEX), tüm AB ye Devletleri, Avustralya, Kanada, İzlanda, Japonya, Güney Kore, Yeni Zelanda, Norveç, İsviçre, Türkiye ve ABD olmak üzere toplam 38 ülkede göçmenleri uyum sağlaması için uygulanan politikaları ölçen bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Güç ve uyum alanında Avrupa'nın en büyük bilim adamları ağı olan IMISCOE tarafından yönetilen G Araştırma Merkezi, Avrupa'daki uyum politikası eğilimlerini göstermek için MİPEX verilerini kullanmaktadır (MİPEX, 2020). Göçmen Entegrasyon Politikası Endeksi (MİPEX) erevesinde uyum politika alanları olarak:

- Aile Birleşimi,
- Eğitim,
- Sağlık,
- Barınma/Daimi İkamet,
- İşgücü Piyasa Hareketliliği,
- Ayrımcılıkla Mücadele,
- Vatandaşlığa Erişim,
- Siyasi Katılım alanlarının ele almaktadır.

3.6. Türkiye’de Suriyeli Göçmenlerin Uyum Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları

Göçler beraberinde birçok bileşeni taşıyan, sosyal kalkınma, sağlıklı gelişme ve ekonomik büyüme ile doğrudan ilişkisi bulunan ve insan sorunlarının sebep ve sonuçları üzerinde iz bırakan sosyal bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Genç vd., 2019, s.480). Bu nedenle Türkiye son yıllarda artan göç hareketleri nedeniyle uluslararası göç çalışmaları doğrultusunda ulusal göç yönetişimini oluşturmayı amaçlayan çalışmalar yürütmüştür. Türkiye’ye Suriye’den gelen iç savaş mağdurlarına 2011 yılı itibariyle açık kapı politikasını uygulamaya başlamasıyla temel ihtiyaçların karşılanması noktasında devletin yardımlarına ek olarak farklı alanlarda çalışmalarda bulunan pek çok sivil toplum kuruluşları da hayati bir referans noktası olmuştur. 2013 yılında Türkiye’de yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde Göç İdaresi Başkanlığı Türkiye’de bulunan göçmenlerin toplumsal ilişkilerini kolaylaştırarak, yeni bir ülkeye ya da tekrar kendi ülkelerine dönme durumlarında kendi ve ailesinin gereksinimlerini karşılayacak bilgi ve becerilere sahip olmak amacıyla imkânları doğrultusunda diğer kamu kurum/kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler vb. kurum/kuruluşlardan yararlanarak uyum faaliyetlerini planlaması gerekliliği ortaya koyulmuştur (YUKK, md.96). Bu bağlamda temel hak ve özgürlükler, toplumsal yardımlaşma ve dayanışma, küresel barış, eşitlik gibi kavramların önemli değerler olarak yer edindiği gelişmiş toplumsal yapılar içerisinde gönüllü bireyleri aynı çatı altında toplayarak toplumların gelişmesinde aktif rol oynayan sivil toplum kuruluşlarının sayıları giderek artmıştır (Güngör ve Çölgeçen, 2013, s.165).

Kalkınma Bakanlığı 11. Kalkınma Planı (2018-2023) Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları Özel İhtisas Komisyon Raporunda (2018, s.6-7) sivil toplum kuruluşlarının işlevlerine ilişkin dört temel rol tanımlanmaktadır: Bunlar:

- Hizmet sunucu rolü: Sivil toplum kuruluşları özellikle azınlığın tercihleri için, ortak mal ve hizmetlerin sunumunda çeşitli önemli işlevler yerine getirmektedir. Ayrıca bu kuruluşlar kamu kurumlarının ve özel sektörün hizmet götürmediği yada yetersiz kaldığı durumlarda veyahut farklı olan hizmetleri hizmet sunucuları olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Öncü rol: STK’lar hizmet sunumunda yeni yaklaşımlar, süreçler veya programları öncülük ederek veya deneyimleyerek yenilik getirebilir. Seçim

yada yatırım beklentilere sahip olmayan sivil toplum kuruluşları devlet ve özel sektörden farklı olarak değişimin temsilcisi olarak hizmet ederek, bu yenilik ve uygulamaları daha geniş bir alana ulaşmasını sağlamaktadır.

- Değer koruma rolü: Devlet kurumlarının ve özel sektörden farklı sivil toplum kuruluşları belirli değerleri yükseltmek ve korumak, sosyal grupların dinî, ideolojik, politik, kültürel, sosyal ve diğer görüşleri ile tercihlerini ifade etmesi ve duyurmasına sağlamaktadır.
- Savunuculuk rolü: Sivil toplum kuruluşları azınlıkların temsil ettikleri belirli menfaatler ve değerlerin sesini duyurmasını sağlayarak; sosyal politikalarda ve diğer politikalarda değişim ve gelişimleri etkileme amacıyla devletin eleştirilmesi ve izlenmesine yönelik hizmet vermektedir.

Sivil toplum kuruluşları çeşitli yapıları aracılığıyla, çok sayıda perspektif ve ilgiyi temsil eder ve göçmenlerin sosyal uyum sürecine önemli bir katkı sağlar. Sivil toplum kuruluşları konut, eğitim, istihdam ve hukuk hizmetlerine erişimin sağlanması ve dil okulları ve mesleki eğitim gibi pratik işlevleri de üstlenir. Sivil toplum kuruluşları, göçmen topluluklar ve yerel halklar arasında köprüler kurar ve göçmen toplulukların günlük etkileşimlerinde yerel halk arasındaki gayri resmi karşılaşmalar için fırsatlar yaratarak sosyal uyum için çalışırlar. Göçmenlerin sosyal uyumu konusunda tüm ilgili paydaşların rollerini ve sorumlulukların koordinasyonunu ve her paydaşın rollerinin tanımlanması, aralarında etkili bir iş birliği geliştirmek için olumlu etkileşimi kolaylaştırmak amacıyla sürekli bir çaba gösterilmesi için sivil toplum kuruluşlarının önemli rolleri vardır. Bu roller şöyle sıralanmaktadır:

- Göç ve uyum politikalarının insan haklarına saygılı olmasını sağlamak,
- Bu politikaları siyasal gündemden ziyade uzmanlık ve kanıtlara dayandırmak,
- Politikaların halkın yeni göçmenlere yönelik görüşüne olan etkisini değerlendirmek ve toplumsal uyum modellerinin etkinliğini karşılaştırmalı bir perspektiften ölçmek (Jacobsen, 2001, s.42).

Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerin göç sürecinde “akut” dönemi olarak ifade edilebilecek sınır geçişleri ve sonrasındaki aşamalarında kamu otoritesinin çalışmalarını tamamlayıcı hüviyette çalışmalar yürüterek, bu yükün çoğunu zaman zaman hayırseverlik çizgisinde zaman zaman da hak temelli bir perspektifle üstüne

almıştır. Sivil toplum kuruluşları hizmet ve yardımlarla kuruluş amaçları çerçevesinde tüzüklerinde belirtilen veyahut da krizle birlikte daha sonra eklenen görev alanlarında çalışma yürütmeye ve olumlu gelişmeler sağlamaya çalışarak gerçekleştirdikleri bütünleştirici çalışmalar ile Suriyeli göçmenler ile Türk toplumunu sağlıklı bir şekilde bir araya getirmeye odaklanmıştır. Sivil toplum kuruluşları, göç sonrasında özellikle Suriyeli göçmenlere destek olmak için iyi ilişkiler kurma çabaları ve sosyal uyum faaliyetlerinin devam ettirilmesi için koordineye dayalı bir yardım ve destek sistemi belirli ölçülerde gerçekleşmiştir (Barın,2019, s.195).

Sivil toplum kuruluşları insan haklarının etkin bir şekilde korunmasında devletlerin işleyiş ve organlarından bağımsız oluşlarıyla insan haklarının savunuculuğunu gerçekleştirirler. İnsan hak ve özgürlüklerinin geliştirilmesi noktasında, sivil toplum kuruluşların rolüne ihtiyaç duyan en önemli kesimlerden biri olan sığınmacı ve mültecilerin toplumda korunması ve desteklenmesi bakımından varlıkları büyük öneme sahiptir. Sığınmacı ve mültecilere yönelik etkin bir koruma sisteminin oluşturulmasında başta toplumsal, ekonomik ve hukuki olmak üzere çok sayıda farklı sorunlarının çözülmesi gerekmektedir. Bu görevler devletlerin sorumluluğunda olmasına rağmen günümüz koşullarında bu sorumluluklar bazı sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilmektedir. Birçok sivil toplum kuruluşu uluslararası sözleşmeler veya iç hukuk düzenlemeleri ile özellikle görevlendirilmemiş olmalarına rağmen kendilerini Türkiye'deki göçmenlerin koruma sağlamak amacıyla çalışmaktadır. Bir diğer ifadeyle zorunlu göç etmek zorunda kalan göçmenlerin ve insani alan faaliyetleri açısından içerisinde bulunduğumuz konjonktürde sivil toplum kuruluşlarının toplumla sosyal hizmet çalışmaları çerçevesinde sosyal uyum konusunda yürüttüğü faaliyetlerin göz ardı edilemez mahiyette olduğudur. Özellikle son yıllarda göçün yoğunlaşması ve göçmen yardımında sivil inisiyatifeye yöneldiği için sivil toplum kuruluşlarına önemli görevler düşmüştür. Sivil toplum kuruluşları sundukları hizmetler, Suriyeli göçmenlerin etkin koruma sağlanması konusunda farklı bir boyut kazandı. Sivil toplum kuruluşlara erişiminin kolaylığı ve güvenin daha fazla olması nedeniyle bu kuruluşlar Suriyeli göçmenlerin ihtiyaç duydukları koruma prosedürlerinin işletilmesinde etkin bir rol oynamıştır (BMMYK ve Ortakları, 2003, s.24).

Sivil toplum kuruluşları bölgesel ve yerel ihtiyaçlara daha hızlı cevap verebildiklerinden dolayı Türkiye’deki Suriyeli göçmenler için vazgeçilmez unsurlar haline gelmiştir. Sivil toplum kuruluşları bağımsız hareket edebilme kabiliyetleri sayesinde:

- Suriyeli göçmenlerin sorunların ulusal/uluslararası kurum/kuruluşlara veya diğer ilgili kuruluşlara rapor edilmesi ve standartların tanıtılması;
- Kitle iletişim araçlarıyla kamuoyunun doğru bilgilerle aydınlatılması,
- Hukuki destek sağlanma,
- Toplumsal yardımlaşma ve dayanışmanın sağlanması,
- Barınma,
- Eğitim,
- Sağlık,
- Kalkınma,
- Lojistik destek ve danışma,
- Hem menşei ülkede hem sığınma ülkesinde insan haklarının izlenmesi,
- Suriyeli göçmenlerin yerleştirilmesi ve uluslararası yardım almanı sağlamak gibi konularda destek vermektedir (BMMYK ve STK Ortakları, 2003, s.24).

Sivil toplum kuruluşlarının göçmenlere günlük yaşamlarında doğrudan ve pratik yardım sağlamanın yanı sıra Suriyeli göçmenlere yönelik sosyal uyum politikalarının gerçekleşmesinde de büyük rolleri vardır. Suriyeli göçmenlerin ile yerel halk arasında uyumun sağlanabilmesi ve potansiyel çatışmaların yaşanmaması için başarılı bir “uyum” sürecine ihtiyaç duyulmaktadır. Sivil toplum kuruluşları göçmenlerin yerleşmesine ve kalıcı bir uyum sağlamasında toplumsal sorunların çözümünde önemli bir yere sahiptir. Sivil toplum kuruluşları, Türkiye’ye göç eden Suriyeli göçmenlerin, asimile edilmeden kendi kültürlerinden kopmadan uyum sürecinde karşılaşılan sorunların önlenmesi ve çözülmesi ya da yüksek sesle duyurulmasında önemli bir rol oynamaktadır (ORSAM, 2016, s.14). Suriyeli göçmenlere yönelik sağlanan kamu hizmetleri ve yardım çalışmalarının yanında ulusal, yerel, uluslararası sivil toplum kuruluşları kuruluş amaçları

doğrultusunda fayda sağlamaya, göçmenlerin uyum sürecine yönelik önemli katkılar sağlamaktadır. Sivil toplum kuruluşları saha da gerçekleştirdikleri çalışmaların doğrultusunda ortaya koyduğu araştırmalar, çalıştaylar ve raporlarla hem kamu kurumlarının hem yerel halkın hem de Suriyeli göçmenlerin durumları hakkında kamuoyunu bilgilendirmektedir (Türk, 2016, s.148). Türkiye’de de her ne kadar Suriyelilerin entegrasyon politikaları hükümet tarafından ele alınsa da bu politikaların kolaylaştırması ve sahada sağlanması konusunda sivil toplum kuruluşları önemli bir yere sahiptir. Suriyeli göçmenlerin Türkiye’ye entegrasyon politikasına dair resmi bir yol haritası olmamasına rağmen devlet dışı aktörler olarak sivil toplum kuruluşları yoğun çalışmalar yürütmüştür. Sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilen programlar, faaliyetler, kampanyalar, söylemler ve projeler Suriyeli göçmenlerin uyum sürecine büyük katkı sunmaktadır (Barın, 2019, s.4).



4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Araştırma Modeli

Suriyeli göçmenlerin karşılaştığı sorunların çözümünde sivil toplum kuruluşlarının rolünü incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Karma yöntem araştırma problemini kapsamlı ve çok boyutlu incelemek amacıyla, pragmatist felsefenin ilkeleri doğrultusunda nitel ve nicel yöntemlerini birlikte kullanılarak veri toplama, analiz etme ve bütünleştirmeye olanak veren araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.351). Bu çalışmada kullanılan karma araştırma yöntemiyle nicel ya da nitel yöntemler arasından seçim yapmak yerine her iki yöntem de birlikte kullanılarak elde edilen çoklu veriler araştırma güvenilirliğinin artırılmasını sağlamıştır. Araştırmada karma araştırma yöntemiyle nicel ve nitel verilerin birlikte kullanılmasıyla anlam gücünün artmasına ve açıklama kolaylığı sağlanmıştır (Tunalı vd. 2016, s.107). Karma yöntem araştırmalarının nitel ve nicel verileri karşılaştırma, katılımcıların bakış açılarını yansıtma, bilimsel etkileşimi teşvik etme, yöntemsel esneklik sağlama, zengin ve kapsamlı veri toplama gibi avantajları vardır (Tekindal, 2021, s.36).

Araştırmada yakınsayan paralel karma yöntem deseni kullanılmıştır. Çeşitleme deseni olarak da adlandırılan yakınsayan karma yöntem deseninde nicel ve nitel yöntemler birlikte kullanılarak araştırma problemine ilişkin daha kapsamlı bir sonuç ortaya koyulması amaçlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.355). Bu desen çerçevesinde ilk olarak araştırmanın veri toplama araçları belirlenmiş ve nitel verileri olgubilim (fenomenoloji) deseni çerçevesinde yarı yapılandırılmış görüşme formuyla sivil toplum kuruluşlarından; nicel verileri ise tarama modellerinden biri olan genel tarama araştırma modeli çerçevesinde araştırmacı tarafından hazırlanan anket formuyla Suriyeli göçmenlerden eş zamanlı olarak ayrı ayrı toplanmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında Suriyeli göçmenlerden ve sivil toplum kuruluşlarıyla gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen nicel ve nitel veriler ayrı ayrı analiz edilmiştir. Üçüncü adımda ise araştırma kapsamında elde edilen veriler analiz edilerek sonuçları ilişkilendirilerek birlikte yorumlanmıştır.

4.2. Araştırma Evreni ve Örneklemi

Araştırma evrenini Suriyeli göçmenlere yönelik çalışmalar yürüten Sivil Toplum Kuruluşları ve bu sivil toplum kuruluşlarından destek alan Suriyeli göçmenler oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma evrenini ise Ankara ilinde Suriyeli göçmenlere yönelik faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ve bu sivil toplum kuruluşlarından destek alan Suriyeli göçmenler oluşturmaktadır. Araştırma sahasının Ankara ili olarak seçilmesinde en fazla Suriyeli göçmen bulunduran ilk on il içerisinde yer alması ve araştırmacıya sivil toplum kuruluşları bağlamında geniş veri kaynağı sunması etkili olmuştur.

Araştırmanın nicel veri toplama sürecinde seçilmiş ölçütleri taşıyan birimlerin örnekleme dâhil edildiği seçkili örnekleme türü olan ölçüt örnekleme kullanılmıştır (Büyüköztürk vd. 2011, s. 91). Araştırmanın nicel veri toplama süreci, Ankara ilinde sivil toplum kuruluşlarından destek alan 390 geçici koruma altında bulunan Suriyeli göçmenle yürütülmüştür.

Nitel araştırma boyutunda örneklem amaçlı örneklem seçim yöntemlerinden olan kartopu yöntemi ile seçilmiştir. Araştırmanın nitel verileri Ankara ilinde sivil toplum kuruluşlarıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yüz yüze elde edilmiştir. Araştırma kapsamında Ankara ilinde göç alanında aktif olarak çalışmalar yürüten araştırmacının görüşme talebine olumlu dönüş sağlayan 16 farklı sivil toplum kuruluştan toplam 17 farklı görüşme gerçekleştirilmiştir. Nitel veri toplama sürecinde:

- İltica ve Göç Araştırma Merkezi (İGAM),
- İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (Mazlumder),
- Uluslararası Göç Entegrasyon Sınır Yönetimi Araştırmaları Derneği (GESYAD),
- Türkiye Diyanet Vakfı,
- Türk Kızılayı,
- Uluslararası İltica ve Mültecilerle Dayanışma Derneği (İMDAD),
- İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH),
- Önder İlim Kültür ve Sosyal Hizmet Vakfı (Önder Vakfı),

- Göçmen Hakları ve Uyum Derneği (GÖÇDER),
- Göç Araştırmaları Vakfı (GAV),
- Keçiören Göç Merkezi,
- Sosyal Hizmetler Eğitim ve Yardım Vakfı (SOS),
- Sadakataşı,
- Elden Ele Uluslararası Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği,
- İnfak Vakfı ve
- Yetim ve Öksüzler İçin El Ele Derneği ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

4.3. Araştırma Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında veri toplamak amacıyla nicel ve nitel veri toplama araçları kullanılmıştır. Veri toplama araçlarının oluşturulması aşamasında öncelikle konuyla ilgili ulusal ve uluslararası literatür taranarak ve uzman görüşlerine başvurularak araştırmanın amaçları doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme formu ve araştırma anketi oluşturulmuştur. Araştırmanın sorularına cevap bulabilmek için araştırmanın nicel boyutunda örnekleme oluşturan Suriyeli göçmenlere; araştırmacı tarafından geliştirilen “Suriyeli Göçmenlere Yönelik Anket Formu” uygulanmıştır (Ek-1). Suriyeli Göçmenlere Yönelik Anket Formu; “Sosyodemografik Bilgi Formu” ve “Uyum Süreci ve Sivil Toplum Kuruluşlarına İlişkin Sorular” olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Formu oluşturmak için ilgili literatür araştırılmış, Suriyeli göçmenlerin uyum sorunlarının çözümüne ilişkin faktörler göz önüne alınarak soru havuzu oluşturulmuştur. Daha sonra oluşturulan soru havuzundaki sorularda tez izleme komitesinin ve göç alanında uzman akademisyenlerin görüşleri alınarak elemeden geçirilmiştir. Araştırmanın problemi ile alt problemlerini dikkate alınarak anket formunda ile ilgili olarak alınan geribildirimler doğrultusunda anket formuna son şekli verilmiştir.

Anket formunun birinci kısmında yer alan “Sosyo-Demografik Bilgi Formunda”; Suriyeli göçmenlerin yaşı, cinsiyeti, medeni durumları, eğitim durumları, Türkçe öğrenim düzeyleri, çalışma durumları, aylık gelirleri, çocuk sayıları, okula devam çocuk sayıları, yaşadıkları yer, hanedeki kişi sayısı, Ankara iline göç etme nedenleri,

Ankara ilinde ikamet sürelerine ilişkin 15 soru yer almaktadır. Anket formunun ikinci kısmı olan “Uyum Süreci ve Sivil Toplum Kuruluşlarına İlişkin Soru Formunda” ise; sivil toplum kuruluşlarından destek görme süreleri, sivil toplum kuruluşlarının katkılarını yeterli görme düzeyine ilişkin iki sorunun yanında kişisel uyum, genel uyum ve sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkı düzeylerine ilişkin sorular yer almaktadır.

Uyum süreci ve sivil toplum kuruluşlarına ilişkin sorular üç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler şu şekildedir:

- Birinci bölümde, Suriyeli göçmenlerin kişisel uyum ile ilgili 5’li likert tipinde hazırlanan 6 soru yer almaktadır.
- İkinci bölümde, Suriyeli göçmenlerin Suriyelilerin genel uyum ile ilgili 5’li likert tipinde hazırlanan 14 soru yer almaktadır.
- Üçüncü bölümde, Suriyeli göçmenlerin göç sonrasında sivil toplum kuruluşları ile ilgili katkı düzeyleriyle ilgili 5’li likert tipinde hazırlanan 20 soru yer almaktadır.

Araştırmanın nitel görüşmelerinde kullanılmak üzere araştırmacı tarafından hazırlanan “Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Yarı Yapılandırılmış Görüşme Yönergesi” uzman kişilerden görüş alınarak ve literatür ışığında hazırlanmıştır (Ek-2). Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular pilot çalışma ile test edilmiş, araştırmanın amacına hizmet etmediği tespit edilen sorular kapsam dışında bırakılmıştır. Nitel görüşme formu toplam 8 ana soru ve alt sondaj sorulardan oluşmaktadır. Araştırmanın nitel verileri toplama aracı olan yarı yapılandırılmış görüşme formu:

- Suriyeli göçmenlerin uyum sürecini kolaylaştıran ve zorlaştıran unsurlarını,
- Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinde karşılaştığı sorun alanlarını,
- Sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlerin uyum sorunlarına ilişkin çalışmalarını,
- Sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecinde diğer uyum aktörleri ile işbirliği süreçlerini,
- Suriyeli göçmenlerin gelecek beklentilerini incelemeye olanak sağlamıştır.

4.4. Araştırmanın Etiği

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları Suriyeli göçmenlere yönelik anket soruları ve yarı yapılandırılmış görüşme formu için Yalova Üniversitesi 27.10.2021 tarih ve 2021/96 sayılı İnsan Araştırmaları Etik Kurul kararıyla etik yönden onay alınmıştır (Ek-3). Araştırmanın nicel araştırma kısmı için Ankara ilinde gerçekleştirilen saha çalışması sırasında veriler toplanmadan önce Suriyeli göçmenlere bilgilendirilmiş onam formu okunmuş ve çalışmaya gönüllü olarak katılımları hususunda sözlü ve yazılı onamları alınmıştır.

Araştırmanın nitel veri toplama kısmında ise sivil toplum kuruluşları bilgilendirilmiş onam formu okunmuş, gönüllü olarak çalışmaya katılım sağladıkları ve ses kaydı alınmasına izin verdiklerine ilişkin yazılı onam alınmıştır. Nitel araştırmada sivil toplum kuruluşlarının gerçek isimleri saklı tutulmuş ve rumuz kullanılarak araştırmada yer almıştır. Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşlarından elde edilen görüşme verilerinin analiz sürecinde isimleri gizlilik ilkesi doğrultusunda Suriye'deki şehir isimleri (Şam, Halep, Afrin, Rakka vb. gibi) rumuz olarak kullanılmıştır.

4.5. Araştırmanın Veri Toplama Süreci

Araştırmanın nicel verileri Türkçe-Arapça olarak oluşturulan anket formu ve her iki dili iyi derece konuşabilen bir tercüman eşliğinde araştırmacı tarafından Kasım 2021-Mayıs 2022 tarihleri arasında 390 geçici koruma altında bulunan Suriyeli göçmenle ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Araştırmacı öncelikle kendini, mesleğini tanıtarak araştırmanın amacını belirtmiştir. Suriyeli göçmenlere yöneltilen sorularda anlaşılmayan noktalarda tercüman aracılığıyla yardımcı olunmuş ve kendilerine en yakın gelen seçenekleri işaretlemeleri sağlanmıştır.

Çalışmanın nitel veri toplama süreci yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme tekniğiyle yürütülmüştür. Ankara ilinde göç alanında çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarına kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılmış ve katılımcılardan alınan bilgilerin doyuma ulaştığı düşünülmesiyle nitel veri toplama süreci sonlandırılmıştır. Nitel veri toplama sürecinde sivil toplum kuruluşları yöneticileri ve temsilcileri ile telefonda görüşülmüş ve görüşmeyi kabul kuruluşların yetkilileriyle görüşme yeri ve tarihi belirlenerek görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Nitel görüşmeler genel olarak sivil toplum kuruluşlarının Ankara ilinde bulunan adreslerinde gerçekleştirilmiştir. Ankara'da Suriyeli göçmenlere yönelik çalışmalar

yürütmekte olan 16 farklı sivil toplum kuruluşuyla toplamda 17 görüşme gerçekleştirilmiş ve gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler yaklaşık 45-90 dakika aralığında sürmüştür.

4.6. Araştırma Veri Analiz Yöntemleri

Araştırma kapsamında anket uygulaması öncesinde Ankara ilinde Suriyeli göçmenlerle pilot uygulaması yapılmıştır. Araştırmanın pilot uygulamasından elde edilen veriler ile ankette yer alan soruların katılımcılar tarafından amacına uygun anlaşıldığı ya da anlaşılamadığı incelenmiş ve anketin uygulanabilirliği kontrol edilmiştir. Bu aşamalarda olumlu sonuçlara ulaşıldıktan sonra Ankara ilinde saha çalışması tamamlanmıştır. Araştırma verileri analiz edilmeden güvenirlik, keşfedici faktör analizi, normallik gibi istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın veri analiz sürecinde ilk olarak Suriyeli göçmenlerden elde edilen nicel veriler araştırmanın amaçları doğrultusunda “IBM SPSS 25” istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlerde $p < 0,05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Araştırma verilerinin normal dağılıp dağılmadığına ilişkin olarak, Tabachnick ve Fidell (2013) normal dağılım için verilerin çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1,5 ile +1,5 arasında olması durumunda normal dağılımın olduğunu belirtmektedir. Bu kapsamda nicel araştırma verilerinin normallik için çarpıklık ve basıklık katsayı değerleri incelenmiş ve değerlerin -1,5 ile +1,5 arasında olması nedeniyle veri setinin normallliği sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırma kapsamında verilerin histogram grafikleri de verilerin normal dağılım gösterdiği varsayımlarını karşılamıştır. Araştırma verilerinin frekans sonuçları ve parametrik testlerden T-testi, ANOVA analiz sonuçları tablolar halinde açıklamaları ile beraber ele almıştır.

Uyum Süreci ve Sivil Toplum Kuruluşlarına İlişkin Sorularda yer alan üç bölümün güvenirlik ve güvenirlik çalışması Cronbach's Alfa İç Tutarlılık Yöntemi kullanılarak yapılmıştır.

- Suriyeli göçmenlerin kişisel uyum ifadelerine katılımlarına ilişkin birinci bölümün Cronbach's Alpha değerlerinin 0,86 olduğu,
- Suriyeli göçmenlerin genel uyum ifadelerine katılımlarına ilişkin ikinci bölümün Cronbach's Alpha değerlerinin 0,82 olduğu,

- Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinde sivil toplum kuruluşlarının katkılarına ilişkin katılımlarına ilişkin üçüncü bölümün Cronbach's Alpha değerlerinin 0,84 olduğu görülmüştür.

Yukarı da ifade edilen “Uyum Süreci ve Sivil Toplum Kuruluşlarına İlişkin Soruların yer aldığı üç bölümünde Cronbach's Alpha değerinin 0,70'den büyük olduğu bu bağlamda maddelerin yüksek derecede güvenilir olduğu görülmüştür.

Araştırma kapsamında 6 soruluk kişisel uyum (KU) ve 14 soruluk genel uyum (GU) ve 20 soruluk sivil toplum kuruluşlarının katkıları (STKKD) ölçekleri için keşfedici faktör analizi uygulaması yapılmıştır. Ölçeğin faktör analizine uygulugunu anlayabilmek için öncelikle Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) ve total varyans değerleri incelenmiştir. KU ölçeği için faktör analizi yapıldığında KMO test değerinin 0,84 olduğu anlaşılmaktadır. Bu değere göre; veri seti, faktör analizi yapabilmek için uygun görülmektedir. Faktör analizi için alt boyutların incelemesi yapıldığında veri setinde total varyans çoğunlukla tek boyut altında toplanmaktadır. KU ölçeğinin Suriye göçmenlere uygulanan veri seti için KMO test değeri 0,84 ve toplam varyans %59 çıkmakta olduğu için veri setinde tek faktör olarak çalışmak için yeterli varyansa sahip olduğu anlaşılmaktadır. GU ölçeği için faktör analizi yapıldığında KMO test değeri 0,81 olduğu anlaşılmaktadır. Bu değere göre; veri seti, faktör analizi yapabilmek için uygun görülmektedir. Faktör analizi için alt boyutların incelemesi yapıldığında veri setinde total varyans %61 çıkmaktadır. STKKD ölçeği için faktör analizi yapıldığında KMO test değeri 0,75 olduğu anlaşılmaktadır. Bu değere göre; veri seti, faktör analizi yapabilmek için uygun görülmektedir. Faktör analizi için alt boyutların incelemesi yapıldığında veri setinde total varyans %56 çıkmaktadır.

Araştırmanın nitel görüşmeleri yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanarak araştırmacı tarafından yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde katılımcıların izinleri alınarak görüşmelerin ses kayıtları alınmıştır. Nitel araştırma veri analiz sürecinde ilk olarak görüşmelerden elde edilen ses kayıtları deşifre edilerek metinlere dökülmüştür. Metinlere aktarılan nitel araştırma verileri araştırmacı tarafından nitel araştırmalar için veri analizi imkânı sunan QSR NVivo programına yüklenmiştir. Araştırmanın nitel verilerinin geçerliliği katılımcıların görüşlerinden birebir alıntılar yapılarak, güvenilirliği ise nitel araştırma deneyimine sahip olan akademisyenler tarafından verilerin incelenerek geri bildirim alınmasıyla sağlanmıştır.

Araştırma kapsamında QSR NVivo programı kullanılarak içerik analizi yapılmıştır. İçerik analiziyle verilerin içerisinde saklı olabilecek gerçekler ortaya çıkartılmaya ve tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu yöntemle nitel araştırma sürecinden elde edilen birbirine benzeyen verileri belli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek tümevarımcı analiz yoluyla kategorileştirilmiş ve kodlanarak yorumlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.260). Nitel verilerin çözümlenmesinde, yarı yapılandırılmış görüşme formu temel alınarak; “Suriyeli göçmenlerin karşılaştığı sorun alanları, sivil toplum kuruluşlarının sorunların çözümüne yönelik çalışmaları” olarak iki ana tema şeklinde ele alınmıştır.

Yakınsayan paralel karma yöntem deseni doğrultusunda araştırmanın nitel ve nicel veri analiz sürecinden elde edilen bulgular ulusal ve uluslararası çalışmalarla birlikte tartışma bölümünde ele alınmıştır.

4.7. Araştırmanın Bulguları

Bu bölüm çalışmanın saha araştırma kısmını açıklamaktadır. Bu bölümde araştırmanın bulguları, araştırmanın nicel ve nitel bulguları olmak üzere iki ana başlık altında incelenmiştir

4.7.1. Araştırmanın nicel bulguları

Tablo 4.1. Cinsiyet, Yaş, Medeni Durum Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Dağılım (%)
Erkek	261	66,9
Kadın	129	33,1
Yaş	Frekans	Dağılım (%)
18-24	183	46,9
25-34	101	25,9
35-44	46	11,8
45-54	48	12,3
55-64	12	3,1
Medeni Durum	Frekans	Dağılım (%)
Evli	224	57,4
Bekâr	166	42,6

Katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, medeni durumu ve eğitim durumları Tablo 4.1’de gösterilmiştir. Tabloya göre araştırmaya katılanların cinsiyet durumlarına bakıldığında %33,1’i kadın, %66,9’u erkektir. Katılımcıların % 46,9’unun 18-24 yaş aralığında, % 25,9’unun 25-34 yaş aralığında, %11,8’inin 35-44 yaş aralığında, % 12,3’ünün 45-54 yaş aralığında, %3,1’inin 55-64 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında % 57,4’ünün evli, %42,6’sının ise bekâr olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.2. Eğitim Durumu Dağılımı

Eğitim Durumu	Frekans	Dağılım (%)
Okur Yazar Değilim	31	7,9
Okur Yazarım	54	13,8
İlköğretim	121	31,0
Ortaöğretim (Lise)	147	37,7
Lisans (Üniversite)	35	9,0
Lisansüstü	2	0,5

Katılımcıların eğitim durumlarına (Tablo 4.2) göre %7,9'unun okuryazar değil, %13,8'inin okuryazar, %31'inin ilköğretim (ilkokul, ortaokul, ilköğretim), %37,7'sinin lise, %9'unun lisans, %0,5'inin ise lisansüstü eğitim seviyesine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.3. Çalışma Durumu Dağılımı

Ankara'daki Çalışma Durumu	Frekans	Dağılım (%)
Düzenli Ücretli Çalışan	13	3,3
Yevmiyeli (Düzensiz) Gündelik Çalışan	122	31,3
İşsiz	98	25,1
Kendi Hesabına Çalışan (Esnaf)	35	9,0
Ev Kadını	70	17,9
Öğrenci	35	9,0
Mevsimsel Çalışan	3	0,8
Diğer	14	3,6

Katılımcıların Ankara'da çalışma durumları Tablo 4.3'de gösterilmiştir. Tabloya göre katılımcıların %3,3'ü düzenli ücretli çalışan, %31,3'ü yevmiyeli (düzensiz) gündelik çalışan, %25,1'i işsiz, %9'u kendi hesabına (esnaf) çalışan, 17,9'u ev kadını, %9'u öğrenci, %0,8'i mevsimsel çalışan, %3,6'sı diğer olarak çalışma durumunu ifade etmiştir.

Tablo 4.4. Aylık Toplam Gelir Dağılımı

Aylık toplam gelir	Frekans	Dağılım (%)
Düzenli Gelirim Yok	240	61,5
01-2.000 TL arası	88	22,6
2.001-5.000 TL arası	60	15,4
5.001 TL ve üzeri	2	0,5

Katılımcıların aylık gelir durumları Tablo 4.4’de gösterilmiştir. Tabloya göre katılımcıların % 61,5’i düzenli geliri olmadığını, % 22,6’sı 01 TL-2.000 TL aralığında, % 15,4’ü 2.001 TL-5.000 TL aralığında, % 0,5’i ise 5.001 üzerinde aylık gelirlerinin olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 4.5. Türkçe Düzeyi Dağılımı

Türkçe düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Temel	87	22,3
Orta	209	53,6
İleri	94	24,1

Katılımcıların Türkçe bilme düzeylerine dair durumları Tablo 4.5’de gösterilmiştir. Tabloya göre katılımcıların %22,3’ü temel düzeyde, %53,6’sı orta düzeyde, %24,1’i ise ileri düzeyde Türkçe bilme düzeyine sahiptir.

Tablo 4.6. Yaşanılan Yer ve Hanede Yaşayan Toplam Kişi Sayısı Dağılımı

Yaşanılan Yer	Frekans	Dağılım (%)
Apartman	173	44,4
Müstakil Ev	51	13,1
Gecekondu	150	38,5
Depo	4	1,0
Dükkân	4	1,0
Diğer	8	2,1

Hanede Yaşayan Toplam Kişi Sayısı	Frekans	Dağılım (%)
1	7	1,8
2	4	1,0
3	11	2,8
4	33	8,5
5	75	19,2
6	92	23,6
7	65	16,7
8	49	12,6
9	37	9,5
10 ve üzeri	17	4,4

Katılımcıların yaşadığı yer ve hanedeki toplam kişi sayısına dair durumları Tablo 4.6’da gösterilmiştir. Tabloya göre katılımcıların %44,4’ü apartman, %13,1’i müstakil ev, %38,5’i gecekondu, %1’i depo, %1’i dükkân, %2,1’i ise diğer yerleşim alanlarında yaşamlarını sürdürmektedir. Tablo 4.6’ya göre %1,8’i 1 kişi olarak, %1’i 2 kişi olarak, %2,8’i 3 kişi olarak, %8,5’i 4 kişi olarak, %19,2’si 5 kişi olarak, %23,6)’sı 6 kişi olarak, %16,7’si 7 kişi olarak, %12,6’sı 8 kişi olarak, %9,5’i 9 kişi olarak, %4,4’ü ise hanede toplam 10 kişi ve üzerinde kişi sayısı ile yaşamakta olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.7. Çocuk Sayısı ve Okula Devam Eden Çocuk Sayısı Dağılımı

Çocuk Sayısı	Frekans	Dağılım (%)
Yok	208	53,3
1	8	2,1
2	41	10,5
3	44	11,3
4	30	7,7
5	32	8,2
6	16	4,1
7	11	2,8
Okula Devam Eden Çocuk Sayısı	Frekans	Dağılım (%)
0	263	67,4
1	23	5,9
2	38	9,7
3	45	11,5
4	17	4,4
5	4	1,0

Katılımcıların çocuk sayıları ve okula devam eden çocuk sayıları Tablo 4.7’de gösterilmiştir. Tabloya göre katılımcıların % 53,3’ü çocuk sahibi değilken, % 2,1’i 1 çocuk sahibi, % 10,5’i 2 çocuk sahibi, %11,3’ü 3 çocuk sahibi, %7,7’si 4 çocuk sahibi, %8,2’si 5 çocuk sahibi, %4,1’i 6 çocuk sahibi, %2,8’i 7 çocuk sahibidir. Katılımcılardan %67,4’ünün okula devam eden çocuğu bulunmaz iken, %5,9’unun 1 çocuğu, %9,72’sinin 2 çocuğu, %11,5’inin 3 çocuğu, %4,4’ünün 4 çocuğu, %1’inin 5 çocuğunun okulda devam ettiği tespit edilmiştir.

Tablo 4.8. Göç Etme Nedeni, Akraba ve Mahallede Tanıdık Suriyeli Göçmen Bulunma Durumu, İkamet Süreleri Dağılımı

Ankara'ya Göç Etme Nedeni	Frekans	Dağılım (%)
Can Güvenliği	268	68,7
Daha iyi yaşam koşulları	41	10,5
Kültürel yakın	3	,8
Akraba ve Tanıdıklarım	14	3,6
İş İmkânları	54	13,8
Diğer	10	2,6
Mahallede Tanıdık Suriyeli Göçmen Bulunma	Frekans	Dağılım (%)
Evet	317	81,3
Hayır	73	18,7
Ankara’da Yaşayan Akraba Durumu	Frekans	Dağılım (%)
Evet	263	67,4
Hayır	127	32,6
Ankara’da İkamet Süresi	Frekans	Dağılım (%)
1 yıldan az	7	1,8
1	4	1,0
2	15	3,8
3	35	9,0
4	84	21,5
5	64	16,4
6	64	16,4
7	58	14,9
8	37	9,5
9	18	4,6
10 yıl ve üzeri	4	1,0

Katılımcıların “Ankara’ya Göç Etme Nedeni, Mahallesinde Tanıdık Suriyeli Göçmenlerin Bulunma Durumu, Ankara’da Yaşayan Akrabasının Bulunma Durumu Ve Ankara’da İkamet Sürelerine İlişkin Durumları” Tablo 4.8’de gösterilmiştir.

Tabloya göre katılımcılardan, %68,7'si can güvenliği nedeniyle, %10,5'i daha iyi yaşam koşullarına sahip olma nedeniyle, %0,8'i kültürel yakınlık nedeniyle, %3,6'sı akraba ve tanıdıklarının bulunması nedeniyle, %13,82'i iş imkânlarını nedeniyle, %2,6'sı ise diğer nedenlerden dolayı Ankara'ya göç etmiştir. Katılımcılardan, %81,3'ü yaşadıkları mahallede tanıdık Suriyeli göçmenin bulunduğu, %18,7'si yaşadıkları mahallede tanıdık Suriyeli göçmenin olmadığını, %23,6'sı yaşadıkları mahallede tanıdık Suriyeli göçmenin olup olmadığı konusunda fikirlerinin olmadığını ifade etmiştir. Katılımcılardan %67,4'ünün Ankara'da yaşayan akrabasının bulunduğu, %32,6'sının ise Ankara'da yaşayan bir akrabasının bulunmadığı tespit edilmiştir. Yine tabloda katılımcılardan, %1,8'inin 1 yıldan az, %1'inin 1 yıldır, %3,8'ini 2 yıldır, %9'unun 3 yıldır, %21,5'inin 4 yıldır, %16,4'ünün 5 yıldır, %16,4'ünün 6 yıldır, %14,9'unun 7 yıldır, %9,5'inin 8 yıldır, %4,6'sının 9 yıldır, %1'nini ise 10 yıl ve üzerinde bir süreden beri Ankara'da ikamet etmekte olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.9. “Çocuğum Türkiye vatandaşı çocuklarla aynı okulda eğitim görebilir” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Kişisel İfadeye Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Katılmıyorum	7	1,8
Kararsızım	52	13,3
Katılıyorum	90	23,1
Kesinlikle Katılıyorum	241	61,8
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “Çocuğum Türkiye vatandaşı çocuklarla aynı okulda eğitim görebilir” ifadesine katılım düzeyi dağılımı Tablo 4.9’da gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan %1,8'i “katılmıyorum”, %13,3'ü “kararsızım”, %23,1'i “katılıyorum”, %61,8'i ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.10. “Bir Türk vatandaşı ile aynı işyerinde çalışabilirim” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Kişisel İfadeye Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	1	0,3
Katılmıyorum	16	4,1
Kararsızım	62	15,9
Katılıyorum	103	26,4
Kesinlikle Katılıyorum	208	53,3
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “Bir Türk vatandaşı ile aynı işyerinde çalışabilirim” ifadesine katılım düzeyi dağılımı Tablo 4.10’da gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan %0,3’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %4,1’i “katılmıyorum”, %15,9’u “kararsızım”, %26,4’ü “katılıyorum”, %53,3’ü ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.11. “Türkiye vatandaşlarının yoğun olarak yaşadığı bir mahalleye yerleşebilirim” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Kişisel İfadeye Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Katılmıyorum	23	5,9
Kararsızım	111	28,5
Katılıyorum	83	21,3
Kesinlikle Katılıyorum	173	44,4
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “Türkiye vatandaşlarının yoğun olarak yaşadığı bir mahalleye yerleşebilirim” ifadesine katılım düzeyi dağılımı Tablo 4.11’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan %5,9’u “katılmıyorum”, %28,5’i “kararsızım”, %21,3’ü “katılıyorum”, %44,4’ü ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.12. “Bir Türkiye vatandaşı ile arkadaş/dost olabilirim” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Kişisel İfadeye Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Katılmıyorum	26	6,7
Kararsızım	55	14,1
Katılıyorum	83	21,3
Kesinlikle Katılıyorum	226	57,9
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “*Bir Türkiye vatandaşı ile arkadaş/dost olabilirim*” şeklindeki ifadeye katılımı Tablo 4.12’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan %6,7’si “katılmıyorum”, %14,1’i “kararsızım”, %21,3’ü “katılıyorum”, %57,9’u ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.13. “Türkiye vatandaşı birisi ile ortak bir işyeri açabilirim” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Kişisel İfadeye Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	6	1,5
Katılmıyorum	30	7,7
Kararsızım	136	34,9
Katılıyorum	72	18,5
Kesinlikle Katılıyorum	146	37,4
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “*Türkiye vatandaşı birisi ile ortak bir işyeri açabilirim*” ifadesine katılım düzeyi dağılımı Tablo 4.13’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan %1,5’i “kesinlikle katılmıyorum”, %7,7’si “katılmıyorum”, %34,9’u “kararsızım”, %18,5’i “katılıyorum”, %37,4’ü ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4. 14. “Ailemden birisi Türkiye vatandaşı ile evlenebilir” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Kişisel İfadelere Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	6	1,5
Katılmıyorum	19	4,9
Kararsızım	87	22,3
Katılıyorum	64	16,4
Kesinlikle Katılıyorum	214	54,9
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “Ailemden birisi Türkiye vatandaşı ile evlenebilir” ifadesine katılım düzeyi dağılımı Tablo 4.14’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan %1,5’i “kesinlikle katılmıyorum”, %4,9’u “katılmıyorum”, %22,3’ü “kararsızım”, %16,42’ü “katılıyorum”, %54,9’u ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.15. “Suriyeli göçmenler kültürel farklılıklarını devam ettirebiliyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Genel İfadelere Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	29	7,4
Katılmıyorum	49	12,6
Kararsızım	88	22,6
Katılıyorum	86	22,1
Kesinlikle Katılıyorum	138	35,4
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “Suriyeli göçmenler kültürel farklılıklarını devam ettirebiliyor” ifadesine katılım düzeyi dağılımı Tablo 4.15’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan %7,4’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %12,6’sı “katılmıyorum”, %22,6’sı “kararsızım”, %22,1’i “katılıyorum”, %35,4’ü ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.16. “Suriyeli göçmenler dini inançlarını yaşayabiliyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Genel İfadelere Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	5	1,3
Katılmıyorum	10	2,6
Kararsızım	56	14,4
Katılıyorum	98	25,1
Kesinlikle Katılıyorum	221	56,7
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “*Suriyeli göçmenler dini inançlarını yaşayabiliyor*” ifadesine katılım düzeyi dağılımı Tablo 4.16’da gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %1,3’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %2,6’sı “katılmıyorum”, %14,4’ü “kararsızım”, %25,1’i “katılıyorum”, %56,7’si ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.17. “Suriyeli göçmenler Türkiye vatandaşlarıyla Türkçe iletişim kurabiliyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Genel İfadelere Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	6	1,5
Katılmıyorum	55	14,1
Kararsızım	89	22,8
Katılıyorum	135	34,6
Kesinlikle Katılıyorum	105	26,9
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “*Suriyeli göçmenler Türkiye vatandaşlarıyla Türkçe iletişim kurabiliyor*” ifadesine katılım düzeyi dağılımı Tablo 4.17’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %1,5’i “kesinlikle katılmıyorum”, %14,1’i “katılmıyorum”, %22,8’i “kararsızım”, %34,6’sı “katılıyorum”, %26,9’u ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.18. “Suriyeli göçmenler temel gıda ve eşya ihtiyaçlarını karşılayabiliyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Genel İfadelere Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	13	3,3
Katılmıyorum	66	16,9
Kararsızım	90	23,1
Katılıyorum	142	36,4
Kesinlikle Katılıyorum	79	20,3
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “Suriyeli göçmenler temel gıda ve eşya ihtiyaçlarını karşılayabiliyor” ifadesine katılım düzeyi dağılımı Tablo 4.18’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %3,3’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %16,9’u “katılmıyorum”, %23,1’i “kararsızım”, %36,4’ü “katılıyorum”, %20,3’ü ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.19. “Suriyeli göçmenler sağlık hizmetlerine ulaşabiliyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Genel İfadelere Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	10	2,6
Katılmıyorum	23	5,9
Kararsızım	57	14,6
Katılıyorum	123	31,5
Kesinlikle Katılıyorum	177	45,4
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “Suriyeli göçmenler sağlık hizmetlerine ulaşabiliyor” ifadesine katılım düzeyi dağılımı Tablo 4.19’da gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan %2,6’sı “kesinlikle katılmıyorum”, %5,9’u “katılmıyorum”, %14,6’sı “kararsızım”, %31,5’i “katılıyorum”, %45,4’ü ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.20. “Suriyeli göçmenler iş olanaklarına ulaşabiliyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Genel İfadelere Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	37	9,5
Katılmıyorum	80	20,5
Kararsızım	100	25,6
Katılıyorum	90	23,1
Kesinlikle Katılıyorum	83	21,3
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “*Suriyeli göçmenler iş olanaklarına ulaşabiliyor*” ifadesine katılım düzeyi dağılımı Tablo 4.20’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan %9,5’i “kesinlikle katılmıyorum”, %20,5’i “katılmıyorum”, %25,6’sı “kararsızım”, %23,1’i “katılıyorum”, %21,3’ü ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.21. “Suriyeli göçmenler eğitim hizmetlerine ulaşabiliyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Genel İfadelere Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	12	3,1
Katılmıyorum	39	10,0
Kararsızım	54	13,8
Katılıyorum	127	32,6
Kesinlikle Katılıyorum	158	40,5
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “*Suriyeli göçmenler eğitim hizmetlerine ulaşabiliyor*” ifadesine katılım düzeyi dağılımı Tablo 4.21’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan %3,1’i “kesinlikle katılmıyorum”, %10’u “katılmıyorum”, %13,8’i “kararsızım”, %32,6’sı “katılıyorum”, %40,5’i ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.22. “Suriyeli göçmenler ayrımcılık ve sosyal dışlanma ile karşılaşıyor”
İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Genel İfadelere Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	18	4,6
Katılmıyorum	62	15,9
Kararsızım	59	15,1
Katılıyorum	141	36,2
Kesinlikle Katılıyorum	110	28,2
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “*Suriyeli göçmenler ayrımcılık ve sosyal dışlanma ile karşılaşılıyor*” ifadesine katılım düzeyi dağılımı Tablo 4.22’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan %4,6’sı “kesinlikle katılmıyorum”, %15,9’u “katılmıyorum”, %15,1’i “kararsızım”, %36,2’si “katılıyorum”, %28,2’si ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.23. “Suriyeli göçmenler Türkiye vatandaşlığına sahip olmak istiyor”
İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Genel İfadelere Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	12	3,1
Katılmıyorum	29	7,4
Kararsızım	68	17,4
Katılıyorum	67	17,2
Kesinlikle Katılıyorum	214	54,9
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “*Suriyeli göçmenler Türkiye vatandaşlığına sahip olmak istiyor*” ifadesine katılım düzeyi dağılımı Tablo 4.23’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan %3,1’i “kesinlikle katılmıyorum”, %7,4’ü “katılmıyorum”, %17,4’ü “kararsızım”, %17,2’si “katılıyorum”, %54,9’u ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.24. “Suriyeli göçmenler seçme ve seçilme hakkına sahip olmak istiyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Genel İfadelere Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	27	6,9
Katılmıyorum	66	16,9
Kararsızım	73	18,7
Katılıyorum	59	15,1
Kesinlikle Katılıyorum	165	42,3
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “*Suriyeli göçmenler seçme ve seçilme hakkına sahip olmak istiyor*” ifadesine katılım düzeyi dağılımı Tablo 4.24’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan %6,9’u “kesinlikle katılmıyorum”, %16,9’u “katılmıyorum”, %18,7’si “kararsızım”, %15,1’i “katılıyorum”, %42,3’ü ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.25. “Suriyeli göçmenler Türkiye’de kalıcı olmak istiyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Genel İfadelere Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	10	2,6
Katılmıyorum	26	6,7
Kararsızım	79	20,3
Katılıyorum	82	21,0
Kesinlikle Katılıyorum	193	49,5
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “*Suriyeli göçmenler, Türkiye’de kalıcı olmak istiyor*” ifadesine katılım düzeyi dağılımı Tablo 4.25’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan %2,6’sı “kesinlikle katılmıyorum”, %6,7’si “katılmıyorum”, %20,3’ü “kararsızım”, %21’i “katılıyorum”, %49,5’i ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.26. “Suriyeli göçmenler Türkiye’ye uyum sağlamak için çaba gösteriyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Genel İfadelere Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	15	3,8
Katılmıyorum	18	4,6
Kararsızım	64	16,4
Katılıyorum	152	39,0
Kesinlikle Katılıyorum	141	36,2
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “*Suriyeli göçmenler Türkiye’ye uyum sağlamak için çaba gösteriyor*” ifadesine katılım düzeyi dağılımı Tablo 4.26’da gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan %3,8’i “kesinlikle katılmıyorum”, %4,6’sı “katılmıyorum”, %16,4’ü “kararsızım”, %39’u “katılıyorum”, %36,2’si ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.27. “Suriyeli göçmenler Suriye’ye geri dönmek istiyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Genel İfadelere Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	68	17,4
Katılmıyorum	29	7,4
Kararsızım	93	23,8
Katılıyorum	50	12,8
Kesinlikle Katılıyorum	150	38,5
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “*Suriyeli göçmenler, Suriye’ye geri dönmek istiyor*” ifadesine katılım düzeyi dağılımı Tablo 4.27’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan %17,4’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %7,4’ü “katılmıyorum”, %23,8’i “kararsızım”, %12,8’i “katılıyorum”, %38,5’i ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.28. “Suriyeli göçmenler Suriye ve Türkiye haricinde başka bir ülkeye göç etmek istiyor” İfadesine Katılım Düzeyi Dağılımı

Genel İfadelere Katılım Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	114	29,2
Katılmıyorum	36	9,2
Kararsızım	96	24,6
Katılıyorum	51	13,1
Kesinlikle Katılıyorum	93	23,8
Toplam	390	100,0

Katılımcıların “*Suriyeli göçmenler, Suriye ve Türkiye haricinde başka bir ülkeye göç etmek istiyor*” ifadesine katılım düzeyi dağılımı Tablo 4.28’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan %29,2’si “kesinlikle katılmıyorum”, %9,2’si “katılmıyorum”, %24,6’sı “kararsızım”, %13,1’i “katılıyorum”, %23,8’i ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.29. Sivil toplum Kuruluşlarının Destek Alma Süreleri

Destek Alma Süreleri	Frekans	Dağılım (%)
1 Yıldan az	40	10,3
1	32	8,2
2	54	13,8
3	90	23,1
4	75	19,2
5	49	12,6
6	16	4,1
7	19	4,9
8	7	1,8
9	6	1,5
10 Yıl ve üzeri	2	0,5
Toplam	390	100,0

Katılımcıların sivil toplum kuruluşlarından destek alma sürelerine ilişkin durumları Tablo 4.29 ’da gösterilmiştir. Tabloya göre katılımcılardan, %10,3’ü “1 yıldan az süredir”, %8,2’i 1 yıldır, %13,8’i 2 yıldır, %23,1’i 3 yıldır, %19,2’si 4 yıldır, %12,6’sı

5 yıldır, %4,1'i 6 yıldır, %4,9'u 7 yıldır, %1,8'i 8 yıldır, %1,5'i 9 yıldır, %0,2'sinin ise 10 yıl ve üzerinde destek aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.30. Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunmasına Destek Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	1	0,3
Katılmıyorum	11	2,8
Kararsızım	79	20,3
Katılıyorum	165	42,3
Kesinlikle Katılıyorum	134	34,4
Toplam	390	100,0

Tablo 4.30'da araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “*Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunmasına Destek Sağlama*” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; %0,3'ü “kesinlikle katılmıyorum”, %2,8'i “katılmıyorum”, %20,3'ü “kararsızım”, %42,3'ü “katılıyorum”, %34,4'ü ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.31. Barınma Sorununa Çözüm Bulunmasına Destek Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	3	0,8
Katılmıyorum	22	5,6
Kararsızım	81	20,8
Katılıyorum	147	37,7
Kesinlikle Katılıyorum	137	35,1
Toplam	390	100,0

Tablo 4.31'de araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “*Barınma Sorunlarına Çözüm Bulunmasını Sağlama*” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; %0,8'i “kesinlikle katılmıyorum”, %5,6'i “katılmıyorum”, %20,8 “kararsızım”, %37,7'si “katılıyorum”, %35,1'i ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.32. Toplumsal Söylemlerle Mücade Desteği Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Katılmıyorum	22	5,6
Kararsızım	67	17,2
Katılıyorum	167	42,8
Kesinlikle Katılıyorum	134	34,4
Toplam	390	100,0

Tablo 4.32’de araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “*Toplumsal Söylemlerle Mücade Desteği Sağlama*” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; %5,6’sı “katılmıyorum”, %17,2’si “kararsızım”, %42,8’i “katılıyorum”, %34,4’ü ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.33. Hukuki Destek Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	3	0,8
Katılmıyorum	27	6,9
Kararsızım	88	22,6
Katılıyorum	152	39,0
Kesinlikle Katılıyorum	120	30,8
Toplam	390	100,0

Tablo 4.33’de araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “*Hukuki Destek Sağlama*” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; %0,8’i “kesinlikle katılmıyorum”, %6,9’u “katılmıyorum”, %22,6’sı “kararsızım”, %39’u “katılıyorum”, %30,8’i ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.34. Temel Gıda İhtiyaçlarının Karşılanmasına Destek Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	1	0,3
Katılmıyorum	20	5,1
Kararsızım	64	16,4
Katılıyorum	149	38,2
Kesinlikle Katılıyorum	156	40,0
Toplam	390	100,0

Tablo 4.34’de araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “*Temel Gıda İhtiyaçlarının Karşılanmasına Destek Sağlama*” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; %0,3’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %5,1’i “katılmıyorum”, %16,4’ü “kararsızım”, %38,2’si “katılıyorum”, %40’ı ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.35. Türkçe Öğrenimine Dair Destek Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	3	0,8
Katılmıyorum	23	5,9
Kararsızım	68	17,4
Katılıyorum	159	40,8
Kesinlikle Katılıyorum	137	35,1
Toplam	390	100,0

Tablo 4.35’de araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “*Türkçe Öğrenimine Dair Destek Sağlama*” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; %0,8’i “kesinlikle katılmıyorum”, %5,9’u “katılmıyorum”, %17,4’ü “kararsızım”, %40,8’i “katılıyorum”, %35,1’i ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.36. İletişim ve Tercüman Desteği Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	1	0,3
Katılmıyorum	27	6,9
Kararsızım	75	19,2
Katılıyorum	139	35,6
Kesinlikle Katılıyorum	148	37,9
Toplam	390	100,0

Tablo 4.36’da araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “İletişim ve Tercüman Desteği Sağlama” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; %0,3’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %6,9’u “katılmıyorum”, %19,2’si “kararsızım”, %35,6’sı “katılıyorum”, %37,9’u ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.37. Sosyal İlişkiler Kurmasına Destek Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	3	0,8
Katılmıyorum	7	1,8
Kararsızım	86	22,1
Katılıyorum	137	35,1
Kesinlikle Katılıyorum	157	40,3
Toplam	390	100,0

Tablo 4.37’de araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “Sosyal İlişkiler Kurmasına Destek Sağlama” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; %0,8’i “kesinlikle katılmıyorum”, %1,8’i “katılmıyorum”, %22,1’i “kararsızım”, %35,1’i “katılıyorum”, %40,3’ü ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.38. Eğitim İhtiyaçlarının Karşılanmasına Destek Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	3	0,8
Katılmıyorum	15	3,8
Kararsızım	83	21,3
Katılıyorum	126	32,3
Kesinlikle Katılıyorum	163	41,8
Toplam	390	100,0

Tablo 4.38’de araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “*Eğitim İhtiyaçlarının Karşılanmasına Destek Sağlama*” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; %0,8’i “kesinlikle katılmıyorum”, %3,8’i “katılmıyorum”, %21,3’ü “kararsızım”, %32,3’ü “katılıyorum”, %41,8’i ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.39. Eğitim Hayatına Uyum Sorunlarının Çözülmesine Destek Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	6	1,5
Katılmıyorum	18	4,6
Kararsızım	76	19,5
Katılıyorum	159	40,8
Kesinlikle Katılıyorum	131	33,6
Toplam	390	100,0

Tablo 4.39’da araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “*Eğitim Hayatına Uyum Sorunlarının Çözülmesine Destek Sağlama*” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; %1,5’i “kesinlikle katılmıyorum”, %4,6’sı “katılmıyorum”, %19,5’i “kararsızım”, %40,8’i “katılıyorum”, %33,6’sı ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.40. Mesleki Eğitime Destek Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	6	1,5
Katılmıyorum	24	6,2
Kararsızım	96	24,6
Katılıyorum	143	36,7
Kesinlikle Katılıyorum	121	31,0
Toplam	390	100,0

Tablo 4.40’da araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “*Mesleki Eğitime Destek Sağlama*” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; %1,5’i “kesinlikle katılmıyorum”, %6,2’si “katılmıyorum”, %24,6’sı “kararsızım”, %36,7’si “katılıyorum”, %31’i ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.41. Sağlık Hizmetlerine Erişime Destek Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	5	1,3
Katılmıyorum	26	6,7
Kararsızım	76	19,5
Katılıyorum	137	35,1
Kesinlikle Katılıyorum	146	37,4
Toplam	390	100,0

Tablo 4.41’de araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “*Sağlık Hizmetlerine Erişime Destek Sağlama*” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; 5 kişi (%1,3) “kesinlikle katılmıyorum”, %6,7’si “katılmıyorum”, %19,5’i “kararsızım”, %35,1’i “katılıyorum”, %37,4’ü ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.42. Manevi Destek Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	8	2,1
Katılmıyorum	13	3,3
Kararsızım	76	19,5
Katılıyorum	152	39,0
Kesinlikle Katılıyorum	141	36,2
Toplam	390	100,0

Tablo 4.42’de araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “*Manevi Destek Sağlama*” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; %2,1’i “kesinlikle katılmıyorum”, %3,3’ü “katılmıyorum”, %19,5’i “kararsızım”, %39’u “katılıyorum”, %36,2’si ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.43. Kendi Kültürlerini İfade Etmesine Destek Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	7	1,8
Katılmıyorum	23	5,9
Kararsızım	76	19,5
Katılıyorum	149	38,2
Kesinlikle Katılıyorum	135	34,6
Toplam	390	100,0

Tablo 4.43’de araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “*Kendi Kültürlerini İfade Etmesine Destek Sağlama*” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; %1,8’i “kesinlikle katılmıyorum”, %5,9’u “katılmıyorum”, %19,5’i “kararsızım”, %38,2’i “katılıyorum”, %34,6’sı ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.44. İş Olanaklarına Erişimine Destek Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	7	1,8
Katılmıyorum	32	8,2
Kararsızım	83	21,3
Katılıyorum	145	37,2
Kesinlikle Katılıyorum	123	31,5
Toplam	390	100,0

Tablo 4.44’de araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “İş Olanaklarına Erişimine Destek Sağlama” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; %1,8’i “kesinlikle katılmıyorum”, %8,2’si “katılmıyorum”, %21,3’ü “kararsızım”, %37,2’si “katılıyorum”, %31,5’i ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.45. Kamusal Alanlarda Danışmanlık Desteği Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	2	0,5
Katılmıyorum	23	5,9
Kararsızım	73	18,7
Katılıyorum	151	38,7
Kesinlikle Katılıyorum	141	36,2
Toplam	390	100,0

Tablo 4.45’de araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “Kamusal Alanlarda Danışmanlık Desteği Sağlama” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; %0,5’i “kesinlikle katılmıyorum”, %5,9’u “katılmıyorum”, %18,7’si “kararsızım”, %38,7’si “katılıyorum”, %36,2’si ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.46. Ayrımcılık ve Dışlanma İle Mücadele Etmeye Destek Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	3	0,8
Katılmıyorum	11	2,8
Kararsızım	81	20,8
Katılıyorum	142	36,4
Kesinlikle Katılıyorum	153	39,2
Toplam	390	100,0

Tablo 4.46’da araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “*Ayrımcılık ve Dışlanma İle Mücadele Etmeye Destek Sağlama*” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; %0,8’i “kesinlikle katılmıyorum”, %2,8’i “katılmıyorum”, %20,8’i “kararsızım”, %36,4’ü “katılıyorum”, %39,2’si ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.47. Sosyal Hizmet Çalışmalarına Erişime Destek Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	4	1,0
Katılmıyorum	16	4,1
Kararsızım	92	23,6
Katılıyorum	134	34,4
Kesinlikle Katılıyorum	144	36,9
Toplam	390	100,0

Tablo 4.47’de araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “*Sosyal Hizmet Çalışmalarına Erişime Destek Sağlama*” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; %1’i “kesinlikle katılmıyorum”, %4,1’i “katılmıyorum”, %23,6’sı “kararsızım”, %34,4’ü “katılıyorum”, %36,9’u ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.48. Hukuki Statü Sürecine Destek Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	3	0,8
Katılmıyorum	29	7,4
Kararsızım	76	19,5
Katılıyorum	132	33,8
Kesinlikle Katılıyorum	150	38,5
Toplam	390	100,0

Tablo 4.48’de araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “*Hukuki Statü Sürecine Destek Sağlama*” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; %0,8’i “kesinlikle katılmıyorum”, 29 kişi (%7,4) “katılmıyorum”, %19,5’i “kararsızım”, %33,8’i “katılıyorum”, %38,5’i ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.49. Toplumsal Barışın Sağlamasına Destek Sağlama

Katkı Düzeyine Katılım	Frekans	Dağılım (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	2	0,5
Katılmıyorum	7	1,8
Kararsızım	69	17,7
Katılıyorum	160	41,0
Kesinlikle Katılıyorum	152	39,0
Toplam	390	100,0

Tablo 4.49’da araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik “*Toplumsal Barışın Sağlamasına Destek Sağlama*” durumlarına ilişkin katılım düzeyi dağılımı incelendiğinde; %0,5’i “kesinlikle katılmıyorum”, %1,8’i “katılmıyorum”, %17,7’si “kararsızım”, %41’i “katılıyorum”, %39’u ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 4.50. Sivil toplum Kuruluşlarının Desteklerini Yeterli Görme Düzeyi Dağılımı

Desteklerini Yeterli Görme Düzeyi	Frekans	Dağılım (%)
Hiç Yeterli Değil	5	1,3
Yeterli Değil	42	10,8
Ne Yeterli, Ne Yetersiz	174	44,6
Yeterli	124	31,8
Çok Yeterli	45	11,5
Toplam	390	100,0

Tablo 4.50’da araştırmaya katılan Suriyeli göçmenlerin, Sivil Toplum Kuruluşlarını yeterli görme düzeylerine ilişkin durumları gösterilmiştir. Tabloya göre katılımcılardan, %1,3’ünün “hiç yeterli değil”, %10,8’inin “yeterli değil”, %44,6’sının “ne yeterli, ne yetersiz”, %31,8’inin “yeterli”, %11,5’inin ise “çok yeterli” gördüğü tespit edilmiştir.

Tablo 4.51. Cinsiyet Değişkenine Göre T-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Ort.	ss	<i>t</i>	<i>p</i>
KUS	Erkek	261	4,14	,73	1,440	0,147
	Kadın	129	4,25	,71		
GUS	Erkek	261	3,77	,66	,858	0,384
	Kadın	129	3,71	,63		
STKKS	Erkek	261	4,04	,42	-,094	0,924
	Kadın	129	4,04	,40		

Tablo 4.51’de katılımcıların kişisel uyum (KUS), genel uyum (GUS) ve sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeylerinin (STKKS) cinsiyet faktörüne göre karşılaştırılmasına ilişkin veriler yer almaktadır. Cinsiyet faktörüne göre kişisel uyum, genel uyum ve sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeylerinin istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 4.52. Medeni Duruma Göre T-Testi Sonuçları

	Medeni Durum	N	Ort.	ss	t	p
KUS	Evli	224	4,28	,73	3,14	,002
	Bekâr	166	4,04	,70		
GUS	Evli	224	3,82	,65	2,61	,009
	Bekâr	166	3,65	,63		
STKKS	Evli	224	4,04	,44	-,06	,946
	Bekâr	166	4,04	,37		

Tablo 4.52’de katılımcıların kişisel uyum, genel uyum ve sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeylerinin medeni durumlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin veriler yer almaktadır. Medeni duruma göre Suriyeli göçmen katılımcıların düzeylerinin istatistiksel olarak kişisel uyum, genel uyum algıları farklılaşmaktadır ($p<0,05$). KUS için $t(388)= 3.14$, $p<.05$; evli göçmenlerin ($\bar{X} =4.28$) kişisel uyum ifadelerine katılım düzeyi, bekâr grubundaki göçmenlere göre ($\bar{X} =4.04$) farklılaşmaktadır. GUS için $t(388)= 2.61$, $p<.05$; evli göçmenlerin ($\bar{X} =3.82$) genel uyum ifadelerine katılım düzeyi, bekâr grubundaki göçmenlere göre ($\bar{X} =3.65$) farklılaşmaktadır. Medeni duruma göre katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeyleri (STKKS) istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 4.53. Ankara’da Yaşayan Akraba Durumuna Göre T-Testi Sonuçları

	Ankara’da Yaşayan Akraba	N	Ort.	ss	t	p
KUS	Evet	263	4,12	,73	-2,32	,021
	Hayır	127	4,30	,72		
GUS	Evet	263	3,75	,53	-,12	,884
	Hayır	127	3,76	,84		
STKKS	Evet	263	4,06	,38	1,54	,096
	Hayır	127	3,99	,47		

Tablo 4.53’de katılımcıların kişisel uyum, genel uyum ve sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeylerinin Ankara’da yaşayan akraba durumuna göre karşılaştırılmasına ilişkin veriler yer almaktadır. Ankara’da yaşayan akraba durumuna göre katılımcıların düzeylerinin istatistiksel olarak kişisel uyum algıları farklılaşmaktadır ($p<0,05$). KUS için $t(388)= 2.32$, $p<.05$; Ankara ilinde ikamet eden akrabası bulunmayan Suriyeli göçmenlerin ($\bar{X} =4.12$) kişisel uyum ifadelerine katılım düzeyi, Ankara ilinde ikamet eden akrabası bulunan Suriyeli göçmenlere göre ($\bar{X} =4.30$) farklılaşmaktadır($p<0,05$). Ankara’da yaşayan akraba durumuna göre katılımcıların genel uyum (GUS) ve sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeyleri (STKKS) istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 4.54. Ankara’da İkamet Edilen Mahallede Tanıdık Suriyeli Göçmen Bulunma Durumuna Göre T-Testi Sonuçları

	Mahallede Tanıdık Suriyeli Göçmen	N	Ort.	ss	t	p
KUS	Evet	317	4,14	,72	-2,24	0,025
	Hayır	73	4,35	,72		
GUS	Evet	317	3,73	,64	-0,96	0,317
	Hayır	73	3,82	,68		
STKKS	Evet	317	4,03	,40	-0,77	0,388
	Hayır	73	4,08	,47		

Tablo 4.54’de katılımcıların kişisel uyum, genel uyum ve sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeylerinin mahallede tanıdık Suriyeli göçmen bulunma durumlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin veriler yer almaktadır. Ankara’da mahallede tanıdık Suriyeli göçmen bulunma durumuna göre katılımcıların düzeylerinin istatistiksel olarak kişisel uyum algıları farklılaşmaktadır ($p<0,05$). KUS için $t(388)= 2.24$, $p<.05$; Ankara ilinde mahallede tanıdık suriyeli göçmen bulunan Suriyeli göçmenlerin ($\bar{X} =4,14$) kişisel uyum ifadelerine katılım düzeyi, Ankara ilinde ikamet edilen mahallede tanıdık suriyeli göçmen bulunmayan Suriyeli göçmenlere göre ($\bar{X} =4.35$) farklılaşmaktadır. Ankara’da ilinde ikamet edilen mahallede tanıdık Suriyeli göçmen bulunma durumuna göre katılımcıların genel uyum (GUS) ve sivil

toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım skoru (STKKS) istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 4.55. Yaş Gruplarının Göre ANOVA Sonuçları

		Grup	N	Ort.	ss.	<i>f</i>	<i>p</i>	<i>Fark</i>
KUS	1	18-24	183	4,31	,70	5,11	0,00	1-2
	2	25-34	101	3,97	,76			
	3	35-44	46	4,25	,64			
	4	45-54	48	4,13	,72			
	5	55-64	12	3,73	,72			
GUS	1	18-24	183	3,85	,65	2,64	0,03	1-2
	2	25-34	101	3,61	,61			
	3	35-44	46	3,80	,69			
	4	45-54	48	3,63	,67			
	5	55-64	12	3,70	,48			
STKKS	1	18-24	183	4,03	,45	,15	0,96	-
	2	25-34	101	4,03	,39			
	3	35-44	46	4,08	,44			
	4	45-54	48	4,04	,31			
	5	55-64	12	4,04	,40			

Tablo 4.55’de katılımcıların kişisel uyum, genel uyum ve sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeylerinin yaş grupları faktörüne göre karşılaştırılmasına ilişkin veriler yer almaktadır. Analiz sonuçları, Suriyeli göçmenlerin uyum sürecine ve uyum sürecinde sivil toplum kuruluşlarının katkı düzeylerine ilişkin katılım düzeyleri çerçevesinde ele alınan alt başlıklardan kişisel uyum ifadelerine katılım düzeyi, genel uyum ifadelerine katılım düzeylerinin yaş grupları bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Yaş grupları arasında farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Post Hoc testleri yapılmıştır. Bu test sonuçlarına göre elde edilen bulgular şu şekilde özetlenmiştir: Yaş grupları faktörüne göre kişisel uyum, genel uyum algıları istatistiksel olarak farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Kişisel uyum ifadeleri katılım düzeyleri için $F(4,385)=$

5,113, $p < .05$. 18-24 yaş grubunda yer alan göçmenlerle ($\bar{X} = 4,31$) 25-34 yaş grubunda düzeyine sahip olan göçmenlerin ($\bar{X} = 3,97$) kişisel uyum ifadelerine katılım düzeyleri farklılaşmaktadır. Genel uyum ifadeleri katılım düzeyleri için $F(4,385) = 2,647$, $p < .05$. 18-24 yaş grubunda yer alan göçmenlerle ($\bar{X} = 3,85$) 25-34 yaş grubunda düzeyine sahip olan göçmenlerin ($\bar{X} = 3,61$) genel uyum ifadelerine katılım düzeyleri farklılaşmaktadır. Yaş grupları faktörüne göre katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeyleri ise farklılaşmamaktadır ($p > 0,05$).

Tablo 4.56. Yaşanılan Konut Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort.	ss.	<i>f</i>	<i>p</i>	<i>Fark</i>
KUS	1 Apartman	173	4,24	,71	2,327	0,042	-
	2 Müstakil Ev	51	4,31	,69			
	3 Gecekondu	150	4,04	,76			
	4 Depo	4	4,75	,39			
	5 Dükkân	4	3,87	,36			
	6 Diğer	8	4,33	,57			
GUS	1 Apartman	173	3,82	,63	1,851	0,102	-
	2 Müstakil Ev	51	3,66	,62			
	3 Gecekondu	150	3,67	,65			
	4 Depo	4	4,37	,98			
	5 Dükkân	4	3,89	,37			
	6 Diğer	8	3,72	,74			
STKKS	1 Apartman	173	4,09	,41	3,901	0,002	1-3 1-6 3-6
	2 Müstakil Ev	51	3,92	,49			
	3 Gecekondu	150	4,05	,37			
	4 Depo	4	3,90	,22			
	5 Dükkân	4	3,94	,38			
	6 Diğer	8	3,54	,34			

Tablo 4.56’da katılımcıların kişisel uyum, genel uyum, karşılaşılan sorun alanları, sivil toplum kuruluşlarından alınan destek türü ve sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeylerinin yaşanan konut durumuna göre karşılaştırılmasına ilişkin veriler yer almaktadır. Ankara’da yaşanan konut durumuna bağlı olarak araştırmaya katılan Suriyeli göçmenlerin yalnızca sivil toplum kuruluşlarından uyum sürecine ilişkin katkı düzeylerine ilişkin istatistiksel olarak farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ankara’da yaşanan konut durumuna bağlı olarak sivil toplum kuruluşlarından uyum sürecine ilişkin katkı düzeylerine ilişkin farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Post Hoc testleri yapılmıştır. Bu test sonuçlarına göre elde edilen bulgular şu şekilde özetlenmiştir: Sivil toplum kuruluşlarından uyum sürecine katkılarına ilişkin katılım düzeyleri için $F(5,384)=3,901$, $p<.05$. Yaşanılan konut durumunu “Apartman” ifadesini kullanan göçmenlerle ($\bar{X}=4,09$) “Gecekondu” olarak ifade eden göçmenlerin ($\bar{X}=4,05$) Sivil toplum kuruluşlarından uyum sürecine katkılarına ilişkin ifadelerle katılım düzeylerinin farklılaşmakta olduğu görülmektedir. Yaşanılan konut durumunu “Apartman” ifadesini kullanan göçmenlerle ($\bar{X}=4,09$) “Diğer” olarak ifade eden göçmenlerin ($\bar{X}=3,54$) Sivil toplum kuruluşlarından uyum sürecine katkılarına ilişkin ifadelerle katılım düzeylerinin farklılaşmakta olduğu görülmektedir. Yaşanılan konut durumunu “Gecekondu” olarak ifade eden göçmenlerin ($\bar{X}=4,05$) “Diğer” olarak ifade eden göçmenlerin ($\bar{X}=3,54$) Sivil toplum kuruluşlarından uyum sürecine katkılarına ilişkin ifadelerle katılım düzeylerinin farklılaşmakta olduğu görülmektedir. Ankara’da yaşanan konut durumuna çerçevesinde Suriyeli göçmenlerin kişisel uyum düzeyi, genel uyum, karşılaşılan sorun alanları ve sivil toplum kuruluşlarından alınan destek türlerine düzeylerine ilişkin veriler istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 4.57. Eğitim Durumlarına Göre Ölçeklerin Betimsel İstatistikleri

	Grup	N	Ort.	ss.	<i>f</i>	<i>p</i>	<i>Fark</i>
KUS	1 Okur Yazar	31	3,91	,81	4,26	0,001	
	2 Okur Yazarım	54	4,06	,78			1-4
	3 İlköğretim	121	4,04	,70			1-6
	4 Ortaöğretim (Lise)	147	4,35	,71			2-6
	5 Lisans (Üniversite)	35	4,29	,58			3-4
	6 Lisansüstü	2	4,75	,11			3-6
GUS	1 Okur Yazar	31	3,51	,56	5,54	0,000	
	2 Okur Yazarım	54	3,59	,74			
	3 İlköğretim	121	3,66	,63			1-4
	4 Ortaöğretim (Lise)	147	3,93	,65			2-4
	5 Lisans (Üniversite)	35	3,68	,40			3-4
	6 Lisansüstü	2	4,82	,25			
STKKS	1 Okur Yazar	31	3,95	,31	1,49	0,191	
	2 Okur Yazarım	54	3,93	,39			
	3 İlköğretim	121	4,08	,42			
	4 Ortaöğretim (Lise)	147	4,05	,44			-
	5 Lisans (Üniversite)	35	4,07	,36			
	6 Lisansüstü	2	3,76	,10			

Tablo 4.57’de ele alınan analiz sonuçlarına göre Suriyeli göçmenlerin eğitim düzeylerine göre Kişisel Uyum ve Genel Uyum düzeyleri farklılaşmaktadır. Eğitim düzeyleri arasında farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Post Hoc testleri yapılmıştır. Bu test sonuçlarına göre elde edilen bulgular şu şekilde özetlenmiştir: Kişisel uyum ifadeleri katılım düzeyleri için $F(5,384)= 4,265$, $p<.05$. Okur Yazar Olmadığını ifade eden göçmenlerle ($\bar{X}=3,91$) Ortaöğretim (Lise) eğitim düzeyine sahip olan göçmenlerin ($\bar{X}=4,35$) kişisel uyum ifadelerine katılım düzeyleri farklılaşmaktadır. Okur Yazar Olmadığını ifade eden göçmenlerle ($\bar{X}=3,91$) Lisansüstü eğitim düzeyine sahip olan göçmenlerin ($\bar{X}=4,75$) kişisel uyum ifadelerine

katılım düzeyleri farklılaşmaktadır. Okur Yazar olduğunu ifade eden göçmenlerle ($\bar{X}$ =4,06) Lisansüstü eğitim düzeyine sahip olan göçmenlerin ($\bar{X}$ =4,75) kişisel uyum ifadelerine katılım düzeyleri farklılaşmaktadır. İlköğretim eğitim düzeyine sahip olduğunu ifade eden göçmenlerle ($\bar{X}$ =4,06) Ortaöğretim (Lise) eğitim düzeyine sahip olan göçmenlerin ($\bar{X}$ =4,35) kişisel uyum ifadelerine katılım düzeyleri farklılaşmaktadır. İlköğretim eğitim düzeyine sahip olduğunu ifade eden göçmenlerle ($\bar{X}$ =4,06) lisans eğitim düzeyine sahip olan göçmenlerin ($\bar{X}$ =4,29) kişisel uyum ifadelerine katılım düzeyleri farklılaşmaktadır. Genel uyum ifadeleri katılım düzeyleri için $F(5,384)= 5,543, p<.05$. Okur Yazar Olmadığını ifade eden göçmenlerle ($\bar{X}$ =3,51) Ortaöğretim (Lise) eğitim düzeyine sahip olan göçmenlerin ($\bar{X}$ =3,93) genel uyum ifadelerine katılım düzeyleri farklılaşmaktadır. Okur Yazar olduğunu ifade eden göçmenlerle ($\bar{X}$ =4,06) Ortaöğretim (Lise) eğitim düzeyine sahip olan göçmenlerin ($\bar{X}$ =3,93) genel uyum ifadelerine katılım düzeyleri farklılaşmaktadır. İlköğretim eğitim düzeyine sahip olduğunu ifade eden göçmenlerle ($\bar{X}$ =3,66) Ortaöğretim (Lise) eğitim düzeyine sahip olan göçmenlerin ($\bar{X}$ =3,93) genel uyum ifadelerine katılım düzeyleri farklılaşmaktadır. Tablo 4.56’da ele alınan analiz sonuçlarına göre Suriyeli göçmenlerin eğitim durumlarına göre sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeyleri farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 4.58. Türkçe Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları

		Grup	N	Ort.	ss.	<i>f</i>	<i>p</i>	<i>Fark</i>
KUS	1	Temel	87	4,17	,70	4,87	0,008	2-3
	2	Orta	209	4,09	,73			
	3	İleri	94	4,37	,71			
GUS	1	Temel	87	3,76	,64	10,04	0,000	1-3 2-3
	2	Orta	209	3,64	,60			
	3	İleri	94	3,99	,70			
STKKS	1	Temel	87	4,02	,36	,314	0,730	-
	2	Orta	209	4,05	,39			
	3	İleri	94	4,02	,50			

Tablo 4.58’de katılımcıların kişisel uyum, genel uyum ve sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeylerinin Türkçe bilme düzeylerine göre

karşılaştırılmasına ilişkin veriler yer almaktadır. Türkçe bilme düzeylerine göre kişisel uyum, genel uyum algıları istatistiksel olarak farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Türkçe bilme düzeyleri arasında farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Post Hoc testleri yapılmıştır. Bu test sonuçlarına göre elde edilen bulgular şu şekilde özetlenmiştir: Kişisel uyum ifadeleri katılım düzeyleri için $F(2,387)= 4,877$, $p<0,05$. Orta düzeyde Türkçe bildiğini ifade eden göçmenlerle ($\bar{X}=4,09$) İleri düzeyde Türkçe bildiğini ifade eden göçmenlerin ($\bar{X}=4,37$) kişisel uyum ifadelerine katılım düzeyleri farklılaşmaktadır. Genel uyum ifadeleri katılım düzeyleri için $F(2,387)= 10,041$, $p<0,05$. Temel düzeyde Türkçe bildiğini ifade eden göçmenlerle ($\bar{X}=3,76$) Orta düzeyde Türkçe bildiğini ifade eden göçmenlerin ($\bar{X}=3,64$) genel uyum ifadelerine katılım düzeyleri farklılaşmaktadır. Orta düzeyde Türkçe bildiğini ifade eden göçmenlerle ($\bar{X}=3,64$) İleri düzeyde Türkçe bildiğini ifade eden göçmenlerin ($\bar{X}=3,99$) genel uyum ifadelerine katılım düzeyleri farklılaşmaktadır. Türkçe bilme düzeylerine göre katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeyleri farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 4.59. Gelir Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort.	ss.	<i>f</i>	<i>p</i>	<i>Fark</i>
KUS	1 Gelirim Yok	240	4,27	,71	3,410	0,018	1-2
	2 01-2000 TL arası	88	4,00	,75			
	3 2001-5000 TL arası	60	4,07	,71			
	4 5001 TL ve üzeri	2	4,00	1,17			
GUS	1 Gelirim Yok	240	3,81	,66	1,976	0,117	-
	2 01-2000 TL arası	88	3,69	,61			
	3 2001-5000 TL arası	60	3,60	,61			
	4 5001 TL ve üzeri	2	3,64	1,41			
STKKS	1 Gelirim Yok	240	4,04	,43	,204	0,894	-
	2 01-2000 TL arası	88	4,05	,40			
	3 2001-5000 TL arası	60	4,01	,39			
	4 5001 TL ve üzeri	2	3,94	,35			

Tablo 4.59’da katılımcıların kişisel uyum, genel uyum ve sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeylerinin gelir düzeylerine göre karşılaştırılmasına ilişkin veriler yer almaktadır. Gelir düzeylerine göre kişisel uyum, karşılaşılan sorun alanları istatistiksel olarak farklılık göstermektedir ($p < 0,05$). Post Hoc testleri sonuçlarına göre elde edilen bulgular şu şekilde özetlenmiştir; Kişisel uyum ifadeleri katılım düzeyleri için $F(3,386) = 3,410$, $p < .05$. Gelirinin bulunmadığını ifade eden göçmenlerle ($\bar{X} = 4,27$) 01-2000 Türk lirası arasında geliri bulunduğunu ifade eden göçmenlerin ($\bar{X} = 4,00$) kişisel uyum ifadelerine katılım düzeylerinin farklılaşmakta olduğu görülmektedir. Gelir düzeylerine göre Suriyeli göçmen katılımcıların genel uyum ve sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeylerinin farklılaşmamaktadır ($p > 0,05$).

Tablo 4.60. Sivil Toplum Kuruluşların Desteklerini Yeterli Göre Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları

		Grup	N	Ort.	ss.	f	p	Fark
KUS	1	Hiç Yeterli Değil	5	4,26	,93	,880	0,476	-
	2	Yeterli Değil	42	4,24	,63			
	3	Ne Yeterli, Ne Yetersiz	174	4,11	,74			
	4	Yeterli	124	4,20	,76			
	5	Çok Yeterli	45	4,31	,66			
GUS	1	Hiç Yeterli Değil	5	3,87	1,22	4,659	0,001	2-4 2-5
	2	Yeterli Değil	42	3,42	,84			
	3	Ne Yeterli, Ne Yetersiz	174	3,70	,60			
	4	Toplam	124	3,87	,64			
	5	Çok Yeterli	45	3,89	,46			
STKKS	1	Hiç Yeterli Değil	5	3,78	,25	3,561	0,007	4-5
	2	Yeterli Değil	42	3,98	,35			
	3	Ne Yeterli, Ne Yetersiz	174	4,04	,40			
	4	Yeterli	124	4,12	,41			
	5	Çok Yeterli	45	3,89	,48			

Tablo 4.60’da katılımcıların kişisel uyum, genel uyum ve sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeylerinin sivil toplum kuruluşların desteklerini yeterli göre düzeylerine göre karşılaştırılmasına ilişkin veriler yer almaktadır. Sivil toplum kuruluşların desteklerini yeterli göre düzeylerine göre genel uyum ve sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeyleri istatistiksel olarak farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Sivil toplum kuruluşların desteklerini yeterli göre düzeyleri arasında farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Post Hoc testleri sonuçlarına göre elde edilen bulgular şu şekilde özetlenmiştir. Genel uyum ifadeleri katılım düzeyleri için $F(4,385)= 4,659$, $p<.05$. Sivil toplum kuruluşların desteklerini “yeterli değil” olarak ifade eden göçmenlerle ($\bar{X} =3,42$) Sivil toplum kuruluşların desteklerini “Yeterli” olarak ifade eden göçmenlerin ($\bar{X} =3,87$) genel uyum ifadelerine katılım düzeylerinin farklılaşmakta olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan ve sivil toplum kuruluşlarının desteklerini yeterli görenlerin, yeterli görmeyenlere oranla istatistiksel olarak genel uyum ifadelerine katılım düzeyleri daha olumlu olarak görülmektedir. Sivil toplum kuruluşların desteklerini “yeterli değil” olarak ifade eden göçmenlerle ($\bar{X} =3,42$) Sivil toplum kuruluşların desteklerini “Çok Yeterli” olarak ifade eden göçmenlerin ($\bar{X} =3,89$) genel uyum ifadelerine katılım düzeylerinin farklılaşmakta olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan ve sivil toplum kuruluşlarının desteklerini çok yeterli görenlerin, yeterli görmeyenlere oranla istatistiksel olarak genel uyum ifadelerine katılım düzeyleri daha olumlu olarak görülmektedir. Sivil toplum kuruluşlardan alınan desteklere ilişkin ifadeler katılım düzeyleri için $F(4,385)= 3,561$, $p<.05$. Sivil toplum kuruluşların desteklerini “Yeterli” olarak ifade eden göçmenlerle ($\bar{X} =4,12$) Sivil toplum kuruluşların desteklerini “Çok Yeterli” olarak ifade eden göçmenlerin ($\bar{X} =3,89$) Sivil toplum kuruluşlardan alınan desteklere ilişkin ifadeler katılım düzeylerinin farklılaşmakta olduğu görülmektedir. Sivil toplum kuruluşların desteklerini yeterli göre düzeylerine göre katılımcıların kişisel uyum düzeyine ilişkin veriler farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

4.7.2. Araştırmanın nitel bulguları

Araştırmanın nitel görüşmeleri yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanarak araştırmacı tarafından yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma sürecinde görüşmelerden elde edilen bulgular QSR NVivo programı kullanılarak içerik analizi yapılmıştır. Nitel araştırma sürecinden elde edilen bulgular temalar şeklinde kategorileştirilmiş ve kodlanarak yorumlanmıştır. Nitel verilerin çözümlenmesinde, yarı yapılandırılmış görüşme formu temel alınarak; *“Suriyeli Göçmenlerin Karşılaştığı Sorun Alanları, Sivil Toplum Kuruluşlarının Sorunların Çözümüne Yönelik Çalışmaları, Suriyeli Göçmenlerin Geleceğine İlişkin Beklentileri, Sivil Toplum Kuruluşlarını Türkiye’nin Suriyeli Göçmenlerin Uyum Süreci İlgili Politikalarına Bakışı, Sivil Toplum Kuruluşlarının Uyum Sürecinde Diğer Uyum Aktörleri İle İşbirliği Süreçleri”* olarak şeklinde ele alınmıştır.

4.7.2.1. Suriyeli göçmenlerin karşılaştığı sorun alanları

Araştırma kapsamında Ankara ilinde göçmenlere yönelik çalışmalar yürütmekte olan sivil toplum kuruluşları ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda suriyeli göçmenlerin karşılaştığı sorun alanları teması altında bazı alt temalar oluşturulmuştur. Bu alt temalar: *“Toplumsal Kabul ve Birlikte Yaşam Sorunları, Barınma Yeri ve Daimi İkamete Erişime İlişkin Sorunlar, Temel İhtiyaçlarına İlişkin Sorunlar, Çalışma Hayatına İlişkin Sorunlar, Eğitim Hizmetlerine İlişkin Sorunlar, İletişim Sorunları, Bilgilendirme ve Yönlendirme Hizmetlerine İlişkin Sorunlar, Hukuki Statü Belirsizliğine İlişkin Sorunlar, Sosyal Hizmete Erişime İlişkin Sorunlar, Ayrımcılık ve Sosyal Dışlanma Kaynaklı Sorunlar”* şeklinde oluşturulmuştur.

4.7.2.1.1. Toplumsal kabul ve birlikte yaşam sorunları

Suriyeli göçmenlerin Türkiye’ye göç süreci incelendiğinde özellikle İstanbul, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa gibi illerde göç nüfusu yoğunlaşmaktadır. Ankara ili de 100 bine yakın Suriyeli göçmen nüfusu barından illerimizdendir. Ankara ili göç nüfusu yoğunluklarına bakıldığında özellikle Altındağ, Mamak, Keçiören gibi ilçelerde yoğunlaştığı bu ilçelerde ise bazı mahallelerde yoğunluk gösterdiği bilinmektedir. Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları Ankara ilinde bulunan Suriyeli göçmenlerin kendi ilişkilerini kullanarak ucuz konut ve iş alanlarına yakın bölgelere

göç ettiğini, göç edilen bu bölgelerde ciddi bir göç nüfusunun oluşması ile beraber Türk nüfusunun bu bölgelerde azınlıkta kaldığını ve bölgelerde Türk nüfusu ile etkileşim içerisinde girmeden yaşamlarını idame ettiğini ifade etmiştir. Sivil toplum kuruluşları Ankara ilinde özellikle belli bölgelerde nüfus yoğunluğunun oluşmasıyla beraber ortaya çıkmaya başlayan gettolaşmanın göç sonrası uyum sürecinin sekteye uğramasına neden olduğunu ifade edilmiştir. Bu katılımcıların Suriyeli göçmenlerin gettolaşmasının Ankara ilinde toplumsal kabul ve birlikte yaşamın önüne geçtiğine ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

“Ankara’da özellikle Altındağ bölgesinde bu kadar yoğun bir nüfusun bu kadar küçük bir bölgeye yerleşmiş olması onlarda küçük Suriye algısı oluşmuş ve herkeste Aslında bu algı oluşmuş yani burada yaşayan Türkler kendilerini Aslında azınlık gibi hissetmeye başlamışlar. Suriyelilerde kendi aralarında güven ilişkisi kuruyorlar kendin normlarını devam ettiriyorlar oradaki var olan durumlarını ve ilişki ağları var önceden ben geldim sonra sen geldin vesaire İşte bu aslında uyum sürecine biraz zorlaştıran bir etmen olarak karşımıza çıkıyor; çünkü bu bölgelerde Türkçe öğrenmeleri dil bilmeleri gerekmiyor. Bu bölgelerde iletişimi kendi dillerini kullanarak kendi aralarında kuruyorlar, kendi marketlerinde alışveriş yapıyorlar kendi terzilerine gidiyorlar kendi yemeklerini yapıyorlar. İşte bu bir yerden sonra marjinalleşmeyi doğuruyor. Altındağ Önder mahallesinde yürüdüğünüzde artık hangi şehirde olduğunuzu unutuyorsunuz, Suriye’de bir şehirde gibi hissediyorsunuz (Rakka).”

“Ankara’da yüz binin üzerinde Suriyeli ikamet ediyor, Ankara’nın en büyük handikabı Suriyelilerin Ankara ili içerisinde bir kümeleşmenin, gettolaşmaların meydana gelmesidir. Burada metruk, ucuz evler ve iş bölgelerine sitelere daha yakın olması, buradaki göçmenlerin yürüyerek iş yerine geçebilmeleri yüzden bu bölgede bir nüfus yoğunluğu oluşturdu. Orada birlikte yaşam konusunda uyum sağlanamadı. Ama bir yerde fazla birikmeleri kendileri içerisinde kalmaları Türk toplumu ile etkileşimi azaltarak uyum sürecini zorlaştırdı (Deyrizor).”

“Suriyeliler yoğun oldukları bölgelerde kendi ilişkilerin kullanılıyor ve kendi ilişkilerini kullanarak belli bir mahallelerde taşınma işlemleri oluyor. Altındağ’da daha çok şehrin kıyı ve köşe diye ifade edebileceğimiz bölgelerde

ikamet ediyorlar, Suriyeliler kendi bölgelerinden ayrılmadan gözden ırak, şehir merkezlerinden uzak yerlerde Türk halkı ile iletişim kurmadan yaşayabiliyorlar (Tartus).”

“Özellikle Altındağ Önder mahallesinde 14 bin Suriyeli, 2 bin Türk nüfusu ikamet ediyor. Altındağ ilçesinde bazı mahalleler aşırı Suriyeli göçüne maruz kaldı. Bu göçlerin yoğunlaşması Türk toplumu ile karşılıklı etkileşim kurulmasına engel teşkil etti (İdlib).”

“Özellikle göçmenlerin benzeşik belli mahallelere, belli semtlere yığılmaların olması bu insanların uyum sağlamasının önüne geçiyor. Göçmenlerin belirsizliklerinin ortadan kaldırılarak, yeni hakların gerçek anlamda verilmesi gerekiyor. Eğer uyum politikaları dediğimiz çalışmaları gerçekleştirip, uyum sürecini kolaylaştırmazsak; göçmenlerin arasından marjinal gruplar ortaya çıkmaya başlayacak (Halep).”

Ankara ilinde Suriyeli göçmenler ile Türk vatandaşları arasında gerçekleşen münferit olaylar uyum sürecine zarar vermektedir. Ankara ili Altındağ ilçesi Önder mahallesinde 2021 Ağustos ayı içerisinde bir Türk gencinin vefatı ile sonuçlanan Suriyeli ve Türk vatandaşları arasında yaşanan kavga olayının Ankara ili içerisinde gerçekleşen uyum çalışmalarına büyük zarar verdiği, uyum sürecinde olumlu olarak kurulan karşılıklı iletişim ve etkileşime zarar verdiği anlaşılmaktadır. Bu doğrultudaki ifadeler şu şekildedir:

“Suriyeliler Ankara’da uyumsal olarak çok büyük sıkıntılar yokmuş gibi gözükmeyle birlikte dönem dönem bazı olaylar yaşanıyor. En Son Eylül (2021) ayında bir çocuğumuzun vefat etmesi ile sonuçlanan bir kavga yaşandı, arkasından çok büyük olaylar çıktı ve İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı şöyle bir karar almak durumunda kaldı. Bu bölgedeki Gettolaşmayı artık dağıtmaya karar verdi ve bu insanlara artık Ankara’nın farklı ilçelerine göndermeye başladılar. Münferit bir olay insanların düzenlerini kurduğu bölgelerden başka bir bölgeleri göçün tekrarlanmasına sebep oldu (Rakka).”

“Önder mahallesinde gerçekleşen münferit olay sonrasında Suriyeli göçmenlerin Altındağ ilçesinde yaşadıkları metruk ve kötü yaşam standartlarına sahip evler şimdi olaylarından sonra yıkılıyor. Artık bölgede kimse Suriyeli göçmenlere kiralık ev vermek istemiyor (Halep).”

Göç öncesinde iki farklı topluluğun birbiri hakkında yeterince bilgiye sahip olmaması ve tarihsel sürecinin Araplar hakkında Türk toplumuna, Türk toplumu hakkında Araplara yanlış aksettirilmesi karşılıklı önyargının oluşmasına neden olmaktadır. Bu önyargılar provakatif söylemlerin etkisiyle zaman içerisinde karşılıklı olumsuz tutum ve davranışların sergilemesine sebep olmasından dolayı Suriyeli göçmenlerle yerel halkın birlikte yaşam ve uyum sürecine zarar vermektedir.

“Burada en önemli nokta çok farkında olunmayan ama zihnimizin şeyinde altyapısında eskiden beri gelen bir şey eğitim vesaire insan kaynaklı Suriyelilerin Arap olması yani Arap olumsuzluğu diyelim belki karşılıklı olduğunda Arap olmalarından dolayı olumsuz söylemlerle karşılaşıyoruz (Şam).”

“Ben şuna inanıyorum bakın Suriyeliler bile Suriye'de iken o çocuklar şu eğitimi aldılar Osmanlı bizi sömürdü Osmanlılar Türkler bizim düşmanımız Fransızlarla hiçbir farkları yoktur diyerekten bir eğitim vardı (Menbic).”

“Suriye'de eğitim sisteminde yıllarca Türkler zalimdir onlar bize devamlı zulmetti, bizi mağdur ettiler şeklinde Esad rejimi tarafından eğitim verilmiş, Suriyeliler Türklere karşı bu yargıyı arttırırken biz de Araplara karşı yargıyı arttırmışız. Bu durumdan dolayı uyum ve ortak yaşam isteklerimizin oluşması zaman alacaktır (Afrin).”

Suriyeli göçmenlerin ortak yaşam kurallarının bilmeme durumu ve geçmiş yaşamlarında Suriye'deki mevcut koşulları burada devam ettirme istekleri Ankara ilinde uyum sürecinin önüne geçmektedir.

“Suriyeliler Türk toplumu tanımıyor, yani tanımak veya ne bileyim geldikleri Suriye 'de bir şöyle bir şey var çocuklarla konuşuyoruz elektrik parası ne demek niye elektrik para yani niye suya para veriyoruz falan yani orada bedavaymış, burada da aynı davranmaya çalışıyorlar, zamanla ülkemizdeki toplumsal sorumlulukları öğrenmeye başladılar (Resülâyın).”

4.7.2.1.2.Barınma yeri ve daimi ikamete erişime ilişkin sorunlar

Ankara ilinde ikamet etmekte olan Suriyeli göçmenlerin karşılaştığı barınma yeri ve daimi ikamete erişime ilişkin sorunlar incelendiği bu kısımda katılımcıların Sivil toplum kuruluşlarıyla gerçekleşen görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda

sorunlar bazı alt temalar oluşturulmuştur. Bu alt temalar “kalabalık ve uygun olmayan konut şartları”, “kayıtlı olunmayan illerden geri göndermeleri”, “kullanılmayacak derecede atıl durumdaki konutlarda bile fırsatçılar tarafından yüksek kiralalarla göçmenlere kiralanması” şeklinde sıralanmaktadır.

Ankara iline göç eden Suriyeli göçmenlerin en büyük sorunlarından bir tanesi Suriyeli göçmenlerin kiraladıkları konutlarda birden fazla aileden oluşan sayıca kalabalık olarak ikamet etmesidir. Kalabalık ve uygun olmayan konut şartlarında yaşayan Suriyeli göçmenlere yönelik sivil toplum kuruluşlarının bazı ifadeleri şu şekildedir:

“Suriyelilerin barınma konusunda onların karşılaştığı en büyük sorun genelde çok daha küçük evlerde sayıca çok fazla sayıda kalmalarıdır. Suriyeliler gelirleri düşük olunca daha küçük evde de kalmak zorunda kalıyorlar (Kamışlı).”

“Suriyeli ailelerin oturdukları evler zaten iyi evler değil, bu zaten kötü olan taraf göçmenler daha fazla ücretlere kiralanın ev kiralarını karşılamak için iki ve daha fazla aile olarak kalıyorlar. 10-15 kişi aynı evde yaşıyor, son dönemde özellikle Altındağ’da bulunan kentsel dönüşüm sebebiyle bazı bölgelerdeki evler yıkıldıktan sonra kalabalık göçmen aileleri hiçbir apartman istemedi. Göçmenler kiralık apartman dairesi bulamadılar; çünkü kalabalık aileler şeklinde ikamet ediyorlar (Tartus).”

“Suriyeli göçmenler Ankara’da özellikle Altındağ bölgesinde ekonomik olarak ucuz olduğu düşünülerek can güvenliği açısından sıkıntılı, uygun olamayan metruk bina evlerde kalabalık olarak yaşamlarını sürdürüyor (Şam).”

Barınma ve ikametın sağlanmasında hukuki birtakım eksiklikler, özellikle kayıtlı illerden başka illere kısa süreli izinler var olsa da başka illerde ikamet eden akraba bağlarının olduğu kişilerin yanına gitme konusunda sıkıntıların var olduğu ifade edilmiştir. Suriyeli göçmenlerin kayıtlı olmadığı illerden geri göndermelerin zaman zaman zor durumların ortaya çıkmasına neden olduğu anlaşılmaktadır. Suriye’den Türkiye’ye göç sonrası ülke içerisinde tekrar göçlerin Suriyelilerin uyum sürecini sekteye uğrattığı, yeniden göçün sağlandığı illerde düzenlerini kurmakta zorlandıkları ifade edilmiştir.

“Barınma ve ikametın sağlanmasında hukuki birtakım eksiklikler varsa ama fiili uygulama ya hukuk her zaman her şeyi halletmiyor. Şimdi mesela vatandaş çıkmış gelmiş şimdi bir Ankara'da ikamet izni olan kimliği olanlar var onların işi biraz daha kolay ama onun yanına akrabası gelmiş kardeşi amcasının oğlu filan halası kızı hiçbir şeyi yok bakıyorsun kimliğine bakayım diyorsun bakıyorsun Urfa'da oturması lazım Urfalı ama gelmiş Urfa'da geçimini, temel ihtiyaçlarını sağlayamıyor, bu durumlarda ne yapacaksınız? Göçmenlerin ikamet izinleri konusunda yeniden düzenlemeler gerçekleştirilmesi gerekiyor (Resülayn).”

“Her an birisinin göçmenleri tutup evini, yurdunu bıraktırıp geri göndermesi geri göndermeyi bazen kaydolduğu şehre zorlayıp geri gönderme olabiliyor. Bu Uluslararası koruma kavramı açısından çok sorun olmasa da ekonomik ve sosyal olarak yıkım oluyor. Suriyeli göçmenler üçüncü el buzdolabıyla, çamaşır makinesiyle ucuz bir evde şey yaparken o ev yıkılıp hadi kayıtlı olduğu yere git Çorum'a, Kırşehir'e, Eskişehir'e kayıtlısın diyor (Halep).”

“Burada devlet metruk evleri yıkmaya başladı daha önceden 15 yıl önce yıkım kararı olmuş olan yerler yıkmaya başladı. Ankara'da Göç İdaresi adres kontrollerini yapıyor, Ankara'da oturuma olmayanları geri gönderiyor. Adres tespiti yapıldığında Ankara'da kayıtlı olup oturum izni olanlar için panik yok; ama çeşitli yollarda başka illerde kayıtlı iken, Ankara'ya göç edenlerle ilgili kayıtlı illere tekrar geri göndermeler düzenlerin tekrar bozulmasına neden olabiliyor (Deyrizor).”

“Ankara'da oturma izni yok; ama Ankara'da iş bulmuş çalışıyor. Çünkü Niğde'de, Nevşehir'de iş bulamıyor ama Ankara'da iş bulabiliyor. Bu insanlara bu saatten sonra Niğde'ye Nevşehir'e tekrar dön denmesi insani bir olay değil, yani iş bulan buraya yerleşmiş olan oturan insanları Ankara'dan ayırmak sürecin daha sancılı olmasına neden oluyor (Şam).”

2011 yılında Suriye'den Türkiye'ye başlayan Suriyeli göçü ilk başlarda sınıra yakın bölgelerde yoğunlaşsa da göçe neden olan olayların devam etmesi Suriyeli göçmenlerin sınır illerden farklı illere göç sürecine doğru evirilmesine neden olmuştur. Türkiye'nin birçok ilinde olduğu gibi Ankara ilinde de göç nüfusu artış göstermiştir. Ankara'da belli mahalle ve semtlerde artan Suriyeli göçmen nüfusunun

kullanılmayacak derecede atıl durumdaki konutların bile fırsatçılar tarafından yüksek kiralarla göçmenlere kiralandığı ifade edilmiştir.

“Suriyeliler tarafından Altındağ ilçesi Ankara'da çok tercih edilen yer oldu. İlk senelerde göç eden sayının az olmasından dolayı rahat ev bulabildiler; ama ev sahipleri daha Suriyeli göçmen oldukları için daha yüksek kiralarla bu insanlara evlerini verdiler (Rakka).”

“Ülkemizde krizi fırsata çevirmek diye bir yaklaşımımız var. Buradaki evlerin kiralari 200 - 250 lira iken göçmenler geldikten sonra fiyatlar bir yanda 800-900 olmaya başladı (Tartus).”

“Kendi vatandaşlarımızın oturmayacağı dairelerin kiralari göçmenlerin gelmesiyle beraber hızlı bir şekilde uçtuğunu gözlemliyoruz, bu durumları kullanan fırsatçılar var (Cerabulus).”

“Bölgede yoğun bir şekilde Suriyeli göçmenlerin gelmesinden dolayı kiralar arttı, bölgedeki mal sahipleri göçmenlerin durumlarından faydalandılar (Afrin).”

4.7.2.1.3. Temel ihtiyaçlarına ilişkin sorunlar

Sivil toplum kuruluşlarıyla gerçekleşen görüşmelerde Ankara ilinde ikamet etmekte olan Suriyeli göçmenlerin göç sonrası ekonomik durumları sebebiyle asgari yaşam seviyesinin altında yaşadığı ve bu nedenle özellikle temel gıda gereksinimlerini sağlama konusunda zorlandığı ifade edilmiştir.

“Suriyeli göçmenlerin göç sonrası ekonomik durumları sebebiyle temel gereksinimlerini sağlama konusunda zorlandığını görüyoruz. Göçmenlerin büyük bir çoğunluk bunu Birleşmiş Milletler raporlarında da görüyoruz asgari yaşam seviyesinin altında ve temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda sorunlar yaşıyorlar (Halep).”

“Suriyeliler özellikle pandemide çok büyük sıkıntı çektiler, gerçekten yani düşünün un, şeker, yağ gibi ihtiyaçlarını bile alamadılar (Ayn el-Arap).”

“10 yıl öncesinde savaş ortamından sonra insanlar bizim sınırımıza geldiklerinde büyük bir göç kitlesi harekete başladığından bu yana insanlar temel barınma, yiyecek gibi ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandılar (Tartus).”

“Zaten göçmenler düşük gelirli insanlar ve yine halkın desteğiyle ayakta durabilen insanlar. Özellikle göç sürecinin başladığı ilk dönemlerde temel gıdaya erişim konusunda bile sıkıntılar yaşadılar (Humus).”

4.7.2.1.4. Çalışma hayatına ilişkin sorunlar

Ankara ilinde ikamet etmekte olan Suriyeli göçmenlerin karşılaştığı çalışma hayatına ilişkin sorunlar incelendiği bu kısımda katılımcıların Sivil toplum kuruluşlarıyla gerçekleşen görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda sorunlar bazı alt temalar oluşturulmuştur. Bu alt temalar “düşük ücret ile çalıştırma”, “kayıt dışı (sigortasız) olarak çalıştırma”, “ağır iş koşulları olan alanlarında çalıştırma”, “iş hayatına uyum sağlamakta zorlanma”, “akademik niteliklerin tanınmaması” şeklinde sıralanmaktadır.

Ankara’da Suriyeli göçmenlerle ilgili çalışmalar yürüten birçok sivil toplum kuruluşu çalışma hayatına ilişkin sorunların başında düşük ücret ile çalıştırmanın geldiğini ifade etmiştir. Göç sonrası birçok Suriyeli göçmen işverenler tarafından ucuz işgücü fırsatı olarak görülerek asgari ücretin altında günlük çok düşük ücretler karşılığında istihdam etmekte olduğuna ilişkin ifadeler şu şekildedir:

“İhtiyaçları aslında çok iyi bir işe sahip olmamalarından da kaynaklanıyor, çalışsalar bile Suriyelilerin aylık geliri asgari ücretin yarısı düzeyinde kalıyor, hatta o bile kalmayabilir (Kamışlı).”

“İşverenlerde kayıtsız istihdam ve daha düşük ücretle çalıştırma gibi bir fırsat olmuş işverenler için baktığımızda o dönem aslında çok fazla gerginlik yaşanmadığını görüyoruz. Tabii zamanla bu Suriyeli işçilerin yerleştiği iş alanlarından Türk işçilerin çıktığını görüyorsunuz (Rakka).”

“Özellikle işverenler Suriyelileri ucuz işgücü olarak görüyorlar (Afrin).”

“Göçmenler buraya geldiklerinde bizim buradaki çalışan arkadaşlar en az 3 bin lira alırken işverenler bir göçmeni 1500 liraya çalıştırmaya başladı. İşverenler bir tane usta yerine 3 tane Suriyeli neden çalıştırmaya başladı (Lazkiye).”

Suriyeli göçmenlerin göç sonrasında çalışma hayatına katılım sağlaması ile birlikte Ankara’da birçok işverenin göçmenlerin geçimlerini sağlamaya amacıyla çalışma zorunluluğunu göz önünde bulundurarak bu durumunu kullandığı, işveren olarak

sorumluluklarından kaçınarak Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmını kayıt dışı (sigortasız) olarak çalıştırdığı ifade edilmiştir.

“İşverenlerin göçmenleri kayıtlı çalışmaları için kanuni sorumluluklarını yerine getirmeleri gerekiyor, maalesef işverenlerin büyük bir kısmı göçmenleri kayıt dışı çalıştırmayı tercih ediyor (Kamışlı).”

“Suriyeliler işgücü piyasası ile ilgili de bir takım sıkıntılar yaşadılar. Özellikle sigortasız işe alım süreçleri çok yaşandı. Ücret eşitliği hiçbir zaman sağlanmadı yani yerli bir vatandaşın aldığı ücretle Suriyeli vatandaşın ücret hiçbir zaman aynı olmadı (Şam).”

“Göçmenlerin ülkemizde temel ihtiyaçları karşılaması için çalışmaları gerekiyordu. Bu da bugün sitelerdeki bir esnaf bir dükkân sahibi normalde sigortalı personel çalıştırılması gerekirken çok rahat bir şekilde sigortasız ve düşük ücretler karşılığında çalıştırabiliyor (Tartus).”

“Özellikle Altındağ Sitelerde niye Suriyeli çalıştırıyor; çünkü düşük ücretlerle çalıştırıyor adamın işine geliyor. Çünkü göçmen olduğu için düşük ücrete razı oluyor, mecbur hissediyor, sigorta şart değil diyor, işverenlerden bunu kullanan, bu durumu suiistimal edenler var (İdlib).”

Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmenlerin çalışma hayatında yaşadıkları en önemli sorunlardan bir tanesinin eğitim ve nitelikleri göz ardı edilerek beden ve kol gücü gerektiren Türk vatandaşlarının çalışmak istemediği, işverenlerin çalıştırmak için işçi temin etmekte zorlandığı ağır iş koşulları olan alanlarında çalışmak olduğunu ifade etmiştir. Söz konusu değinilen hususları destekler katılımcı beyanları şu şekildedir:

“Ankara’da Suriyeliler çok uzmanlık gerektirmeyen mobilyaya taşıma, hamallık yapma gibi kol ve beden gücünü gerektiren işler de çocukları ile birlikte çalışıyorlar. Çocuklar babalarının yada abilerinin yanında promosyon gibi çalıştırılıyor. İş arayan Suriyeliler beni işe alırsan ben bir bucağa çalışırım ama iki tane de o oğlum var 3 kişi çalışacağım akşama kadar buradayız diyerek işe girip çocuklara da ayak işleri yaptırıyorlar. Bu durumda sigortasız işçi çalıştırmak, az paraya çalıştırmak, ağır işlerde çalıştırmak işverenlerin de işine geliyor (El-Bab).”

“İşverenin kayıt dışı çalıştırdıkları Suriyeli mültecileri kullandıklarını zaman zaman paralarını vermediklerini, ağır işleri yaptırdıklarına çok fazla denk geldik (Afrin).”

“Ankara Altındağ Siteler’de binlerce Suriyeli işçi ağır işlerde işçiler çalıştırılıyor. Türkiye’deki kendi vatandaşımızın çalışmak istemedikleri ağır işlerde göçmenlerin çalıştığını gözlemlediğimiz bir süreç içerisindeyiz (Cerabulus).”

“Suriyelilerin çalıştığı işler genelde Türklerin çalışmak istemedikleri ağır işlerdir (Menbic).”

Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları bazı Suriyeli göçmenlerin geçmiş yaşamlarında çalışma hayatına giremeden yaşamlarını idame etmesi iş yaşamı alışkanları edinmemeleri sebebiyle Türkiye’deki iş hayatına uyum sağlamakta zorlandığını ifade etmiştir.

“İş bulmak ucuza çalışıyorlar bir kere ama yani Suriye’de devletin mi onları böyle alıstırmış öyle bizim alıştığımız manada düzenli bir çalışma alışkanlıkları yok, bundan dolayı iş hayatına uyum sağlamakta zorlanıyorlar. Mesela bugün işe gidiyor ertesi gün gitmeyebiliyorlar. Hâlbuki orada iş yerinin bir düzeni var işini aksatıyor ya ne keyfi ondan sonra da çıkıp gidiyor işte 3 gün 5 gün sonra parası bitince ben geldim falan diyor (Resülayn).”

“Özellikle Suriye’de vasıfsız olarak Türkiye’ye göç eden Suriyeli göçmenler Türkiye’de iş hayatına uyum sağlamakta çok zorlanıyor (Menbic).”

Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları çalışma hayatındaki Suriyeli göçmenlerin uyum sorunlarından bir tanesini akademik niteliklerin tanınmaması olarak ifade etmektedir. Suriye’de eğitimi alıp avukat, eczacı, mühendis vb. gibi birçok mesleğe sahip olan Suriyeli göçmenin akademik niteliklerinin ülkemizde tanınmadığı bu nedenle Ankara ve diğer illerde aldıkları eğitim doğrultusunda istihdam edilme fırsatı bulmayarak geçimlerini sağlamak amacıyla vasıf gerektirmeyen işlerde çalışmak zoruna kaldıklarını ifade etmiştir.

“Gördüğümüz kadarıyla tamamında olmasa bazı alanlarda Suriye’de nitelikli iş gücü diyeceğimiz göçmenler burada nitelikleri doğrultusunda istihdam edilmiyorlar. Kendi memleketlerinde üniversite mezunu da olsalar yanlarında

uzmanlıkları bile olsa vasıfsız işçi pozisyonunda değerlendiriyor. Başından beri patronları tarafından gördüğüm kadarıyla mühendis, öğretmen lisans mezunu birçok kişinin toplumun alt üzerinde sayıldıklarından zihin gücünün daha az gerektirdiği beden gücünü gerektiren işlerde çalıştırılıyor. Suriyelilerin büyük bir çoğunluğu eğitilmiş olsalar bile mecbur geçim sağlamak zorunda oldukları için mühendis olarak çalışması gereken bir kurumda temizlikçi, taşımacı, nakliyeciler gibi vasıf gerektirmeyen işlerde çalışmak zorunda kalıyor (Şam).”

“Suriyeli arkadaş vardı Fransızca öğretmenliği idi, kendine göre iş bulamadığı için çaycı olarak büro işlerine bakıyordu. Aslında nitelikli vasıflı göçmenler var göç edenler aralarında ama tam anlamıyla niteliklerinden yararlanamadık (Lazkiye).”

“Göç eden insanların içerisinde akademik yeteneklere sahip olan insanlardan yeterince istifade edilmedi. Bu durum hala çözülmemiş ama bazen malum devletin koyduğu mevzuatlara göre hareket ediliyor mesela bazı konularda herhangi bir şekilde çalışmalarına izin vermiyorlar mesela eczacılar gibi mesela hukukçular gibi tabii ki bazı yerde haklılar yani şimdi bir Suriye Hukukunu okunmuş mezun olmuş bir göçmen Türkiye’de nasıl avukatlık yapacak mesela ama bu insanlardan başka bir şekilde istifade edebilir (Menbic).”

4.7.2.1.5. Eğitim hizmetlerine ilişkin sorunlar

Ankara ilinde ikamet etmekte olan Suriyeli göçmenlerin karşılaştığı eğitim hizmetlerine ilişkin sorunlar incelendiği bu kısımda katılımcıların Sivil toplum kuruluşlarıyla gerçekleşen görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda sorunlar bazı alt temalar oluşturulmuştur. Bu alt temalar “Suriyeli öğrencilerin sayısının Türk öğrenci sayısını geçtiği kalabalık sınıf ortamları”, “sınıflarında eğitim almadan direk sınıflarda Türk öğrencilerle eğitim görme”, “Suriyeli çocuklara yönelik eğitim müfredatın okullarda sağlıklı bir şekilde uygulanamaması”, “dil bariyeri nedeniyle sağlıklı iletişim kurmaması”, “çocuk işçiliği” şeklinde sıralanmaktadır.

Ankara’da sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmen nüfusunun yoğun olduğu Altındağ, Mamak, Keçiören gibi ilçelerde Suriyeli göçmenlerin eğitim hayatına ilişkin sorunlara ilişkin olarak okullarda Suriyeli öğrencilerin sayısının Türk öğrenci sayısını

geçtiği, sınıfların kalabalıklaşmasına neden olduğunu bu durumun göçmen çocukların Türkçe öğrenimleri, eğitim kalitesinin düşmesine ve eğitim sistemine uyum sağlamasının önüne geçtiğini ifade etmiştir.

“Uyum sürecinde okullarda gözlemlediğimiz kadarıyla göçmenlerin yoğun olduğu bölgelerde bulunan birçok okulda öğrenci sayısı yüzde doksanı aştı. Böyle olduğu zaman o öğrencilerin okullara Türkçe öğrenmeleri çok zorlaşıyor. Başka yerlerde göçmenlerin daha dengeli dağılım sağladığı Keçiören'de Etlik gibi yerlerdeki okullarda Suriyeliler eğitim hayatına daha iyi uyum sağlamışlar derslerinde bile daha çok başarılılar. Ama buradaki okullarda dil öğrenme ve eğitim sürecine uyum sağlama çok daha yavaş ilerliyor (Deyrizor).”

“Göçmen ve yerel halkın yaşadığı en büyük sıkıntılardan birisi yoğun göç nüfusu bulunan mahallelerde sınıflarda Suriyeli öğrencilerin Türk öğrencilerden daha fazla olmasıdır. Sınıflarda ve okullarda dengeli bir dağılımın olmaması bu durum hem Türk çocukların hem de Suriyeli çocukların eğitim süreçlerindeki gelişimini olumsuz etkiliyor (Rakka).”

“Bazı okullarda neredeyse %80 Suriyeli %20 Türk çocuk var. Böyle bir durum da Suriyelilerin uyum süreci yeterince etkin bir şekilde yapılamaz (İdlib).”

Katılımcıların ifadelerinden Suriyeli göçmen çocukların göç sonrası Ankara’da eğitim hayatın katılım süreçlerinde yaşanan en büyük sorunlarından bir tanesinin Suriyeli çocukların okullarda uyum sınıflarında eğitim almadan direk sınıflarda Türk öğrencilerle eğitim görmesi olarak anlaşılmaktadır. Türkçe bilmeyen çocukların eğitimlerine ara sınıflardan başlamak zorunda kalması yaş grupları altındaki dengesizliği ortaya çıkarmış ve bu süreçten hem göçmen çocuklar hem de Türk çocuklarının olumsuz olarak etkilendiği anlaşılmaktadır.

“Çok büyük sorunlardan bir tanesi Suriyeli çocukların yaşına göre direkt sınıfa yazılması bunun yerine okullarda uyum sınıf oluşturulmalı, göçmen çocuklar bu uyum sınıfları aracılığı ile hızlı bir şekilde dili öğrenerek eğitim sürecine dâhil olur, direk uyum sınıfına almadan sınıfa koyarsan uyum sağlayamaz (Cerabulus).”

“Eğitim sürecine sağlıklı bir katılımın sağlanması için göçmen çocukların en az 1 sene Sosyal uyumluluğu sağlayacak birtakım temel değerlerin verilmesi gerektiğini kanaatindeyiz. Çocukların direkt sınıfa koyulması yerine gereken öğretimi ile Türkçe'nin öğretilmesi okuma yazmanın öğretilmesi harfler öğretilmesi ile beraber aynı zamanda sosyal uyum sağlayacak ahlaki ve kültürel değerlerin öğretildiği bir ön hazırlık eğitimin verilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Devlet devamlı kaynaştıralım, harmanlayalım dediği için ortaya 10 yaşında okuma bilmeyen, Türkçe bilmeyen çocuklar eğitimlerine ara sınıflardan başlamak zorunda kaldı. Hiç bilmediği halde devamlı yaş grupları altındaki dengesizliği ortaya çıktı. Bu durum hem göçmen çocukları hem de Türk çocukları etkiledi. Her iki tarafında eğitim seviyelerini aşağı doğru çekti (Afrin).”

“Türkiye’de kaç gitmesi lazım bilgisi düzeyi ne seviyede ve bakıyorsunuz işte on beş yaşındaki bir çocuğu kalkıp atıyorum işte ilköğretim sekizde olması gelen bir çocuğu işte altıya yediye yerleştirebiliyorsunuz, işte ergen iriyarı bir kızı kalkıp altıncı sınıfa diğer çocukların yanına koyabiliyorsunuz. Bu durum Suriyeli çocukların diğer çocuklar tarafından dışlamasına neden oluyor (Azez).”

2011 yılında başlayan göç sürecinde kısa ve uzun vadeli eğitim politikaların oluşturulmasında geç kalınması, sistemin oturmaması ve geliştirilmesinde gecikmelerin yaşanması göç sürecinin ilk yıllarında sorunların oluşmasına sebep olduğu, özellikle Suriye’den göç eden çocukların ve Türkiye’de doğan çocukların yaşadıkları travmatik süreçlerinde dikkate alınarak, uzmanlar tarafından gerekli eğitim müfredat düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gerektiği ve oluşturulan müfredatın okullarda sağlıklı bir şekilde uygulanamamasından kaynaklı olarak sorunların ortaya çıktığı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

“Göçün ilk zamanlarında eğitimde çok zor sorunlar oluşturdu. Milli Eğitim'in göçmenlere yönelik eğitim politikasının oturması zaman aldı özellikle 2015'ten sonra oturmaya başladı, bu sürecin oturması ve geliştirilmesinde geç kalındı. Bölgemizde yoğun bir şekilde mülteci olduğundan dolayı eğitim verimin düştüğünü görüyoruz (Afrin).”

“Eğitim sürecindeki bir çocuğun özellikle göç gibi travmatik bir süreçten geçmiş olan göçmen çocukların eğitimlerinin en ince ayrıntısına kadar eğitim müfredatının hazırlaması gerekiyor. Türkiye’de Suriyeli çocuğun nasıl Türk öğrenciyle nasıl kaynaştırabilirsin, bunla ilgili gerekli uzmanlar tarafından hazırlanan müfredatın oluşturulmasında geç kalındı (Humus).”

Eğitim sürecine uyum sağlayamama sorunlarının nedenlerin bir tanesi Suriyeli çocukların eğitim hayatında dil bariyeri nedeniyle sağlıklı iletişim kurmamasına bağlı olarak gelişen sorunların ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Dil sorunu nedeniyle akademik başarı düzeyinin tam olarak yansıtlamadığı, Türk çocukları ile doğru iletişim kurulamadığı hatta bazı ilçe ve mahallelerde okullardaki Suriyeli çocuk sayısının Türk çocuklardan fazla olması nedeniyle Türkçe öğreniminin daha yavaş olduğu bu durumda hem Türk çocukların eğitim seviyesine hem de Suriyeli çocukların eğitim seviyesine zarar verdiği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

“Dil nedeni ile sağlıklı iletişim kurulamamasından dolayı Türk akranları ile sorunlar yaşayan göçmen çocuklar eğitim hayatına uyum sağlayama konusunda zorlanıyorlar (Halep).”

“Okullarda hayat çok kolay değil çocuklar için ne olursa olsun Türk çocuklar için de kolay değil Suriyeli çocuklar için de kolay değil sonuçta hepsi birbirine uyum sağlamaya çalışıyorlar haliyle ev içinde de sürekli Arapça konuşulduğu için dil sorunu her zaman karşınıza çıkıyor Türkçeyi yeterince konuşamayan bir çocuğun uyum sağlaması çok zor. Bu nedenle çok zeki çocuklar akademik anlamda başarısız oluyorlar akademik anlamda da başarısız olduklarında okuyamadıkları için bir şekilde kayıtsız istihdama katılıyor (Rakka).”

“Milli Eğitim’de biraz değişmesi lazım daha esnek olması lazım bazı bölgelerde Suriyelilerin yoğun olduğu yerlerde oradaki çocukların mesela oradaki okulların yüzde yetmişi Suriyeli çocuk yani Türk çocuk azınlıkta kalıyor, bu durumda eğitim seviyesi düşmesinden dolayı Türk çocuğu da zarar görüyor, Suriyeli çocuk da zarar görüyor. Çünkü etrafında Türkçe konuşacağı çocuk yok hızlı bir şekilde dili öğrenemiyor (Menbic).”

“Dil problemi yani dili çözemiyor yani diğer boyutlarda da aslında çoğu işini halledip uyum sağlama noktasında eksik kalır uyum sağlama sürecinde dil çok önemlidir (Resülayn).”

Suriyeli göçmen çocuklar arasında kız çocukların eğitim hayatına katılımların erkeklere oranla daha az olduğu, erkek çocukların ise geçim kaynağı oluşturmak için kayıt dışı çocuk işçiliği ile karşı karşıya kalması nedeniyle eğitim hayatı dışında kaldığı anlaşılmaktadır. Suriyeli göçmen çocukların okullaşma oranı yükseltilmeye çalışılsa da istenen seviyelere henüz ulaşılmadığı katılımcıların ifadelerinde görülmektedir.

“Eğitim hizmetlerinde kız çocukların eğitim hayatına katılımları biraz düşük, erkek çocukları için de maddi yetersizliklerden dolayı kayıt dışı çocuk işçiliği ile karşı karşıya kalmalarından dolayı eğitimi dışında kalma durumları söz konusu olabiliyor (Tartus)”

“Çocuklarının eğitimi konusunda okula çocuklarını kaydedemiyorlar bir sürü böyle problemler var, bugün işte yaklaşık yedi yüz bin okul yaşındaki çocuk Türk okullarına gidiyor. Ama bir üç yüz dört yüz bin okul yaşındaki çocuk eğitimin dışında bunların bir kısmı iş hayatıyla da bağlantılı özellikle genç erkekler ailelerine işte geçim kaynağı oluşturmak için çalışmak zorundalar, okul dışında, eğitim sisteminin dışında yer almaktadır. Okula gidemiyorlar okumayı bile unutuyorlar Arapça bilen okuma yazmayı unutuyorlar. Çok parlak çocuklar aileler destekliyorlar çocuklarımız okusun diye o ancak onları şey yapacak ama eğitim noktada bir yandan hani geçinme aracı olarak çalışmak zorunda kalanlar okul dışı kalıyor (Halep).”

“Okula gidebilen gidiyor gitmeyen gitmiyor belki binlercesi okula gitmiyor (Humus).”

“Suriyeli çocukların %60’a yakını Milli Eğitim Bakanlığı rakamlarına göre %63’ü galiba brüt okullaşmaların %63 seviyelerinde olacak demek ki bir sorun var. Yani 63’ün üzeri eğer okula devam etmiyorsa demek ki Suriyeli göçmen çocukların okullaştırılmasında bir sorun var (Azez).”

4.7.2.1.6.Sağlık hizmetlerine ilişkin sorunlar

Suriyeli göçmenlerin en az sorun yaşadıkları alanların başında sağlık hizmetleri gelmektedir. Türkiye’de geçici koruma altında bulunan Suriyeli göçmenler temel sağlık hizmetlerinden Türk vatandaşları ile her konuda eşit olarak yararlanabilmektedir. Ankara ilinde ikamet etmekte olan Suriyeli göçmenlerin

karşılaştığı sağlık hizmetlerine ilişkin sorunlarının incelendiği bu kısımda katılımcıların Sivil toplum kuruluşlarıyla gerçekleşen görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda Suriyeli göçmenlerin kayıt dışı ve kayıtlarının bulunduğu illerin dışında gayri resmi bulunan Suriyeli göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişememesi, kanser, diyaliz vb. uzun süreli tedavi süreçleri gerektiren durumlar karşısında sağlık giderlerini karşılamakta zorlanması, travmatik göç süreci sonrasında devam eden psikososyal sorunların halen etkilerinin devam etmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Geçici koruma altında bulunmayan kayıt dışı ve kayıtlarının bulunduğu illerin dışında gayri resmi bulunan Suriyeli göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişiminde sorunlar yaşanabilmektedir.

“Bazen düzensiz göçmen ise kayıt dışı ise sağlık hizmetlerine ulaşamıyorlar. Yani aslında ulaşamama sebepleri devletin onlara gösterdiği ikametgâh alanlarını oturmadıklarından dolayı kaynaklanıyor (Lazkiye).”

“Sağlık noktasında en çok şu şikâyeti dinlemiştik biz Suriyelilerden özellikle şeker hastaları onların alınması gereken insülin aşıları vesaire çok daha pahalıya almaları hatta bir kısmının alınamadığı ve bir de böbrek hastaları içinde olduğu diyalize girmeleri gerekiyor çok pahalı geliyor veya yapamıyorlar. Türkiye’deki acil hizmetler noktasında bir sorun yok herkes ücretsiz muayene olabiliyor. Ancak temel acil hizmetlerin haricindeki ihtiyaçların karşılanmasında sorunlar karşımıza çıkıyor (Kamışlı).”

Suriyeli göçmenlerin özellikle temel sağlık hizmetlere erişiminde sorunların olmadığı; ancak sağlık hizmetleri sonrasında kanser, diyaliz vb. uzun süreli tedavi süreçleri gerektiren durumlar karşısında sağlık giderlerini karşılamakta zorlandığı anlaşılmaktadır.

“Sağlık hizmetlerinin büyük bir kısmı ücretiz sağlanıyor ama diyelim ki kanser hastası getir götür başka sıkıntıları oluyor yol parası vs. gereksinimlerini karşılamakta zorlanıyorlar. Bu durumda uzun süreli tedavi gerektiren sağlık hizmetlerinin de aksamasına neden oluyor (İdlib).”

“Sağlık hizmetleri konusunda hastaneleri giderler çok ağır hastalar vardır mesela sadece bir tane örnek vereyim çocuğun gözü yok burada tedavisi yok yurt dışına gitmek istiyor kolaylaştırılmıyor veya iki bacağa dizüstünden

sonrası yok sağlam raporu veriliyor adamın iki bacağına da dizüstü yok sosyal medyada yayınladım böyle durumlarda medikal desteklerde ücretsiz sağlanmıyor (Cerabulus).”

“Sağlıkla ilgili biz daha çok yol gösterme takip etme gibi yapıyoruz ya da daha basit şeyler çünkü altından kalkılamaz tedavi masrafları da karşımıza çıkabiliyor (İdlib).”

Suriye’den Türkiye’ye gerçekleştirilen travmatik göç sürecinin hem ailelerde hem de çocuklarda psikososyal sorunların meydana gelmesine neden olduğu ve halen etkilerinin devam ettiği katılımcı sivil toplum kuruluşları tarafından ifade edilmektedir.

“Savaş sonrası göç sürecinde intihar eden psikolojik bunalıma giren binlerce insan var biz yetimlerle ilgilendiğimiz için oradaki çocukların ve annelerin gözlerinden birçok şeyi anlıyoruz (Cerabulus).”

“Suriye’de iç savaşı yaşayan birçok aile yakınlarını kaybetti, yaşadıkları kolayca atlatılacak durumlar değil, halen etkilerin psikolojik olarak devam ettiğini görebiliyoruz (Rakka).”

“Özellikle kadınlar ve çocuklar süreçten psikolojik olarak çok etkilendi. Bu etkilerin ortadan kaldırılması için Türkiye’de gelecek kaygısını aşp, uzun süreli düzenlerini kurmaları gerekiyor (Afrin).”

4.7.2.1.7.İletişim sorunları

Ankara’da ve farklı illerde Suriyeli göçmenlerin en büyük sorunların başında Türkçe bilmemekten kaynaklı olarak yaşanan iletişim kuramama sorunudur. Suriyeli göçmenlerin Ankara ilinde olduğu gibi birçok ilde kendi nüfus yoğunluklarını ortaya çıkardığı, özellikle Ankara’da bazı ilçelerin bazı mahallerinde Türk nüfusundan daha fazla nüfusa sahip olmasından kaynaklı olarak yerel halkla birlikte yaşam kültürü geliştiremediği, Türkçe öğrenmediği bu nedenle Türk vatandaşlarıyla iletişim kurmaya gerek duymadığı anlaşılmaktadır. Ancak Türkçe iletişim kuramamaktan dolayı Suriyeli göçmenler resmi kurumlarla iletişim kurma ve gereksinimlerini karşılamakta zorlanmakta ve tercüman gereksinimine ihtiyaç duymaktadır. Türkçe bilmeme ve bu duruma bağlı olarak iletişim kuramama sorunu Suriyelilerin uyum sürecine ciddi boyutta engel teşkil etmektedir.

“Türkiye’de göçün yoğun olduğu bölgelerde kendi sosyal sistemlerini kuran Suriyeliler kendi aralarında gündelik işlerini hallettiği için Türkçe öğrenme becerilerini geliştirme konusunda başarılı olamıyorlar. Kendi ihtiyaçlarını diğer Suriyeliler ile Arapça ile karşılayabildikleri için Türkçe ile Türk vatandaşları ile ya da resmi kurumlarla iletişim kurma konusunda ciddi anlamda zorlanıyorlar (Kamışlı).”

“Yerel halk mesela onların kaynaşması ya da birlikte yaşam kültür oluşmaya başladı mı sizce aslında bu hususta özel çaba göstermek lazım mesela 5-6 yıldır Ankara’da oturduğu halde Türkçe konuşamıyorlar, konuşsalar da çat pat işte belki anlıyor ama ifade edemiyor bazı şey kelimeleri hiç anlamıyor (Resülayn).”

“Bu bölgelerde iletişimi kendi dillerini kullanarak kendi aralarında kuruyorlar, Suriyelilerin işlettiği marketlerden alışveriş yapıyorlar, kendi berberlerine gidiyorlar kendi fırınlarına gidiyorlar; bu durum Türkçe öğrenme ihtiyaçlarının önüne geçiyor. Suriyeliler dışında Türk vatandaşları ile iletişim kurma gereksinimlerinin önüne geçiyor (Rakka) .”

“Temel iletişim olmadan hiçbir şekilde uyuma başlangıç yapamıyorsunuz. Türkçe göçmenlerin tüm hayatını, her şeyini olumsuz olarak etkiliyor. Barınma ile olan süreçte de mesela Türkçe’yi bilen birinin ev tutması ile Türkçe bilmeyen birine tutması aynı şekilde olmuyor aynı süreci işletemiyorlar (Lazkiye).”

4.7.2.1.8. Bilgilendirme ve yönlendirme hizmetlerine ilişkin sorunlar

Ankara’da ikamet etmekte olan Suriyeli göçmenlerin yaşadıkları uyum sorunlarından bir tanesi de Türk toplum yapısı ve gündelik yaşam konusunda bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Katılımcılar özellikle göçmenlerin Suriye’deki geleneksel yaşamlarını göç sonrasında da devam ettirme isteği ve toplumsal ortak yaşam kurallarına hâkim olmaması Türkiye’deki ortak yaşam kurallarıyla çelişkilerin ve aykırılıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

“Bilgiye erişim noktasında bir böyle yerlere çok hat safhada sıkıntı var artı en büyük sıkıntıda şu bence mesela çocuklarda yaşanan en büyük sıkıntı onlar, kendi geleneksel yaşantılarını sürdürürlerken bir taraftan onların yönünden hukuki durum bize göre Türk Ceza Kanunu’na göre suç unsuru

oluşturabiliyor.Etkinliklere katılan orda küçük bir çocuğu nişanladılar mesela bize göre göç onlara göre değil geleneksel bir şey var duruş var. Suriyeli göçmenlerin ortak toplum kuralları, Türkiye'deki hukuki süreçlerle ilgili yeterince bilgilendirmek gerekiyor (Azez)."

"Toplumsal ortak kurallara hiç hâkim değiller. Gelenekleri yaşamaya devam ediyorlar gelenekleri yaşarlarken sizinle hukuki anlamda çelişiyorlar (Rakka)."

4.7.2.1.9. Hukuki statü belirsizliğine ilişkin sorunlar

Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmenlerin yaşadığı en önemli sorunun hukuki statü belirsizliğinden kaynaklandığını ifade etmiştir. Suriyeli göçmenlerin göç sürecinin başında tekrar ülkelerine döneceğine dair beklenti sonraki yıllarda Suriye'ye geri dönüşün mümkün olmaması nedeniyle yeterli geri dönüş sağlanamamıştır. Ankara'da Suriyeli göçmenlere yönelik çalışmalar yürütmekte olan sivil toplum kuruluşları geçici koruma statüsünün 10 yılı aşkın süredir devam etmesi, Suriyeli göçmenlerin geçicilikten kalıcılığa doğru evrilen süreçte "geçicilik" kavramının getirdiği belirsizlik hem yerel halkın hem de Suriyeli göçmenler arasında sorunlar yaşanmasına sebep olduğu ifade edilmektedir.

"Suriyeli göçmenlerin geçici, misafir olduklarıyla ilgili bir şey yerleştirdi. Tüm alanlarda göçmenler geçici denildi. Bu kavram herkesin işine geldi. Hem onların işine geldi hem bizim işimize geldi. Ya misafirlik işte bugün var yarın yok gibi ama her geçen gün bu sefer hukuken statüleri tartışılmaya başlandı. Hukuken statülerinin tartışılmaya başlanmasıyla birlikte problemlerde başladı. Hem Suriye'deki durum dönüşe elverişli olamadı bir türlü olmaya doğru gitmedi hem oradaki durum derinleşti. Sanki böyle kısa zamanda herkes geri dönecek gibisinden beklenti oldu. Söz konusu beklentiler gerçekleşmedi. Zaman geçtikçe bu insanların farklı ihtiyaçları ortaya çıktı, çocukların ihtiyaçları ortaya çıktı, temel insan haklarıyla ilgili ihtiyaçları ortaya çıktı, sağlık hizmetleri ortaya çıktı, toplum içerisindeki diğer işlemlerin nasıl yürütecekleri hukuki bir statüde olmadan farklı durumlar ortaya çıktı ve sorunlar başladı (Humus)."

"Suriyeli göçmenlerin en büyük sıkıntısı statüsüz olması ve her an birisinin bunları tutup evini, yurdunu bıraktırıp geri göndermesi geri göndermeyi bazen

kaydolduğu şehre zorlayıp geri gönderme olabiliyor. Suriyeli göçmenlerin gözünden bir kere statü en büyük sorun, statüsüzlük onlar işte etkisi belirsizlik geriyor, düşmanlıklar oluyor, kavgalar oluyor, geri göndermeler oluyor (Halep).”

“Geçici koruma dediğimiz kavram var, Suriyeli göçmenler hakkında hep geçici olarak lanse edilmesine rağmen geri dönüşlerin olmaması ve sürecin halen geçici olarak ifade edilmesiyle birlikte sürecin uzaması Suriyeli göçmenlerin olumsuz etkilenmesine neden oldu (Deyrizor).”

“Siyasi düzlemde de misafirlerimiz diye işte muhacir ensar ilişkileri tanımadığınız bir insanı evinizde ne kadar misafir etmek istersiniz işte kavram Mesela ne kadar etkili geldiklerinde misafirdiler misafir demek Zaten gidecek demek şimdi baştan zaten sürecin böyle inşa edilmesi hataydı. Suriyelilere geçicilik atfettiğimiz sürece siyasette kendilerinin geçici olduğunun her fırsatta dile getirdiğimiz sürece zannediyorum ki bir hukuku statü elde etmeleri pek de çok kolay olmayacak Suriyelilerin büyük oranda kalıcı olduklarını kabul etmemiz lazım buradan sonra yapılacak şey yeni bir statü, hukuki statü meselesi ilk olarak bir geçici bir statünün biraz daha evrim geçirilmesine yönelik biraz daha değişmesi gerekiyor (Kamışlı).”

“Geçici koruma statüsü var biliyorsunuz geçici koruma statüsü bu kadar uzun yıllar özellikle Bosna döneminde bile yerlerde uygulanmış ama bu kadar uzun süreli uygulanan geçici adında bir statü yok ya sığınmacı ya mülteci ya da başka da statü vatandaşlık verilirken Çünkü 2011 yılında başlayan 10 yıllık bir süreçten bahsediyorum ya artık vatandaşlığa doğru eğilmeli mi bu süreç çünkü geçici olmanın da bir rahatsızlığı, stresi var (Lazkiye).”

Geçici koruma statüdeki Suriyelilerin geçicilik üzerine kurulmuş olan statü belirsizliği uzun vadeli uyum çalışmalarını ve göçmenlerin gelecek planlamalarını olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır.

“Şimdi problem şu yani asıl yaşadıkları insanların sıkıntı her insanın kendi ülkesinde pasaportu olur kimliği olur kendi ülkesinden başka bir ülkeye gitmek için bazı kurallar olur ona göre davranır en kötü şartlarda bile vize verebilecek devletler çok az olsa bile en azından bilir durumun ne olduğunu biliriz. Buradaki geçici koruma statüdeki Suriyeliler belirsizliği yaşıyorlar, belirsizlik

insanlarda istikrarsızlığı yaşıyor yani ne olduğunu ne olacağını ileriye göremediği nasıl yapacağını hangi plan üzerinden gideceğini bilemiyorlar (Menbic).”

“Geçici koruma statüsü onların toplumuyla uyum süreci ile büyük engellerden bir tanesidir. Suriyeli göçmenler hep geçici olarak görüldü; ancak bu geçicilik süreci beklenenden uzun sürdü, daha da uzun süreceğe benziyor. Sürekli olarak geçicilik vurgusu yapılması, Suriyeli göçmenlerin tekrar ülkelerine gönderileceğine dair söylemler, göçmenlerin gelecek planlamalarını olumsuz etkilemektedir (Cerabulus).”

4.7.2.1.10.Sosyal hizmete erişime ilişkin sorunlar

Suriye’deki mal varlığını bırakıp Türkiye’ye göç eden Suriyeli göçmenlerin ekonomik durumundaki olumsuz değişimler göç sonrasında yaşamlarını idame etmede sıkıntılar yaşamasına sebep olmuştur. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşların yanında birçok hayırsever tarafından bireysel yardımlarla Suriyeli göçmenlere yönelik çeşitli alanlarda yardım çalışmaları yapılmaktadır. Ancak Suriyeli göçmenlerin bir kısmı bu hizmetlerden yararlanamamakta olduğu ifade edilmiştir.

“Suriyelilerin birçoğunun ekonomik durumları gerçekten kötü bir bu insanların bir kısmı halen sosyal yardımlar sosyal hizmetler tüm alanlarda geçicilik kurgusu nedeniyle eksik olduğunu söyleyebiliriz (Kamışlı).”

“Suriyeli göçmenlerin büyük çoğunluğu merkezi kurum yardımlarından, yerel yönetimlerin yardımlarından ve sivil toplum kuruluşlarından mükerrer yardımlar alarak faydalanmakta iken bir kısmı halen yardımlara nasıl ulaşabileceğini bilmediği için ya da yardımlara başvurma konusundaki çekingenlerinden dolayı yardım alamamaktadır (Rakka).”

“Sosyal hizmet ve sosyal yardımlara erişim konusunda genel olarak iyi durumda olsakta halen hizmetlere erişim ve yardımların devamlılığı noktasında bir takım eksiklikler var (İdlib).”

4.7.2.1.11. Ayrımcılık ve sosyal dışlanma kaynaklı sorunlar

Ankara ilinde ikamet etmekte olan Suriyeli göçmenlerin karşılaştığı ayrımcılık ve sosyal dışlanma kaynaklı sorunların incelendiği bu kısımda katılımcıların Sivil toplum

kuruluşlarıyla gerçekleşen görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda sorunlar bazı alt temalar oluşturulmuştur. Bu alt temalar “olumsuz siyasi söylemler”, “sosyal medyada göçmen karşıtı provakatif söylemler ve bilgi kirliliği yaratılması”, “münferit olaylar”, “Suriyeliler hakkında doğru olarak bilinen yanlışlarla, dezenformasyon yaratılması” şeklinde sıralanmaktadır.

Suriyeli göçmenlerle ilgili siyasi kaygılar ve oy toplama amacıyla kamuoyu önünde gerçekleştirilen olumsuz siyasi söylemler yerel halk ile Suriyeli göçmenler arasındaki gerginlikleri artırarak uyum sürecinin zorlaşmasına neden olmakta olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılar tarafından siyasi emeller doğrultusunda gerçekleştirilen olumsuz söylemler yerel halk ile Suriyeli göçmenleri birbirinden daha da ayırtırmakta ve yaşanan sorunların kaçınmasıyla sorunların ortadan kaldırılması yerine sorunların büyümesine ve farklı sorunların ortaya çıkmasına neden olmakta olduğu ifade edilmektedir.

“Göçmenlerle ilgili politik düzeydeki olumsuz söylemler maalesef gerginlikleri arttırarak uyum sürecinin zorlaşmasına neden oluyor. Göçmenler seçime yönelik malzeme olarak kullanılmasını bir seçim kampanyası olarak görülmüyor. Mevcut siyasi kaygılardan kaynaklanan bu söylemler hem Türk toplumu hem mülteciler üzerinde yarattığı etkiyi, bu söylemlerin iki grubu birbirinden daha da ayırtırdığını hesap etmiyorlar (Halep).”

“Suriyeli göçmenler konusundaki olumsuz siyasi iklim zaman zaman farklılaşarak yerel halkın göçmenlere bakış açısını olumsuz etkileyerek göçmenlerin uyum sürecini zorlaştırıyor (Şam).”

“Ayrımcılık toplumun kanayan bir yarası olduğu için şu anda içinde bulunduğumuz durumdan ötürü halk göçmenleri suçlama noktasında günah keçisi ilan ediliyorlar. İnsan ister istemez muhalefette siyasi emelleri doğrultusunda göçmenlerin durumları kaşıyor, kaşımayı seviyor (Kamışlı).”

“Göçmenlere karşı çok pozitif bir algı vardı ama sonrasında Altındağ olaylarından sonra özellikle çok sert bir çizgi çekildi ve artık bu çizgi milliyetçilikten artık partilerin duruşunu göstermeye başladı. Siyasi partiler Suriyeli göçmenlerin durumlarını siyasi bir kavgaya dönüştürüyor (Tartus).”

“Olumsuz siyasi yaklaşımlar ve söylemlerden dolayı zaman zaman toplumsal nabzın yüksek olmasına ve uyum sürecinin olumsuz etkilenmesine neden oldu (Afrin).”

Suriyeli göçmenler hakkında Facebook, Twitter, Instagram vb. sosyal medya hesaplarından paylaşılan göçmen karşıtı provakatif söylemler, görseller, videolar ve yazılar göçmenler hakkında bilgi kirliliğine sebep vererek yerel halk ile Suriyeli göçmenler arasındaki önyargı, olumsuz tutum ve davranışların sergilenmesine neden olarak uyum sürecini olumsuz etkilediği ifade edilmiştir.

“Sosyal medyada bilgi kirliliği inanılmaz derecede fazla, bir çalışmamızda Twitter üzerinden göçmenlerle alakalı olan twitlerin 10 twitin 9'unun olumsuz olduğunu gördük. İnsanlar sürekli göçmenlerle ilgili olumsuz sosyal medya paylaşımlarına maruz kalınca bir müddet sonra maruz kaldıkları şeye inanmaya başlıyorlar (Kamışlı).”

“Sosyal medya zaten başlı başına bir sorun yani şu şekilde eskiden insanlar arasındaki çatışmalar sokakta çıkar gibi bir algımız vardı. Bu çatışma ortamları artık sosyal medya üzerinden oluyor. Sokak'ta ki olayın derinliğinin ise sosyal medyadan ve aynı şekilde gazetelerin toplulukların veya sayfaların fenomen olan sayfaların siyasi görüşlerinden kaynaklı olaraktan bir algıya yönelik paylaşımlar yapılıyor (Tartus).”

“Göçmenler ile ilgili olumsuz algı oluşturmak için özellikle sosyal bir araç kullanıldı. Sosyal medya üzerinden Ankara'nın göbeği Suriye oldu diye kışkırtıcı olumsuz söylemler sosyal medya üzerinden yapıldı (Şam).”

Sosyal medya platformları ve medyada bir takım gruplar tarafından olumsuz algı yaratma girişimleri Türk halkının Suriyeliler hakkında önyargı oluşturarak, göçmen karşıtlığının ve kutuplaşmanın tırmanmasına, yerel halk ile göçmenler arasındaki kutuplaşmayı artırdığı anlaşılmaktadır.

“Sosyal medyanın ve medyanın etkisi ile olumsuz algılar yaratma girişimleri her zaman devam ediyor. Haberler ve sosyal medyadaki Suriyeliler hakkındaki olumsuz söylentiler önyargıyı ve karşılıklı kutuplaşmayı arttırıyor (Cerabulus).”

“Özellikle sosyal medyadaki olumsuz söylemler insanları olumsuz olarak çok fazla etkiliyor (Menbic).”

“Türkler ile Suriyeliler arasındaki etkileşim sosyal medyadaki provakatif söylemlerden kaynaklanan olaylardan dolayı olumsuz etkilenmiştir (Afrin).”

“Uyum konusunda sorun yok ama provokatörler tarafından sosyal medya aracılığıyla kışkırtma var niye sen iş bulamıyorsun o olduğu için veya bu olduğu için aslında devlet sana harcıyor parayı bunlara harcıyor diyor bu tip sıkıntılar var bu ayrımcılığı körükliyor (İdlib).”

Türk vatandaşlarıyla Suriyeli göçmenler arasındaki gerçekleşen münferit olayların; olumsuz siyasi söylemlere, sosyal medyada göçmen karşıtı provakatif söylemlere dönüştüğü ve göçmenler hakkında doğru olmayan söylentiler ile yerel halk ile Suriyeli göçmenler arasında çarşıda, pazarda, parkta, işyerinde vd. yerlerde fiziksel ve sözlü olarak saldırganlık ve ayrımcılık içeren davranışlara dönüştüğü anlaşılmaktadır.

“Altındağ olaylarında uzun süre öncesinden kadınlar parka çocuğumuzu çıkartamıyoruz diyorlardı. Türk çocukları çocuklarımızı dövüyor ve anneleri babaları da hiçbir şey yapmıyorlar, çocuğumuzu parka çıkartamıyoruz. Altındağ olaylarından sonra böyle bir kışkırtma ortamı oluşmuştu (Halep).”

“Yerli halk arasında bazı gruplar ben mutsuzum o niye mutlu, denize girmesin, nargile içmesin, neden parklarda bu kadar rahatlar gibi yabancı karşıt olabilecek söylemler içerisinde ayrıştırıcı ve ötekileştirici söylemlere dönüşüyor (Şam).”

“Bazı münferit olaylar Suriyeliler ile Türk Vatandaşları arasında zaman zaman olumsuz fiziki ve sözlü sataşmaların sergilendiğine neden oldu (Cerabulus).”

“Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı mahallelerde iki kesimin üzerindeki baskıdan dolayı en ufak bir olayda karşılıklı olarak herkes birbirini hırpalıyor, sözlü olarak küfürler sergilenebiliyor (Menbic).”

Sosyal alanlarda fiziksel veya sözlü saldırıya maruz kalarak dışlanan ve ayrımcılığa maruz kalma durumunun Suriyeli göçmenlerin uyum çalışmalarını olumsuz etkilendiği ifade edilmektedir. Özellikle Suriyeli çocuk ve gençlerin zaman zaman

gerçekleşen münferit olaylardan etkilendiği, sosyal yaşama katılım düzeylerinin sekteye uğramasına neden olduğu anlaşılmaktadır.

“Dernek bünyesinde gerçekleştirdiğimiz karma grup çalışmalarına geldiğinde arkadaşlıklar mesela kız çocuğu vardı ailesi de şey iyi bir meslek sahibi Suriye de yüzünü görsen Suriyeli demezsin, beyaz tenli bir çocuk bir taraftan da kız çocuğu çok da akıcı bir Türkçe dili var. Kurslara katılıyordu bizim Türk çocuklarla çok iyi arkadaş oldular ama sonra Suriyeli olduğunu öğrendiklerinde Türk çocuklar kızı dışlamaya başladılar toplumsal düzeyde yaratılan olumsuz söylemler çocuklara bile yansıyor (Azez).”

“Suriyeliler Türklerin tanımaya çok istekliler, net söylüyorum istekli olmak zorundalar çünkü Türklerin yanında çalışıyorsun ve sosyal bir varlıksın yani bir şekilde topluma girmen lazım özellikle %47'si %48'i çocuk olup gençleri de dâhil ettiğimizde %60 %70'e çıkan bir oran var haliyle o insanların sosyalliği çok daha önemli gelişim dönemleri dolayısıyla şimdi bu insanlar topluma giriyor toplumda ayrımcılığa uğruyorlar dışlanıyorum diyorlar bazı hizmetleri katılamıyorum sosyal faaliyetlere katılamıyorum diyorlar şimdi bu insanların da sağlıklı bir uyum sürecinden bekleyemeyiz (Kamışlı).”

“Ankara Altındağ ilçesinde bazı dönemlerde tansiyon yükseldiği için bölgede barınan kişiler Ankara'nın farklı bölgelerine göç ediyor.Çünkü insanlar korkuyorlar çocuklar okula gidemiyorlar; çünkü Suriyeli göçmen oldukları için başlarına bir şeyler gelir mi kadınlar farklı şeylerden korkuyorlar. Erkekler bölgedeki iş yerleri kapatıldılar işi bulamadılar (Tartus).”

Suriyeli göçmenler hakkında olumsuz algı yaratmak için devlet tarafından Suriyelilere maaş veriliyor, sınavsız üniversiteye giriyor, elektrik ve su faturası ödemiyor, vergi vermiyor, Türkiye'yi işgal edecekler vb. birçok doğru olmayan bilgi içeren söylemde bulunarak göçmenleri suçlayıcı, onları hedef gösteren tutum ve davranışlar içerisine girildiği anlaşılmaktadır. Suriyeliler hakkında doğru olarak bilinen yanlışlarla, dezenformasyon yaratarak Suriyeli göçmenleri hedef haline getiren kişi ve gruplar; sokakta, sosyal medyada ve sosyal paylaşım sitelerinde yanlış ve eksik bilgi yayarak Türk vatandaşlarıyla Suriyeli göçmenler arasını açmakta ve uyum sürecinin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır.

“Elektrik faturasını devlet yatırıyor, su faturasını devlet yatırıyor, aylık şu kadar maaş veriyor gibi yalan propagandası daha çok cazip geliyor ve daha çok inandırıcı yapıyor gerçeklikle bizim toplumun yanında araştırmıyor. Medya da görülen her şey doğru olarak algılanıyor. (Cerabulus)”

“Türkiye'nin ekonomik durumu buradaki kargaşa bazen böyle iki kişi arasında çıkan bir kargaşanın bir anda sosyal toplumsal bir olaya dönmesi ya da Suriyelilere devlet tarafından sağlanan haklarla ilgili dezenformasyon ve bunun zamanla toplum içinde böyle bir tehdit de demeyeyim de bir basınca sebep olması yavaş yavaş hani insanların halkın şehir efsaneleri ile birbiriyle doldurması gibi durumlarda infilak edebiliyor. Herkes psikolojik olarak tabii ki insanlar birbirlerine etkiliyorlar özellikle devletin Suriyelilere maaş verdiği gibi bir söylentiler, oysaki böyle bir şey yok (Rakka).”

“Birleşmiş Milletlerde Raporlarında göçmenlerin asgari yaşam seviyesinin çok altında temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda sorunlar yaşıyorlar. Bu durum bilinmesine rağmen birtakım çevreler Suriyelilere devlet maaş veriliyor, Suriyeli çocukları sınavsız Üniversiteye giriyor diye bir takım yalan mekanizmaları ortaya koyarak göçmenleri hedef gösteren söylemler içinde bulunuyorlar (Halep).”

“İnsafsız davranan Türk vatandaşlarımız da var özellikle Suriyelilerin düzenli olarak maaş aldıkları, fatura ödemedikleri, vergi vermedikleri gibi birçok yanlış bilgi dilden dile dolaşıyor (İdlib).”

“Sosyal uyum kapsamlı çalışıyoruz ama yerel halkı bu sürece dâhil etmek bizim için çok büyük bir problem çünkü halen önyargıları aşamadık. İnsanlarımızın ön yargılı olma sebebi biraz da sosyal medya ve diğer bilgi kaynaklarından öğrendikleri çok maaş alıyorlar, hastanede öncelik onların, çocukları sınavsız üniversiteye gidiyor gibi ortalıkta çok fazla yanlış bilgi var (El-Bab).”

“Son yıllarda göçmenler günah keçisi gibi ne yaparsak yapalım, istediğimiz kadar Suriyelilere verilen sosyal uyum nakdi yardım ücretinin biz tarafından değil Avrupa Birliği tarafından Finans'a edildiğini anlatalım istediğimiz kadar sağlık hizmetlerinden ücretli yararlandıklarını söyleyelim, onların da su faturası elektrik faturası ödediğini söyleyeyim insanlar mevcut durumdan

ötürü pek inanma eğilimi göstermiyorlar. Doğru diye bildikleri yanlış durumlara inanıp suçlamayı tercih ediyorlar (Kamışlı).”

Suriyeli göçmenler hakkında olumsuz algı yaratmak amacıyla yanlış bilgilerin doğru bilgi yayılması Türk vatandaşlarının kendi sorunlarının kaynağının Suriyeli ve diğer göçmenler olarak algılanmasına neden olduğu, yaratılan olumsuz algının Türk vatandaşlarıyla Suriyeli göçmenler arasında gerginlik ve çatışma ortamı yarattığı anlaşılmaktadır.

“Göçmenlerin durumu sürekli kaşınıyor bir düşmanlığa bir şeye bir korkuya yönlendiriliyor. İşte elinde silah Afganlılar, Suriyeliler ülkemizi işgal edecek diye bir korku yaratıyor ve o korku sonra birisi bir kıskırtıyor bir çatışma oluyor (Halep).”

“Birçok faktör var istediğiniz kadar uyum faaliyeti gerçekleştirin ama genelde yapılan araştırmalarda ülke içerisinde ekonomik sıkıntıların olduğu dönemlerde içten içe dürtüsel olarak daima birilerini suçlama eğilimi gösteririz, Biz de ekonomik sıkıntılarımız olduğu anda devletten maaş aldığımızı düşündüğümüz Suriyelileri suçluyoruz (Kamışlı).”

4.7.2.2. Sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlerin uyum sorunlarına yönelik çalışmalarının rolü

Araştırma kapsamında Ankara ilinde göçmenlere yönelik çalışmalar yürütmekte olan sivil toplum kuruluşları ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda “Sivil Toplum Kuruluşlarının Suriyeli Göçmenlerin Uyum Sorunlarına Yönelik Çalışmaları” ana teması oluşturulmuştur. Bu tema altında oluşturulan alt temalar: “Toplumsal Kabul ve Birlikte Yaşama Yönelik Çalışmalar, Konut ve Temel Eşya İhtiyaçlarına Yönelik Çalışmalar, Temel Eşya İhtiyaçlarının Sağlanmasına Yönelik Çalışmalar, Temel Gıda ve Giyim İhtiyaçların Karşılmasına Yönelik Çalışmalar, Çalışma Hayatına Yönelik Çalışmalar, Eğitim Hayatına Yönelik Çalışmalar, Sağlık Hizmetlerine Yönelik Çalışmalar, Bilgi Sağlama, Hizmet Tasarımı ve Sunumuna Yönelik Çalışmalar, Olumlu İletişim Kurulmasına Yönelik Çalışmalar, Sosyal Hizmet İhtiyaçlarına Karşılmasına Yönelik Çalışmalar, Hukuki Statü Belirsizliğine Yönelik Çalışmalar” şeklindedir.

4.7.2.2.1. Toplumsal kabul ve birlikte yaşama yönelik çalışmalar

Ankara’da Suriyeli göçmenlerin sorunların çözümüne yönelik destek çalışmaları yapan sivil toplum kuruluşları toplumsal kabulün sağlanması ve birlikte yaşamın güçlendirilmesi amacıyla Türk vatandaşlarıyla Suriyeli göçmenler arasında kültürel farklılıklar ve özelliklerin tanınması, kültürler arasında köprü kurma ve arabuluculuk görevi üstlenmekte olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmenlerin Ankara’daki yaşamlarında Türkiye’deki ortak yaşam kurallarını ve hukuki yapıyı yeterince bilmemekten kaynaklanan Suriye’deki kültürel davranışları devam ettirme isteğinde bulunan göçmenlerin sorun yaşamaması adına yol gösterici bir rol üstlendiği anlaşılmaktadır.

“Arkadaşlarımız aracılığı ile kültürel farklılıkların ve kültürel özelliklerin öğrenilmesine yardımcı oluyoruz. Suriyeliler arasında erken yaşta gerçekleşen çocuk evlilikleri çok fazla başta bu konuda çok büyük sorunlar yaşadık; ama zamanla bu konular desteklerimizle aşıldı (El-Bab).”

“Öğretmenlerimiz göçmen çocuklarımıza bu toplumun kültürünü örneğin apartmanda nasıl kalınır, ortak yaşam kurallarının gerekleri nedir gibi konularda insanların birbirine tanınması sağlamaya çalışıyor. Kültürel ve toplumsal özelliklerle ilgili projelerimiz var bu çocuklarımızın etkinliklerle karşılıklı olarak birbirlerini tanısinlar istiyoruz (Cerabulus).”

Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlerle Türk vatandaşlarını bir araya getiren toplantı, kahvaltı, gezi, sohbet vb. etkinliklerle her iki grup arasında olumlu toplumsal etkileşimin sağlayarak, uyum sürecine destek çıktığı anlaşılmaktadır. Her iki grubun birbirleri hakkında önyargıların ortadan kaldırılması ve daha iyi tanımaları sağlamak amacıyla gerçekleşen etkinliklerde kanaat önderlerinin yer almasının olumlu ilişki kurulmasına katkı sağladığı ifade edilmektedir.

“Türk vatandaşlarımız ve Suriyeli göçmenler birbirini tanıyor birbirlerinin dertlerini sıkıntılarını sorunlarını tam olarak bilmiyor, biz her iki tarafı birleştiren kahvaltı ve gezi etkinlikleri yaparak her iki tarafın etkileşime girmesini ve karşılıklı önyargıların ortadan kalkması için çalışıyoruz (El-Bab).”

“Dernek olarak hem yetişkin hanımlara hem de ev hanımlarına haftada 3 gün program yaptık. Bu sayede yerel halkla göçmenler arasında etkileşim arttı, programların sonrasında insanların birbiriyle daha olumlu iletişim kurabildiğini gözlemledik (Ayn el-Arap).”

“Türk vatandaşları ve Suriyeliler arasından kanaat önderlerimiz var, kanaat önderleri iletişime geçip sürekli o halktan halkın nabzını yoklamaya yönelik genel olarak bilgilendirmeler yapıyoruz, toplantılar gerçekleştiriyoruz. Bu toplantılar sayesinde Suriyeli göçmenler yerel halkla daha fazla temas ediyor, komşuluk ilişkilerinin aralarında yardımlaşma ve dayanışmanın güçlendiklerini insanların karşılıklı uyum sürecini kolaylaştırmıştır (Tartus).”

“Biz dernek olarak Suriyeli göçmenlerle Türk vatandaşlarımız arasındaki olumlu etkileşimin gelişmesi için çaba gösteriyoruz (Cerabulus).”

“Türkiye’de sığınmacı olarak zor şartlar altında yaşam mücadelesi veren mültecilerin birlikte yer aldığı yemekler, piknikler, geziler düzenleyerek uyum sürecini destekliyoruz (İdlib).”

Sivil toplum kuruluşlarından bazıları Türk vatandaşları ve Suriyeli göçmenler arasında kadın göçmenlerin uyum çalışmalarına katılım sağlamasının büyük öneme sahip olduğunu ifade ederek, özellikle çocuk ve kadınlara yönelik çalışmalar sayesinde her iki grup arasında olumlu etkileşimlerin kurulduğunu ve sayede iş ve eğitim hayatına katılım düzeyi çok düşük olan kadın göçmenlere ulaşarak uyum sürecine olumlu katkı sağlandığını ifade etmiştir.

“Uyum sürecinde kadınların evden çıkmaması onların geleneklerini yaşamaya devam etmesi uyum sürecinin en büyük olumsuz etkendir. Göçmen kadınlara erişmek için en güzel yöntem en güzel araç çocuklardır. Neden çocuklar çünkü kadınlar evden çıkmıyorlar, eşler çalışıyor, çocuklar okul münasebetiyle çok iyi Türkçe konuşuyor, babalarda çalıştığı yerlerden yarı yarıya öğrenebiliyor ama kadınlar dil bilmiyorlar. Yani kadınların Türkçe dil öğrenimi çok düşük, Suriyeli ve Türk annelere çocuklarıyla beraber etkinliklere kattığımızla hem çocuklar hem de ebeveynler arasında güzel bir etkileşim kurulmaya başlandı. Çocuğunu derneğimizdeki kurslara bırakmaya gelen kadınlar için kadın grupları kurduk, örgü grupları kurduk örgü yapıyoruz, farklı atölyelerimiz var, sohbet grupları kurduk (Azez).”

Uyum sorunların önemli unsurlarından bir tanesi bağımlı akrabaların aile birleşimini sağlamadır. Suriye’den Türkiye’ye göç sürecinde aile fertlerinden Suriye’de kalan ya da göç sırasında aile bireylerinden ayrı düşen bir aile ferdinin, ailenin diğer fertleriyle bir araya getirmesinde sivil toplum kuruluşlarının Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile işbirliği içerisinde sağlandığı anlaşılmaktadır.

“Aile birleşimi açısından göç yolunda aile fertlerinden birini kaybetmiş ya da aile fertlerinden biri Suriye’de kalmış onu buraya getirtmek için İl Göç İdaresi Müdürlüğü ile işbirliği içerisinde çözmek için çalışmalar yürütüyoruz (Rakka).”

Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmenlerle Türk vatandaşlarının ortak yaşam kültürün desteklenmesi geliştirilmesi amacıyla sportif, kültürel ve dini faaliyetler gerçekleştirmekte olduğunu ifade etmiştir. Göç sonrası 11 yılı aşkın süredir Ankara’da ikamet eden Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinin güçlendirilmesi ve desteklenmesi amacıyla ortak yaşam kurallarını öğrenmesinin büyük öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Biz bir arada yaşama kültürünün desteklenmesine amaçlıyoruz, bu başta yaptığımız şeylerden biri bu kapsamda da atölyeler etkinlikler sportif faaliyetler, kültürel faaliyetler, dini faaliyetler gerçekleştiriyoruz (Tartus).”

“Genelde göçmenler ortak yaşam kuralları hakkında yeterince bilgiye sahip değil, biz STK olarak göçmenlerin toplumsal konuları bilmeleri için faaliyetlerimizde bu konuya önem veriyoruz (Cerabulus).”

“Dernek olarak Suriyeli göçmenlerle öncelikle Türkiye’nin adetlerini örflerini anlatmak, Türk vatandaşlarına da Suriyelilerin sosyokültürel yaşamlarını anlatmak için sürekli etkinlikler gerçekleştiriyoruz (Menbic).”

“Suriyelilere toplumsal ortak kuralları bir zaman zaman anlatıyoruz, ortak yaşam kuralları hakkında bilgi sahibi olmaları gerekiyor, bu konu ile ilgili zaman zaman broşür dağıtımlarımız çocuklarla görüşmelerimiz oldu (Afrin).”

“Türkçe-Arapça şekilde bir yandan da iş hayatında belli bir davranış normları var baktığınızda bunlara uygun bir eğitim modülü hazırladık yani sadece dil değil kültürel olarak iş hayatında nasıl davranmalısın, işverenle nasıl konuşulur, İş arkadaşları ile nasıl bir ilişki kurulur, işyeri kuralları genel

olarak nedir gibi birçok konuyu içeren eğitim modülü hazırlayarak göçmenlere sunduk, bu modül çok faydalı oldu (Rakka).’’

4.7.2.2. Konut ve temel eşya ihtiyaçlarının sağlanmasına yönelik çalışmalar

Sivil toplum kuruluşları Ankara’da ikamet etmekte olan Suriyeli göçmenlerin daimi ikamet ve konuta erişiminde yaşadığı sorunların çözümünde aktif olarak rol oynadığı, özellikle ev sahipleri ile iletişime geçmekte zorlanan Suriyeli göçmenlerle birlikte ev sahipleri ile görüşmeler gerçekleştirerek yardımcı olduğu, konut bulma konusunda sorunlar yaşayan Suriyeli göçmenlerin acil konut ihtiyaçlarını kısa ve uzun vadeli konut temin ederek destek çıktığı anlaşılmaktadır.

“Suriyeli ihtiyaç sahipleri için ev sahipleriyle iletişime geçip dernek olarak özellikle eşi ve çocukları savaşta vefat eden dul kadınlarımızı uygun evler bulup yerleştirdik. Yerleştirdikten sonra da kiralarına ve yakıtlarına destek vermeye devam ediyoruz (Ayn el-Arap).’’

“Suriyeli bir vatandaşın acil kalacak yere ihtiyacı olduğunda az sayıda da olsa Vakfı’nın gayrimenkullerini kısa vadede ev bulana kadar temin ediyoruz. Suriyelilerin kısa vadede bir çatısı olmasını sağladıktan sonra onları durumlarını göz önünde bulundurarak ev bulma ve ev sahipleriyle anlaşmalarını ve desteklenmesini sağlamaya çalışıyoruz (Lazkiye).’’

“Hiçbir şeyi olmayan Suriye ailelere ev buluyoruz, ev tutuyoruz. (Resülayn)’’

“Önder mahallesine çok sayıda Suriyelinin göç etmesiyle beraber onlara ev bulmaları konusunda yardımcı olduk (Afrin).’’

Ankara’da Suriyeli göçmenlere yönelik çalışmalar yürüten birçok sivil toplum kuruluşunun özellikle özel gereksinimli göçmenlere yönelik konut bulmanın yanında, kiralarını karşılayamayan göçmen kişi ve ailelerin kısa ve uzun vadeli kira giderleri karşılayarak destek verdiği ifade edilmektedir. Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları özellikle göç sürecinde eşini kaybetmiş çocuklu kadınların kira desteklenmesine ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir.

“Suriyeli yetim çocuklarıyla beraber yaşamını kurmaya çalışan ailelere ve genelde özellikle hiçbir gelirini kendisi karşılayamayacak olan ailelere ev tutuyoruz, kiralarını ödüyoruz ve tuttuğumuz evlerin temel ev eşyalarını alıp yerleştiriyoruz (Cerabulus).’’

“Düzenli olarak zaten koruma kriterlerine uygun kişilere üç aydan 6 aylığa kadar kira desteği sağlayabiliyoruz. Özellikle incelebilir dezavantajlı gruplar başta olmak üzere bir yıl içerisinde ihtiyaçları olan 300'e yakın aileye kira desteği sağladık (Rakka).”

“Özellikle yakınlarının yanına sığınmış, kötü hane koşullarında yaşamaya çalışan Suriyelilere ev bulmalarına yardımcı olmaya çalışıyoruz. Ayrıca ev bulan Suriyelilere gerçekten ihtiyacı varsa kiralarını veriyoruz. STK olarak bizim 2021 yılı itibarıyla ihtiyaç sahibi bu ailelere kira yardımı olarak 100.000 liranın üstünde olarak yardım yaptık (Resülayn).”

“İhtiyaç sahibi Suriyelilere kira yardımı yaptık; ancak bu kira yardımını da eş vefat etmiş çocuklarıyla yalnız yaşayan ve özellikle ülkemizde ailevi problemlerinden dolayı kadın sığınma evi gibi hizmetlerden yararlandıktan sonra kendine bir yaşam kurmaya çalışanlara yaptık (Tartus).”

“Bazı durumlar karşısında ihtiyaç sahibi göçmenlere ev bulma konusunda yardımcı olarak kira desteği sağladık (Azez).”

4.7.2.2.3. Temel eşya ihtiyaçlarının sağlanmasına yönelik çalışmalar

Ankara’da araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları sosyoekonomik durumu yerinde olmayan Suriyeli göçmenlere birinci el ve ikinci el olmak üzere buzdolabı, çamaşır makinesi, halı, yatak, kanep, gelinlik vb. gibi temel eşya ihtiyaçlarını sağlayama konusunda destek çıkmakta olduğu ifade edilmektedir.

“Ülkemize sığınan çok ihtiyaç sahibi olarak gördüğümüz Suriyeli ailelere buzdolabı, çamaşır makinesi, halı, yatak gibi temel eşyaları sağlıyoruz (İdlib).”

“Suriyelilerin ev ihtiyacı var evleri bir şekilde iyi ya da kötü olduğuna bakmadan sağlıyorlar; ancak evlerde eşyasız yaşıyorlar. Dernek olarak özellikle çok ihtiyaç sahibi gördüğümüz ailelere mobilyaları, beyaz eşyalarına kadar Türk halk ile işbirliği içerisinde sağlamaya çalışıyoruz (İdlib).”

“Özellikle zor şartlar altında yuva kurmaya çalışan yeni evlenen çiftlere sıfır ve ikinci el beyaz eşya yardımı yaparak düzen kurmalarını sağlamaya çalışıyoruz (Ayn El-Arap).”

“Derneğimiz de daha önce kayıt altına aldığımız ihtiyaç sahibi ailelere eşya yardımı yapıyoruz. Sıfır ya da ikinci el ev eşyası isteyen Suriyeli ailele”re fırın, buzdolabı, çamaşır makinesi vb. beyaz eşyaları temin ediyoruz (Haseke).”

“Suriyeli ailelerin bir kısmının halen evlerinde yeterince eşya yok, eşya ihtiyacı oluyor, STK olarak sürekli her gün aşağı yukarı birileri ben eşyalarımı değiştiriyorum alır mısınız diyor. Arabamız var gidip ikametinden alıyoruz sonra ihtiyacı olanların evine götürüp teslim ediyoruz. İhtiyacı olan evlerini sıfırdan döşediğimiz çok sayıda aile var, bazı gençlerin düğünleri oluyor, gelinliğini bile bizden istiyor. Biz de gelinlik satamamış mağazalardan gelinlik alıp ihtiyacı olanlara gelinlik dahi sağlamaya çalışıyoruz (Resülayn).”

4.7.2.2.4. Temel gıda ve giyim ihtiyaçların karşılanmasına yönelik çalışmalar

Suriyeli göçmenler arasında halen temel gıda ve giyim ihtiyaçlarını karşılamayan göçmenlerin olduğu, sivil toplum kuruluşların Suriyeli göçmenlerin temel gıda ve giyim ihtiyaçların sağlanmasında da aktif rol oynadığı anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları ihtiyaç sahibi göçmen ailelere yönelik oluşturdukları giyim ve gıda marketleri aracılığı ile ya da bizzat başvuru/ev ziyaretleri aracılığıyla market kartları, hijyen paketleri, gıda kolileri, bot, mont, yakacak vb. yardımları yaparak destek olduklarını ifade etmiştir.

“Ankara sınırları içerisinde yardıma muhtaç ailelere gidip bizzat görmek belirlemek suretiyle onların nakdi ya da ani ya da her türlü yardımlarını bizim elimizdeki bütçe ve yardımlar çerçevesinde karşılamaya çalışıyoruz. Bazı büyük firmalar kıyafet yardımında bulunuyorlar. Dernek olarak o kıyafetleri ihtiyaç sahibi ailelere buraya geldiklerinde durumlarına göre ihtiyaç sahibi olarak kayıt altına aldığımız ailelere ulaştırıyoruz (Haseke).”

“Dernek olarak Ankara’da temel ihtiyaçlar konusunda da sıkıntıları olan Suriyelileri tespitleri yapıyoruz. İhtiyaç sahibi olarak tespit ettiğimiz ailelere 1000 koli gıda yardımını dün akşam gönderdik. Derneğimizin işbirliği içerisinde olan paydaşlarımızla beraber gıda kolisi yardımı yapıyoruz. Onların da destekleri ile ihtiyacı olanlara bot, mont, atkı, bere, yakacak ve market kartları veriyoruz (Deyrizor).”

“Dernek olarak mülteciler arasından haftalık olarak hiç aksatmadan tespit ettiğimiz ihtiyaç sahibi olan 150 aileye dönüşümlü olarak temel gıdadan eşyaya kadar yardım ediyoruz (Ayn El-Arap).”

“Suriyeli göçmen ailelerden yardıma muhtaç durumda olduğunu tespit ettiğimiz ailelerin elektrik, su, tüp ya da doğalgaz, sağlık ya da gıda ihtiyaçlarını karşılamasında yardım ediyoruz. Gıda yardımlarını market kartları vererek yapıyoruz (Resülayn).”

“Renk ırk ayrımı yapmadan göç eden aileler içerisinde ekonomik durumu çok kötü olanlara yönelik destek oluşturuyoruz. Burada Türkmenler ve Suriyeliler var, dernek olarak sahadayız. İhtiyaç sahibi aileler bize sürekli yardım almaya geliyor. Bize gelen yardım yardımlardan giyim ve gıda marketleri mağazaları oluşturduk. İhtiyaç sahipleri derneğimize gelip ihtiyaçları doğrultusunda gıdasını, sıfır ya da ikinci el kıyafetlerini seçip alır (Cerabulus).”

“2014 yılından itibaren maddi ve gıda yardımlarına çok ciddi manada bir ihtiyaç vardı, Çünkü insanların işleri yoktu, anlaşılabilecek dili yoktu. Biz ilk olarak gıda verdik, kışlık yakacak ihtiyaçlarını karşıladık. Gıda yardımı, nakdi yardım, ilaç yardımı, kıyafet yardımı, yakacak yardımı gibi yardımlarımız oldu. Biz de yardım edelim, muhtaçlara el uzatalım diyenlerin sağladıklarıyla gıda, elbise, ayakkabı, ilaç, battaniye, kömür, soba sağlıyoruz ve imkânlar nispetinde ihtiyacı olanların faturalarını ödüyoruz (Afrin).”

Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları imkânları doğrultusunda ihtiyaç sahibi olarak tespit ettikleri Suriyeli göçmen ailelerin faturalarını, kiralarını ve diğer temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla nakdi destek sağladıklarını beyan etmişlerdir.

“Suriyelilerden ve Türk ailelerimizden ihtiyaç sahiplerini tespit edip her ay ya da bir kaç ayda bir en kötü ramazan ve kurban bayramlarında yardım ediyoruz. Sürekli olarak 25-30 aile her ay yardım nakit olarak 500 TL yardım veriyoruz. Özellikle ramazan ve kurban bayramları dönemlerinde derneğimize yüklü miktarda gıda kolileri, kurban eti, elbiseler geliyor. Çünkü biz burada insanları daha iyi tanıyoruz, sürekli olarak ihtiyacı olan ailelere dağıtıyoruz (Menbic).”

“İhtiyacı olan Suriyeli ailelere dernek imkânları doğrultusunda fatura ve diğer ihtiyaçlarını karşılamaları için zaman zaman nakdi yardımda bulunuyoruz (Lazkiye).”

“Muhtaç ve mazlum durumdaki herkese aynı ya da nakdi yardım yapıyoruz. Hayırsever vatandaşlar tarafından derneğimize yapılan yardımları gıda, giyecek ve diğer temel ihtiyaç malzemeleri olarak ihtiyaç sahiplerine ulaştırıyoruz (İdlib).”

4.7.2.2.5. Çalışma hayatına yönelik çalışmalar

Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşlarından çalışma hayatına erişim noktasında sorunlarla karşılaşan Suriyeli göçmenlere yönelik meslek danışmanlıkları birimleri kurarak, iş ve mesleki çalışma izinleri, mesleki kurslar sağlama ve kurslara yönlendirme, işe giriş süreçlerine ilişkin olarak CV hazırlama ve iş yerlerinde karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik olarak yönlendirme, danışmanlık rollerini üstlendiklerini beyan etmiştir.

“Derneğimizin İstihdam birimindeki görevli arkadaş kişinin eğer işle ilgili bir şikâyeti göçmenin bir talebi varsa o arkadaşta yönlendiriliyor ve o İŞKUR’la beraber kişileri gruplandırarak farklı meslek mesleki kurslar açabiliyor. İstihdam garantili kurslar açtık, açmaya devam ediyoruz. Güneş enerjisiyle ilgili bir firmanın talebi vardı İŞKUR’la bağlantılı gelen talepleri de biz toparlayarak mesela on beş kişiye kurs açtık, o kurs ücretinde kişiler kurs devamında ücretlerini aldılar, daha sonra da o firma tarafından istihdam edildi (Azez).”

“Bizim en yoğun birimlerimizden birisi iş ve meslek danışmanlığı birimimiz, çok aktif olarak çalışıyorlar. İş ve mesleki süreçlerle çalışma ruhsat alınması, meslek edinme eğilimlerine yönlendirmeler, çalışma izni alınması, meslek kurslarının açılması için önayak olunması, işe giriş süreçlerinde CV hazırlama ya da işyerindeki yaşanan sorunların işverenlerin ile görüşülüp çözülmesine kadar yardımcı olmaya çalışıyoruz (El-Bab).”

“Her tarafta Suriyelileri insan kaynağı iyi değerlendirebilirsiniz. İyi bir eğitim sürecinden geçirip, iyi konumlarda çalıştırabilirsiniz. Her insan bir enerjidir, göç bir enerjidir o enerjiyi kullanabilirsin. Dernek olarak özellikle

göçmenlerin çalışma hayatına katılımı konusunda yönlendirmeler ve rehberlik hizmetleri sağlıyoruz (Humus).”

Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları özellikle Suriyeli göçmenlerden çalışmak isteyen; ancak çalışma hayatına erişim sağlayamayanların kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamak amacıyla arabuluculuk rolü üstlenerek işverenlerle görüşüp iş bulmalarını sağlamaya çalıştıklarını ifade etmiştir.

“Sosyal yardımlar bir yerden sonra yetersiz geliyor. Suriyelilere iş bulma konusunda rehberliği yapmazsan, bir şeyler hep eksik kalır. İnsanlara her seferinde balık vermek yerine balık tutmayı öğretmek gerekiyor. Dernek olarak iş arayanlara, iş bulma konusunda yardımcı olduk. İş arayan ile işveren arasında devamlı arabuluculuk yaptık (Afrin).”

“Suriyeliler arasında gerçekten temel ihtiyaçlarını sağlayamayan, iş bulamayanları buluyoruz, araştırıyoruz, tespit ediyoruz ve kendi ayakları üzerine durmaları için işyerleriyle görüşüp iş bulmalarını sağlamaya çalışıyoruz (Ayn El-Arap).”

“Çalışmak istiyorum diyerek gelen Suriyelileri bir şekilde yönlendirmeye çalışıyoruz. Çünkü sürekli odalarla ve işverenlerle yakın çalıştığımız için bir yandan da artık çok bilinir olduğumuz işverenler bize haber gönderiyor. İşverenler 10 kişi alacağım şu özelliklere sahip 10 yabancı çalıştırmak istiyorum diye bildirimde bulunuyor. Biz de daha önce tespit ettiğimiz, meslek edinme kursları ile eğitim verdiğimiz, sertifika almasını sağladığımız kişiler arasından uygun kişileri seçerek bu işlere yerleştirebiliyoruz (Rakka).”

Suriyeli göçmenlerin çalışma hayatına erişim sonrasında iş yerinde farklı sorunlarla karşı karşıya kaldığı, araştırma katılım sağlayan sivil toplum kuruluşların özellikle iş yerinde işverenlerle ya da diğer çalışanlarla yaşanan sorunların çözülmesi, göçmenlerin güvenli çalışma koşulları altına alınması adına çalışmalar yürüttüğü anlaşılmaktadır.

“İhtiyacı olan göçmen ailelerde en az bir kişi için iş bulmaya çalışıyoruz. İş yerinde problemleri olanların iş yerinde yaşadıkları sorunları çözmeye çalışıyoruz, çalışma ve iş hayatına ilişkin birçok çalışmalarımız var (Menbic).”

“Suriyelilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve daha iyi bir gelecekle güvenli çalışma koşullarının güvence altına alınması için çaba gösteriyoruz (Afrin).”

“İş yönlendirme noktasında derneğimize işverenlerin, çok fazla işçi talebi oldu. Dernek olarak İşveren ile iş arayanları buluşturup her iki tarafında sıkıntı yaşamayacak şekilde anlaşmalarını sağlıyoruz (Cerabulus).”

4.7.2.2.6.Eğitim hayatına yönelik çalışmalar

Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları Türk çocukların yanında özellikle göçmen çocukların eğitim sürecinin ve uyum sürecinin desteklenmesi amacıyla Türkçe ve Arapça dil kursu sağladığı, ayrıca göçmen çocukların sosyalleşmesi amacıyla sportif, kültürel ve dini kurslar vererek uyum sürecini desteklediği ifade edilmiştir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları göçmen çocukların girebileceği sınavlar konusunda danışmanlık hizmeti sağladığı anlaşılmaktadır.

“Kurslarımıza Türk vatandaşlarımızın yanında Afgan, Suriyeli, Iraklı mesela ahşap atölyesi, Türkçe, bilgisayar, spor kurslarımız var. Bunların dışında kişilerin ihtiyaçlarına ve sorunlarına yardım edebilecek eğitim danışmanımız; okul süreçleri, göçmenlerin girebileceği sınavlar gibi konularda danışmanlık hizmeti veriyoruz (El-Bab).”

“Öncelikle şu an hafta sonlarında Suriyelilerin hem Türkçe öğrenmek isteyenlere hem de Türkiye’de doğmuş ya da çok küçük yaşlarda gelmiş kendi dilleri Arapçayı öğrenmek isteyenlere kurslarla dil öğrenmeleri noktasında katkı sağlıyoruz (Cerabulus).”

“Derneğimiz bünyesinde çocukların Türkçe'nin yanında hem Türkçe öğrensinler hem de Arapçayı da unutmasınlar diye burada eğitim veriliyoruz. Çocukların Türkçe öğrenmeleri kadar anadillerini unutmamaları, kendi köklerini unutmamaları için Suriyeliler eğer bir gün ülkelerine geri dönmek isterlerse kolayca dönüp de orada eğitimlerini devam ettirebilmek için Arapça eğitimi veriyoruz. Hatta bazen onların ellerinden tutup okuluna gidiyoruz. Anaokulundan okuryazarlığa çocuklara Türkçe ve Arapça temel okuma ve yazma eğitimleri, LGS, YÖS gibi sınavına hazırlık kursları vererek eğitim seviyelerini artırmak adına eğitim faaliyetleri yürütüyoruz (Menbic).”

“Biz eğitim konusunda 2013 senesinden itibaren derneğimiz bünyesinde destek amaçlı kendi sınıflarımızı açtık, çocukları uyum sürecine adapte etmek için hem Türkçe öğretimi üzerine hem de kültürel bir niteliği sağlayacak değerler üzerine öğretmek bunlarla ilgili çalışmalar yaptık (Afrin).”

“Eğitim konusunu ben çok önemsiyoruz, Suriyeli ve Türk çocuklarımıza yönelik kurslarımızı özellikle hafta sonuna aldık hafta içi gelmek isteyen çok çocuk var açtığınız zaman geliyorlar ama okul asla aksamasın istiyoruz. Dernek bünyesinde bir kütüphane kurduk, sinema atölyesi kurduk, çocuklar film izliyorlar, robotik atölyemiz var robotik kodlama, 3D tasarım, bilgisayar eğitimleri veriyoruz. Bunların hepsi çocuklara derneğimizce ücretsiz veriliyor. Ahşap boyama atölyesi, sinema atölyesi var, münazara, akıl oyunları farklı atölyelerde burada her çocuk 144 saat toplamda bu eğitimleri alıyor. Çocuklar burada haftanın her gününü ayrı ayrı etkinliklerle geçiriyorlar. Etkinlikler boyunca sınırsız çay, kahve ikramlarımız var. Zaman zaman burada yazar buluşmaları yapıyoruz. Suriyeli çocukların YÖS’e hazırlaması amacıyla kurs veriyoruz, kitaplar veriyoruz. Burada sınırsız internet erişimimiz var, kütüphane ortamımız var isteyen istediği zaman buraya gelip burada ders çalışabiliyor (Azez).”

Sivil toplum kuruluşları göçmen çocukların eğitim sürecine yönelik ihtiyaç sahibi çocuklarının eğitim hayatına erişimleri ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kıyafet, kırtasiye gibi eğitim malzemelerini temin ettiklerini ifade etmiştir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları göçmen çocukların eğitim süreçlerine ilişkin olarak eğitim bursları sağladıkları ifade etmiştir.

“İhtiyacı olan ailelerin eğitime devam eden çocuklarına eğitim bursu da veriyoruz. Onların eğitimine göre aylık ihtiyaçları olan burslar sağlamaya çalışıyoruz (Haseke).”

“STK olarak ihtiyaç sahibi öğrencilerin yıllık eğitim masraflarını karşılıyoruz. Suriyeli çocuklar için özellikle okul öncesi eğitime devam eden çocuklara toplumu tanımaları amacıyla eğitim verdik, çocuklar dini, ahlaki, gelenek, görenekleri tanısınlar, öğrensınler ailelerine de öğrendiklerini anlatsınlar istedik (Resûlayn).”

“Bulunduğunuz yerde özellikle ihtiyaç sahibi göçmen çocukların eğitiminin desteklemesi için çocuklara kıyafet, kırtasiye desteği sağladık (Cerabulus).”

“Suriyelilerle ilgili uyum sorunlarıyla ilgili bizim şöyle şeylerimiz var dil kursları eğitim destekleri eğitimin sekteye uğradığı, imk nların ihtiyaı karşılayamadığı bölgelerde eğitim kurumlarının inşa ve tamir edilmesi, araç-gereç yönünden desteklenmesi, öğrencilerin kırtasiye ihtiyaçlarının sağlanması ve öğrencilerin eğitime dâhil olmasını sağlamaya çalışıyoruz (İdlib).”

“ocukların eğitim süreçlerine yönelik kırtasiye, kıyafet ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyoruz (Menbic).”

“ lkelerinde yaşadıkları büyük sıkıntılar neticesinde Türkiye’ye göç eden mülteci aileler, çocuklarının eğitimi için gerekli kırtasiye malzemelerine ulaşmakta zorluk çekiyorlar. Dernek olarak, ailelere çocuklarının okul için gerekli kırtasiye ihtiyaını karşılamalarına yardımcı olduk. Yüzlerce mülteci çocuğa kırtasiye seti dağıtımı gerçekleştirdik (İdlib).”

Sivil toplum kuruluşları göçmen çocukların eğitim sürecine dâhil olmaları amacıyla ailelere danışmanlık ve hak savunuculuğu yaparak teşvik ettiği, okul idarecilerinin tutumu ya da başka nedenler sebebiyle eğitim sürecine dâhil olamayan çocuklarla ilgili olarak gerekli durumlarda ailelerle beraber okullara gidip kayıt işlemlerinin önündeki engelleri ortadan kaldırmaya yardımcı oldukları ve aileleri çocukların eğitim hayatlarına devamlılıklarını sağlamak amacıyla ailelere teşvik yardımları yaptıkları anlaşılmaktadır.

“Eğitimde çocuğu kayıt olabiliyor, çocukların eğitim dışında kalmasını istemiyoruz. Bu nedenle ailelerle birlikte gerekirse okullara gidip çocukların kayıtlarına, okul ihtiyaçlarının sağlanmasına yardımcı oluyoruz (Halep).”

“Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, UNICEF ile okula gitmeyen çocuklar ile ilgili olarak ortak çalışıyoruz. Eğitim hayatına devam edemeyen, eğitim dışı kalmış çocukların aileleriyle iletişime geçerek onları çocuklarının eğitim sürecine dâhil olmalarını sağlamaya çalışıyoruz. Ailelere çocuklarını okula göndermelerini için bilgilendiriyoruz, ayrıca ailelere

ve çocuklara eğitim ihtiyaçlarını karşılamaları amacıyla teşvik yardımları yapıyoruz (Tartus).”

“Öğretmenlerin ve okul idarecileri genelgelere ve yönetmenliklere hâkim değiller aslında göçmenlerle yapmak zorunda oldukları ama kendilerini zorunlu hissetmedikleri mevzular var bazı okullar Suriyeli diye çocukları okula almak istemiyor. Bu tarz konularda gerekli hak savunuculuğu bu noktada eğitim danışmanımız görev yapıyor (Azez).”

Sivil toplum kuruluşları, özellikle ihtiyaç grubu Suriyeli göçmenlerin sosyal yardımlara bağımlı olarak yaşamalarını sürdürmelerinin önüne geçerek, kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamak yönelik olarak mesleki eğitim ve gelişim açısından terzilik, lastik tamiri, kaynakçılık, kuaförlük, pasta imalatı, aşçılık vb. birçok alana ilişkin kurslar düzenlediği ve kurslardan mezun olanları istihdam edilerek çalışma hayatına kazandırıldığı ifade edilmiştir.

“Sosyo-ekonomik güçlendirme adı altında kurslarımız var. Bu bazen web sayfası tasarımı olabiliyor, katılımcı durumuna göre dikiş olabiliyor, lastik tamir satışı olabiliyor, su tesisatçılığı olabiliyor çok farklı alanlarda kurslar düzenledik. Yurtdışından aldığımız fonlarla beraber bu kurslarda hepsinde özellikle yüzde yirmi istihdam garantili, isteyenler hem kursa gelirken hem de günlük ücret alabiliyorlar. Bu zamana kadar çok farklı kurslar yaptık ve bu kurslardan mezun olanların istihdamlarını gerçekleştirmelerini sağladık. Mesela kaynakçılık üzerine, operatörlük üzerine daha önce bir aşçılık okulu vardı, oradan mezunlarımız yine restoranlara yerleştirildi. Göçmenlerin ülkemize uyumun en önemli ayaklarından bir tanesi ekonomik uyumdur. İnsanlar evlerine ekmeği götürmeye başladıktan sonra sosyal hayatın birçok noktasında da uyum sağlamaya başlıyor (Rakka).”

“Dikiş kursumuz var şu an aktif olarak yapabildiğimiz el sanatı atölyemiz var oyun kurma atölyemiz var resim atölyemiz var aynı zamanda psikiyatri bölümüne gelen hastalara yönelik de hem onların motivasyonunun artması amacıyla böyle atölyeler geliştiriyoruz. Her bireyin topluma kazandırma amacıyla kişisel gelişim ve meslek edindirme atölyeleri düzenliyoruz (Tartus).”

“Mesleki eğitim sağlamak amacıyla kurslar düzenliyoruz, yakın zamanda derneğimiz binasında imalathane yapmaya çalışıyoruz, kuru pasta, yaş pasta

imalathanesi insanlar burada hem işi öğrensin hem de para kazansın istiyoruz (Cerabulus).”

“Projeler kapsamında mesleki edindirme kursları düzenledik, terzilik gibi kuaförlük gibi göç sonrasında insanların ayakta durabilmesini sağlamak için onlara mesleki eğitimler verdik (Afrin).”

“Suriyeli çocuklara yönelik profesyonel bir proje hazırladık yani çocuğu çıraklık okuluna vereceğiz, çocukların meslek edinmeleri için donanımlı bir şekilde büyük bir atölye kuracağız. İsteyen çocuklara istekleri doğrultusunda bu atölyelerde eğitim vereceğiz (Ayn El-Arap).”

4.7.2.2.7.Sağlık hizmetlerine yönelik çalışmalar

Sivil toplum kuruluşları tarafından Ankara ve Türkiye’nin diğer illerinde Suriyeli göçmenlerin en az sorun yaşadığı alanlardan birisi olarak ifade edilen sağlık hizmetlerini ifade etmektedir. Temel sağlık hizmetlerine erişim konusunda Suriyeli göçmenlerin sorun yaşamadığını ifade eden sivil toplum kuruluşları özellikle Suriyeli göçmenlerin uzun tedavi süreçleri gerektiren hastalıkların tedavi süreçlerinde ulaşım, ilaç ücretleri, tıbbi cihaz temini gibi alanlarda sorun yaşadığını ifade etmiştir. Sivil toplum kuruluşları ihtiyaç sahibi Suriyeli göçmenlerin tedavi süreçlerine yönelik muayene ücretlerini, ilaç teminini, ulaşım giderlerini, tıbbi cihaz ihtiyaçlarını karşılayarak destek sağladıklarını ifade etmiştir.

“Sağlıkta da mesela uzun süreli tedavi gerektiren kanser vb. göçmen hastalarımız var. Bu hastaların tedavi süreçlerine yönelik olarak hasta bezi, ilaçlarına erişim ya da tedavi başka şehirde ise ulaşım giderleri elimizden geldiğince sağlamaya çalışıyoruz (Haseke).”

“İlaçlar ücretsiz almıyorlar, özellikle yardıma ihtiyacı olan, yoksul durumda olan insanlar hastanelerde muayene olduktan sonra ilaçlarının ücretlerini karşılayamıyor. Bu insanların bize ulaşması durumunda bizim bir, iki tane tanıdığımız eczane var, ilaçlarının ücretlerinin yarısını bu eczaneler karşılıyor, diğer yarısını da dernek olarak karşılıyoruz. Bazen de tamamını biz karşılıyoruz (Ayn El-Arap).”

“Mesela kanser hastası yani elinde reçete doktora gitmiş; ama ilaçları alacak bütçesi yok, sosyal sigortası da yok. Biz dernek olarak bir şekilde bize böyle

bağış yapanlarla bu durumu paylaşıyoruz, yardımsever dernek bağışçılarımızda ilaçları kendi bütçelerinden temin ediyorlar (Resûlayn).”

“Fiziki sağlık konusunda özel ihtiyaç fonu dediğimiz fonumuz var, bu fondan zaman zaman tedavi masraflarını karşılayabiliyoruz. Çünkü sanıldığı aksine Suriyelilerin bütün tedavi masrafları karşılanmıyor, farklı özel hastalıkları olabiliyor bunlarla ilgili destek sağlayabiliyoruz, nakit destek sağlayabiliyoruz (Rakka).”

“Sağlık alanında insanlara nakdi destek sağlayamıyoruz. Ancak bizlere ulaşanlara nakdi destek yerine ihtiyacı olan aynı yardımı sağlıyoruz. Özellikle hastalara aynı yardım olarak, medikal malzeme, ilaç ve diğer gereksinimlerini sağlıyoruz (Tartus).”

“Sivil toplum kuruluşu olarak sağlık alanında üzerimize düşeni yapmaya çalışıyoruz. Suriyeliler arasında kanser veya kronik hastalıkları olanlar oluyor, bu insanların tedavi süreçlerinde yol parası, kalacak yerleri vs. ihtiyaçları oluyor. Sağlık sorunları olan kişilere yol ücreti, kalacak yer sağlanması, savaş yaralanmaları sonucu sakat kalan bedensel engellilere tekerlekli sandalye, işitme cihazı, protez bacak, medikal ürünler sağlayarak destek oluyoruz (İdlib).”

“Dernek bünyemizde projelerden elde ettiğimiz bütçeden acil yardım ihtiyacı olan Suriyeli ihtiyaç sahiplerinin yararlanması için belli bir bütçe ayırmıştık. Mesela Urfa’da gelip, Hacettepe’de kanser tedavisi gören kişinin gelecek yol parası yok, konaklayacak yeri yok, dernek olarak ihtiyacı olanların biletlerini aldık, tedavi süresince otelde kalmasını sağladık, hatta yanlarına yol gösterecek, tercümanlık yapacak bir personel koyduk, aile Ankara’daki tedavi süresini tamamlandı sonra da biletlerini alıp memleketlerine gönderdik (Azez).”

Sivil toplum kuruluşları Suriye’de yaşanan iç savaş sonrası Türkiye’ye göç eden Suriyeli göçmenlerin birçok açıdan psikososyal olarak etkilendiğini, göçmenlerin temel sağlık hizmetlerine erişim haricinde en önemli hususlardan birisinin psikososyal destek ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir. Sivil toplum kuruluşları kendi bünyelerinde oluşturdukları psikososyal destek birimlerinde görev alan psikolog, sosyal hizmet uzmanı vb. meslek gruplarından çalışanlarıyla göç sonrası psikososyal destek ihtiyaç

duyanlara destek sağladığı, ayrıca göçmenlere yönelik psikososyal destek hizmetlerine ilişkin yönlendirmeler yaptığı anlaşılmaktadır.

“Suriyeliler zor bir iç savaş ve sonrasında travmatik bir göç sürecinden geçtiler, göç sonrası ülkemize ve ilimize gelen Suriyeli göçmenlerin psikososyal desteğe ihtiyacı oluyor. Biz ihtiyacı olan bütün göçmenlere psikososyal destekleri vermeye çalışıyoruz (Halep).”

“Psikososyal destek hizmeti veren danışmanımız var, bu danışmanlarımız sosyal uyum süreçlerindeki aile içi sorunlar, eşler arası sorunlar, savaş travması özellikle de çocukların üzerinde yarattığı sorunların çözülmesi ile ilgileniyor, göçmenlerin talepleri doğrultusunda bünyemizde çözemiyorsak, ilgili kurumlara yönlendiriyoruz (El-Bab).”

“Görüşme yaptığımız kişiler arasında psiko-sosyal destek ihtiyacı olduğunu tespit ettiklerimiz varsa vakayı hemen psikolog ve sosyal çalışmacı arkadaşlara ya da gerekli kurumlara yönlendiriyoruz (Tartus).”

“Psikososyal destek sağlamak üzere psikologlarımızla onların savaş travmalarının ortadan kaldırılmasını amaçlayan çalışmalarımız var. Dernek olarak özellikle savaş sürecini ve göç sürecini yaşamış çocuklara yönelik, savaşın yarattığı travma etkisini azaltıcı psikososyal ve rehabilitasyon desteği verdik (İdlib).”

“Psikolojik destek gereksinimleri olanlar için bünyemizde psikologlarımız var, onlar Suriyelileri bireysel görüşme sağlayarak insanlara yardımcı olmaya çalışıyor ya da çözemedikleri durumları ilgili yerlere yönlendiriyorlar. Çocuklara destek olmak amacıyla çocuk gelişim uzmanlarımız var (Rakka).”

Sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmenlerin sağlık hizmetlerine ulaşmalarının önündeki engelleri kaldırmak ve göçmenlerin sağlık hizmetlerinden daha iyi yararlanmalarını sağlamak amacıyla yönlendirme ve rehberlik etme rollerini üstlendiği görülmektedir. Sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmenlere danışmanlık hizmetlerinin yanında sağlık ihtiyaçları doğrultusunda randevularını ayarladıkları, tercüman ve refakatçi eşliğinde hastanedeki iş ve işlemleri kolaylaştırdıklarını beyan etmiştir.

“Sağlık danışmanımız doktorumuz var, doktorumuz ilaç yazmıyor; ama sağlıkla ilgili yönlendirmeleri yapıyor, Sağlık Bakanlığı temasları kuruyor, bölgedeki Suriyeliler ile ilgili sağlık sorunlarına ilişkin tespit ettiği hususları aile hekimliğine taşıyor. Suriyeli göçmenlerin sağlık alanına ilişkin her türlü danışmanlığı vermeye çalışıyoruz (Azez).”

“Hastaneye gidecekse refakat ediyoruz, tercüman veriyoruz, randevusunu alıyoruz, gerekirse araç ayarlayıp hastaneye götürüp, getiriyoruz (Halep).”

“Sağlıkla ilgili biz daha çok yol gösterme takip etme gibi yapıyoruz (İdlib).”

“Sağlık alanında rehberlik ve yönlendirme yapıyoruz, kimliğini al, şu rahatsızlığın için şu hastaneye, şu bölüme gidersen şeklinde yönlendiriyoruz (Afrin).”

4.7.2.2.8. Bilgi sağlama, hizmet tasarımı ve sunumuna yönelik çalışmalar

Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerin ihtiyaçlarına yönelik olarak eğitim, sağlık, çalışma hayatı, sosyal yardımlara erişim ve hukuki süreçler gibi birçok alana yönelik bilgi ihtiyacının karşılayarak, Türkiye’deki kamusal hizmetlerden sağlıklı bir şekilde yararlanması amacıyla danışmanlık ve tercümanlık hizmetlerini, hizmetlere erişimlerini kolaylaştırdıklarını beyan etmiştir.

“Ülkemizdeki göçmenlerin bazı konularda bilgiye erişim noktasında eksiklikleri var, biz yol yordam bilmeyen göçmenlere rehberlik etmeye, onlara gerekli bilgileri sağlamaya çalışıyoruz. Suriyeli göçmenlere yönelik devletin verdiği hizmetlere erişimini kolaylaştırıyoruz (Halep).”

“Derneğimize başvuru yapan Suriyelilerin kendilerinin çözemediği bir problemleri, aşamadıkları problemlerin çözümlenmesi için onları gerekli yerlere yönlendiriyoruz. Sağlık olsun ister eğitim olsun mahkeme olsun ne olursa olsun onların kanuni durumlarını çözüyoruz, çözmeye çalışıyoruz. Sorunları olan insanlarla, ailelerle irtibata geçip, yönlendirme ve rehberlik yapıyoruz (Menbic).”

“Danışmanlık hizmeti arkadaşlar, tercümanlarımız başvuru yapanların kayıtlarını alır, sorunlarına yönelik görüşme sağlıyor onlar da işte kişinin sorunlarıyla ilgili yönlendiriyoruz. Farsça ve Arap tercümanlarımız ve

danışmanlarımız eğitim, sağlık, psikososyal destek, istihdam, sosyal yardımlara erişim gibi birçok alanlarda danışmanlık veriyoruz (El-Bab).”

Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerin yaşamlarını sürdürmeleri için gerekli olan resmi süreçleri bilmediğini ifade ederek; Suriyeli göçmenlerin okula kaydı nasıl yapılır, hastaneye nasıl gidilir, bankaya nasıl gidilir gibi pek çok resmi işlemlere ilişkin süreçlerin nasıl ilerlediğine ilişkin bilgilendirme, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri verdiği anlaşılmaktadır.

“Sağlık, okul kaydı, hukuki mevzular, hastaneye nasıl gidilir, bankaya nasıl gidilir gibi birçok alanda herhangi bir resmi işlem olsun hepsinde bize başvuruyorlar, bizim yönlendirme yerimize ihtiyaç duyabiliyorlar. Bizde Türkiye'deki yaşam şekline prosedürlerle ilgili rehberlik ve danışmanlık vermeye çalışıyoruz. Ayrıca sahip oldukları haklarla ilgili zaman zaman seminerlerde düzenliyoruz (Rakka).”

“Biz bilgilendirme yönlendirme ve vaka yönetimi işlemlerini yapıyoruz kişilerin güçlendirilmesi hassas ve riskli vakaların tespit edilmesi bunlarla ilgili kamu kurumları ile ilgili yazışmaların yürütülmesi vaka dosyalarının takip edilmesi bireylerin güçlenmesi bağlamında hâlihazırda sahada hizmet vermekte olan sivil toplum kuruluşlarına yönlendirmelerini yapılması, tüm bu süreçleri çalışma içerisindeyiz. Çocukların eğitime erişimden, hukuki danışmanlıkla bireylerin adli yardımlarına kadar birçok alanda danışmanlık hizmeti sağlayabiliyoruz. Özellikle Suriyelileri yönlendirme noktasında da diğer kamu kurumlarıyla ve kuruluşlarına çok fazla yönlendirme yapıyoruz, şu işlemlerinizi bu şekilde halledebilirsiniz, sonra şuraya gidebilirsiniz, şu adım budur şeklinde anlatıyoruz (Tartus).”

“Bize başvuruda bulunanlarla ilk görüşmeleri yapıyoruz, ihtiyaçları ve gereksinimleri doğrultusunda danışmanlık yapıyoruz, göçmenler göçün ilk yıllarında haklarını hiç bilmiyorlardı, bir işlerini hallederken çok çekiyorlardı. İlk yıllara göre haklarını öğrendiler, öğrenmeye devam ediyorlar (Azez).”

4.7.2.2.9. İletişim sorunlarına yönelik çalışmalar

Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenler arasında göç sonrasında özellikle Türkiye’de eğitim gören gençlerin büyük çoğunluğunun dil

sorununu kısmen çözdüğü; ancak herhangi bir dil eğitimi almayan yetişkin göçmenlerin günlük hayatta ve resmi işlemlerde dil bilmemekten kaynaklı olarak sorunlar yaşadığını ifade etmiştir. Ankara’da Suriyeli göçmenlere yönelik çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşları, günlük hayata ve resmi işlemlerde ihtiyaçları doğrultusunda göçmenlere tercüman desteği sağladıklarını beyan etmiştir.

“Ailelerde çocukların birçoğu okullara gitmeye başladığı için Türkçe öğrenimi daha iyi durumda, Türkçe dil sorununu kısmen çözen çocuklar yerel halkala iletişim kurmaya yatkın oluyorlar, büyüklerin dil konusunda sıkıntıları olduğu için iletişim kurmakta zorlanıyorlar. Yetişkin Suriyeliler günlük hayatta ve resmi işlerde ihtiyacını anlatamıyor, bu nedenle bünyemizde iki tane Suriyeli tercüman çalıştırıyoruz, onlar aracılığı ile Türkçe bilmeyenlerin ne istediklerini, neye ihtiyacı olduğunu tercüman aracılığı ile öğrenip yardımcı olmaya çalışıyoruz (Resülayn).”

“Suriyelilerin birçoğu hastaneye gidiyor derdini anlatamıyor, hastane de tercüman yoksa bizleri arıyor, biz de anında telefonla veya eşlik ederek yardım ettik. Telefonla da olsa doktorla ne derdin ne olduğunu, ne yapması gerektiğini anlatmaya çalışarak onlara yardımcı olduk. Ev sahibi kiracı ile anlaşıyor, onların arasında iletişim kurmak tercümanlığını yaptık. Bakkal müşterisi ile anlaşıyor, tercümanlığını yaptık. Bu süreçlerde sadece tercümanlık yapmıyorsun aynı zamanda aracı da olarak süreçlerin sağlıklı bir şekilde işlev kazanmasına çalışıyoruz (Afrin).”

“Arapça tercüman, Farsça tercüman, Peştü dili gibi birçok farklı dilleri bilen tercümanlarımız Suriyelileri ya da başka uyruktan göçmenlerle iletişim kurarak rehberlik ve danışmanlık yapıyor (Azez).”

“Dernek bünyemizde Türkçe bilmeyen Suriyelilere tercüman hizmeti veriliyoruz, tam zamanlı tercüman olarak çalışan personellerimiz ve tercüman olmayıp Arapça bilen personellerimiz var (Rakka).”

4.7.2.2.10. Sosyal hizmet ihtiyaçlarına karşılanmasına yönelik çalışmalar

Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları göçmenlere yönelik olarak birçok farklı sosyal hizmet çalışmalarını yürütmekte olduklarını ifade etmiştir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerin ihtiyaçları doğrultusunda Aile ve Sosyal

Hizmetler Bakanlığına, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına, yerel yönetimlere ve diğer sivil toplum kuruluşlarına yönlendirerek hizmetlerden faydalanmasını sağlama konusunda işbirliği içerisinde olduklarını ifade etmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşlarının, Suriyeli göçmenlerin sosyal hizmetlere erişiminde gerekli iş ve işlemlerin yapılması konusunda danışmanlık sağladığı anlaşılmaktadır.

“Özellikle bize gelen göçmenlerin arasında gerçekten ihtiyaç sahibi olarak tespit ettiğimiz kişilerin ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalıyorsa; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kuruluşlarına, Kızılay'a, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına ya da belediyelerin Sosyal Yardım Müdürlüklerine yönlendirme yapabiliyoruz. Özellikle bu kurumların bir kısmı ile dirsek temasındayız, eğer vaka bizden gitmişse vakayı daha kapsamlı ele alarak yardımcı oluyorlar (El-Bab).”

“Bazı göçmenlere yardım etmeye çalışıyoruz bazılarına da yol gösteriyoruz. İhtiyaçları doğrultusunda kaymakamlığa, belediyeye, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına yönlendirerek bu kurumlarda verilen yardımlardan ve desteklerden faydalanabilirsiniz, diyerek yönlendirmeye ve rehberlik etmeye çalışıyoruz (İdlib).”

“Sosyal yardımları istihdam temelli yapmamız gerekiyor, sürekli yardımlarla hayatını idame eden büyük bir nüfus grubunun var olması hem Suriyeliler için hem de ülkemize zarar verecektir. Sosyal yardım amacıyla derneğimize gelen göçmenlere hemen yardım sağlama gibi durumumuz söz konusu değil. Bu insanları yetenekleri doğrultusunda istihdama döndürmek için İŞKUR'a ve mesleki eğitim kurslarına yönlendiriyoruz. Eğer gerçekten çalışmaya engel bir durumu varsa acil ihtiyaçlarını karşılayıp özellikle uzun süreli yardım alma durumu söz konusu ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının kuruluşlarına ve belediyelere yönlendiriyoruz (Azez).”

Araştırmaya katılım sağlayan bazı sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerin sosyal hizmet ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sosyal hizmet uzmanı, psikolog gibi profesyonel meslek gruplarını istihdam ettiğini, sahadaki çalışmalarında kadına yönelik şiddet, çocuk ihmal ve istismarı, erken yaşta evlilik, ensest, engellik, yaşlılık vb. konularda yaptıkları tespitler doğrultusunda gerekli kurum ve kuruluşlarla işbirliği

içerisinde göçmenlere yönelik gerekli sosyal hizmet müdahalelerinde bulunulmasını sağladıklarını ifade etmiştir.

“Genellikle vaka ağırlıklı çalışıyoruz sosyal hizmet uzmanları ile ve psikolog arkadaşlarla birlikte çalışıyoruz. Kadına yönelik şiddet, taciz, tecavüz, ihmal, istismar, erken yaşta evlilik, ensest vakaları, çocuk işçiliği, akran zorbalığı, engellilik, yaşlılık gibi birçok konu ile ilgili dosyalar geliyor. Özellikle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının ilgili birimleri ile işbirliği halindeyiz, biz sahada tespit ettiğimiz sorunları bu kurumlarla işbirliği içerisinde çözümlemeye çalışıyoruz. Kamu kurum ve kuruluşlarıyla saha arasında tampon bölge olduğumuzu ifade edebilirim. Sahada tespit ettiklerimizi sürekli resmi yazı ile birlikte ilgili resmi kurumlara bildiriyoruz (Tartus).”

“Sosyal yardımlara ihtiyaçları olan çok fazla Suriyeli var, biz özellikle başlarında evin erkek bireyleri olmayan, erkeklerini iç savaş sırasında ve göç yollarında kaybetmiş, anne tek başına kendisinin ve çocuklarını almış gelmiş veya öyle çocuklar var ki hem anne hem de baba ölmüş, çocuğu akrabaları almış yanlarında ülkemize gelmiş, özellikle bu ailelerin ihtiyaçlarını karşılamaya ve diğer kuruluşlardan da yardım almalarını sağlamaya çalışıyoruz (Resülayn).”

“Vakıf olarak özellikle saha çalışmalarımızda tespit ettiğimiz kronik hastalar, dullar ve bakacak kimsesi olmayan yaşlıların devlet kuruluşları ile olan iş ve işlemlerin yürütülmesinde yardımcı oluyoruz (Afrin).”

4.7.2.2.11.Hukuki statü belirsizliğine yönelik çalışmalar

Suriyeli göçmenlerin, en büyük sorununun statü belirsizliğinden kaynaklandığını ifade eden sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmenlerin statü sorunlarının ortadan kaldırılması amacıyla göçmen politikalarıyla ilgili olarak sosyal politikalara etki edebilecek siyasi parti temsilcilerini, kurum yöneticilerini ve bürokratlara yönelik olarak lobi çalışmaları yaparak gerekli kanunsal değişikliklerin yapılmasını amaçladığını ifade etmiştir.

“Suriyelilerin en büyük sorunu statüsüzlük, biz burada özellikle statü ile ilgili sorunları dile getirerek bir farkındalık yaratmak ve ilgili politikaları Suriyelilerin ve ülkemizin yararına değiştirmek için uğraşıyoruz. 6458 sayılı

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun yetersiz olduğunu kanunun özellikle göç sonrası entegrasyonu tamamen dışladığını, statü vermediğini, geçici koruma statüsünün uzun vadede yerini bırakacağı sistemin şimdiden belirlenmesi için siyasi partileri, karar vericileri, yöneticilere her platformda bu yasanın revize edilmesi gerektiğini veya yeni bir kanun çıkartılması gerektiğini ifade ediyoruz (Halep).”

“Suriyeli göçmenlere verilen geçici koruma gibi garip bir statüden çıkarıp mülteci olarak gruplar tanımalı, bu insanlara AB sınırlarını açmalıdır. Ülke içerisinde başka şehirlere başka ülkelere göç etmek isteyenlerin önü açmalıdır. Türkiye’de yaşamayı isteyen ülkemizde vatandaşlık almak isteyenlere de hukuk süreçlerini tamamlamaları için bir yol haritası çıkartılarak, vatandaşlık haklarının sağlanması, sürecin belirsizliğini ortadan kaldırılması için STK olarak lobi çalışmaları yapıyoruz (Şam).”

“Vakıf olarak geçici koruma statüsünün insan hakları konusunda kendimizi görevli kabul ediyoruz. Biz özellikle insanların mağdur duruma düşmelerine sebep olan etkenlerin ortadan kaldırılması için hukuki ve politik alanlarda mücadele veriyoruz (İdlib).”

“Suriyelilerin zaman zaman statü durumlarından kaynaklanan sorunları ile uğraşıyoruz, biz insanları burada bilgilendirip ilgili resmi kuruluşlara yönlendiriyoruz (El-Bab).”

Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlere yönelik adli ve hukuki destek sağlamak amacıyla bünyelerinde oluşturdukları birimler aracılığı boşanma, ticari anlaşmazlıklar, hak ihlalleri vb. konularda ücretsiz olarak hukuki danışmanlık vererek hak savunuculuğu rolünü üstlendiklerini ifade etmiştir.

“Hukuk danışmanımız aracılığı ile eşler boşanma aşamasında olanlar oluyor, Ticaret Mahkemelerinde işlemleri oluyor, adliyeye gidecek mesela dilekçe yazıyor bilmiyor avukatımız yardımcı oluyor, bütün hukuksal konularda imkânlarımız doğrultusunda ücretsiz olarak insanlara yardımcı olmaya çalışıyoruz (El-Bab).”

“Hukuk birimimizde avukatımız var, hak ihlalleri karşısında savunuculuğu yapıyor. Göçmenler milliyetlerine göre farklı haklara sahipler Türkmenler

farklı haklara sahipler, geçici koruma altındakiler farklı haklara sahip, Afganlar farklı, düzensiz göçmenler var farklı gruplarda yer alan göçmenlerin hepsinin farklı farklı hakları var. Hukuk birimindeki görevli arkadaşlar hakları ve adli süreçleri ile ilgili yardımcı oluyorlar (Azez).”

“Bir avukat aracılığı ile adli yardım hizmetlerine erişimin sağlanması, hukuki vakaların takibi ve karşılaşılan hak ihlali ile çalışarak hak savunuculuğu yapıyoruz (Tartus).”

“Göçmenlere yönelik bireysel avukatlık hizmetleri vermiyoruz; ancak emsal teşkil edilecek vakalar üzerinden sorun çözülebilecekse yani mültecilerle ilgili hak ihlallerine sebep olabilecek mevzuat varsa bu durumun hukuki olarak düzeltilmesi yönünde davada açabiliyoruz (Şam).”

Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlere yönelik sağlanan ücretsiz baro hizmetlerinin haricinde birlikte çalıştığı avukatlar aracılığı ile dava dilekçelerini hazırlanması, nereye başvuracakları, hangi süreçleri takip edeceği gibi hukuki konularda destek vermekte olduklarını ifade etmiştir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları saha da tespit ettikleri hukuki mağduriyetlerle ilgili hukuki durumları bulunan Suriyeli göçmenleri ilgili mercilere yönlendirdikleri anlaşılmaktadır.

“Hukuk konusunda şunu söylemek isterim, bugün avukatlık ücretini ödeyemeyecek bir vatandaş barodan ücretsiz hizmet alabiliyor aynı şekilde onlar da bundan faydalanabiliyorlar. Bizim de düzenli olarak çalıştığımız avukatlarımız var, avukatlarımız burada her ne kadar bir dava takibi yapmasa da insanlara nereye başvuracağını, hangi yollardan geçeceğini, dilekçenin nasıl hazırlanacağını gibi konularda bilgi veriyor (Rakka).”

“Kadın eşinden şiddet görmüş, hukuki destek ihtiyacı var; ancak başvuramıyor, başvuracak yeri de bilmiyor, avukatımız bu noktada hak savunuculuğu yapıyor, dilekçelerini hazırlıyor, davalarını açıyor ya da gerekli mercilere yönlendiriyor. Mağduriyetleri söz konusu olan insanların mağduriyetleri süresince insan hakları bağlamında birçok boyutta insanlara destek olmak istiyoruz (Azez).”

4.7.2.3. Sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlerin geleceğine ilişkin beklentileri

Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenler arasında küçük gruplar şeklinde tekrar Suriye'ye dönüş olsa da büyük çaplı geri dönüşlerin olmadığı, Suriyelilerin geri dönme ihtimalinin giderek azalmasından dolayı durumlarının geçicilikten kalıcılığa doğru evirildiği anlaşılmaktadır.

“Türkiye Suriyelilere birçok alanda hak temelli yaklaşım çerçevesinde çok güzel imkânlar tanıdı ancak gelecekleri adına belirsizlik ortamı halen devam ediyor. Suriyeliler geçicilikten kalıcılığa doğru evirilmekte olan bir süreçteyiz. Nitekim de 1945'ten bu yana dünyada gerçekleşen göçlerden hiçbirinde büyük çaplı geri dönüşler olmadı, her ne kadar birçoğu geri dönüş beklentili olsa bile geri dönüşler pek mümkün olmadı. Biz de en azından toplum olarak artık geçicilik fikrinden kısmen vazgeçmemiz lazım, bu insanların çoğunun artık geri dönmeyeceklerini kabul etmemiz gerekiyor (Kamışlı).”

“Öyle veya böyle ülkemize göç etmiş olan Suriyelilerin büyük bir kısmı Türkiye'de kalıcı olacaktır, şimdiden bunu ön görmek gerekiyor. Bu nedenle iki nüfus grubunu da hırpalanmadan olumlu ilişkiler kurulmasını ve uyum süreçlerinin iyi bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekiyor (Şam).”

“Göçmenlik bir tercih değil, Suriyeliler sabah kalkıp göç edeyim diye yola çıkmadılar. Evini, yurdunu ocağını terk etmek zorun kalan insanlar göçmenler bu nedenle öncelikle göçü zorunlu kılan nedenleri göz önünde bulundurarak hareket etmemiz gerekiyor. Göç keyfilik ya da bir tercih de değildir. Bu insanlar ülkemize uyum sağlamak amacıyla Türkçeyi öğreniyorlar, aslında nitelikli olarak yetiştirilirse Türkiye ekonomisine çok büyük katkılar olabilir. Uzun vadede göçmenlerin zenginlik olacağına inanıyoruz. Suriyelilerle birebir konuşmalarımızda büyük bir çoğunluğu dönmeyi istiyor; ama dönemeyeceğiz diyorlar. İnsanlar dönmek isterim ama dönsem her yeri yakılıp yıkılmış orada ne yapacağım diyor. Türkiye'ye küçük yaşta göç etmiş, burada yetişmiş jenerasyon ve burada doğmuş olanlar dönmeyi kesinlikle istemiyor (İdlib).”

“Suriyelilerin sonuçta bir gün dönecekler diye hep konuşuluyor, kendilerine sorduğumuzda da hepsinin kalbinde geri dönmek var; ama nasıl dönecekleri yerde bir iş, bir gelecek var mı tartışma konusu, o yüzden mevcut durumda

birlikte yaşıyoruz, dönecekler diye de uyum çalışmalarımıza ara vermemeliyiz. Sonuçta belki 20 yıl sonra dönecekler, belki 5 yıl sonra dönecekler bilemiyoruz, Suriyelilerin büyük çoğunluğunun Suriye'ye geri döneceklerini düşünmüyorum, belki %20'lik bir kısım ülkelerine dönebilir. 10 yılın üzerinde savaş görmüş bir ülkede ne elektriğin, ne suyun, ne de pazarın hizmet üretebileceği durum yokken nereye gidecekler. O yüzden biz ülkemizde bulunan Suriyelilerle karşılıklı uyum ve sempati geliştireceğimiz bir şekilde yaşam planlaması içerisine girmemiz gerekiyor. Ülkemizin geleceği olan Türk çocuklarıyla, Suriyeli çocukların birbirlerini anlayabilecek bir ortam oluşturmamız (Rakka)."

Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerin Türkiye'den Suriye'ye geri dönüş sürecinin başlaması için Suriye'deki iç savaş sürecinin tamamen bitmesine ve göçmenlerin mal ve can güvenliğinin tahsis edilmesine bağlı olduğunu ifade etmiştir. Ancak Türkiye'de yerleşen Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmın Suriye'deki yaşam koşulları iyileştirilse de geri dönmeyeceği, Türkiye'deki yaşamlarına devam edecekleri beyan edilmiştir.

"Suriye'deki iç savaş hakikaten biter, insanların can ve mal güvenliği sağlanırsa birçoğu gider ama gitmeyecek olanlar da azımsanmayacak nüfusa sahip olacaktır (Resülayn)."

"Şöyle bir şey durum var, can ve mal güvenliği tehlike olan Suriyelileri uluslararası hukuka göre zorla gönderme gibi bir şansımız yok, bu nedenle biz hukuken onları burada tutmak durumundayız (Rakka)."

"Görüştiğimiz Suriyelilerin büyük çoğunluğu yerleşik bir hayatta sahip oldukları için artık ülkemizde kalmak istiyorlar. Suriye'de hiçbir şeyleri kalmamış olan bu insanlar nereye, nasıl gidecekleri belirsiz olduğu için kendilerini daha güvende hissettikleri için kalmak istiyorlar (Tartus)."

"Ülkemizde bulunan Suriyelilerin tamamı dönmeyecektir. Türkiye'nin gelecek politikaları Suriyelilerin dönüşleri yönünde olsa da şu gerçekliği reddetmiyoruz, büyük kitlesel göçler belli bir süre geçtikten sonra dönme oranı istatistiksel olarak düşüyor (Humus)."

“Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmı Türkiye’de kalmaya devam edecektir. Büyük çoğunluğunun dönmeyeceğini, çok az bir kesimin ülkelerine döneceğini düşünüyoruz. Suriyeliler ülkelere değil de Avrupa’ya göç etmek istiyorlar (Cerabulus).”

“Biz dernek olarak bütün vatandaşların kendi ülkelerinde, özgürce, hukuka bağlı, adaletin temsil edildiği bir ortamda can güvenlikleri sağlanmış bir şekilde yaşanmasını önemsiyoruz. Suriyeli vatandaşların sağlıklı bir şekilde kendi ülkesine dönmesini arzu ediyoruz. Ama koşullar sağlanamadığı takdirde olaya insan hakları bağlamında bakmak gerekiyor. Eğer bir kişinin hayati tehlikesi varsa can güvenliği riski varsa kendi ülkesine dön diyemezsiniz. Ben Suriyelilerin büyük bir çoğunluğunun Türkiye’de düzen kurduğu için gitmeyeceklerini düşünüyorum. Bu nedenle özellikle çocuk grubunun odağında ciddi uyum çalışmalarının yapılmasını istiyorum. Gelecek neslimizi bu çocuklar oluşturacak, 10 yıl sonra 20 yıl sonra devlete bağımlı sosyal yardımlarla ayakta duran bir kesim olması yerine ülkemize katma değer katan, üreten bir nesil ortaya çıkarmak için çalışmalıyız (Azez).”

Sivil toplum kuruluşları, göçmenlerin gönderilmesi ile ilgili olarak siyasi menfaat elde etmek için yapılan olumsuz söylemlerin Suriyeli göçmenlerin zorla geri gönderilme korkusu içerisine girmesine neden olarak ülke içerisinde gerçekleşen ve planlanan uyum çalışmalarının olumsuz olarak etkilenmesine neden olduğunu ifade etmiştir.

“Bazı siyasilerin muhalif söylemleri tamamen Suriyelilerin gönderilmesi üzerine konuşmalardan ibaret oluyor, İnsanlara sizi ülkenizi yollayacağım, siz suçlu değilsiniz ama hakkınızı helal edip ayrılacağız diyor. Sık sık bu ifadeler ulusal basın aracılığı ile dile getirilince Suriyeliler geri gönderilme ve süreç belirsizliği endişesi içerisine giriyor. Özellikle son bir senedir, uyumun önündeki en büyük sorunlardan bir tanesi Suriyelilerin geri gönderilme korkusu içerisine sokulmasıdır. Bu muhalif söylemler Suriyelilere yönelik olumlu politikalarında olumsuz bir atmosfere sokulmasına neden oluyor (Halep).”

“Siyasi yönünde var yani bundan siyasi menfaat elde etme ye çalışan gruplar var. Ülkede bir belediye başkanı ben gelirim göçmenleri kovacağım diyor ve seçiliyor (İdlib).”

“Balgat’ta bir tane parti Türkiye’de bir tane sığınmacı kalmayacak şeklinde bir pankart asmış, bu ayrımcılığı ve göçmen aleyhtarlığını tetikliyor, toplum açısından çok riskli bir hareket ortamı çok geriliyor (Deyrizor).”

Sivil toplum kuruluşları, göçmenlerin göç ettiği ülkede kalış süreleri uzadıkça ülkeleriyle bağlantılarının azaldığını, başarılı bir uyum sürecini tamamlayamayan, statüleri gereği yaşanan belirsizlikler yaşamalarından dolayı tekrar ülkelerine dönmek isteyen Suriyeli göçmenlerin bulunduğunu ifade etmiştir. Sivil toplum kuruluşları özellikle Suriye’de göçe sebep olan iç savaş ortamının olumsuz koşulların ortadan kaldırılması ve Uluslararası yardımların sağlanarak Suriye’deki yaşam koşulların iyileştirilmesi durumunda tekrar Suriye’ye göçün mümkün olabileceğini ifade etmiştir.

“Göç teorilerine, göç tarihine baktığımızda göçmenlerin göç ettiği ülkede kalış süreleri uzadıkça ülkeleriyle bağlantıları azalabiliyor, kopabiliyor ama en azından bir veya iki göçmen jenerasyonu anavatanlarıyla bağlarını sürdürüyor. Eğer ülke olarak göçmenlere yönelik başarılı bir entegrasyon uygulamadığı ve o insanların Türkiye’deki statüleri belli olmaması nedeniyle bir kısmı dönmeyi istiyor. Ancak, Suriyelilerin ülkelerindeki onları mülteci yapan koşulların devam etmesi nedeniyle büyük bir nüfus grubu yaşamlarını Türkiye’de devam ettirmeyi tercih edecektir. Eğer bir uluslararası çabalar sonuç verir, Suriye’deki sorunlara çözüm bulunursa siyasi bir çözüm Esad giderse anayasa aflar şunlar bunlar ve ekonomik yardımlar gelirse ülkelerine dönmek isteyen Suriyelerin sayısı daha fazla olacaktır (Halep).”

“İnsanlar Suriye’deki durumu, mevcut düzeni bilmiyorlar, orada düzen diye bir şey yok, bu yüzden Suriyelilerin dönmeleri de oradaki düzene bağlı olarak zaman alacaktır (Ayn El-Arap).”

“Suriyelilerin onuruna yakışır bir şekilde zarar görmeden ülkelerine dönmeleri için Suriye’deki atmosferin normale dönmesi gerekiyor. Ülkelerinde bulunan evlerinde yaşamlarını sürdürebilecekleri yaşam ortamın oluşması gerekiyor, biz Suriyelilerin dönüşüne ilişkin planlamayı ondan sonra yapabileceğiz. Ülkelerinde uygun yaşam ortam oluşmadan Suriyelilerin dönüşünü planlayabilme gibi durumumuz yok. Suriyelilerin dönüşü için Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği devreye girmeli, Birleşmiş Milletlerle ilgili organlar devreye girmeli Suriye hükümetine ülkelerinde

göçmenlerin tekrar ülkelerine dönebilmesine yönelik baskı yapmalı ve yurtdışında olan Suriyelilerin vatandaşlığına herhangi bir zarar gelmemesi ve vatandaşlıklarının devam etmesi için güvence istemelidir (Humus).”

“Suriyelilerin geçici koruma statüsünün ne kadar devam edeceği, ülkelerine dönecek mi dönmeyecek mi konularında uzun vadeli bir çalışma söz konusu olmadığından uyum süreçlerini kolaylaştıracak gerekli adımları bir türlü atamadık. Suriye hükümeti tarafından ülkesine dönmeyen veya şöyle diyebilir on yıl süreyle kesintisiz Suriye dışında kalmış kişilerin şu tarihe kadar dönmemeleri halinde vatandaşlıkları iptal edilir, diye bir çağrı yapılsa ne olacak? Böyle bir durum bizim ülkedeki dört milyon insanın vatansız kalması demektir. O insanların vatansız kaldığı andan itibaren taraf olduğumuz vatansızlarla ilgili uluslararası sözleşmelere göre yükümlülüklerimiz başlar. Bu insanlar vatansız kaldıktan sonra istesenez de döndüremezsiniz, pasaport yoktur, karşısında kabul edecek bir ülke de yoktur. Ben Suriyelilerin geleceklerinin ülkelerinde olduğunu düşünüyorum. Ama bu insanların yabancı düşmanlar olacak boyutta değil, mümkün mertebe gönüllü onurlarını, kişiliklerini şeylerini koruyarak yapılmalıdır. Uluslararası kuruluşların mutlaka devreye girmeli, Suriyelilerin ülkelerindeki yaşam koşullarının, fiziki inşaatlarını iyileştirmeli ve en önemlisi Birleşmiş Milletler Suriyelilerin dönüşünü ve oradaki hayatlarını güvenceye alacak çalışmalar yapmalıdır (Afrin).”

“Türkiye’de gerçekleşecek 2023 seçimlerini kim kazanırsa kazansın hiçbir iktidar Suriye’deki durum normale dönmeden veya buradaki insanlar gönüllü olarak ülkelerine dönmek istemediği sürece bu insanları Suriye’ye gönderemez (Cerabulus).”

Sivil toplum kuruluşları, Avrupa’nın Suriyeli göçmenleri ülkelerinde barındırma konusunda oldukça isteksiz olduğu, göçmenlerin Türkiye’ye uyum sağlamalarını destekleyerek Avrupa’ya göçün önüne geçmek istemesinden dolayı çeşitli fonlarla Türkiye’ye ekonomik yardımlar yaptığını ifade etmiştir.

“Avrupa, Suriyeliler bize gelmesin, Türkiye’ye tutsun burada kalsın diyerek kesenin ağzını açarak Türkiye’ye yardımları artırdı (Halep).”

“Avrupa Birliği Türkiye’ye fonlar aracılığı ile destek verirken neden sosyal uyuma para veriyor, neden istihdam politikalarını projelerini destekliyor? Türkiye de kalsınlar, uyum sağlasınlar, entegre olsunlar, Türkiye’de çalışsınlar, Avrupa’ya gelmesinler diye bu paraları veriyorlar (Azez).”

Sivil toplum kuruluşları, Avrupa ülkelerine göç etmek isteyen Suriyeli göçmenlerin göç yolculuğunda Avrupa ülkeleri tarafından insan hakları yükümlölüklerini göz ardı ederek davrandığını, birçok göçmenin göç sırasında istenmemesinden kaynaklı olarak şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir.

“Suriye vatandaşları çoluğunu çocuğunu basit bir lastik bota bindirip de orada ölüme götürüyor. Bir baba-anne bu şekilde götürür mü bir sıkıntı var. Suriyeliler Türkiye’de ihtiyaçlarını karşılasa Almanya’ya göç etmek istemez. Bu göç sürecinde çoluk çocuk dayak yiyor, işkence görüyor, ölüyor. Avrupa gerektiği kadar Suriyeli göçmenlere kucak açmadı, onlara samimi bir şekilde sahip çıkmadı (Resülayn).”

“Suriyelileri biz sadece kendi ülkemizde bildiğimizden dolayı ülkenin sorunuymuş gibi görüyoruz, aslında ama durumun bizim dışımızda birçok ülke tarafından ele alınması gerekiyor. Edirne olaylarında sınır kısa süreli açıldıktan sonra Yunanistan’ın yaptığı Avrupa’nın yaptığı zulümleri hepimiz gördük (Tartus).”

“Avrupa ülkelerinin yaşam standartları göçmenlere cazip geliyor. Ancak Avrupa ülkeleri kendi kriterlerine, menfaatlerine uygun olan göçmenleri ülkelere kabul ediyorlar. Kriterlerine uygun olmayan göçmenlerin Avrupa’ya göç etmesinin önüne geçmek için şiddete dâhil başvuruyor (Humus).”

4.7.2.4. Sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmelerin uyum süreci ilgili politikalarına bakışı

Sivil toplum kuruluşları, Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen göç sürecinde beklenenin üzerinde göç nüfusunu ile kısa bir sürede karşı karşıya kalması, Suriyeli göçmenlerin göç sürecinin başından itibaren geçici olarak görülmesi nedeniyle süreç içerisinde Türkiye’nin göç politikaları ve stratejilerinin yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır. Sivil toplum kuruluşları özellikle 4 milyon yakın olarak gerçekleşen göç kitlesine yönelik olarak kamu, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içerisinde uzun vadeli çalışmaları ortaya koyması gerektiğini ifade etmiştir.

“Türkiye olarak her bir göç patlamasından sonra göçmenlere yönelik bir yapı inşa ediyoruz. Bir süre sonra göç patlaması söndüğünde inşa edilen yapı gidiyor, ortada göç stratejisi kalmıyor şuan da böyle bir stratejimiz var. Suriyelilerin geçici olduğuna ilişkin kabuller üzerine inşa edilmiş bir söylemi zamanla kalıcılığa doğru evirildiğini görüyoruz. Her ne kadar kalıcılık öngörülse de kalıcı olacaklarına ilişkin doğrudan gerçekleştirdiğimiz çalışmalarımız, stratejik planlarımız yeterli değil (Kamışlı).”

“Büyük bir Suriyeli göç kitlesini birdenbire aldık ve ülke olarak hiç alışkın olmadığımız bir potansiyelde kitle ile karşılaştık. Göç politikalarımız, devlet politikalarımız buna hazır değildi, umduğumuzdan ve beklediğimizden daha fazla göç gerçekleşti (El-Bab).”

“Kamusal hizmetler bazen sahadaki problemlere cevap veremiyor. Kamusal hizmetlerin sahadaki etkinliği daha fazla artırılmalıdır Suriyelilerin yer aldığı, onların sorunları, sıkıntılarını daha iyi analiz edip sahada bu anlamda daha ciddi bir çalışma planlaması yapması gerekiyor. Devlet kurumlarının çalışmaları teorik çalışmaları, belediyelerin ve sivil toplum kuruluşlarının da desteği ile daha köklü çözümlere doğru evirilmelidir. Çalışmaların birçoğu sanki günü kurtarmak adına yapılan çalışmalar; uzun vadeli çalışmalar göçmenlerin seçim malzemesi olarak kullanması nedeniyle hem muhalefet hem iktidarın uzun vadeli bir çalışma planlamasının önüne geçmektedir (Resülayn).”

“Türkiye’de göçmenler, siyaset ve politik gündemin dışında tutulmalı ve göçmenlerin sorunlarına yerli halkı da dâhil ederek kalıcı bir çözüm üretmek

zorundayız. Devlet kurumlarının bazı konularda uzun vadeli göçmen politikası henüz yok, gününbirlik günü kurtarma politikaları yerine uzun vadeli kapsamlı çalışmaların yapılması gerekiyor (Şam).”

“Uzun vadede Suriyelilerin geleceğine ilişkin politikaların netleşmemesi göçmenlere yönelik uyum sorunlarının kalıcı olarak çözümlenmesinin önünde engel teşkil ediyor (İdlib).”

Sivil toplum kuruluşları özellikle yerel halk ile göçmenler arasında yaşanan münferit olayların, olumsuz siyasi ve sosyal medya söylemlerinin uyum çalışmalarına ciddi anlamda sekteye uğrattığı göçmenlerle politikaların öncelikle sağlıklı bir uyum süreci sağlamak için göçmen aleyhtarlığının önüne geçecek şekilde dizayn edilmesi gerektirdiğini ifade etmiştir.

“Ağustos 2021’de Altındağ da genç bir Türk çocuğunun hayatını kaybetmesi ile birlikte bölgede aşırıya kaçan milliyetçilik akımı ortaya çıktı. Türk ve Suriyeliler arasında karşılıklı fiziki şiddet olayları ortaya çıktı. Bu süreçte bölgede bu zamana kadar yaptığımız uyum çalışmalarını bir gecede sıfırladı. Bu konuda sosyal medya, televizyon programları ve siyasi söylemler çok etkili bir rol oynadı. Göçmenlerle ilgili uzun süreli kamusal politikalar göçmen aleyhtarlığının önüne geçmeli ve uzun vadeli yol haritasını belirleyerek toplumu da bu sürece dâhil edilmelidir (Tartus).”

“Suriye’de yaşanan olaylar sonrasında Suriye iç bölgelerinde bir ilden başka bir ile göç edenler ülkelerinde kalan göçmenler var onların birbirleriyle ile uyuma sağlama Türkiye’deki uyumundan daha düşük, Türkiye’deki Suriyelilerin uyum süreci Ağustos 2021’deki olaylar olmasaydı çok güzel gidiyordu. Altındağ Önder Mahallesinde gerçekleşen olaylar sonrasında devlet Türk vatandaşlarının etkisiyle taraf tutmadığını gösterebilmek için Suriyelilere yönelik biraz sert davranmak zorunda kaldı. Bu süreç 10 yıldır çalışmalara ciddi anlamda zarar verdi (Menbic).”

“Sağlıklı bir uyum süreci sağlamak için farklı grupları aynı çatı altında toplayarak birbirlerini anlamaları sağlamamız gerekiyor. Öncede göçmenlere yönelik ne yapmak istediğini bilmesi lazım, yani iyi bir göç politikamızın olması lazım. Suriyeli göçmenlerle ilgili siyasi rüzgâra göre farklı yaklaşımlar ve kararlar veriliyor. Bir gün muhalif gruplar çıkıp Suriyelileri davul zurnayla

göndereceğim diyor, diğeri hemen göndereceğim diyor. Suriyelilerle ilgili devletin net ve uzun vadeli bir politikası olması lazım.10 yılı aşkın süredir Türkiye’de olan göçmenlerle ilgili uzun vadeli neler yapılacağı Suriyelilere ve Türk vatandaşlarına detaylıca anlatılmadığı (Azez).”

4.7.2.5. Sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecinde diğer uyum aktörleri ile işbirliği süreçleri

Sivil toplum kuruluşları, göçmenlere yönelik çalışmalarını yürütürken bakanlıklar, yerel yönetimler, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yaptıklarını ifade etmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının diğer uyum aktörleri olarak adlandırdığımız kurum ve kuruluşlarla insani değerleri ön planda tutarak gerçekleştirdiği çalışmalar göçmenlerin gereksinimlerinin ve sorunlarının daha iyi tespit edilmesine ve çözümlenmesinde yararlı olduğu anlaşılmaktadır.

“Her STK kendi başına çalışıyor ama ortak bir ses getirmek bir güçlü savunuculuk yapmak için birleşmemiz gerekiyor. Ulusal ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği içerisindeyiz. Göç İdaresi, Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Kuruluşları, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Uluslararası Çalışma Örgütü ve diğer Sivil Toplum Kuruluşlarıyla protokoller imzalıyoruz. Göçmenlerin ihtiyaçlarına göre hemen her sektörle işbirliği yapıyoruz. Biz derneğimizi siyaset üstü olarak görüp insani değerleri ön planda tutarak, insanların yararına nereye etkileyebileceğimize inanıyorsak orada bulunuyoruz (Halep).”

“Biz göçmenlere yönelik çalışmalar noktasında bir sorun veya çözüm ile ilgili Emniyet Müdürlüğü, Baro, Kaymakamlıklar, Belediyeler ilgili mutlaka bağlantımız oluyor. Ayrıca göçmenlerin haklarıyla ilgili diğer Sivil Toplum Kuruluşları ile bir diyalog geliştiriyoruz (Şam).”

“Ulusal ve Uluslararası birçok fon sağlayıcılarımızın yanında bizim iş birliği içerisinde olduğumuz birçok kamu kurumları var. Bütün bakanlıkların il düzeyindeki müdürlükleri ile çalışabiliyoruz ayrıca diğer STK'larla işbirliği içerisindeyiz (Rakka).”

“Biz burada ilçe Kaymakamlığı birimleri, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, İlçe Sağlık Müdürlüğü gibi bütün müdürlüklerde işbirliği içerisinde koordineli olarak çalışıyoruz (El-Bab).”

“Bazı çözemediğimiz durumları diğer Sivil Toplum Kuruluşlarıyla işbirliği içerisinde ikili ilişkilerimizde devreye sokarak çözülmesi gereken problemleri çözmeye, ihtiyaçları karşılamaya çalışıyoruz (Lazkiye).”

“Göç alanında diğer kurum ve kuruluşlarla çok güzel işbirliklerimiz var. Büyük bir Sivil Toplum Kuruluşu olmamızdan dolayı raporlarımız ciddiye alınıyor, uyarılarımız dinleniyor. Kaymakamlık, Göç İdaresi, İçişleri Bakanlığı, Emniyet ve diğer STK'larla sürekli görüşüyoruz (İdlib).”

Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerin durumlarıyla ilgili diğer uyum aktörleri olarak adlandırdığımız kurum ve kuruluşlar, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarıyla yaptıkları karşılıklı bilgi alışverişleri yaparak uyum çalışmalarının doğru bir şekilde yürütülmesinde yararlı olduğu anlaşılmaktadır.

“Suriyeli göçmenlerin durumlarıyla ilgili Göç İdaresi, Kızılay ve Kaymakamlıkla yakın ilişkiler içerisinde sürekli temas halindeyiz, her konuda bizi çağırıyorlar, göçmenlerle ilgili karşılıklı bilgilendirmeler yapıyoruz (Deyrizor).”

“Suriyeliler ile ilgili sürekli olarak kamu kurumları ve diğer Sivil Toplum Kuruluşlarıyla bilgi alışverişte bulunuyor (Humus).”

“Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim, Belediyeler ve Kaymakamlık gibi resmi kurumlarla sürekli tespitlerimize ilişkin bilgi paylaşımında bulunduk, bu kurumları bölge ile sürekli yönlendirerek doğru işlerin yapılmasına sağladık (Afrin).”

Sivil toplum kuruluşları, bireysel uyum çalışmalarının yanında kamu kurumlarının Suriyeli göçmenlerin uzun vadeli uyum politikalarını sahadan elde ettikleri bilgi birikimleri doğrultusunda gerçekleştirilen toplantılara katkı sağlayarak, hazırladıkları raporlarla politika ve strateji önerilerinde bulunarak etkilemeye çalıştığı anlaşılmaktadır.

“Ülkemizin göç sürecinin başından beri uzun vadeli iyi bir yol haritasının hem Suriyelilere hem de Türk Vatandaşlarının önüne konulması gerektiğini çoğu

kez dile getirdik, diğer Sivil Toplum Kuruluşlarıyla ortak harekete geçip ortak bildiriye bizde imza attık. Bütün bunlar böyle parça parça politikaları etkiledi. Sahayla teorik bilgimizi birleştirmeye çalışıyoruz (Halep).”

“Biz göç alanıyla sağlıklı çalışalım, bizim her bir alanda bir takım uzmanlarımız olsun, orada uzmanlıklarını raporlarını geliştirsinler, politika önerilerini birleştirelim bir bütün halinde politikacılara verelim dedik. Göçün her unsuruyla ilgili sahadan veri toplatılıp, durum tespiti yapıp bunu uzmanlarla görüşüp daima verilerle destekliyoruz. Türkiye’de göç alanında çok farklı unsurlarla ilgili çalışmalarımızla bilgi toplayıp sonra politika önerilerimizi yapıyoruz (Kamışlı).”

“Suriyeliler konusunda çalışmalarımız doğrultusunda kamu kurumlarına kendi önerilerimizi sunuyoruz. Biz sahadayız sorunu birebir görme şansımız, anlık müdahil olma şansımız var, kamu kurumları genelde masanın başında onları sahadan elde ettiklerimiz doğrultusunda yönlendirmeye çalışıyoruz (Afrin).”

“Göç gruplarıyla ilgili birçok araştırma yapıp, Bakanlıklara raporluyoruz (Rakka).”

“Valiliğin göç politikalarında da etkin bir şekilde STK temsilcisi olarak katılıyoruz. Göçmenlere yönelik hak temelli politikalar üretilmesine destek olmaya oluyoruz (Azez).”

Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenler ve diğer göçmen gruplarına yönelik olarak saha çalışmalarıyla her alanda toplumun nabzını tutarak göçmenlerle karar vericiler arasında köprü görevi gördüklerini ifade etmiştir.

“Dernek olarak göç alanında güzel bir örnek olduğumuzu düşünüyoruz. Bizim gibi sahada daha onlarca örnek Sivil Toplum Kuruluşu var. Sivil Toplum Suriyeliler ve diğer göçmen grupları konusunda çok kritik bir rol üstleniyor. Ancak bazı konularda biz de diğer STK’larda yetersiz kalıyor, nitelikli STK’ların sayıların artması lazım daha bilinçli ve stratejik davranmamız gerekiyor. Birleşmiş Milletler bile çoğu konuda bizden yardım istiyor, onların sahaya inme kabiliyeti yok, mültecilerin de direk olarak onlara erişim kabiliyeti yok. Sivil Toplum Kuruluşları her alanda toplumun nabzını tutup,

karar vericiler ve uluslararası kuruluşlarla göçmenler arasında köprü görevi üstleniyor (Halep).”

“2011 de ilk ortaya çıktığımdan itibaren göç başladığından itibaren siz hep sahadaydık. Göçmenlerin uyum sürecinin her boyutuyla baştan sona kadar ilgileniyoruz; çünkü süreci doğru yönetemezsek biz burada her iki tarafında zarar göreceğine inanıyoruz. Suriyeliler ile ilgili olarak kamu kurumları, yerel yönetimler ve göçmen kanaatler önderleri arasında köprü görevi görüyoruz (İdlib).”

“Sivil Toplum Kuruluşları göçmen gruplarıyla birebir ilişki kuruyor, kamu kurum ve kuruluşlarına yapılan yardım taleplerine dönüşler uzun süreçler alabiliyor. Sahadaki STK’lar yardım talebinde bulunan Suriyelinin sobaya mı battaniyeye mi ihtiyacın var, hemen hızlı ve daha samimi bir şekilde karşılayabiliyor. Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının göçmen ve yerel hakla gönül bağı kamu kurumlarına göre daha kuvvetlidir. Göçmenlerin şu ana kadar uyumla alakalı çalışmaları başarılı olduysa büyük bir oranı STK’lar aracılığı ile sağlamıştır. STK’lar olmasaydı çok ciddi sorunlar ile karşılaşırıldık. Ülkemizde Suriyeliler ile birlikte özellikle göçmenlere yönelik çalışmalar yapan STK’ların sayısı da arttı. Bu süreçte toplum içerisinde daha kabul görmeye başlayan STK’larla diğer STK’ların, kamu kurumlarının bağları da güçlenmedi (Kamışlı).”

“Dernek olarak göçmenlerle yerel halk arasında köprü ve katalizör görevi yani dengeleme görevi gördük. Biz sadece maddi olarak değil tüm boyutlarıyla devletin yükünü hafifleterek kamu kurumlarına destek olduk (Cerabulus).”

Sivil toplum kuruluşları özellikle kamu kurumlarının göçmenler konusunda en büyük destekçisi olduğu, Suriyeli göçmenlerle yakın ilişkilerde bulunarak kısa sürede yardım taleplerine dönüş yaptığı, özellikle Suriyeliler ile yerel halk arasında olumlu ilişkiler kurulmasında etkin rol üstlendiği anlaşılmaktadır.

“Suriyeliler konusunda STK’ların rolü, devletten sonra ikinci sıradadır. Suriyeli göçünün başladığı ilk günden itibaren sahada onların nabzını tutanlar STK’lar oldu. Ankara içinde özelliklerle Altındağ’da Suriyelilerin yoğun olduğu mahallelerde bu sıralar biraz baskı arttığı için yardım süreçlerinde bile insanlar kimliğini bile vermekte çekiniyor. STK’lar olarak

Suriyelilere devletten biraz daha yakınız. Devletin bürokrasisine göre farklı olarak biraz daha hızlı hareket edip, tespit ettiğimiz ihtiyaçları karşılayabiliyoruz (Deyrizor).”

“Sivil Toplum Kuruluşları sahada toplumun kılcal damarlara kadar örgütlenmiş olmasıyla bu sürecin kolaylaşmasını sağladı. Toplumlara hazırladığı işte insanlarda şöyle bir aidiyet duygusu oldu sana yardım ediyorsun ya mağduriyetini niyetini öğrenme konusunda sivil toplum kuruluşlarının ciddi bir etkisi olmuştur. Dernek olarak hak ihlalleri noktasında yoğunlaşıyoruz, genel siyasi ve idare sistemi ile ilgili politika belirlemede gerçekleştirdiğimiz faaliyetlerimizle farkındalık yaratarak insanlara katkımız oluyor. Bizim gibi sahada göçmenlere yönelik çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşları uyum sürecini kolaylaştıran bu süreçte devletin en büyük yardımcısı diyebiliriz (Şam).”

“Ankara’daki sivil toplum üstüne düşeni yapıyor, yapmaya çalışıyor. Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen kitlesel göç sürecinin ilk günden beri sahadalar, ellerinden geleni yapıyorlar benim tanıdığım bildiğim görebildiğim sahada fedakârca çalışıyorlar. STK’lar göçmenlerin temel ihtiyaçlarının sağlayarak, kendilerini güvende iyi hissetmelerini sağlayarak, kamunun işini kolaylaştırıyorlar (Humus).”

“Sivil Toplum Kuruluşları göç sürecin uzaması ile beraber kapsamlı uyum politikalarının aktif olarak hayata geçirilmesinde STK’lar büyük bir rol üstlendi. Sivil Toplum Kuruluşları olarak bu sürece dâhil olmasaydık, bu süreci yönetmek çok mümkün olmazdı. STK’lar bu süreci ele almamış olsaydı bu süreçte çok farklı sorunlarla karşılaşabilirdik (Lazkiye).”

4.7.3. Tartışma

Bu çalışmada Suriyeli göçmenlerin göç sonrası uyum sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözümünde sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarının işlevselliği anlaşılmaya çalışılmıştır. Alan yazında Suriyeli göçmenlerle ilgili araştırmalar söz konusudur. Bu araştırmalar, göç sonrası Suriyeli göçmenlerin uyum sürecindeki sorunların tespit edilmesi, tespit edilen sorunlarında ortadan kaldırılmasının uyum sürecindeki önemine vurgu yapmaktadır. Bu çalışmada 2011 yılında başlayan ve halen devam eden göç hareketliliğinin geleceğinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi adına, Suriyeli göçmenler ve sivil toplum kuruluşlarının bakış açısı neler yapılması gerektiği makro düzeyde çok boyutlu değerlendiren sosyal hizmet bakış açısıyla; sorun alanları incelenerek göçmen-sivil toplum ekseninde göç ve göç sonrası uyum sürecine bütüncül bir bakış sağlanmaya çalışılmıştır.

4.7.3.1. Sosyodemografik bulguların uyum süreciyle ilişkisi

Suriyeli göçmenlerin sahip olduğu demografik, ekonomik, sosyal ve kültürel değişkenlerin uyum sürecine katkı düzeyine ilişkin nicel bulgular, literatür ve nitel bulgular ile birlikte tartışılmıştır.

Araştırmaya verilerine göre Suriyeli göçmenlerin cinsiyet faktörüne göre kişisel uyum, genel uyum ve sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeylerinin istatistiksel olarak farklılaşmamakta ($p>0,05$) olduğu tespit edilmiştir. Ancak araştırmanın nitel verilerinde sivil toplum kuruluşları cinsiyet faktörlerini ele aldıklarında kadınların uyum sürecinde erkeklere göre daha dezavantajlı konumda olduğunu belirtmiştir. Araştırma kapsamında sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen nitel bulgular şu şekildedir: *“Uyum sürecinde kadınların evden çıkmaması onların geleneklerini yaşamaya devam etmesi uyum sürecinin en büyük olumsuz etkendir (Azez).”* Apak (2021, s.149)’a göre kadın göçmenler erkeklere oranla evde daha fazla vakit geçirmektedir. Kadın göçmenlerin biyopsikososyal ihtiyaçları, din, kültür vb. sosyolojik nedenlerden dolayı sosyalleşememesi, erkeklere oranla toplumsal yaşam içerisinde daha fazla soyutlanmasına neden olmaktadır. Hane içerisinde günlük yaşam aktiviteleriyle meşgul olan, toplumsal etkileşimi daha az olan kadınların erkeklere göre uyum süreci sekteye uğramakta ve uyum süreci daha yavaş ilerlemektedir.

Suriyeli göçmenlerin yaş grupları faktörüne göre kişisel uyum, genel uyum istatistiksel olarak farklılık göstermekte ($p<0,05$) olduğu bulgulanmıştır. Post Hoc testlerine göre yaş grupları arasında farkların genç grupların lehine olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’de geçici korunma altında bulunan Suriyeli göçmen nüfusunun % 98,12’si 0-64 yaş grubunda arasında yer almaktadır (GİB, 2022). Türkiye’de bulunan Suriyeli göçmenlerden genç yaş grubunda yer alan bireylerin eğitim, istihdam vb. nedenlerden dolayı Türk vatandaşlarıyla daha fazla iletişim kurması ve kültürel değişimlere daha açık olmasının uyum sürecinde etkili olduğu düşünülmektedir. Apak (2021, s.153) araştırmasında göç sürecinde özellikle ileri yaşta olan göçmenlerin toplum içerisinde iletişim ve etkileşim oranlarının düşük olması uyum sürecini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Başka bir çalışmada ise Şen (2015, s.153) benzer bulgulara ulaşmış ve araştırmasında yaşı büyük olan göçmenlerin Türkçeyi öğrenme konusunda inançlarının düşük olması ve yeniliklere alışma konusunda başarısız olacaklarına dair inanca sahip oldukları için gençlere kıyasla uyum sürecinde zorlandığını bulgulanmıştır.

Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin medeni durumlarına göre istatistiksel olarak kişisel uyum ve genel uyumun farklılık gösterdiği ($p<0,05$) ve bu farklılığın evli göçmenlerin lehine olduğu bulgulanmıştır. Bu bulgular doğrultusunda evli göçmenlerin göç süreci boyunca birbirlerine destek olarak uyum sürecini kolaylaştırdığı anlaşılmaktadır. Sosyal destek boyutuyla incelendiğinde eşler ve çocukların uyum sürecinde etkili olduğu varsayılsa da evli olma durumu kadın göçmenler için evli olmayan kadınlara göre uyum süreci açısından dezavantaj oluşturmakta iken erkekler için olumlu bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak Şeker (2006, s.24)’in araştırmasında ise bulgularımızın aksine bekâr bireylerin evli olanlara göre daha fazla kültürel etkileşime girmesi nedeniyle; evli göçmen bireylerin uyum sürecinin bekâr bireylere göre çok daha yavaş ilerlediği ifade etmiştir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre Türkiye’de 0-18 yaş grubu arasında yer alan Suriyeli göçmen çocuk sayısı 1.767.343’dür (GİGM, 2022). Göçmen çocukların ve gençlerin eğitim sürecine dâhil olması başarılı bir uyum sürecini kolaylaştırıcı ve destekleyici olarak önemli bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldırım, 2020, s.139). Suriyeli göçmenlerin eğitim düzeylerine göre kişisel uyum ve genel uyuma ilişkin katılım düzeylerinin farklılaşmakta ($p<0,05$) olduğu bulgulanmıştır. Eğitim

düzeyleri arasında farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla uygulanan Post Hoc testleri sonucunda farklılık eğitim seviyesi yüksek olan göçmenlerin lehinedir. Eğitim seviyesi yüksek olan bireylerin uyum sürecinde karşılaştığı sorunlarla beş etme kabiliyetinin daha yüksek olduğu, ihtiyaçlarını karşılamada sivil toplum kuruluşları ve diğer uyum aktörleri ile daha iyi etkileşime geçtiği anlaşılmaktadır. Araştırma kapsamında sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen nitel bulgular şu şekildedir: *“Eğitim düzeyi yüksek, iş sahibi Suriyeli gençler daha çabuk uyum sağlıyor (Rakka).”*

Eğitim düzeyin benzer bir şekilde Suriyeli göçmenlerin Türkçe bilme düzeylerine göre kişisel uyum ve genel uyum istatistiksel olarak farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Türkçe bilme düzeyleri arasında farkların Türkçe bilme düzeyi yüksek olanların lehine olduğu anlaşılmaktadır. Türkçe iletişim kurma kabiliyetine sahip olan Suriyeli göçmenlerin sosyal çevrelerinde yer alan Türk vatandaşlarıyla iletişimin yüksek olduğu ve karşılaştıkları sorunların çözümünü üretme konusunda daha başarılı olduğu gözlemlenmiştir. Nitel araştırma bulgularında özellikle çocuk ve gençleri Türkçe dil bilmeme durumlarından kaynaklı olarak iletişim kurmakta zorlanmakta olduğu ve bu durumun uyum sürecine zarar verdiği bulgularına erişilmiştir. Araştırma kapsamında sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen nitel bulgular şu şekildedir: *“Dil nedeni ile sağlıklı iletişim kurulamamasından dolayı Türk akranları ile sorunlar yaşayan göçmen çocuklar eğitim hayatına uyum sağlayama konusunda zorlanıyorlar (Halep).” “Temel iletişim olmadan hiçbir şekilde uyuma başlangıç yapamıyorsunuz. Türkçe göçmenlerin tüm hayatını, her şeyini olumsuz olarak etkiliyor (Lazkiye).”* Suriyeli göçmenlerin dil bilme yeterliliğine sahip olması uyum sürecinin önemli adımı olarak görülmektedir.

Asgari geçim seviyesinin altında kazanca sahip olan Suriyeli göçmenlerin ekonomik açıdan zor durumda olmaları onların toplumsal hayata entegre olmalarının önündeki en büyük engellerden biridir (Şen, 2020, s.179). Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin gelir düzeylerine bakıldığında kişisel uyum istatistiksel olarak farklılık göstermekte ($p<0,05$) olduğu bulgulanmış olup bu farklılığın geliri düşük olanları lehine olduğu anlaşılmaktadır. Literatürde yapılan araştırmaların pek çoğunda göçmenlerin gelir durumunun artmasına bağlı olarak doğru orantılı bir şekilde uyum sürecinin etkilendiği ifade edilmektedir. Çiçek (2021, s.146) göçmenlerin

sosyoekonomik uyumun sağlıklı bir şekilde sağlanmasında istihdama erişimin yanında göçmenlerin maruz kaldıkları ya da kalabilecekleri gelir adaletsizliklerin önlenmesi sağlanarak, göçmenlerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir gelire sahip olmasının oldukça önemli olduğunu vurgulamıştır. Benzer bir araştırmada Yıldırım (2020, s.159) Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmının alt gelir gurubunda yer aldığını birden fazla çalışan bireyin yer aldığı Suriyeli ailelerde bile Türkiye’deki yaşam şartları nedeniyle geçim sıkıntısı yaşandığını ifade etmiştir. Ancak araştırmaya katılım sağlayan göçmenlerin sivil toplum kuruluşlarından yardım alan göçmenlerin gelir durumunun uyum süreci ile ters orantılı olduğu görülmüştür. Bu durum düşük ücretle çalışmak zorunda olan göçmenlerin yaşam motivasyonunun yüksek olması ya da sivil toplum kuruluşlarının pozitif katkılarından kaynaklı olduğunu düşünmemize neden olmuştur.

Suriyeli göçmenlerin Ankara’da yaşayan akraba durumuna göre katılımcıların düzeylerinin istatistiksel olarak kişisel uyumun farklılık gösterdiği ($p<0,05$) ve bu farklılaşmanın Ankara ilinde ikamet eden akrabası bulunan göçmenlerin lehine olduğu bulgulanmıştır. Göçmenlerin aynı ilde ikamet eden akrabaları göçmenler için önemli bir sosyal destek kaynağıdır. Boduroğlu (2016, s.47)’na göre aile, akraba, iş arkadaşları vs. gibi enformel sosyal destek kaynakları bireylerin toplumla bütünleşmesini sağlayan önemli bir sosyal sermayedir. Sosyal desteklerden mahrum kalan bireylerin toplumsal ilişkileri zayıflar ve sosyal işlevselliği zarar görür. Bu nedenle göçmenlerin aynı ilde akrabaların olması uyum sorunların çözümlenmesinde önemli bir role sahiptir. Yalçın (2004, s.52)’a göre göç edilen yerde göçmenlerin akraba ve tanıdıkları bulunan göçmenler, göç edilen yerde kimsesi olmayan göçmenlere göre daha sağlıklı bir göç süreci geçirmektedir (Yalçın, 2004, s.52). Apak (2014, s.89)’da araştırma bulguları ve literatürdeki diğer araştırmalara benzer şekilde araştırmasında göçmenlerin göç edilen yerleşim yerinde bulunan akrabalarının uyum sürecinde etkili olduğunu, akraba ve tanıdıkları bulunan göçmenlerin birçok sorunla karşılaşmasına engel olduğunu ifade etmiştir.

Ankara’da mahallede tanıdık Suriyeli göçmen bulunma durumuna göre katılımcıların düzeylerinin istatistiksel olarak kişisel uyumun farklılık göstermekte olduğu ($p<0,05$) bulgulanmıştır. Araştırma sonucunda kişisel uyuma ilişkin bulgularda tespit edilen farklılık Ankara ilinde mahallede tanıdık Suriyeli göçmen bulunmayanların lehinedir. Bir önceki tartışma bulgusu olan önemli bir sosyal sermaye ve sosyal destek olarak

ifade edilen olarak aynı ilde akraba bulunmasının katkısının aksine burada sosyal sermayenin olumsuz kullanımından kaynaklı olarak göç yoğunluğunun fazla olduğu yerlerde uyum sürecinin zorlaşmakta olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Sosyal sermayenin var olan olumsuz yönleri toplumsal kabul ve hareketliliğe engel olarak toplulukları ya da toplumları birleştirmekten çok ayırıştırmasıdır (Gerni, 2013, s.88). Suriyeli göçmenlerin belli semtlerde gettolaşması uyum sürecinin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Araştırmanın nitel bulgularında da özellikle ilçe, mahalle ve semtlerde Suriyeli göçmen nüfusunun yoğun olmasının uyum sürecini olumsuz etkileyerek gettolaşmayı ortaya çıkardığı ifade edilmiştir. Araştırma kapsamında sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen nitel bulgular şu şekildedir: *“Suriyeliler yoğun oldukları bölgelerde kendi ilişkilerin kullanılıyor ve kendi ilişkilerini kullanarak belli bir mahallelerde taşınma işlemleri oluyor. Altındağ'da daha çok şehrin kıyı ve köşe diye ifade edebileceğimiz bölgelerde ikamet ediyorlar, Suriyeliler kendi bölgelerinden ayrılmadan gözden ırak, şehir merkezlerinden uzak yerlerde Türk halkı ile iletişim kurmadan yaşayabiliyorlar (Tartus).”* Suriyeli göçmenlerin karşılaştığı sorunların çözümlenerek sağlıklı bir uyum süreci geçirmesi için sadece Suriyeli göçmenlerle değil yerli halk ile de ilişkiler kurmalıdır. Göçmenlerin hem yerli halktan hem de diğer Suriyeli göçmenlerden sosyal desteklerinin yer alması yaşadıkları şehrin imkânlarından faydalanarak Türk vatandaşlarıyla sağlıklı ilişkiler kurması uyum sürecinde önemli bir rol oynamaktadır (Apak, 2014, s.36).

Araştırmanın nicel verileri incelendiğinde göçmenlerin en fazla göç etme nedeni can güvenliği endişesidir. Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin %68,7'si can güvenliği nedeniyle, %13,8'i iş imkânları nedeniyle göç ettiği ifade etmiştir. Nitel araştırma verileri incelendiğinde sivil toplum kuruluşları da öncelikli olarak Suriyeli göçmenlerin can güvenliğini sağlamak için Türkiye'ye göç ettiklerini ifade etmiştir. Araştırma kapsamında sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen nitel bulgular şu şekildedir: *“Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmı can güvenliğini, ailesinin güvenliğini sağlamak için geldi (Azez).”* Suriyeli göçmenlerin özellikle iç savaşın yaşandığı bölgelerden göç etmesinin temel nedeninin can güvenliği olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların Ankara’da yaşanan konut durumuna bağlı olarak araştırmaya katılan Suriyeli göçmenlerin sivil toplum kuruluşlarından uyum sürecine ilişkin katkı düzeylerine ilişkin istatistiksel olarak farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ankara’da yaşanan konut durumuna bağlı olarak sivil toplum kuruluşlarından uyum sürecine ilişkin katkı düzeylerine ilişkin farkların apartmanda yaşayanların lehine olduğu tespit edilmiştir. Yıldırım (2020, s.156)’ın araştırmasına göre Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmı düşük gelir seviyesine sahip olması nedeniyle ekonomik sebeplerden dolayı “mülteci konu” şeklinde şehirlerin alt gelir gruplarının yaşadığı yerleşim yerlerinde barınmaktadır.

4.7.3.2. Karşılaşılan sorun alanları

Bu bölümde Suriyeli göçmenler ve Sivil Toplum Kuruluşlarının uyum sürecinde karşılaşılan sorunlara ilişkin olarak elde edilen bulguların birlikte tartışılması uygun bulunmuştur. Çünkü karşılaşılan sorun alanlarına ilişkin bulgular içinde benzer kavramlar ve yaklaşımlar söz konusudur. Nicel veri toplama aracıyla Suriyeli göçmenlerden elde edilen bulgular ve nitel veri toplama aracıyla Sivil Toplum Kuruluşlarından elde edilen bulgular ilişkilendirilerek Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinde yaşadıkları sorunların tespitine çok boyutlu bakılmaya çalışılmış ve bu bulgular literatürdeki çalışmalarla tartışılmıştır. Bu bölümde Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinde karşılaştığı sorunlara ilişkin elde edilen sonuçlar, ulusal ve uluslararası alanda tüm göç aktörlerine uyum sorunlarına ilişkin çalışmalara yol gösterici olması amaçlanmıştır.

- **Toplumsal Kabul ve Birlikte Yaşam**

Göç sonrasında Suriyeli göçmenlerin uyum sorunlarından ilki toplumsal kabul ve birlikte yaşam alanına ilişkindir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı’na (2018-2023) göre toplumsal uyum; göçmen bireylerin, sosyokültürel ve ekonomik yönden toplumsal yaşama dâhil olarak aidiyetin, kültürlerarası iletişim ve etkileşimin, istişarenin, toplumsal diyalogun geliştirilerek farklılıkların karşılıklı olarak saygı temelinde tanınarak ayrımcılığın önlenmesi ve birlikte yaşam sürdürülmesinin sağlanması olarak tanımlanmıştır. Toplumsal kabulü ve birlikte yaşam kültürünü desteklenmesi amaçlanan sosyal uyum sürecinde göç edenlerin dışlanmadan katılabilmesi için dil, din ve kültür gibi farklılıklarının tanınması, toplumsal kabul ve uyum açısından önemlidir (GİGM, 2019, s. 12).

Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmelerin Ankara'ya göç etme nedenleri incelendiğinde ilk üç neden arasında %68,7'si can güvenliği, %13,8 iş imkânları, %10,5'i daha iyi yaşam koşullarına sahip olma nedenlerinden dolayı Ankara'ya göç ettiği tespit edilmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre 01.09.2022 tarihi itibarıyla Türkiye'de 1.966.687 erkek, 1.688.179 kadın olmak üzere toplamda 3.654.866 geçici koruma altında Suriyeli göçmen bulunmaktadır (GİGM, 2022). Türkiye'de kadın ve erkek göçmen sayısı birbirine yakın olsa da araştırmaya genel olarak erkek katılımcılar daha fazla katılmıştır. Araştırma veri toplama sürecinde yapılan gözlemlere göre özellikle göç sonrasında sosyokültürel yapıları gereği kadın göçmenler erkek göçmenlere oranla toplumsal hayattan daha soyutlanmış bir şekilde yaşamını sürdürmekte ve temel iletişim gereksinimleri dışında tanımadıkları kişilerle iletişim kurma konusunda istekli davranmamaktadır.

Toplumsal kabul ve birlikte yaşamın karşılıklı olarak sağlanmasının önündeki en büyük engellerden bir tanesinin gettolaşma olduğu tespit edilmiştir. 100 bin üzerinde Suriyeli göçmen nüfusu barından Ankara iline göç nüfusu yoğunluklarına bakıldığında özellikle Altındağ, Mamak, Keçiören gibi ilçelerde yoğunlaştığı bu ilçelerde ise bazı mahallelerde yoğunluk göstermektedir. Nicel bulgulara araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin %65,7'si Türk vatandaşlarının yoğun olarak yaşadığı bir mahalleye yerleşebileceğini ifade etmiştir. Ancak araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları Ankara ilinde bulunan Suriyeli göçmenlerin kendi ilişkilerini kullanarak ucuz konut ve iş alanlarına yakın bölgelere göç ettiğini, bu bölgelerde ciddi bir göç nüfusunun oluşması ile beraber Türk nüfusunun bu bölgelerde azınlıkta kaldığını ifade etmiştir. Sivil toplum kuruluşlarına göre Suriyeli göçmen nüfusunun yoğun olarak yaşamını sürdürdüğü bu bölgelerde göçmenler yerel halk ile iletişim ve etkileşimin içerisine girmeden soyut bir şekilde yaşamlarını idame ettirmektedir. Bu nedenle Ankara ilinde özellikle Suriyeli göçmen gettolaşmasının oluşmaya başladığı bu bölgelerde göç sonrası uyum süreci sekteye uğramaktadır. Araştırma kapsamında sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen nitel bulgular şu şekildedir: *"Suriyeliler yoğun oldukları bölgelerde kendi ilişkilerin kullanılıyor ve kendi ilişkilerini kullanarak belli bir mahallelerde taşınma işlemleri oluyor. Altındağ'da daha çok şehrin kıyı ve köşe diye ifade edebileceğimiz bölgelerde ikamet ediyorlar, Suriyeliler kendi bölgelerinden ayrılmadan gözden ırak, şehir merkezlerinden uzak yerlerde Türk halkı ile iletişim kurmadan yaşayabiliyorlar*

(Tartus). ” Araştırmanın nicel veri sonuçlarında araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin, %81,3’ü yaşadıkları mahallede tanıdık Suriyeli göçmenin bulunduğu ifade ederken, katılımcıların %67,4’ü Ankara’da yaşayan akrabasının bulunduğu ifade etmiştir. Bu bulgular göç sürecinde göçmenlerin ilişki ağlarını kullanarak göç ettiklerini ve göç sonrası bu ilişkileri kullanarak yaşamlarını oluşturmaya başladıkları gettolarda idame ettiklerini göstermektedir. Literatürde yer alan araştırmalar da özellikle göçmenlerin ilişki ağları göçmenlerin uyum süreci için yarar sağladığı kadar zarar da vermekte olduğunu göstermektedir. Güldalı (2018, s.23)’nın yapmış olduğu araştırmaya göre de Suriyeli göçmenlerin ilişki ağları göçmenlerin uyum sürecinde yerel halkla ilişkilerini sınırlayarak toplum içerisinde kendisini soyutlamaya ve genelde ilişki ağları ile etkileşimde bulunmasına neden olmaktadır. Barın (2019, s.200)’a göre ise uyum sürecinde hem yerel halk hem de göçmenler arasındaki iletişim ve etkileşim düzeyi belirleyici bir rol oynar. Yerel halk ile göçmenler arasında etkileşim düzeyinin yüksek olduğunda uyum süreci daha sağlıklı ilerleme kat eder; etkileşim düzeyi düşük olduğu zaman uyum süreci de sekteye uğrar. Bu bağlamda yerel halk ile Suriyeli göçmenler arasındaki etkileşimin düşük olduğu göçmen gettolaşması uyum sürecini olumsuz etkilemektedir. Yılmaz (2019, s.210)’a göre Suriyeli göçmenlerin Türkiye’ye geldiği göç sürecinin ilk yıllarında yerli halkın önyargılı bakışa sahip olması, göç sürecinin neden olduğu travma ve güvensizlik ortamı sebebiyle Türkiye’ye yabancılık çekmiş, önyargı, dil bilmeme, güvensiz hissetme gibi nedenlerden dolayı toplumdan kendilerini izole ederek kendileri gibi göç eden kendi kültüründen ve etnik yapısından olan Suriyeli göçmenlerle daha rahat iletişim kurabildikleri yerleşim yerlerinde yaşamayı tercih etmiştir. Bu durum Suriyeli göçmenlerin Türk vatandaşlarıyla olan uyum sürecinin yeterince olgunlaşmasının önüne geçmiştir.

Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin Ankara’da en önemli sorunların başında Türkçe bilmemekten kaynaklı olarak yaşanan iletişim kuramama sorunu gelmektedir. Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmı hala resmi kurumlarla iletişim kurmakta zorlandığını iletişim kuramama sorunu yaşadığını; bu durumun Suriyeli göçmenlerin sosyal uyum sürecine engel teşkil etmekte olduğunu ifade etmiştir. Ulaş ve Attepe (2021, s.50)’ye göre özellikle sivil toplum kuruluşları resmi kurumlarla iş ve işlemleri olan dil bilmemekten kaynaklı olarak iletişim sorunu yaşayan Suriyeli göçmenlere yönelik olarak tercümanlık hizmetlerinde bulunarak

önemli bir rol üstlenmektedir. Araştırma kapsamında sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen nitel bulgular şu şekildedir: *“Türkiye’de göçün yoğun olduğu bölgelerde kendi sosyal sistemlerini kuran Suriyeliler kendi aralarında gündelik işlerini hallettiği için Türkçe öğrenme becerilerini geliştirme konusunda başarılı olamıyorlar. Kendi ihtiyaçlarını diğer Suriyeliler ile Arapça ile karşılayabildikleri için Türkçe ile Türk vatandaşları ile ya da resmi kurumlarla iletişim kurma konusunda ciddi anlamda zorlanıyorlar (Kamışlı).”* Ayrıca Sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmenlerin Ankara’da bazı ilçelerdeki mahallelerde Türk nüfusundan daha fazla nüfusa sahip olmasından kaynaklı olarak yerel halkla birlikte yaşam kültürü geliştiremediği, Türkçe öğrenmediği bu nedenle Türk vatandaşlarıyla iletişim kurmaya gerek duymadığını belirtmiştir. *“Bu bölgelerde iletişimi kendi dillerini kullanarak kendi aralarında kuruyorlar, Suriyelilerin işlettiği marketlerden alışveriş yapıyorlar, kendi berberlerine gidiyorlar kendi fırınlarına gidiyorlar; bu durum Türkçe öğrenme ihtiyaçlarının önüne geçiyor. Suriyeliler dışında Türk vatandaşları ile iletişim kurma gereksinimlerinin önüne geçiyor (Rakka).”*

Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin Türkiye vatandaşı ile arkadaş/dost olma konusunda %79,2’sinin istekli olduğu, %79,7’sinin kültürel farklılıklarını devam ettirebildiklerini, %81,8’i dini inançlarını yaşayabildiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların %75,2’si Suriyeli göçmenlerin Türkiye’deki yaşama uyum sağlamaya çaba gösterdiğini, %71,3’ü ise aile bireylerinden birisinin Türkiye vatandaşlarıyla evlenmesine olumlu baktığını belirtirken, katılımcıların %34,3’ünün Türkiye vatandaşlarının yoğun olarak yaşadığı bir mahalleye yerleşme konusunda olumsuz düşündüğü ya da kararsız kaldığı anlaşılmaktadır. Sivil toplum kuruluşları özellikle son dönemlerde Ankara ilinde ve diğer illerde Suriyeli göçmenlerle Türk Vatandaşları arasında gerçekleşen münferit olayların birlikte yaşam ve toplumsal kabul sürecine zarar verdiğini, Ankara ili Altındağ ilçesi Önder mahallesinde 2021 Ağustos ayı içerisinde bir Türk gencinin vefatı ile sonuçlanan Suriyeli göçmenler ve Türk vatandaşları arasında yaşanan kavga olayının Ankara ili içerisinde gerçekleşen uyum çalışmalarına büyük zarar verdiğini, uyum sürecinde olumlu olarak kurulan karşılıklı kabul ve birlikte yaşam sürecini etkilediğini ifade etmiştir. Araştırmanın nitel bulgularında bir katılımcının ifadesi şu şekildedir: *“Ankara’da en son Eylül (2021) ayında bir Türk çocuğumuzun vefat etmesi ile sonuçlanan bir kavga yaşandı, arkasından çok büyük olaylar çıktı. Münferit bir olay insanların düzenlerini kurduğu*

bölgelerden başka bir bölgeleri göçün tekrarlanmasına sebep oldu (Rakka)." Türk (2019, s.21)'e göre Suriyeli göçmenlerle Türk halkı arasında yaşanan bazı münferit olaylar iki tarafın birbirine olan mevcut yaklaşımını ciddi anlamda olumsuz olarak etkilemektedir.

Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşları, kültürel ve tarihsel bağları olan komşu ülkeler Türkiye ve Suriye vatandaşlarının 2011 yılında başlayan göç sürecinden önce birbirleri hakkında yeterince bilgiye sahip olmadığı ve tarihsel süreçte Araplar hakkında Türk toplumuna, Türk toplumu hakkında Suriyeli Arap vatandaşlara yanlış ya da eksik bilgilerin aksettirilmesi karşılıklı önyargının oluşmasına neden olduğu ifade edilmiştir. Nitel araştırma bulgularında yer alan bir sivil toplum kuruluşunun ifadeleri şu şekildedir: *"Suriye'de eğitim sisteminde yıllarca Türkler zalimdir onlar bize devamlı zulmetti, bizi mağdur ettiler şeklinde Esad rejimi tarafından bu eğitim verilmiş, Suriyeliler Türklere karşı bu yargıyı arttırırken Cumhuriyet dönemine biz de Araplara karşı yargıyı arttırmışız. Bu durumdan dolayı uyum ve ortak yaşam isteklerimizin oluşması zaman alacaktır (Afrin)."* Her iki toplum arasında var yanlış ve eksik bilgilerden doğan önyargılar zamanla provakatif söylemlerin etkisiyle karşılıklı olumsuz tutum ve davranışların sergilemesinin Suriyeli göçmenlerle yerel halkın birlikte yaşam ve uyum sürecine zarar vermekte olduğu tespit edilmiştir. Apak (2014, s.92)'ın Mardin ilinde gerçekleştirdiği araştırma da araştırma bulgularını destekleyici bir şekilde ortak kültürel özelliklerini ortak tarihi bağların Suriyeli göçmenlerin uyum sürecine olumlu katkı sağladığı anlaşılmıştır. Araştırma kapsamında toplumsal kabul ve birlikte yaşam konusunda yaşanan sorunların nedenlerinden bir tanesi de Suriyeli göçmenlerin ortak yaşam kurallarını bilmeme durumu ve geçmiş yaşamlarında Suriye'deki mevcut koşulları burada devam ettirme istekleri olduğu anlaşılmaktadır. Nitel araştırma bulgularında bir sivil toplum kuruluşunun ifadeleri şu şekildedir: *"Suriyeli göçmenler toplumsal ortak kurallara hiç hâkim değiller. Gelenekleri yaşamaya devam ediyorlar gelenekleri yaşarlarken sizinle sosyal ve hukuki anlamda çelişiyorlar (Rakka)."* Yıldırım alp ve İyem (2017, s.121)'e göre Suriyeli göçmenler sınır illerdeki Türk halkı ile ortak paydalarının daha fazla olduğunu, batıya illerde ise farklılıkların belirginlik kazanmaktadır. Güneydoğu illerinden farklı olarak Suriyeli göçmenlerin Ankara ilinde kalış süresinin artmasıyla beraber ortak yaşam kurallarının zamanla öğrenileceği ve ortak yaşam alanlarında uygulanacağı düşünülmektedir.

- Barınma Yeri ve Daimi İkamete Erişim

Türkiye'ye giriş yapan Suriyeli göçmenlerin biyometrik ve kişisel verileri 2015 yılında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatları kuruluncaya kadar Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Şubesi tarafından kayıt altına alınmıştır. 2015 yılı itibariyle İl Göç İdaresi Müdürlükleri tarafından yürütülmeye başlayan kayıtlamalar ile geçici koruma statüsüne başvuran Suriyeli göçmenlere doğrudan statü ve geçici koruma kimlik kartı verilmiştir (KDK, 2018, ss.116-117). Suriyeli göçmenlerin biyometrik verilerin de kaydedildiği kayıtlama işlemleri çoğunlukla beyanlar esas alınarak sürdürülmüştür (Geçici Koruma Yönetmeliği,2014).

Suriye'den Türkiye'ye başlayan göç ilk yıllarda Suriye sınırına yakın bölgelerde yoğunlaşsa da göçe neden olan olayların devam etmesi, iç savaşın ortaya çıkardığı güvenlik ihtiyaçlarının yanında başka ihtiyaçların (barınma, istihdam, sağlık, eğitim vb.) ortaya çıkmasıyla Suriyeli göçmenlerin sınır illerden farklı illere göç etmiştir. Suriyeli göçmenlerin sınır illerinden Türkiye'nin birçok iline göçünden Ankara'da etkilenmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre 08.09.2022 tarihi itibariyle Ankara'da 100.169 Suriyeli göçmen ikamet etmektedir (GİGM, 2022).

Ankara'da ikamet eden Suriyeli göçmenlerin özellikle Altındağ, Mamak, Keçiören gibi merkezi ilçelerde yoğunlaştığı bu ilçelerde ikamet eden araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin konuta/barınmaya erişim konusunda sorun yaşadığı görülmektedir. Sivil toplum kuruluşları, Ankara'da Altındağ, Mamak ve Keçiören gibi merkezi ilçelerin belirli mahalle ve semtlerde artmasıyla Suriyeli göçmen nüfusunun kullanılmayacak derecede atıl durumdaki konutların fırsatçı ev sahipleri tarafından yüksek kiralarla göçmenlere kiralandığını ifade etmiştir. Ankara'ya göç eden Suriyeli göçmenlerin kiraladıkları konutlarda birden fazla aile ile beraber yaşaması, çok çocuklu aile yapıları gibi durumların ev sahipleri tarafından konut içerisinde birden fazla kişinin gelirinin olduğu varsayımları kiraların yükseltilmesinde etkili olduğu anlaşılmaktadır. *“Ankara'da ev sahipleri Suriyeli göçmenlere daha yüksek kiralarla evlerini vermişler (Rakka).”* Türk Tabipler Birliği (2014, s.39) araştırmasına göre Suriyeli göçmenler genel olarak konutlarda birkaç aile şeklinde ikamet etmektedir. Bu nedenle Suriyeli göçmenlerin ikamet ettiği konutlarda odabaşına düşen kişi sayısı oldukça yüksektir.

Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin genel olarak %44,4'ü apartman, %38,5'i gecekondlu konut tipinde yaşamakta olduğu; hane içerisinde yaşayan kişi sayısı incelendiğinde %86'sının hane içerisinde 5 kişi ve üzerinde kişi ile birlikte yaşamakta olduğu tespit edilmiştir. Ankara iline göç eden Suriyeli göçmenlerin karşılaştığı sorunlarından bir tanesi Suriyeli göçmenlerin Ankara'da ekonomik sebeplere bağlı olarak küçük evlerde birden fazla aileden oluşan sayıca çok fazla kalabalık olarak ikamet etmesidir. Kalabalık ve uygun olmayan konut şartlarında yaşayan Suriyeli göçmenlere yönelik sivil toplum kuruluşlarının bazı ifadeleri şu şekildedir: *“Ankara'ya gelen göçmenler ekonomik olarak ucuz olduğu düşünülerek can güvenliği açısından sıkıntılı, uygun olamayan metruk bina evlerde kalabalık olarak yaşamlarını sürdürüyor (Şam).” “Barınma konusunda en önemli sorunlardan bir tanesi, gelirleri düşük olan Suriyeli göçmenlerin daha küçük evlerde kalabalık olarak yaşamak zorunda kalmalarıdır (Kamışlı).”* Erdoğan (2019, s.120)'ın “Suriyeliler Barometresi 2019” araştırmasına göre Türkiye’de Suriyeli göçmenlerin % 90’ından fazlasının şehirlerde yaşamaktadır. Özellikle şehirlerin yoksul bölgelerinde yaşayan Suriyeli göçmenlerin ekonomik nedenler, kalabalık aile yapıları ve Türkiye’de bazı yerleşim yerlerindeki yapı kalitesindeki düşüklükten dolayı sorunlar yaşanmaktadır. Erdoğan aynı araştırmasında Suriyeli göçmen ailelerin %64,4’ünün apartman dairesinde yaşadıklarını tespit etmiş ve Suriyeli göçmenlerin yaşadıkları konutların göçün ilk yıllarına göre daha nitelikli konutlara doğru değişim gösterdiğini ifade etmiştir.

Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin Ankara'da ikamet süreleri incelendiğinde son yıllarda göç edenlerin sayısında ciddi bir azalma olduğunu, İçişleri Bakanlığı ve diğer kamusal aktörlerin Ankara iline göçleri azaltmakta aktif olarak yer aldığı öğrenilmiştir. İkamet etme süreleri incelendiğinde son 3 yıl içerisinde göç eden katılımcı oranı yalnızca %15,6 ile sınırlı kaldığı %84,5 oranındaki bir katılımcı oranının Ankara'da 4 yıl ve üzerinde ikamet süresine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma sürecinde Ankara Valiliği tarafından 2 Eylül 2021 tarihinden geçerli olmak üzere Ankara ili mülki sınırları geçici koruma kaydına kapatılmıştır. Ayrıca Ankara Valiliği *“Başka illerinde kayıtlı olup fiilen Ankara ilinde ikamet eden geçici koruma statü sahibi Suriyeliler tespit edilerek kayıtlı olduğu illere geri gönderilecek ve kayıtlı oldukları illerde ikamet süreçleri bildirim yükümlülüğü getirilerek takip edilecektir”* şeklinde karar almıştır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2021).

Araştırmaya katılım sağlayan Sivil toplum Kuruluşları ise bu durumun barınma ve ikametın sağlanmasında bazı sorunların ortaya çıkmasına neden olduğunu ifade etmiştir. *“Her an birisinin göçmenleri tutup evini, yurdunu bıraktırıp geri göndermesi, geri göndermeyi bazen kaydolduğu şehre zorlayıp geri gönderme olabiliyor. Bu Uluslararası Koruma kavramı açısından çok sorun olmasa da ekonomik ve sosyal olarak yıkım oluyor. Suriyeli göçmenler, üçüncü el buzdolabıyla, çamaşır makinesiyle ucuz bir evde şey yaparken o ev yıkılıp hadi git Çorum’a, Kırşehir’e, Eskişehir’e neyse oraya kayıtlısın diyor (Halep).”* Sivil toplum kuruluşları, barınma ve daimi ikametın sağlanması konusunda hukuki birtakım eksikliklerin olduğunu, özellikle kayıtlı illerden başka illere kısa süreli izinler var olsa da başka illerde ikamet eden akraba bağlarının olduğu kişilerin yanına gitme konusunda sıkıntıların var olduğu ifade edilmiştir. Suriyeli göçmenlerin kayıtlı olmadığı illerden geri göndermelerin zaman zaman zor durumların ortaya çıkmasına neden olduğu anlaşılmaktadır. Suriye’den Türkiye’ye göç sonrası ülke içerisinde tekrar göçlerin Suriyelilerin uyum sürecini sekteye uğrattığı, yeniden göçün sağlandığı illerde düzenlerini kurmakta zorlandıkları anlaşılmaktadır.

- Temel İhtiyaçların Karşılanması

Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları göç süreçlerinde birçok maddi ve manevi kazanımını geri bırakıp göç etmek zorunda kalan Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmının özellikle göçün ilk yıllarında asgari yaşam seviyesinin altında temel gıda gibi gereksinimlerini sağlama konusunda zorlandığını ifade etmektedir. *“Suriyeli göçmenlerin göç sonrası ekonomik durumları sebebiyle temel gereksinimlerini sağlama konusunda zorlandığını görüyoruz. Göçmenlerin büyük bir çoğunluk bunu Birleşmiş Milletler Raporlarında da görüyoruz asgari yaşam seviyesinin altında ve temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda sorunlar yaşıyorlar (Halep).”* Diker ve Karan (2021, s.314)’ın araştırmasında Ankara ilinde yaşayan Suriyeli göçmenlerin düşük gelirle yaşamını devam ettirmeye çalışarak öncelikli olarak temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştığı tespit edilmiştir. Özellikle sivil toplum kuruluşlarından destek alan özel ihtiyaç grubu içerisinde yer alan Suriyeli göçmenlerin temel ihtiyaçlarını karşılamakta sorun yaşadığı gözlemlenmiştir.

- Çalışma Hayatı

Göç sürecinin başlamasıyla uzun bir süre Suriyeli göçmenlerin tekrar ülkelerine dönüşü yönünde beklentilerden dolayı Suriyeli göçmenler çalışma hayatına girmesi biraz zaman almıştır. Geçicilikten kalıcılığa doğru evrilme süreciyle beraber Ankara ve Türkiye'nin farklı illerinde ikamet eden Suriyeli göçmenler çalışma hayatına girmek zorunda kalmıştır. Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin Suriye'deki çalışma hayatının göç ile beraber ciddi anlamda değiştiği görülmektedir. Araştırma verileri dikkate alındığında Suriye'den Türkiye'ye gerçekleşen zorunlu göç sebebi ile insanların düzenli iş alanlarından düzensiz gündelik işlere kaydığı, işsizliğin arttığı anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin işsiz ve düzensiz iş oranların yüksek olması gelir durumuna ilişkin verilere de yansımaktadır. Araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların % 61,5 düzenli geliri olmadığı, % 22,6'si ise 01 TL-2.000 TL aylık gelirlilerinin olduğunu tespit edilmiştir. Yapılan gözlem ve görüşmelerde Türkiye şartlarında geliri olmayan Suriyeli göçmenlerin özellikle sosyal yardımlar aracılığı ile geçimlerini sağladığı anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin %79,7'si Türk vatandaşlarıyla aynı iş yerinde çalışma konusunda isteklidir. Ancak Türk vatandaşı birisiyle ortak iş yeri açma konusunda bu istekli olanların oranının %55,9'a düştüğü görülmektedir. Suriyeli göçmenlerin iş olanaklarına erişme konusundaki genel uyum ifadesine % 44,4'ü katıldığını , %30'u katılmadığını ifade etmiştir. Barın (2019, s.268)'ın da araştırmasında ifade ettiği gibi göçmenlerin çalışma hayatına girerek istihdam edilmesi göçmenlerin ekonomik, sosyal ve psikolojik durumlarını güçlendirmesini sağlayarak uyum sürecini kolaylaştırmaktadır. Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları Ankara'da ikamet eden Suriyeli göçmenlerin çalışma hayatında düşük ücret, kayıt dışı çalışma, ağır iş şartlarında çalışma ve iş hayatına uyum sağlayamama gibi sorunlarla karşılaştığını ifade etmiştir.

Sivil toplum kuruluşları ile yapılan görüşmelerde Ankara'da ve Türkiye'nin birçok ilinde Suriyeli göçmenlerle ilgili çalışmalarda çalışma hayatına ilişkin sorunların başında düşük ücret ile çalıştırma gelmektedir. Göç sonrası birçok Suriyeli göçmen işverenler tarafından ucuz işgücü fırsatı olarak görülerek asgari ücretin altında, günlük çok düşük ücretler karşılığında istihdam etmekte olduğunu ifade etmektedir.

“Özellikle işverenler Suriyelileri ucuz işgücü olarak görüyorlar (Afrin).” Araştırma bulgularımıza benzer bir şekilde Arslan (2018, s.111) da araştırmasında Suriyeli göçmenlerin çalışma hayatı ile ilgili olarak belirttiği ilk sorunun uzun çalışma saatleri ve düşük maaşlar olduğunu belirtmiştir. Araştırma bulguları, gözlemler ve literatürdeki araştırmalar incelendiğinde göçmenlerin Ankara ilinde yaşamlarını devam ettirmek için çalışmak zorunda olması durumunun işverenler tarafından istismar edildiği anlaşılmaktadır.

Türkiye’de 2016’da çıkartılan “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” yabancıların çalışma izinlerine ilişkin hükümleri içermektedir. Türkiye’de çalışmak isteyen Suriyeli göçmenlerin bu yönetmelik çerçevesinde çalışma izni alması gerekmektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik bakanlığı verilerine göre 2020 yılı itibariyle Türkiye’de çalışma izni alan 168.103 yabancı uyruklu kişinin 91.500’u Suriyeli göçmenlerdir (ÇSGK, 2022, s.13). Türkiye’de Göç İdaresi Başkanlığının Eylül 2022 istatistiklerine göre 3.646.278 Suriyeli göçmeni bulunduğu düşünüldüğünde çalışma izni alan sayısının çok az kaldığı ve bu durum Suriyeli göçmenlerin kayıt dışı çalıştığını göstermektedir. Sivil toplum kuruluşlarının ifadelerine göre devlet kayıtlı olarak Suriyeli işçi çalıştırmak için gerekli izinlerin alınması konusunda gerekli çalışmaları yapmaya ve kayıt dışı göçmen çalıştırmanın önüne geçmek için çaba sergilemektedir. Ancak Ankara’da birçok işveren göçmenlerin geçimlerini sağlamaya amacıyla çalışma zorunluluğunu göz önünde bulundurarak bu durumunu kullanmakta, işveren olarak sorumluluklarından kaçınarak Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmını kayıt dışı (sigortasız) olarak çalıştırmaktadır. *“İşverenlerin göçmenleri kayıtlı çalışmaları için kanuni sorumluluklarını yerine getirmeleri gerekiyor, maalesef işverenlerin büyük bir kısmı göçmenleri kayıt dışı çalıştırmayı tercih ediyor (Kamışlı).”*

Çalışma hayatına ilişkin olarak sivil toplum kuruluşlarının ifade ettiği en önemli sorunlardan birisi de Suriyeli göçmenlerin eğitim ve nitelikleri göz ardı edilerek beden ve kol gücü gerektiren, işverenlerin çalıştırmak için işçi temin etmekte zorlandığı ağır iş koşulları olan alanlarında çalışmak olduğunu ifade etmiştir. *“Ankara’da Suriyeliler çok uzmanlık gerektirmeyen mobilyaya taşıma, hamallık yapma gibi kol ve beden gücünü gerektiren işler de çocukları ile birlikte çalışıyorlar (El-Bab).”* *“Suriyelilerin çalıştığı işler, Türklerin çalışmak istemedikleri ağır işler (Menbic).”* Arslan (2018,

s.111) araştırmasında işverenlerin Suriyeli göçmenlerin temel ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmak zorunda olmasının işverenler tarafından ücretlerine göre ağır işler yapmak zorunda bırakıldığını ifade etmiştir. Türk Tabipler Birliği (2014, s.39) araştırmasına göre Suriyeli göçmenler genel olarak düzensiz, sosyal güvencelere sahip olmadan, düşük ücretle, ağır iş koşullarında (inşaat, tekstil sektörü, tarım vb.) çalışmaktadır. Araştırmaya göre özellikle Suriyeli erkek göçmenler ağır çalışma koşullarında düşük nitelikli işlerde istihdam edilmektedir.

Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları bazı Suriyeli göçmenlerin akademik niteliklerin tanınmaması ve bazı göçmenlerin geçmiş yaşamlarında çalışma hayatına giremeden yaşamlarını idame etmesi iş yaşamı alışkanları edinmemeleri sebebiyle Türkiye'deki iş hayatına uyum sağlamakta zorlandığını ifade etmiştir. *“Suriye’de nitelikli iş gücü diyeceğimiz göçmenler burada nitelikleri doğrultusunda istihdam edilmiyorlar. Kendi memleketlerinde üniversite mezunu da olsalar yanlarında uzmanlıkları bile olsa vasıfsız işçi pozisyonunda değerlendiriyor (Şam).”* Akbulut (2021, s.160)’un araştırmasında araştırma bulgularına benzer bir şekilde Suriyeli göçmenlerin toplum içerisinde dezavantajlı konumundan iş konusunda seçici davranmalarının mümkün olmadığını; bu nedenle göç sürecinden önce mesleki tecrübelerine ve eğitimlerine uygun iş bulamak yerine ne iş olursa yapmak zorunda kalmaktadır. Güldalı (2018, s.72)’na göre Türkiye’de kendi eğitimlerine uygun istihdam fırsatı bulamayan eğitimli Suriyeli göçmenlerin eğitim durumları ve niteliklerinin göz ardı edilerek düşük ücretle vasıfsız işçilere dönüşmesinin psikososyal olarak olumsuz etki yaratarak uyum sürecini ciddi boyutta olumsuz olarak etkilemekte olduğu ifade edilmektedir.

- Eğitim Hizmetleri

Çocuk Hakları Sözleşmesine göre, devletlerin hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm çocuklara ücretsiz olarak zorunlu temel eğitim verme yükümlülüğü vardır. Eğitim, göçmenlerin göç sonrasındaki yaşamlarında yeni karşılaşmalar, etkileşimler ve öğrenme fırsatları sağlaması açısından güvenli alanlar sağlayan önemli bir unsurdur. Göçmenlerin eğitim sürecine başarılı bir şekilde dâhil olarak toplumsal katılımın artırılması uyum sürecini güçlendirmektedir (Mathews, 2008, s.31). Ayrıca Suriyeli göçmen çocukların eğitimi göçmenlerin uyum içerisinde yaşamlarını sürdürmesi ve sağlıklı bir gelecek planlamasına katkı sağlamaktadır (Kurçak, 2022, s.177).

Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin %22,3'ü temel düzeyde, %53,6'sı orta düzeyde, %24,1'i ileri düzeyde Türkçe bilme düzeyine sahiptir. Görüşmeler sırasında özellikle Türkiye'de doğan ve genç yaş grubunda yer alan Suriyeli göçmenlerin zamanla Türkçe konuşabilme düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir. Bazı Suriyeli göçmenler özellikle Türkiye'de doğan ve eğitim hayatına katılım sağlayan çocukların Türkçe düzeylerinin çok iyi olduğu; ancak kendi öz dilleri olan Arapça konuşma ve iletişim kurma konusunda sıkıntılar yaşadığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin ulusal eğitim müfredatına dâhil edilme süreci eğitime katılım sürecinde birçok engeli barındıran önemli bir konudur (Özer vd., 2016, s.195). Sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmenlere yönelik olarak eğitim hizmetleri noktasında kısa ve uzun vadeli eğitim politikaların oluşturulmasında geç kalındığını, göçmenlere yönelik eğitim sistemin oturmasında ve geliştirilmesinde gecikmelerin yaşanmasının göç sürecinin ilk yıllarında sorunların oluşmasına sebep olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Suriye'den göç eden çocukların ve Türkiye'de doğan çocukların yaşadıkları travmatik süreçlerinde dikkate alınarak, uzmanlar tarafından gerekli eğitim müfredat düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gerektiği ve oluşturulan müfredatın okullarda sağlıklı bir şekilde uygulanamamasından kaynaklı olarak sorunların ortaya çıktığı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. *“Eğitim sürecindeki bir çocuğun özellikle göç gibi travmatik bir süreçten geçmiş olan göçmen çocukların eğitimlerinin en ince ayrıntısına kadar eğitim müfredatının hazırlaması gerekiyor. Türkiye’de Suriyeli çocuğun nasıl Türk öğrenciyle nasıl kaynaştırabilirsin bunla ilgili gerekli uzmanlar tarafından hazırlanan müfredatın oluşturulmasında geç kalındı (Humus).”* Şen (2020, s.57)’e göre sağlıklı bir uyum süreci için göçmen çocukların iyi bir planlamayla eğitim sistemine dâhil edilmesi amacıyla gerekli çalışmaları yapmaktır. Göçmen çocuklar, göç edilen ülkenin eğitim sistemine uyum içerisinde dâhil edildiğinde yerel toplumun tarihine, diline ve kültürel yapısına çok daha öğretici bir şekilde temas etme şansına sahip olacağı için uyum sağlamaları daha kolay hale gelecektir.

Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları Ankara’da Suriyeli göçmen nüfusunun yoğun olduğu Altındağ, Mamak, Keçiören gibi ilçelerdeki bazı mahallelerdeki okullarda Suriyeli göçmenlerin eğitim hayatına ilişkin sorunlara ilişkin olarak Suriyeli öğrencilerin sayısının Türk öğrenci sayısını geçtiği sınıfların

kalabalıklaşmasına neden olduğunu bu durumun göçmen çocukların Türkçe öğrenimleri, eğitim kalitesinin düşmesine ve eğitim sistemine uyum sağlamasının önüne geçtiğini ifade etmiştir. *“Göçmen ve yerel halkın yaşadığı en büyük sıkıntılardan birisi yoğun göç nüfusu bulunan mahallelerde sınıflarda Suriyeli öğrencilerin Türk öğrencilerden daha fazla olmasıdır. Sınıflarda ve okullarda dengeli bir dağılımın olmaması bu durum hem Türk çocukların hem de Suriyeli çocukların eğitim süreçlerindeki gelişimini olumsuz etkiliyor (Rakka).”*

Sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmen çocukların göç sonrası Ankara’da eğitim hayatın katılım süreçlerinde yaşanan en büyük sorunlarından bir tanesinin Suriyeli çocukların okullarda uyum sınıflarında eğitim almadan direkt sınıflarda Türk öğrencilerle eğitim görmesi olarak ifade etmiştir. Türkçe bilmeyen çocukların eğitimlerine ara sınıflardan başlamak zorunda kalması yaş grupları altındaki dengesizliği ortaya çıkarmış ve bu süreçten hem göçmen çocuklar hem de Türk çocuklarının olumsuz olarak etkilendiği anlaşılmaktadır. *“Çok büyük sorunlardan bir tanesi Suriyeli çocukların yaşına göre direkt sınıfa yazılması bunun yerine okullarda uyum sınıf oluşturulmalı, göçmen çocuklar bu uyum sınıfları aracılığı ile hızlı bir şekilde dili öğrenerek eğitim sürecine dâhil olur, direkt uyum sınıfına almadan sınıfa koyarsan uyum sağlayamaz (Cerabulus).”*

Suriyeli göçmenlerin sağlıklı bir uyum süreci gerçekleştirilmesi için toplumdaki tüm grupların karşılıklı olarak iyi bir iletişim içerisinde bulunmaları gerekmektedir. Bu nedenle Suriyeli göçmenlerin Türkçe’yi öğrenmeleri büyük bir öneme sahiptir (Şen, 2020, s.180). Dil engeli göçmen çocukların uyum sürecini olumsuz etkileyerek toplum içerisinde sosyal dışlanma yol açarak olumsuz durumların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Dreyden-Peterson, 2011, ss. 62-64). Araştırma bulguları incelendiğinde dil bariyeri nedeniyle Suriyeli çocukların sağlıklı iletişim kurmasına bağlı olarak eğitim sürecinde uyum sorunları ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmen çocukların dil sorunu nedeniyle akademik başarı düzeyinin tam olarak yansıtılamadığını, Türk çocukları ile doğru iletişim kuramadığını hatta bazı ilçe ve mahallelerde okullardaki Suriyeli çocuk sayısının Türk çocuklardan fazla olması nedeniyle Türkçe öğreniminin daha yavaş olduğu bu durumunda hem Türk çocukların eğitim seviyesine hem de Suriyeli çocukların eğitim seviyesine zarar verdiğini ifade edilmiştir. *“Dil nedeni ile sağlıklı iletişim*

kurulamamasından dolayı Türk akranları ile sorunlar yaşayan göçmen çocuklar eğitim hayatına uyum sağlayama konusunda zorlanıyorlar (Halep)." Kızılelmas (2020, s.281)'a göre dil farklılığından nedeniyle ortaya çıkan iletişim kuramama sorunu genellikle göçmenlerin dil bilen tanıdıkları aracılığı ile çözülmeye çalışılmaktadır

Suriyeli göçmen çocuklar arasında kız çocukların eğitim hayatına katılımların erkeklere oranla daha az olduğu, erkek çocukların ise geçim kaynağı oluşturmak için kayıt dışı çocuk işçiliği ile karşı karşıya kalması nedeniyle eğitim hayatı dışında kaldığı anlaşılmaktadır. Suriyeli göçmen çocukların okullaşma oranı yükseltilmeye çalışılsa da istenen seviyelere henüz ulaşılmadığı katılımcıların ifadelerinde görülmektedir. *"Eğitim hizmetlerinde kız çocukların eğitim hayatına katılımları biraz düşük, erkek çocukları için de maddi yetersizliklerden dolayı kayıt dışı çocuk işçiliği ile karşı karşıya kalmalarından dolayı eğitimi dışında kalma durumları söz konusu olabiliyor (Tartus)"*. Erdoğan ve Çorabatır (2019, s.33)'a göre Türkiye'de Suriyeli göçü öncesinde 2010'larda görünürlüğü giderek azalan çocuk işçiliğinin göçlerle beraber yeniden artış gösterdiğini ifade etmiştir. Eğitim Geliştirme Platformu tarafından yayınlanan raporuna (2018, s.15) göre temel ve zorunlu eğitim konusunda devlet okulları ücretsiz olsa da çocuk işçiliği, küçük yaşta evlilikler ve eğitim giderleri (kırtasiye, ulaşım vb.) göçmen çocukların eğitime katılımlarını olumsuz etkilemektedir. Kayıt dışı eğitimin ve çocuk evliliklerinin önüne geçilmesi için Suriyeli göçmen çocukların eğitim sürecine katılımının sağlıklı bir şekilde sağlanması uyum süreci adına büyük önem arz etmektedir.

- Sağlık Hizmetleri

Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye göç sürecinde sağlık hizmetleri doğrudan ve dolaylı olarak etkilenmiştir (Yavuz, 2015, s.277). Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşlarının ifadelerine göre Suriyeli göçmenlerin en az sorun yaşadıkları alanların başında sağlık hizmetleri gelmektedir. Ancak düzensiz/kayıtsız göçmenler Türkiye'de ücretsiz kamusal sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkına sahip değildir (Göç Araştırmaları Derneği, 2020, s.25). Geçici koruma altında bulunmayan kayıt dışı ve kayıtlarının bulunduğu illerin dışında gayri resmi bulunan Suriyeli göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişiminde sorunlar yaşanabilmektedir. *"Bazen düzensiz göçmen ise kayıt dışı ise sağlık hizmetlerine ulaşamıyorlar. Yani aslında ulaşamama sebepleri devletin*

onlara gösterdiği ikametgâh alanlarını oturmadıklarından dolayı kaynaklanıyor (Lazkiye).”

Türkiye Tabipler Birliği (2014, s.52) araştırma raporuna göre Suriyeli göçmenler muayene, sağlık kontrolleri ve sürekli kullandıkları ilaçlar gibi tıbbi ihtiyaçlarını kamu hastanesine başvurdıklarında ücret ödemek koşuluyla giderebilmektedir. Acil ilaçlarını reçetesiz olarak eczanelerden parayla satın almak zorunda kalan kronik hastalığı bulunan göçmenler (diyabet, astım, hipertansiyon gibi), ilaçlarının temin edilmemektedir. Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmenlerin özellikle temel sağlık hizmetlere erişiminde sorunların olmadığını; ancak sağlık hizmetleri sonrasında kanser, diyaliz vb. uzun süreli tedavi süreçleri gerektiren durumlar karşısında sağlık giderlerini karşılamakta zorlandığı belirtmiştir. *“Sağlık hizmetlerinin büyük bir kısmı ücretiz sağlanıyor ama diyelim ki kanser hastası getir götür başka sıkıntıları oluyor yol parası vs. gereksinimlerini karşılamakta zorlanıyorlar. Bu durumda uzun süreli tedavi gerektiren sağlık hizmetlerinin de aksamasına neden oluyor (İdlib).”*

Artan ve Arıcı (2017, s.9)’ya göre göç sürecinde karşı karşıya kalınan olumsuzluklardan dolayı Suriyeli göçmenlerin psikososyal sağlıkları olumsuz etkilenmektedir. Zorunlu olarak göç etme durumu sonrasında göçmen bireylerin yeni yerleşim yerlerinde sosyokültürel farklılıklardan dolayı yalnızlaşma, yabancılaşma, değersiz hissetme gibi nedenlerle yaşadığı psikososyal sorunlar travmatik göç sürecinin etkilerinin devam etmesi psikososyal sorunların artmasına neden olmaktadır (Artan ve Arıcı, 2017,s.9). Barın (2015, s.42)’ın araştırmasına göre göç öncesi ve göç sonrasında yaşanan travmatik olaylar, Suriyeli göçmenlerin psikososyal sorunlarla karşı karşıya kalmasına ve bu uyum süreçlerini olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları Suriye’den Türkiye’ye gerçekleştirilen travmatik göç sürecinin özellikle kadınlar ve çocuklarda psikososyal sorunların meydana gelmesine neden olduğu ve halen etkilerinin devam ettiği katılımcı sivil toplum kuruluşları tarafından ifade edilmektedir. *“Suriye’de iç savaşı yaşayan birçok aile yakınlarını kaybetti, yaşadıkları kolayca atlatılacak durumlar değil, halen etkilerin psikolojik olarak devam ettiğini görebiliyoruz (Rakka).”*

- Hukuki Statü

Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne getirdiği coğrafi kısıtlama hususu, ülkede geçici koruma altında olan Suriyeli göçmenlerin geçici olarak gözükmemesine ve uzun vadeli bir statü elde edememesine neden olmaktadır. Türkiye'de yaşamını sürdürmekte olan Suriyeli göçmenlerin kısa vadede Suriye'ye geri dönüşünün mümkün görünmemesinden dolayı özellikle statü ile ilgili belirsizlik hem Türk vatandaşları hem de Suriyeliler açısından karmaşık bir yapı ortaya çıkarmaktadır (Bozkaya ve Kıncal, 2018, s.119). Türkiye'de Suriyeli göçmenlerin “geçici koruma” statüsünün neden olduğu “misafir” algısı uyum politikalarına olumsuz olarak yansımaktadır (Çevik, 2022, s.234). Hukuki olarak Suriyeli göçmenler ile ilgili en çok tartışılan konu Suriyeli göçmenlerin hukuki statüsü ve vatandaşlık konusudur. Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin “geçici koruma” statüsü uluslararası hukukta pek karşılığı bulunmamaktadır. Suriyelilerle ilgili mevcut tartışmalarda hukuki statü sorunu başta gelmektedir (Şen, 2020, s.182). Araştırmaya katılan Suriyeli göçmenlerin %70,5'inin Türkiye'de kalıcı olmak istediğini, % 72,1'inin Türkiye vatandaşlığına sahip olmak istediğini, %57,1'inin ise seçme ve seçilme hakkına sahip olmak istediği anlaşılmaktadır. Suriyeli göçmenler, kendilerini güvende hissetmek, Türkiye'deki gelecekleri konusundaki belirsizlik durumundan kurtulmak, Türkiye vatandaşlarının sahip olduğu haklarından yararlanmak ve Suriye'deki durumunun hala belirsizliğini koruması nedenlerinden dolayı Türkiye vatandaşı olmak istemektedir (Apak, 2014, s.74).

Literatür ve nicel araştırma verilerine benzer şekilde nitel araştırma bulguları dikkate alındığında Suriyeli göçmenlerin hukuki statü alanında beklentileri olduğu anlaşılmaktadır. Suriyeli göçmenlerin hukuki durumlarına ilişkin olarak araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerin yaşadığı sorunların hukuki statü belirsizliğinden kaynaklandığını ifade etmiştir. Suriyeli göçmenlerin göç sürecinin başında tekrar ülkelerine döneceğine dair beklenti sonraki yıllarda Suriye'ye geri dönüşün mümkün olmaması nedeniyle yeterli geri dönüş sağlanamamıştır. Ankara'da Suriyeli göçmenlere yönelik çalışmalar yürütmekte olan sivil toplum kuruluşları geçici koruma statüsünün uzun süredir devam etmesi, Suriyeli göçmenlerin geçicilikten kalıcılığa doğru evrilen süreçte “geçicilik” kavramının getirdiği belirsizlik hem yerel halkın hem de Suriyeli göçmenler arasında sorunlar yaşanmasına

sebepe olduğu ifade edilmektedir. “Geçici koruma dediğimiz kavram var, Suriyeli göçmenler hakkında hep geçici olarak lanse edilmesine rağmen geri dönüşlerin olmaması ve sürecin halen geçici olarak ifade edilmesiyle birlikte sürecin uzaması Suriyeli göçmenlerin olumsuz etkilenmesine neden oldu (Deyrizor).” Sivil toplum kuruluşlarının ifadelerine dikkate alındığında geçici koruma statüdeki Suriyeli göçmenlerin geçicilik üzerine kurulmuş olan statü belirsizliği uzun vadeli uyum çalışmalarını ve göçmenlerin gelecek planlamalarını olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır.

- Sosyal Hizmete Erişim Sağlama

Suriye’deki ekonomik ve sosyal varlıklarını göç sürecinde geride bırakıp Türkiye’ye göç eden Suriyeli göçmenlerin ekonomik durumundaki olumsuz değişimler göç sonrasında yaşamlarını idame etmede sıkıntılar yaşamasına sebep olmuştur. Göç sonrası tekrar ülkelerine ne zaman dönebileceklerini bilmeyen Suriyeli göçmenlerin istihdama erişip kendi ihtiyaçlarını sağlamaları kısa zamanda pek mümkün olmamıştır. İstihdama erişemeyen ekonomik yoksunluk içerisinde bulunan ve dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan Suriyeli göçmenlerin geçimlerini sağlama noktasında sosyal hizmete ihtiyaçları söz konusu olmuştur. Ankara ilinde Suriyeli göçmenlere yönelik olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Göç İdaresi Başkanlığı vb. kurumlar ile yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmenlere yönelik çeşitli alanlarda sosyal hizmet çalışmalarını sağlamaktadır. Sivil toplum kuruluşları birçok sosyal hizmet çalışmasını yürütmekle beraber Ankara’da bulunan Suriyeli göçmenlerin bir kısmının bu hizmetlere nasıl ulaşacağını bilmemekten kaynaklı olarak ya da başvurma konusundaki çekingenliklerinden dolayı sosyal hizmet çalışmalarından yararlanamamakta olduğu ifade edilmiştir. “Suriyeli göçmenlerin büyük çoğunluğu merkezi kurum yardımlarından, yerel yönetimlerin yardımlarından ve sivil toplum kuruluşlarından mükerrer yardımlar alarak faydalanmakta iken bir kısmı halen yardımlara nasıl ulaşabileceğini bilmediği için ya da yardımlara başvurma konusundaki çekingenlerinden dolayı yardım alamamaktadır (Rakka).”

- Ayrımcılık ve Sosyal Dışlanma

Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları özellikle siyasi emeller doğrultusunda gerçekleştirilen olumsuz siyasi söylemlerin yerel halk ile Suriyeli göçmenleri arasında gerginliklere neden olduğunu, her iki grubun bu söylemler

nedeniyle birbirinden daha da ayırtırdığını sorunların büyümesine ve farklı sorunların ortaya çıkmasına neden olmakta olduğu için uyum sürecinin zorlaşmasına neden olmakta olduğu belirtmiştir. Göçmenlerle ilgili olarak olumsuz medya ve siyasi söylemler toplum içerisinde göçmenlerin ötekileştirilmesine sebep olmaktadır. Göçmenlere yönelik tepkiler, önyargılar ve genellemeler toplumsal kabul ve uyum sürecinin yavaşlamasına ve olumsuz olarak etkilenmesine olumsuz söylemlerin tekrarlamasına yol açmaktadır (Şen, 2020, s.73). Doğanay ve Keneş (2016, s.143)'in araştırmalarına göre Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki varlığının tehdit olarak ifade eden haber ve yazılarda göçmenlerin ekonomik yük ve güvenlik sorunu oluşturduğuna ilişkin söylemler yer almaktadır. Nitel araştırma bulgularında bir sivil toplum kuruluşunun ifadeleri şu şekildedir:

“Göçmenlerle ilgili politik düzeydeki olumsuz söylemler maalesef gerginlikleri arttırarak uyum sürecinin zorlaşmasına neden oluyor. Göçmenler seçime yönelik malzeme olarak kullanılmasını bir seçim kampanyası olarak görüldüyor. Mevcut siyasi kaygılardan kaynaklanan bu söylemler hem Türk toplumu hem mülteciler üzerinde yarattığı etkiyi, bu söylemlerin iki grubu birbirinden daha da ayırtırdığını hesap etmiyorlar (Halep).”

“Olumsuz siyasi yaklaşımlar ve söylemlerden dolayı zaman zaman toplumsal nabzın yüksek olmasına ve uyum sürecinin olumsuz etkilenmesine neden oldu (Afrin).”

Son yıllarda sosyal medya araçları bilgilerin, haberlerin, fikir paylaşımlarının artmasına ve bireylerin gündem üzerinden anında karşılıklı etkileşime girmesini sağlamıştır. Twitter, Facebook ve Youtube gibi sosyal medya platformları üzerinden etkileşime giren bireyler oluşturulan gündemlerin doğruluğunu araştırmadan ortaya çıkan paylaşımlara destek ya da eleştiride bulunmaktadır. Sosyal medya üzerinden özellikle son yıllarda Suriyeli göçmenler ile ilgili yaratılan olumsuz gündemler toplumsal yapı içerisinde kutuplaşmaya ve sosyal medya platformları üzerinde ciddi bir çatışma alanı yaratmaktadır. Sosyal medya platformlarının ve internet haber sitelerinde yer alan olumsuz paylaşımlar ciddi bir şekilde bilgi kirliliği yaratarak göçmenlere yönelik olumsuz toplumsal söylemleri yaygınlaştırmaktadır (Şen, 2020, s.73). Literatürde yer alan bilgilere benzer şekilde araştırma kapsamında sivil toplum kuruluşları da Suriyeli göçmenler hakkında Facebook, Twitter, Instagram vb. sosyal

medya hesaplarından paylaşılan göçmen karşıtı provakatif söylemler, görseller, videolar ve yazılar göçmenler hakkında bilgi kirliliğine sebep vererek yerel halk ile Suriyeli göçmenler arasındaki önyargı, olumsuz tutum ve davranışların sergilenmesine neden olarak uyum sürecini olumsuz etkilediği ifade edilmiştir. *“Sosyal medyada bilgi kirliliği inanılmaz derecede fazla, sosyal medya nedeniyle insanlar sürekli göçmenlerle ilgili olumsuz sosyal medya paylaşımlarına maruz kalınca bir müddet sonra maruz kaldıkları şeye inanmaya başlıyorlar (Kamışlı).”*

Sosyal medya platformları ve medyada bir takım gruplar tarafından olumsuz algı yaratma girişimleri Türk halkının Suriyeliler hakkında önyargı oluşturarak, göçmen karşıtlığının ve kutuplaşmanın tırmanmasına, yerel halk ile göçmenler arasındaki kutuplaşmayı artırdığı anlaşılmaktadır. Türk vatandaşlarıyla Suriyeli göçmenler arasındaki gerçekleşen münferit olayların; olumsuz siyasi söylemlere, sosyal medyada göçmen karşıtı provakatif söylemlere dönüştüğü ve göçmenler hakkında doğru olmayan söylentiler ile yerel halk ile Suriyeli göçmenler arasında çarşıda, pazarda, parkta, işyerinde vd. yerlerde fiziksel ve sözlü olarak saldırganlık ve ayrımcılık içeren davranışlara dönüştüğü belirtilmiştir. *“Altındağ olaylarından sonra böyle bir kışkırtma ortamı oluşmuştu, göçmen kadınlar Türk çocukları çocuklarımızı dövüyor ve anneleri babaları da hiçbir şey yapmıyorlar, çocuğumuzu parka çıkartamıyoruz diyordu (Halep).”* Buz ve Dikmen (2021, s.244)’e göre göçmenlere yönelik olarak bu durumun önüne geçilmesi amacıyla medya olumlu anlamda kullanılarak, doğru bilgilendirme ve ayrımcılığın önlenmesine ilişkin yayınların yapılması gerekmektedir. Medyanın olumlu kullanımının yanında özellikle yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler aracılığı ile gerçekleştirilecek araştırmalar doğrultusunda belirlenen sorun alanlarının çözümüne ilişkin çalışmaların artırılması fayda sağlayacaktır.

Sosyal alanlarda fiziksel veya sözlü saldırıya maruz kalarak dışlanan ve ayrımcılığa maruz kalma durumunun Suriyeli göçmenlerin uyum çalışmalarını olumsuz etkilediği ifade edilmektedir. Özellikle Suriyeli çocuk ve gençlerin zaman zaman gerçekleşen münferit olaylardan etkilendiği, sosyal yaşama katılım düzeylerinin sekteye uğramasına neden olduğu anlaşılmaktadır. *“Ankara Altındağ ilçesinde bazı dönemlerde tansiyon yükseldiği için bölgede barınan kişiler Ankara’nın farklı bölgelerine göç ediyor. Çünkü insanlar korkuyorlar çocuklar okula gidemiyorlar; çünkü Suriyeli göçmen oldukları için başlarına bir şeyler gelir mi kadınlar farklı*

şeylerden korkuyorlar. Erkekler bölgedeki iş yerleri kapatıldılar işi bulamadılar (Tartus).”

Suriyeli göçmenler hakkında olumsuz algı yaratmak için devlet tarafından Suriyelilere maaş veriliyor, sınavsız üniversiteye giriyor, elektrik ve su faturası ödemiyor, vergi vermiyor, Türkiye’yi işgal edecekler vb. birçok doğru olmayan bilgi içeren söylemde bulunarak göçmenleri suçlayıcı, onları hedef gösteren tutum ve davranışlar içerisine girildiği anlaşılmaktadır. Suriyeli göçmenler hakkında olumsuz algı yaratmak amacıyla yanlış bilgilerin doğru bilgi yayılması Türk vatandaşlarının kendi sorunlarının kaynağının Suriyeli ve diğer göçmenler olarak algılanmasına neden olduğu, yaratılan olumsuz algının Türk vatandaşlarıyla Suriyeli göçmenler arasında gerginlik ve çatışma ortamı yarattığı tespit edilmiştir. Suriyeliler hakkında doğru olarak bilinen yanlışlarla, dezenformasyon yaratarak Suriyeli göçmenleri hedef haline getiren kişi ve gruplar; sokakta, sosyal medyada ve sosyal paylaşım sitelerinde yanlış ve eksik bilgi yayarak Türk vatandaşlarıyla Suriyeli göçmenler arasını açmakta ve uyum sürecinin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır.

4.7.3.3. Sivil toplum kuruluşlarının uyum sorunlarına yönelik çalışmaları

Bu bölümde Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinde karşılaştığı sorunların çözümüne yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının gerçekleştirdiği çalışmalara nitel ve nicel araştırma ile edilen ilişkin olarak elde edilen bulguların birlikte tartışılması uygun bulunmuştur. Nicel veri toplama aracıyla Suriyeli göçmenlerden elde edilen bulgular ve nitel veri toplama aracıyla Sivil Toplum Kuruluşlarından elde edilen bulgular ilişkilendirilerek Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinde yaşadıkları sorunların çözümünde sivil toplum kuruluşlarının rolüne çok boyutlu bakılmaya çalışılmış ve bu bulgular literatürdeki çalışmalarla tartışılmıştır. Bu bölümde sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinde karşılaştığı sorunların çözümüne ilişkin elde edilen sonuçların, ulusal ve uluslararası alanda tüm göç aktörlerine Suriyeli göçmenlerin uyum sorunlarına ilişkin çalışmalara yol gösterici olması amaçlanmıştır.

Araştırma kapsamında Suriyeli göçmenlerle gerçekleştirilen nicel araştırma verileri incelendiğinde araştırmaya katılan Suriyeli göçmenlerin, 43,3’ü sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını yeterli/çok yeterli görürken, %44’6’sı ne yeterli ne yetersiz şeklinde gördüğünü ifade etmiştir. Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmen katılımcıların sivil toplum kuruluşların desteklerini yeterli göre düzeylerine

göre genel uyum ve sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeyleri istatistiksel olarak farklılık göstermekte ($p<0,05$) olup, farklılığın yeterli görme düzeyleri yüksek olanların lehine olduğu görülmektedir.

Katılımcıların sivil toplum kuruluşlarından destek alma süreleri incelendiğinde göçmenlerin destek alma süreleri ile kişisel uyum, genel uyum ve karşılaşılan sorun alanlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı, göçmenlerin sivil toplum kuruluşlarından aldıkları desteklerin karşılaşılan sorunlara etki ederek uyum süreci üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmen katılımcıların Sivil toplum kuruluşlarından destek alma sürelerine ilişkin olarak karşılaşılan sorun alanları, sivil toplum kuruluşlarından alınan destek türü ve sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeyleri istatistiksel olarak farklılık göstermekte ($p<0,05$) olduğu bulgulanmıştır. Sivil toplum kuruluşların destek alma sürelerine ilişkin olarak farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Post Hoc test sonuçlarına göre farklılığın destek alma süresi yüksek olanların lehine olduğu görülmektedir.

Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki uyum sorunlarının tespit edilmesi ve çözümlenmesinde Sivil Toplum Kuruluşları çalışmalarına ilişkin literatürdeki araştırmalar ve bu araştırmanın bulguları aşağıda yer alan alt başlık çerçevesinde incelenmiş ve uyum sürecine ilişkin çalışmalar değerlendirilmiştir.

- Toplumsal Kabul ve Birlikte Yaşam

Tartışma bölümümüzün ilk bölümünde karşılaşılan sorunlar ele alındığında göç sonrasında Suriyeli göçmenlerin uyum sorunlarından ilki toplumsal kabul ve birlikte yaşam konusunda yaşanan sorunlar olarak değerlendirilmiştir. Suriyeli göçmenlerle yerel halk arasında kültürel benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Suriyeli göçmenlerin Türkiye'nin kültürel özelliklerini göz ardı ederek yalnızca kendi etnik kimliklerini, dini değerlerini, kültürlerini ya da geleneklerini yaşamaya çalışmaları uyum sürecini sekteye uğratmaktadır. Uyum sürecinde göçmenler ve yerel halk arasındaki kültürel farklılıkların karşılıklı olarak hoşgörüyle karşılanması büyük önem arz etmektedir. Toplum içerisinde her iki grupta yer alan bireyler uyum sürecinde kültürel farklılıklara saygı gösterilmelidir (Barın 2019, s.221). Ankara'da Suriyeli göçmenlerin sorunların çözümüne yönelik çalışmalar gerçekleştiren sivil toplum kuruluşları toplumsal kabulün sağlanması ve birlikte yaşamın güçlendirilmesi

amacıyla Türk vatandaşlarıyla Suriyeli göçmenler arasında kültürel farklılıklar ve özelliklerin tanınması, kültürler arasında köprü kurma görevi üstlenmekte olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmenlerin Ankara'daki yaşamlarında Türkiye'deki ortak yaşam kurallarını ve hukuki yapıyı yeterince bilmemekten kaynaklanan Suriye'deki kültürel davranışları devam ettirme isteğinde bulunan göçmenlerin sorun yaşamaması adına yol gösterici bir rol üstlendiği anlaşılmaktadır.

“Arkadaşlarımız aracılığı ile kültürel farklılıkların ve kültürel özelliklerin öğrenilmesine yardımcı oluyoruz (El-Bab).”

“Öğretmenlerimiz göçmen çocuklarımıza bu toplumun kültürünü örneğin apartmanda nasıl kalınır, ortak yaşam kurallarının gerekleri nedir gibi konularda insanların birbirine tanınması sağlamaya çalışıyor. Kültürel ve toplumsal özelliklerle ilgili projelerimiz var bu çocuklarımızın etkinliklerle karşılıklı olarak birbirlerini tanısinlar istiyoruz (Cerabulus).”

2011 yılında Suriye'den Türkiye'ye doğru gerçekleşmeye başlayan kitlesel göç süreci sivil toplum için göç alanında bir dönüm noktası olmuştur. Suriyeli göçmenlerin kamp bölgeleri dışında Türkiye'nin birçok şehrine göç etmesi devletin durumu kontrol altında tutmasını ve Suriyeli göçmenlerin ihtiyaçlarına ilişkin yardımların ulaştırılmasını zorlaştırmıştır (Demirdağ, 2018, s.28). Bu noktada sivil toplum kuruluşları göç sürecinde Suriyeli göçmenlerin yaşadığı sorunlarda devletin eksik kaldığı alanlarda önemli çalışmalar gerçekleştirerek süreç içerisinde Suriyeli göçmenler, devlet ve yerel toplum arasında köprü işlevini üstlenerek önemli bir rol oynamıştır (Dal, 2022, s.197). Bu süreçte özellikle sivil toplum kuruluşları, göçmenlerin yeni yaşam alanlarında ihtiyaçların karşılanması ve karşılaşılan sorunların çözülmesi noktasında Suriyeli göçmenlerin uyum sürecine yönelik çalışmalar yürütmüştür (Bayraktar, 2014, s.197).

Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin % 77,2'si uyum sürecine ilişkin olarak sivil toplum kuruluşlarının olumsuz toplumsal söylemlerle mücadele ettiğini, %75,4'ü Suriyeli göçmenlerin yerel halkla sosyal ilişkiler kurmasına katkı sağladığını ifade etmiştir. Ayrıca araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin %86,2'si maddi ve manevi olarak sivil toplum kuruluşlarından ayrımcılık ve dışlanmayla mücadele desteği aldığını, %75,6'sı da sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecinde

ayırımcılık ve dışlanma ile mücadele etmesine ilişkin katkı verdiğini ifade etmiştir. Araştırmanın nitel bulguları incelendiğinde sivil toplum kuruluşları özellikle Suriyeli göçmenlerle Türk vatandaşlarını bir araya getiren toplantı, kahvaltı, gezi, sohbet vb. etkinliklerle her iki grup arasında olumlu toplumsal etkileşimin sağlanmasında “arabuluculuk” görevi üstlenerek uyum sürecine destek olduğu anlaşılmaktadır. Her iki grubun birbirleri hakkında önyargıların ortadan kaldırılması ve daha iyi tanımaları sağlamak amacıyla gerçekleşen etkinliklerde kanaat önderlerinin yer almasının olumlu ilişki kurulmasına katkı sağladığı ifade edilmektedir.

“Türk vatandaşlarımız ve Suriyeli göçmenler birbirini tanıyor birbirlerinin dertlerini sıkıntılarını sorunlarını tam olarak bilmiyor, biz her iki tarafı birleştiren kahvaltı ve gezi etkinlikleri yaparak her iki tarafın etkileşime girmesini ve karşılıklı önyargıların ortadan kalkması için çalışıyoruz (El-Bab).”

“Türk vatandaşları ve Suriyeliler arasından kanaat önderlerimiz var, kanaat önderleri iletişime geçip sürekli o halktan halkın nabzını yoklamaya yönelik genel olarak bilgilendirmeler yapıyoruz, toplantılar gerçekleştiriyoruz. Bu toplantılar sayesinde Suriyeli göçmenler yerel halkla daha fazla temas ediyor, komşuluk ilişkilerinin aralarında yardımlaşma ve dayanışmanın güçlendiklerini insanların karşılıklı uyum sürecini kolaylaştırmıştır (Tartus).”

İşbilir (2021, s.96)’e göre sivil toplum kuruluşları, çatışma ihtimali veya kırılganlıkları olan toplumlar arasındaki iletişim ve etkileşimin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesinde arabuluculuk rolü üstlenerek toplumlulukların bir arada yaşama zemininin geliştirilmesine katkı sağlayarak toplumsal barışın inşasına ve uyum sürecinin kolaylaştırılmasına destek olmaktadır. Barın (2019, s.199)’ın araştırmasına göre sivil toplum kuruluşlarının, Suriyeli göçmenlerle yerel halkın ortak alanlarda buluşturulmasını teşvik etmek amacıyla düzenlediği sosyal faaliyetlerle iki halkın etkileşimin olumlu olarak geliştirilmesini ve sürdürülmesini sağlamaktadır. Demirdağ (2018, s.81)’a göre sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerin yaşamlarını idame edebilmeleri ve Türkiye’deki kültüre adapte olmaları için çalışılmış, toplumu göçmenlerin durumları hakkında bilgilendirilerek çatışmaların önüne geçmeye çalışmıştır. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşlarının göçmenlerle ilgili sürece aktif katılım sağlayarak iki toplumu bir araya getirmesi karşılıklı güven ilişkisinin

kurulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Sivil toplum kuruluşlarından bazıları Türk vatandaşları ve Suriyeli göçmenler arasında kadın göçmenlerin uyum çalışmalarına katılım sağlamasının büyük öneme sahip olduğunu ifade ederek, özellikle çocuk ve kadınlara yönelik çalışmalar sayesinde her iki grup arasında olumlu etkileşimlerin kurulduğunu ve sayede iş ve eğitim hayatına katılım düzeyi çok düşük olan kadın göçmenlere ulaşarak uyum sürecine olumlu katkı sağlandığını ifade etmiştir.

“Uyum sürecinde kadınların evden çıkmaması onların geleneklerini yaşamaya devam etmesi uyum sürecinin en büyük olumsuz etkendir. Göçmen kadınlara erişmek için en güzel yöntem en güzel araç çocuklardır. Neden çocuklar çünkü kadınlar evden çıkmıyorlar, eşler çalışıyor, çocuklar okul münasebetiyle çok iyi Türkçe konuşuyor, babalarda çalıştığı yerlerden yarı yarıya öğrenebiliyor ama kadınlar dil bilmiyorlar. Yani kadınların Türkçe dil öğrenimi çok düşük, Suriyeli ve Türk annelere çocuklarıyla beraber etkinliklere kattığımızla hem çocuklar hem de ebeveynler arasında güzel bir etkileşim kurulmaya başlandı. Çocuğunu derneğimizdeki kurslara bırakmaya gelen kadınlar için kadın grupları kurduk, örgü grupları kurduk örgü yapıyoruz, farklı atölyelerimiz var, sohbet grupları kurduk (Azez).”

Uyum sürecinde birlikte yaşamın daha mümkün kılınması için doğru bilgi akışının sağlanması gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının hem yerel halka hem de Suriyeli göçmenlere yönelik bilgilendirme faaliyetleri, karşılıklı olarak yanlış bilinen ve yanlış algıları düzeltmek amacıyla büyük önem sahiptir. Sivil toplum kuruluşları yerel halkın Suriyeliler ilgili yanlış bilinenlere ilişkin farklı platformlarda bilgilendirme çalışmaları yaparak Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabullenmelerinin önündeki engelleri kaldırmaya çaba göstermektedir.

Sivil toplum kuruluşlarına göre Suriyeli göçmenlerin uyum sorunların önemli unsurlarından bir tanesi bağımlı akrabaların aile birleşimini sağlamadır. Suriye’den Türkiye’ye göç sürecinde aile fertlerinden Suriye’de kalan ya da göç sırasında aile bireylerinden ayrı düşen bir aile ferdinin ailenin diğer fertleriyle bir araya getirmesinde sivil toplum kuruluşlarının Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile işbirliği içerisinde sağlandığı anlaşılmaktadır. *“Aile birleşimi açısından göç yolunda aile fertlerinden birini kaybetmiş ya da aile fertlerinden biri Suriye’de kalmış onu buraya getirtmek için*

İl Göç İdaresi Müdürlüğü ile işbirliği içerisinde çözmek için çalışmalar yürütüyoruz (Rakka).”

Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin %73,8'i sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecinde Suriyeli göçmenlerin toplumsal kabul ve birlikte yaşam sürecine katkı sağladığını, %80'i ise toplumsal barışın sağlanmasında katkı sağlamakta olduğunu ifade etmiştir. Araştırmanın kapsamında Suriyeli göçmenlerden edinilen nicel verilerine benzer bir şekilde sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerle Türk vatandaşlarının ortak yaşam kültürün desteklenmesi ve toplumsal barışın sağlanması amacıyla sportif, kültürel ve dini faaliyetler gerçekleştirmekte olduğunu ifade etmiştir. Buz (2021, s.608)'a göre sivil toplum kuruluşları göçmenlerin aidiyet geliştirmesinde ve dayanışmasında önemli katkıları bulunmaktadır. Göç sonrası uzun süredir Ankara'da ikamet eden Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinin güçlendirilmesi ve desteklenmesi amacıyla ortak yaşam kurallarını öğrenmesinin büyük öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır. *“Dernek olarak Suriyeli göçmenlerle öncelikle Türkiye'nin adetlerini örflerini anlatmak, Türk vatandaşlarına da Suriyelilerin sosyokültürel yaşamlarını anlatmak için sürekli sportif, kültürel, dini faaliyetler gerçekleştiriyoruz (Menbic).”* Barın (2019, s.202)'a göre yerel halk ve Suriyeli göçmenlerin birbirileri hakkında ihtiyaçları olan bilgilerin bir kısmı sivil toplum kuruluşları aracılığı ile sağlanmaktadır. Sivil toplum kuruluşları ortak yaşam kültürünün sağlanması amacıyla piknik ve halk buluşmaları düzenleyerek toplumsal uyuma katkı sağlamaktadır.

- Konut, Temel Gıda ve Eşya Gereksinimlerinin Karşlanması

Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin %34,4'ünün barınma/konuta erişim noktasında sivil toplum kuruluşlarından destek aldığını, %72,8'i ise sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecinde barınma sorununa çözüm bulmasına dair katkı sağladığını ifade etmiştir. Sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmenlerin yaşadığı, barınma ve temel gıda ve eşya konularında çeşitli biçimlerde destek verdiğini ifade etmiştir. Sivil toplum kuruluşları Ankara'da ikamet etmekte olan Suriyeli göçmenlerin daimi ikamet ve konuta erişiminde yaşadığı sorunların çözümünde aktif olarak rol oynadığı, özellikle ev sahipleri ile iletişime geçmekte zorlanan Suriyeli göçmenlerle birlikte ev sahipleri ile görüşmeler gerçekleştirerek yardımcı olduğu, konut bulma konusunda sorunlar yaşayan Suriyeli göçmenlerin acil konut ihtiyaçlarını kısa ve uzun

vadeli konut temin ederek destek çıktığı anlaşılmaktadır. *“Hiçbir şeyi olmayan Suriye ailelere ev buluyoruz, ev tutuyoruz (Resülayn).”*

Ankara’da Suriyeli göçmenlere yönelik çalışmalar yürüten birçok sivil toplum kuruluşunun özellikle özel gereksinimli Suriyeli göçmenlere yönelik konut bulmanın yanında, kiralarnı karşılayamayan göçmen kişi ve ailelerin kısa ve uzun vadeli kira giderleri karşılayarak destek verdiği ifade edilmektedir. *“Suriyeli yetim çocuklarıyla beraber yaşamını kurmaya çalışan ailelere ve genelde özellikle hiçbir gelirini kendisi karşılayamayacak olan ailelere ev tutuyoruz, kiralarnı ödüyoruz ve tutduğumuz evlerin temel ev eşyalarını alıp yerleştiriyoruz (Cerabulus).”* *“İhtiyaç sahibi Suriyelilere kira yardımı yaptık; ancak bu kira yardımını da eşi vefat etmiş çocuklarıyla yalnız yaşayan ve özellikle ülkemizde ailevi problemlerinden dolayı kadın sığınma evi gibi hizmetlerden yararlandıktan sonra kendine bir yaşam kurmaya çalışanlara yaptık (Tartus).”*

Sivil toplum kuruluşları Ankara’da özellikle sosyoekonomik durumu yerinde olmayan Suriyeli göçmenlere birinci el ve ikinci el olmak üzere buzdolabı, çamaşır makinesi, halı, yatak, kanep, gelinlik vb. gibi temel eşya ihtiyaçlarını sağlayama konusunda destek çıkmakta olduğu ifade edilmektedir. *“Suriyelilerin ev ihtiyacı var evleri bir şekilde iyi ya da kötü olduğuna bakmadan sağlıyorlar; ancak evlerde eşyasız yaşıyorlar. Dernek olarak özellikle çok ihtiyaç sahibi gördüğümüz ailelere mobilyaları, beyaz eşyalarına kadar Türk halkı ile işbirliği içerisinde sağlamaya çalışıyoruz (İdlib).”*

Sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmen ailelerin barınma, temel eşyaların sağlanması gibi konularda etkin rol oynamakla beraber özellikle temel gıda ihtiyaçların sağlanması konusunda önemli çalışmalar gerçekleştirmektedir. Temel gıda sağlanması noktasında sivil toplum kuruluşlarının katkısı olduğunu düşünenlerin oranı ise %78,2’dir. Temel gıda noktasında Suriyeli katılımcıların katılım oranının düşük olması temel gıda sağlanma noktasında sivil toplum kuruluşlarının etkin ve önemli bir rol üstelendiğini göstermektedir. Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenler arasında halen temel gıda ve giyim ihtiyaçlarını karşılamayan göçmenlerin olduğu, sivil toplum kuruluşların Suriyeli göçmenlerin temel gıda ve giyim ihtiyaçların sağlanmasında da aktif rol oynadığı anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları ihtiyaç sahibi göçmen ailelere yönelik oluşturdukları giyim ve gıda

marketleri aracılığı ile ya da bizzat başvuru/ev ziyaretleri aracılığıyla market kartları, hijyen paketleri, gıda kolileri, bot, mont, yakacak vb. yardımları yaparak destek olduklarını, ayrıca imkânları doğrultusunda ihtiyaç sahibi olarak tespit ettikleri Suriyeli göçmen ailelerin faturalarını, kiralарını ve diğer temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla nakdi destek sağladıklarını ifade etmiştir. *“Dernek olarak Ankara’da temel ihtiyaçlar konusunda da sıkıntıları olan Suriyelileri tespitleri yapıyoruz. İhtiyaç sahibi olarak tespit ettiğimiz ailelere 1000 koli gıda yardımını dün akşam gönderdik. Derneğimizin işbirliği içerisinde olan paydaşlarımızla beraber gıda kolisi yardımı yapıyoruz. Onların da destekleri ile ihtiyacı olanlara bot, mont, atkı, bere, yakacak ve market kartları veriyoruz (Deyrizor).”*

- Çalışma Hayatı

Türkiye’de ikamet eden Suriyeli göçmen nüfusu içerisinde 19-55 yaş aralığında 1.765.261 (%48,9) kişi çalışma çağında yer almaktadır. Türkiye’de Suriyeli göçmenlerin çalışma hayatına erişimlerinin sağlanması amacıyla 15/01/2016 tarihli Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik ve 26/04/2016 tarihli Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik çıkarılarak yasal olarak çalışma hayatına katılımlarına olanak sağlanmıştır (GİGM, 2019, s.13). Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik çerçevesinde geçici koruma altında bulunan göçmenler kayıt tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvurma hakkı tanınmıştır. Çalışma izni başvuruları, bir hizmet akdiyle çalışanlar Suriyeli göçmenler için işverenleri tarafından, bağımsız çalışacak Suriyeli göçmenler için ise kendileri tarafından yapılmaktadır. Mevsimlik işlerinde çalışacak olan geçici koruma altındaki Suriyeli göçmenler için ise çalışma izni muafiyeti bulunmaktadır (TBMM, 2018, s.258). ÇSGK (2021, s.16) verilerine göre 168.103 yabancı süreli, süresiz ve bağımsız çalışma iznine sahiptir. Bu sayının 86.165’i erkek 5.335’i kadın olmak üzere 91.500’ünü Suriyeli göçmenler oluşturmaktadır. Göç sonrası göçmen gruplar ve ev sahibi toplumun başarılı bir uyum süreci geçirilmesi için göçmenlerin çalışma hayatına uyum süreci büyük bir öneme sahiptir. Göçmenlerin çalışma hayatına katılımın sağlanarak ekonomik fırsatlara erişememesi göçmenlerin uyum sürecini olumsuz etkilemesine

neden olurken çalışma hayatına başarılı bir uyumun sağlanması ise uyum sürecine olumlu katkı sağlamaktadır.

Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerin iş olanaklarına erişimi konusunda destek olmakla birlikte göçmenlerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi konusunda da aktif rol oynadığı anlaşılmaktadır. Apak (2014, s.40)'a göre özellikle Suriyeli genç göçmen nüfusunu iş gücü piyasasına dâhil edilmesi Türkiye ekonomisine katkı sağlamaktadır. Seven (2020, s.126) sivil toplum kuruluşları ihtiyaç sahibi bireylerin gereksinimlerinin sağlanmasında önemli bir köprü görevi görmektedir. Türkiye’de sivil toplum kuruluşları ihtiyaç sahibi bireylere yönelik maddi destek sağlamayarak toplum içerisinde yoksulluğun azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ancak sorunların temelinde yer alan istihdama erişim ve meslek edindirmeye yönelik yeterince çalışmaları gerçekleştiremediğini ifade etmektedir. Seven’in araştırmasının tersine özellikle araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşlarından çalışma hayatına erişim noktasında sorunlarla karşılaşan Suriyeli göçmenlere yönelik meslek danışmanlıkları birimleri kurarak, iş ve mesleki çalışma izinleri, mesleki kurslar sağlama ve kurslara yönlendirme, işe giriş süreçlerine ilişkin olarak CV hazırlama ve iş yerlerinde karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik olarak yönlendirme ve danışmanlık rollerini üstlendiklerini beyan etmiştir. *“Bizim en yoğun birimlerimizden birisi iş ve meslek danışmanlığı birimimiz, çok aktif olarak çalışıyorlar. İş ve mesleki süreçlerle çalışma ruhsat alınması, meslek edinme eğilimlerine yönlendirmeler, çalışma izni alınması, meslek kurslarının açılması için önayak olunması, işe giriş süreçlerinde CV hazırlama ya da işyerindeki yaşanan sorunların işverenlerin ile görüşülüp çözülmesine kadar yardımcı olmaya çalışıyoruz (El-Bab).”*

Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları özellikle Suriyeli göçmenlerden çalışmak isteyen; ancak çalışma hayatına erişim sağlayamayanların kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamak amacıyla arabuluculuk rolü üstlenerek işverenlerle görüşüp iş bulmalarını sağlamaya çalıştıklarını ifade etmiştir. *“Sosyal yardımlar bir yerden sonra yetersiz geliyor. Suriyelilere iş bulma konusunda rehberliği yapmazsan, bir şeyler hep eksik kalır. İnsanlara her seferinde balık vermek yerine balık tutmayı öğretmek gerekiyor. Dernek olarak iş arayanlara, iş bulma konusunda yardımcı olduk. İş arayan ile işveren arasında devamlı arabuluculuk yaptık (Afrin).” “Çalışmak istiyorum diyerek gelen Suriyelileri bir şekilde yönlendirmeye çalışıyoruz. Çünkü*

sürekli odalarla ve işverenlerle yakın çalıştığımız için bir yandan da artık çok bilinir olduğumuz işverenler bize haber gönderiyor. İşverenler 10 kişi alacağım şu özelliklere sahip 10 yabancı çalıştırmak istiyorum diye bildirimde bulunuyor. Biz de daha önce tespit ettiğimiz, meslek edinme kursları ile eğitim verdiğimiz, sertifika almasını sağladığımız kişiler arasından uygun kişileri seçerek bu işlere yerleştirebiliyoruz (Rakka).”

Suriyeli göçmenlerin çalışma hayatına erişim sonrasında iş yerinde farklı sorunlarla karşı karşıya kaldığı, araştırma katılım sağlayan sivil toplum kuruluşların özellikle iş yerinde işverenlerle ya da diğer çalışanlarla yaşanan sorunların çözülmesi, göçmenlerin güvenli çalışma koşulları altına alınması adına çalışmalar yürüttüğü anlaşılmaktadır. *“İhtiyacı olan göçmen ailelerde en az bir kişi için iş bulmaya çalışıyoruz. İş yerinde problemleri olanların iş yerinde yaşadıkları sorunları çözmeye çalışıyoruz, çalışma ve iş hayatına ilişkin birçok çalışmalarımız var. Suriyelilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve daha iyi bir gelecekle güvenli çalışma koşullarının güvence altına alınması için çaba gösteriyoruz (Menbic).”*

- Eğitim Hayatı

Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre Türkiye’de 5-18 yaş grubu arasında yer alan Suriyeli göçmen çocuk sayısı 1.192.379’dur (GİGM, 2022). Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre Suriyeli göçmen çocuklardan, okul öncesi eğitim çağındaki olanların %34,34’ü, İlköğretim çağındaki olanların %75,13’ü, ortaokul çağındaki olanların %80’i ortaöğretim (lise) çağındaki olanların %42,65’i toplamda ise eğitim öğretim çağındaki olanların %65’i eğitim öğretime devam etmektedir. Türkiye’deki Suriyeli göçmenlerin eğitim ve öğretim çağındaki yer alan çocuk nüfusu her yıl artış göstermektedir (Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2022, s. 12).

Geçici Koruma altında eğitim ve öğretim çağındaki yer alan Suriyeli göçmenlerin eğitim hizmetlerine erişiminin kolaylaştırılarak okullaşmanın desteklenmesi, okul kapasitelerinin güçlendirilmesi, dil öğrenimine yönelik eğitimin önemsenmesi, göçmenlerin toplumsal yaşama uyumunun kolaylaştırılarak sosyal yaşamın içerisinde üçüncü kişilerin desteği olmaksızın bağımsız hareket etmesini sağlayacak bilgi ve beceriler elde etmesi uyum süreci adına büyük önem arz etmektedir. Göçmenlerin eğitim sürecine dahil olamaması ise uyum sürecinin olumsuz etkilenmesine ve göç sonrası sosyal risklerin artmasına neden olmaktadır (TBMM, 2018, s.256).

Araştırma kapsamında nitel ve nicel bulgular doğrultusunda Suriyeli göçmenlerin eğitim sorunları üç tema altında değerlendirilmiştir. Suriyeli göçmenlerin eğitim sürecinde yaşadığı sorunların temelinde yeterince Türkçe dil bilmeme sorunu olduğu, zorunlu eğitime hayatına erişememe, yaşanan sistemsel sorunlar ile karşı karşıya kaldığını tespit edilmişti. Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenler %37,9'u uyum sürecinde eğitim hayatına ilişkin karşılaştıkları sorunların çözümüne ilişkin olarak eğitime erişim desteği aldığını etmiştir.

Eğitim konusu ile ilgili özellikle çocukların uygun şartlarda ve içeriklerde dil öğreniminin sağlanarak dil engelinin aşılması, dil bilmemekten kaynaklı olarak ortaya çıkan sorunların çözümünde önem arz etmektedir (Buz ve Dikmen, 2018, s.243). Suriyeli göçmenlerin eğitim hayatına ilişkin olarak yaşadıkları sorunların büyük bir kısmının Türkçe dil öğrenimi konusundadır. Araştırmaya katılan Suriyeli göçmenlerin %75,9'u sivil toplum kuruluşlarının Türkçe dil öğrenimine katkı sağladığı ifade etmiştir. Araştırma kapsamında nitel görüşmelerden elde edilen bulgulara göçmenlerin Türkçe öğrenimi ile ilgili olarak sivil toplum kuruluşları Türk çocukların yanında özellikle göçmen çocukların eğitim sürecinin ve uyum sürecinin desteklenmesi amacıyla Türkçe ve Arapça dil kursu sağladığı, ayrıca göçmen çocukların sosyalleşmesi amacıyla sportif, kültürel ve dini kurslar vererek uyum sürecini desteklediği ifade edilmiştir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları göçmen çocukların girebileceği sınavlar konusunda danışmanlık hizmeti sağladığı da anlaşılmaktadır. *“Suriyelilere yönelik olarak halk eğitim merkezileri bünyesindeki dil kurslarıyla Türk kültürünü, dilini öğreterek sosyal hayatta karışılacakları problemlerinin de kademeli olarak çözmeye çalışıyoruz (Rakka).” “Öncelikle şu an hafta sonlarında Suriyelilerin hem Türkçe öğrenmek isteyenlere hem de Türkiye’de doğmuş ya da çok küçük yaşlarda gelmiş kendi dilleri Arapçayı öğrenmek isteyenlere kurslarla dil öğrenmeleri noktasında katkı sağlıyoruz (Cerabulus).”*

Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin %74,1'i sivil toplum kuruluşlarının çocukların eğitim ihtiyaçlarının sağlanmasında yardımcı olduğunu belirtmiştir. Bu oran alınan destek türlerine bakıldığında sivil toplum kuruluşlarının özellikle eğitim alanında ciddi çalışmalar ortaya koymaktadır. Araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları göçmen çocukların eğitim sürecine yönelik ihtiyaç sahibi çocuklarının eğitim hayatına erişimleri ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanması

amacıyla kıyafet, kırtasiye gibi temel eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasını temin ettiklerini ifade etmiştir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları göçmen çocukların eğitim süreçlerine ilişkin olarak eğitim bursları sağladıkları ifade etmiştir. *“Bulunduğunuz yerde de 200 yakın çocuğumuzu eğitim çalışması eğitim desteklemesi çalışması yapıyoruz. Biz dernek olarak mahallemizdeki hem Türk çocukların hem de Suriyeli çocukların doğru iletişim kurmalarını, birbirlerine karşı önyargılarını ortadan kaldırmayı amaçlayarak birçok faaliyet gerçekleştirdik. Özellikle ihtiyaç sahibi olduğunu tespit ettiğimiz çocuklara kıyafet, kırtasiye desteği sağladık (Cerabulus).”*

Sivil toplum kuruluşları göçmen çocukların eğitim sürecine dâhil olmaları amacıyla ailelere danışmanlık ve hak savunuculuğu yaparak teşvik ettiği, okul idarecilerinin tutumu ya da başka nedenler sebebiyle eğitim sürecine dâhil olamayan çocuklarla ilgili olarak gerekli durumlarda ailelerle beraber okullara gidip kayıt işlemlerinin önündeki engelleri ortadan kaldırmaya yardımcı oldukları ve aileleri çocukların eğitim hayatlarına devamlılıklarını sağlamak amacıyla ailelere teşvik yardımları yaptıkları anlaşılmaktadır. *“Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, UNICEF ile okula gitmeyen çocuklar ile ilgili olarak ortak çalışıyoruz. Eğitim hayatına devam edemeyen, eğitim dışı kalmış çocukların aileleriyle iletişime geçerek onları çocuklarının eğitim sürecine dâhil olmalarını sağlamaya çalışıyoruz. Ailelere çocuklarını okula göndermeleri için bilgilendiriyoruz, ayrıca ailelere ve çocuklara eğitim ihtiyaçlarını karşılamaları amacıyla teşvik yardımları yapıyoruz (Tartus).”*

Araştırmaya katılım sağlayan Sivil toplum kuruluşları özellikle ihtiyaç grubu Suriyeli göçmenlerin sosyal yardımlara bağımlı olarak yaşamalarını sürdürmelerinin önüne geçerek, kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamak yönelik olarak mesleki eğitim ve gelişim açısından terzilik, lastik tamiri, kaynakçılık, kuaförlük, pasta imalatı, aşçılık vb. birçok alana ilişkin kurslar düzenlediği ve kurslardan mezun olanları istihdam edilerek çalışma hayatına kazandırıldığı ifade edilmiştir. *“Projeler kapsamında mesleki edindirme kursları düzenledik, terzilik gibi kuaförlük gibi göç sonrasında insanların ayakta durabilmesini sağlamak için onlara mesleki eğitimler veriyoruz (Afrin).”* Araştırmanın nicel verileri incelendiğinde Suriyeli göçmenlerin %67,7’si sivil toplum kuruluşlarının mesleki eğitime katkı sağladığını yönünde nitel verileri desteklemektedir.

Genel olarak sivil toplum kuruluşları eğitim üzerine tasarlanmış olan projeleri ile istihdama yönelik projelere gerçekleştirmektedir. Sivil toplum kuruluşları, göç nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde çok amaçlı toplum merkezleri kurarak Suriye uyruklu çocuklara yönelik okul dışı eğitimi de destekleyici çalışmalar yapılmakta ve bu merkezlerde uyum sürecini destekleyici dil ve iletişim becerilerini güçlendirici dersler, kültürlerarası öğrenme faaliyetleri, yaşam becerisi kazandırıcı çalışmalar, okuma yazma, mesleki eğitim kursları ve meslek atölyeleri de kurularak uyum sürecini destekleyici çalışmalar yürütmektedir.

- Sağlık Hayatı

Suriye’de iç savaş nedeniyle sağlık hizmetleri alt yapısının büyük oranda zarar görmesi, göç öncesi, göç sırasında ve göç sonrasında birçok sağlık gereksinimlerinin meydana gelmesi Suriyeli sığınmacıların sağlık hizmetlere erişimini önemli bir husus olarak karşımıza çıkarmıştır. Göç sonrası sağlık hizmetlerine erişim sağlık sorunların ortadan kaldırılması ve ortaya çıkması ihtimal olan sağlık sorunların önlenmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı’nın temel bileşenlerinde yer almakta olan sağlık hizmetleri 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nuna dayanılarak hazırlanan Geçici Koruma Yönetmeliğin 27 nci maddesine göre Sağlık Bakanlığının kontrolü ve sorumluluğunda yer almaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği, m/27).

Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin %32,3’ü sağlık hizmetlerine erişimde sivil toplum kuruluşlarından destek aldığını, %39’u da kısmen destek aldığını belirtmiştir. Sivil toplum kuruluşları tarafından Ankara ve Türkiye’nin diğer illerinde Suriyeli göçmenlerin en az sorun yaşadığı alanlardan birisi olarak ifade edilen sağlık hizmetlerini ifade etmektedir. Temel sağlık hizmetlerine erişim konusunda Suriyeli göçmenlerin sorun yaşamadığını ifade eden sivil toplum kuruluşları özellikle Suriyeli göçmenlerin uzun tedavi süreçleri gerektiren hastalıkların tedavi süreçlerinde ulaşım, ilaç ücretleri, tıbbi cihaz temini gibi alanlarda sorun yaşadığını ifade etmiştir. Sivil toplum kuruluşları tıbbi tedavi süreci ihtiyaçlarına ilişkin destek olarak ihtiyaç sahibi Suriyeli göçmenlerin tedavi süreçlerine yönelik muayene ücretlerini, ilaç teminini, ulaşım giderlerini, tıbbi cihaz ihtiyaçlarını karşılayarak destek sağladıklarını ifade etmiştir. *“Suriyeliler arasında kanser veya kronik hastalıkları olanlar oluyor, bu insanların tedavi süreçlerinde yol parası, kalacak yerleri vs. ihtiyaçları oluyor. Sağlık*

sorunları olan kişilere yol ücreti, kalacak yer sağlanması, savaş yaralanmaları sonucu sakat kalan bedensel engellilere tekerlekli sandalye, işitme cihazı vb. medikal ürünler sağlayarak destek oluyoruz (İdlib).”

Araştırma kapsamında Suriyeli göçmenlerin göç sürecinde yaşadıkları travmatik deneyimlerinden dolayı psikososyal sorunlarla karşılaştığı tespit edilmiştir. Bu yaşanan psikososyal sorunların çözümlenmesinde sivil toplum kuruluşlarından destek aldığını ifade edilmiştir. Sivil toplum kuruluşları da Suriye’de yaşanan iç savaş sonrası Türkiye’ye göç eden Suriyeli göçmenlerin birçok açıdan psikososyal olarak etkilendiğini, göçmenlerin temel sağlık hizmetlerine erişim haricinde en önemli hususlardan birisinin psikososyal destek ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir. Sivil toplum kuruluşları kendi bünyelerinde oluşturdukları psikososyal destek birimlerinde görev alan psikolog, sosyal hizmet uzmanı vb. meslek gruplarından çalışanlarıyla göç sonrası psikososyal destek ihtiyaç duyanlara destek sağladığı, ayrıca göçmenlere yönelik psikososyal destek hizmetlerine ilişkin yönlendirmeler yaptığı anlaşılmaktadır. *“Psikososyal destek hizmeti veren danışmanımız var, bu danışmanlarımız sosyal uyum süreçlerindeki aile içi sorunlar, eşler arası sorunlar, savaş travması özellikle de çocukların üzerinde yarattığı sorunların çözülmesi ile ilgileniyor, göçmenlerin talepleri doğrultusunda bünyemizde çözemiyorsak, ilgili kurumlara yönlendiriyoruz (El-Bab).”*

TTB (2014, s.47) araştırmasına göre Suriyeli göçmenler sağlık hizmetlerinden yararlanma konusunda yeterli bilgiye sahip değildir. Özellikle sonradan göç eden Suriyeli göçmenlerin bilgi eksikliğinin daha fazla olup, sonradan göç edenlerin yönlendirmeleri ve sağlık gereksinimleri ortaya çıktığında (acil sağlık hizmetleri, aşı yaptırma vb. gibi) kurumlar ve mevzuat hakkında bilgi edinmelerinin zaman aldığını tespit etmiştir. Sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmenlerin sağlık hizmetlerine ulaşmalarının önündeki engelleri kaldırmak ve göçmenlerin sağlık hizmetlerinden daha iyi yararlanmalarını sağlamak amacıyla yönlendirme ve rehberlik etme rollerini üstlendiği görülmektedir. Sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmenlere danışmanlık hizmetlerinin yanında sağlık ihtiyaçları doğrultusunda randevularını ayarladıkları, tercüman ve refakatçi eşliğinde hastanedeki iş ve işlemleri kolaylaştırdıklarını beyan etmiştir. *“Sağlık danışmanımız doktorumuz var, doktorumuz ilaç yazmıyor; ama sağlıkla ilgili yönlendirmeleri yapıyor, Sağlık Bakanlığı temasları kuruyor, bölgedeki*

Suriyeliler ile ilgili sağlık sorunlarına ilişkin tespit ettiği hususları aile hekimliğine taşıyor. Suriyeli göçmenlerin sağlık alanına ilişkin her türlü danışmanlığı vermeye çalışıyoruz (Azez).”

- İletişim, Bilgi Sağlama ve Hizmetlerin Sunumuna Katkı Sağlama

Türkiye’de sayıları giderek artan göçmenlerin, sahip olduğu hak ve hizmetlerle ilgili bilgilendirilmesi hukuki çerçevede düzenlenmiş olan hak ve hizmetlerin doğrudan hayata geçirilmesi uyum süreci için büyük öneme sahiptir. Suriyeli göçmenlerin göç ettiği ülkeye dair bilgiye ihtiyacı olduğunun farkında olması ve göç edilen ülkede göçmenlere hizmet sağlayan kurum ve kuruluşlarının da göçmenlerin bilgi alma ihtiyacının olduğunun farkındalığı içerisinde, göçmenlere sosyal, ekonomik, kültürel ve hukuki konularda bilgi vermesi gerekmektedir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019, s.12). Sivil toplum kuruluşları topluma ve doğaya karşı duyarlılık taşıyan organizasyon yapılarıyla geniş bir çalışma alanına sahiptir. Sığınmacılar ve mültecilerin göç sonrası yaşadıkları sosyal uyum problemlerine çözüm ve bilgi akışı sağlama noktası olarak ele alındığında sivil toplum kuruluşları önemli bir konumdadır (Çolakoglu, 2021, s.104). Suriyeli göçmenlerin sahip olduğu haklarını bilinmeyişi yaşamlarını zorlaştırmakta ve toplumda uyum içerisinde yaşamının önüne geçmektedir. Geçici koruma altında bulunan Suriyeli göçmenlerin hakları hakkında hem Suriyelilere hem de yerli halka yönelik bilgilendirme faaliyetlerinin sivil toplum kuruluşları çalışmaları ile yaygınlaşması uyum süreci açısından önemlidir (Dal, 2022, s. 105).

Araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlerin %73,6’sı Sivil Toplum Kuruluşlarının uyum sürecinde iletişim ve tercüman konusunda katkı sağladığını ifade etmiştir. Araştırmanın nitel bulguları incelendiğinde araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenler arasında göç sonrasında özellikle Türkiye’de eğitim gören gençlerin büyük çoğunluğunun dil sorununu kısmen çözdüğü; ancak herhangi bir dil eğitimi almayan yetişkin göçmenlerin günlük hayatta ve resmi işlemlerde dil bilmemekten kaynaklı olarak sorunlar yaşadığını ifade etmiştir. Ankara’da Suriyeli göçmenlere yönelik çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşları, günlük hayata ve resmi işlemlerde ihtiyaçları doğrultusunda göçmenlere tercüman desteği sağladıklarını beyan etmiştir. “Ailelerde çocukların birçoğu okullara gitmeye başladığı için Türkçe öğrenimi daha iyi durumda, Türkçe dil sorununu kısmen çözen

çocuklar yerel halkala iletişim kurmaya yatkın oluyorlar, büyüklerin dil konusunda sıkıntıları olduğu için iletişim kurmakta zorlanıyorlar. Yetişkin Suriyeliler günlük hayatta ve resmi işlerde ihtiyacını anlatamıyor, bu nedenle bünyemizde iki tane Suriyeli tercüman çalıştırıyoruz, onlar aracılığı ile Türkçe bilmeyenlerin ne istediklerini, neye ihtiyacı olduğunu tercüman aracılığı ile öğrenip yardımcı olmaya çalışıyoruz (Resülayn).” “Dernek bünyemizde Türkçe bilmeyen Suriyelilere tercüman hizmeti veriliyoruz, tam zamanlı tercüman olarak çalışan personellerimiz ve tercüman olmayıp Arapça bilen personellerimiz var (Rakka).”

Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçünün başladığı ilk günden itibaren göçmenlerin ihtiyaçlarına yönelik olarak eğitim, sağlık, çalışma hayatı, sosyal yardımlara erişim ve hukuki süreçler gibi birçok alana yönelik bilgi ihtiyacının karşılayarak, Türkiye’deki kamusal hizmetlerden sağlıklı bir şekilde yararlanması amacıyla danışmanlık ve tercümanlık hizmetlerini, hizmetlere erişimlerini kolaylaştırdıklarını beyan etmiştir. Araştırmanın nicel verilerinde kamusal alanlarda yaşadıkları sorunların çözümüne ilişkin olarak sivil toplum kuruluşlarından katkı sağladığını ifade edenlerin oranı % 74,9’dur. “Ülkemizdeki göçmenlerin bazı konularda bilgiye erişim noktasında eksiklikleri var, biz yol yordam bilmeyen göçmenlere rehberlik etmeye, onlara gerekli bilgileri sağlamaya çalışıyoruz (Halep).”

Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerin yaşamlarını sürdürmeleri için gerekli olan resmi süreçleri bilmediğini ifade ederek; Suriyeli göçmenlerin okula kaydı nasıl yapılır, hastaneye nasıl gidilir, bankaya nasıl gidilir gibi pek çok resmi işlemlere ilişkin süreçlerin nasıl ilerlediğine ilişkin bilgilendirme, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri verdiği anlaşılmaktadır. “Derneğimize başvuru yapan Suriyelilerin kendilerinin çözemediği bir problemleri, aşamadıkları problemlerin çözülmesi için onları gerekli yerlere yönlendiriyoruz. Sağlık olsun ister eğitim olsun mahkeme olsun ne olursa olsun onların kanuni durumlarını çözüyoruz, çözmeye çalışıyoruz. Sorunları olan insanlarla, ailelerle irtibata geçip, yönlendirme ve rehberlik yapıyoruz (Menbic).” “Sağlık, okul kaydı, hukuki mevzular, hastaneye nasıl gidilir, bankaya nasıl gidilir gibi birçok alanda herhangi bir resmi işlem olsun hepsinde bize başvuruyorlar, bizim yönlendirme yerimize ihtiyaç duyabiliyorlar. Bizde Türkiye’deki yaşam şekline prosedürlerle ilgili rehberlik ve danışmanlık vermeye çalışıyoruz.

Ayrıca sahip oldukları haklarla ilgili zaman zaman seminerlerde düzenliyoruz (Rakka).”

- Sosyal Hizmetlere Erişim Sağlama Konusunda Rehberlik ve Danışmanlık

Göçmenlerin göç sürecinde ihtiyaç duyduğu sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar sosyal devletin sadece vatandaşlar için değil göçmenler için de büyük öneme sahiptir. Türkiye’de özel gereksinimli ve ihtiyaç sahibi olan Suriyeli göçmenlerin sosyal hizmetler ve yardımlardan faydalanabilmesi açısından ilgili yasal ve idari çerçeve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Geçici Koruma Yönetmeliği çerçevesinde belirlenerek, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kontrolünde ve sorumluluğu yer almaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği, md.30). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının yanında yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları da etkin olarak Suriyeli göçmenlere yönelik olarak sosyal hizmet çalışmalarını gerçekleştirmektedir.

Araştırmanın nicel bulguları incelendiğinde sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecinde sosyal hizmetlere erişim rehberlik etmesine ilişkin katkı verdiğini ifade edenlerin oranı ise %71,3’dür. Nitel araştırma bulguları incelendiğinde araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları göçmenlere yönelik olarak birçok farklı sosyal hizmet çalışmalarını yürütmekte olduklarını ifade etmiştir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerin ihtiyaçları doğrultusunda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına, yerel yönetimlere ve diğer sivil toplum kuruluşlarına yönlendirerek hizmetlerden faydalanmasını sağlama konusunda işbirliği içerisinde olduklarını ifade etmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşlarının, Suriyeli göçmenlerin sosyal hizmetlere erişiminde gerekli iş ve işlemlerin yapılması konusunda danışmanlık sağladığı anlaşılmaktadır. *“Özellikle bize gelen göçmenlerin arasında gerçekten ihtiyaç sahibi olarak tespit ettiğimiz kişilerin ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalıyorsak; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kuruluşlarına, Kızılay’a, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına ya da belediyelerin Sosyal Yardım Müdürlüklerine yönlendirme yapabiliyoruz. Özellikle bu kurumların bir kısmı ile dirsek temasındayız, eğer vaka bizden gitmişse vakayı daha kapsamlı ele alarak yardımcı oluyorlar (El-Bab).”* *“Kadın, çocuk, yaşlı ve kimsesizler için güvenli ortamların sağlanması ve sosyal*

yardımlara ihtiyacı olduğunu tespit ettiğimiz kişileri ve aileleri sosyal hizmetlere, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarına yönlendirmeler yapıyoruz (İdlib).’’

Araştırmaya katılım sağlayan bazı sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerin sosyal hizmet ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sosyal hizmet uzmanı, psikolog gibi profesyonel meslek gruplarını istihdam ettiğini, sahadaki çalışmalarında kadına yönelik şiddet, çocuk ihmal ve istismarı, erken yaşta evlilik, ensest, engellik, yaşlılık vb. konularda yaptıkları tespitler doğrultusunda gerekli kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde göçmenlere yönelik gerekli sosyal hizmet müdahalelerinde bulunulmasını sağladıklarını ifade etmiştir.

- Hukuki Statüden Kaynaklanan Sorunların Çözümlemesi

Göçmenlerin uyum sürecinin son aşaması hukuki statü hakkı elde etmektir. Toplumsal ya da idari olarak karşılaşılabilecek ayrımcılıklara karşı hukuki statü ve vatandaşlık elde edebilmek uyum sürecinde oldukça önemli bir yere sahiptir (Özmen, 2010, s. 266). Göç sonrasında hukuki statü elde etmek, göç ve uyum politikalarının en önemli unsurlarından birini oluşturmasının yanında özellikle göçmenler için “geçici” veya “misafir” olma durumundan “kalıcılığa” evrilmesi aşamasını da temsil etmektedir. “Toplumsal kabul” ve “uyumun” karşılıklı olarak iki taraflı gelişimini zorunlu kılan vatandaşlık ve hukuki statü konusu göç yönetiminin uzun-dönemli ve kapsamlı bir çerçevede gelişmesini sağlamaktadır (Yıldız, 2017, s.36). Hukukî statüye ve vatandaşlığa erişimin sağlanması hak temelli bir unsur olmasının yanında özellikle göçmenlerin sosyal, ekonomik, siyasi ve birçok yönden uyum sürecini güçlendiren bir araç olarak görülmektedir (TBMM, 2018, ss.264-265).

Türkiye’de nüfusu hızlı bir şekilde artan Suriyeli göçmenlerin yaşam şartlarının iyileştirilmesinde ve haklara erişiminde Sivil Toplum Kuruluşları önemli bir rol üstlenmektedir (Dal, 2022, s.85). Geçici Koruma statüsü altında olan Suriyeli göçmenlerin, en büyük sorununun geçici koruma statüsünü ortaya çıkardığı belirsizliğinden kaynaklandığını ifade eden sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmenlerin statü sorunlarının ortadan kaldırılması ve hukuki statüye erişimlerinin sağlanması amacıyla göçmen politikalarıyla ilgili olarak sosyal politikalara etki edebilecek siyasi parti temsilcilerini, kurum yöneticilerini ve bürokratlara yönelik olarak lobi çalışmaları yaparak gerekli kanuni değişikliklerin yapılmasını amaçlamıştır. *“Suriyelilerin en büyük sorunu statüsüzlük, biz burada özellikle statü ile*

ilgili sorunları dile getirerek bir farkındalık yaratmak ve ilgili politikaları Suriyelilerin ve ülkemizin yararına değiştirmek için uğraşıyoruz. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun yetersiz olduğunu kanunun özellikle göç sonrası entegrasyonu tamamen dışladığını, statü vermediğini, geçici koruma statüsünün uzun vadede yerini bırakacağı sistemin şimdiden belirlenmesi için siyasi partileri, karar vericileri, yöneticilere her platformda bu yasanın revize edilmesi gerektiğini veya yeni bir kanun çıkartılması gerektiğini ifade ediyoruz (Halep).”

Türkiye’de sivil toplum kuruluşları doğrudan dava açmak veya açılan davalara katılmak suretiyle, insan hakları ile ilgili davalara toplumsal ve örgütsel katılımı insan haklarının korunması için çaba göstermektedir. Sivil toplum kuruluşları göçmenlerin haklarının korunmasında toplumu bilinçlendirmekte, göçmenlere hak arama yollarını göstermekte, karar alma süreçlerine dâhil olarak temel hak ve özgürlüklerin korunması ve gelişmesine katkı sağlamaktadır (Çalışkan, 2010, s.263).

Araştırmanın nitel boyutu incelendiğinde Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlere yönelik adli ve hukuki destek sağlamak amacıyla bünyelerinde oluşturdukları birimler aracılığı boşanma, ticari anlaşmazlıklar, hak ihlalleri vb. konularda ücretsiz olarak hukuki danışmanlık vererek hak savunuculuğu rolünü üstlendiklerini ifade etmiştir. *“Hukuk danışmanımız aracılığı ile eşler boşanma aşamasında olanlar oluyor, Ticaret Mahkemelerinde işlemleri oluyor, adliyeye gidecek mesela dilekçe yazıyor bilmiyor avukatımız yardımcı oluyor, bütün hukuksal konularda imkânlarımız doğrultusunda ücretsiz olarak insanlara yardımcı olmaya çalışıyoruz (El-Bab).” “Bir avukat aracılığı ile adli yardım hizmetlerine erişimin sağlanması, hukuki vakaların takibi ve karşılaşılan hak ihlali ile çalışarak hak savunuculuğu yapıyoruz (Tartus).”*

Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlere yönelik sağlanan ücretsiz baro hizmetlerinin haricinde birlikte çalıştığı avukatlar aracılığı ile dava dilekçelerini hazırlanması, nereye başvuracakları, hangi süreçleri takip edeceği gibi hukuki konularda destek vermekte olduklarını ifade etmiştir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları saha da tespit ettikleri hukuki mağduriyetlerle ilgili hukuki durumları bulunan Suriyeli göçmenleri ilgili mercilere yönlendirdikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca Ulutaş ve Özden (2021, s.52)’e göre sivil toplum kuruluşları düzensiz göç alanında hem kolluk kuvvetlerine hem de karşılaştıkları hukuki süreçler hakkında bilgi sahibi olmayan

göçmenlerin hak kaybına uğramaması ve doğru yönlendirilmesi amacıyla hak ve yükümlülükleri hakkında ücretsiz hukuki danışmanlık sağlamaktadır.

4.7.3.4. Sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecinde diğer uyum aktörleri ile işbirliği

Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye göçü ile birlikte devlet-sivil toplum ilişkisi daha fazla önem kazanmış ve göç alanında sivil toplum kuruluşlarının rolü artmıştır. Devlet-sivil toplum kuruluşları ilişkisi önemli olmakla birlikte sivil toplum kuruluşları, devletten bağımsız olarak çalışmalarını sürdürmesi ve kamu kurumlarının ulaşmada geç kaldığı ya da ulaşamadığı alanlardaki sorunların çözümünde aktif olarak yer alması büyük bir öneme sahiptir (Kızılelmas, 2020, s.281). Suriyeli göçmenlere yönelik çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşları, Suriye'den Türkiye'ye gerçekleşen göç sürecinde beklenenin üzerinde göç nüfusunu ile kısa bir sürede karşı karşıya kalması, Suriyeli göçmenlerin göç sürecinin başından itibaren geçici olarak görülmesi nedeniyle süreç içerisinde Türkiye'nin göç politikaları ve stratejilerinin yetersiz kaldığı ifade etmektedir. Sivil toplum kuruluşları özellikle 4 milyon yakın olarak gerçekleşen göç kitlesine yönelik olarak kamu, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içerisinde uzun vadeli çalışmaları ortaya koyması gerektiğine ilişkin söylemlerde bulunmuştur. *“Türkiye olarak her bir göç patlamasından sonra göçmenlere yönelik bir yapı inşa ediyoruz. Bir süre sonra göç patlaması söndüğünde inşa edilen yapı gidiyor, ortada göç stratejisi kalmıyor şuan da böyle bir stratejimiz var. Suriyelilerin geçici olduğuna ilişkin kabuller üzerine inşa edilmiş bir söylemi zamanla kalıcılığa doğru evirildiğini görüyoruz. Her ne kadar kalıcılık öngörülse de kalıcı olacaklarına ilişkin doğrudan gerçekleştirdiğimiz çalışmalarımız, stratejik planlarımız yeterli değil (Kamışlı).” “Uzun vadede Suriyelilerin geleceğine ilişkin politikaların netleşmemesi göçmenlere yönelik uyum sorunlarının kalıcı olarak çözümlenmesinin önünde engel teşkil ediyor (İdlib).”*

Ulusal ve uluslararası kuruluşları, sivil toplum kuruluşlarının sahada gerçekleştirdiği çalışmaları sayesinde daha iyi bir şekilde gözlemleme fırsatına sahip olmuştur. Sivil toplum kuruluşları sahada gerçekleştirdiği çalışmaları ile katkı sağlamalarının yanında özellikle ihtiyaç ve gereksinimlerle ilgili yapılacak çalışmalara yol göstermektedir (Eralan, 2022, s.7). Bu doğrultuda araştırmanın nitel verileri incelendiğinde sivil toplum kuruluşları, bireysel uyum çalışmalarının yanında kamu kurumlarının Suriyeli

göçmenlerin uzun vadeli uyum politikalarını sahadan elde ettikleri bilgi birikimleri doğrultusunda gerçekleştirilen toplantılara katkı sağlayarak, hazırladıkları raporlarla politika ve strateji önerilerinde bulunarak etkilediği anlaşılmaktadır. *“Valiliğin göç politikalarında da etkin bir şekilde STK temsilcisi olarak katılıyoruz (Azez).” “Göç gruplarıyla ilgili birçok araştırma yapıp, Bakanlıklara raporluyoruz (Rakka).”*

Erdoğan (2014, s.6)’a göre göçmenlerin uyum süreci kısa vadede gerçekleşecek bir durum değildir. Bu süreç birçok kurum ve kuruluşun işbirliği içerisinde hareket etmesi gereken uzun soluklu bir süreçtir. Sivil toplum kuruluşları, göçmenlere yönelik çalışmalarını yürütürken bakanlıklar, yerel yönetimler, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yaptıklarını ifade etmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının diğer uyum aktörleri olarak adlandırdığımız kurum ve kuruluşlarla insani değerleri ön planda tutarak gerçekleştirdiği çalışmalar göçmenlerin gereksinimlerinin ve sorunlarının daha iyi tespit edilmesine ve çözümlenmesinde yararlı olduğu anlaşılmaktadır. *“Her STK kendi başına çalışıyor ama ortak bir ses getirmek bir güçlü savunuculuk yapmak için birleşmemiz gerekiyor. Ulusal ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği içerisindeyiz. Göç İdaresi, Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Kuruluşları, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Uluslararası Çalışma Örgütü ve diğer Sivil Toplum Kuruluşlarıyla protokoller imzalıyoruz. Göçmenlerin ihtiyaçlarına göre hemen her sektörle işbirliği yapıyoruz. Biz derneğimizi siyaset üstü olarak görüp insani değerleri ön planda tutarak, insanların yararına nereye etkileyebileceğimize inanıyorsak orada bulunuyoruz (Halep).”* Demirdağ (2018, s.82)’a göre devlet, toplum ve sivil toplum kuruluşlarının birlikte çalışmaları gerçekleştirme konusunda koordinasyon eksikliği bulunsa da sivil toplum kuruluşlarının, Suriyeli mülteciler meselesinde önemli dönüştürücü bir etkisi olmuştur. Sivil toplum kuruluşlarının gerek saha da çalışma kabiliyeti gerekse teknik açıdan ciddi bir gelişme göstermiş, uluslararası kurumlarla işbirliği artmış, devlet kurumları nezdinde itibar kazanarak ilişkilerini geliştirmiştir. Çorabatır ve Hassa (2014, s.23)’ya göre ise Türkiye’deki sivil toplum kuruluşları, kaynakları bir araya getirme gibi konulardaki faaliyetlerini birbirlerinden habersiz, gerekli koordinasyonu sağlamadan yürütmektedir. Bu duruma karşı olarak özellikle Suriyeli göçmenlerin uyumunun sağlanmasında başarılı olunabilmesi için sivil toplum kuruluşlarının desteklenerek uzun vadeli gereksinimleri karşılamaya yönelik politikaların geliştirilmesi, uyum sürecinin sağlıklı yürütülebilmesi için gerekli çalışmalar kamu,

yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve göç alanında çalışmalar yürüten diğer paydaşlar tarafından işbirliği içinde desteklenerek çalışmaları sağlanmalıdır (Yılmaz, 2018; Ayyıldız ve Karataş, 2022).

Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenler ve diğer göçmen gruplarına yönelik olarak saha çalışmalarıyla her alanda toplumun nabzını tutarak göçmenlerle karar vericiler arasında köprü görevi gördüklerini ifade etmiştir. Sivil toplum kuruluşları özellikle kamu kurumlarının göçmenler konusunda en büyük destekçisi olduğu, Suriyeli göçmenlerle yakın ilişkilerde bulunarak kısa sürede yardım taleplerine dönüş yaptığı, özellikle Suriyeliler ile yerel halk arasında olumlu ilişkiler kurulmasında etkin rol üstlendiği anlaşılmaktadır. Sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmenlere yönelik çalışmalarını başarılı bulduklarını ifade etmiştir: *“Sivil Toplum Suriyeliler ve diğer göçmen grupları konusunda çok kritik bir rol üstleniyor (Halep).” “Suriyeli göçünün başladığı ilk günden itibaren sahada onların nabzını tutanlar STK’lar oldu. STK’lar olarak Suriyelilere devletten biraz daha yakınız. Devletin bürokrasisine göre farklı olarak biraz daha hızlı hareket edip, tespit ettiğimiz ihtiyaçları karşılayabiliyoruz” (Deyrizor). “Sivil Toplum Kuruluşları sahada toplumun kılcal damarlara kadar örgütlenmiş olmasıyla bu sürecin kolaylaşmasını sağladı (Şam).” “Sivil Toplum Kuruluşları göç sürecin uzaması ile beraber kapsamlı uyum politikalarının aktif olarak hayata geçirilmesinde STK’lar büyük bir rol üstlendi. Sivil Toplum Kuruluşları olarak bu sürece dâhil olmasaydık, bu süreci yönetmek çok mümkün olmazdı. STK’lar bu süreci ele almamış olsaydı bu süreçte çok farklı sorunlarla karşılaşabilirdik (Lazkiye).”*

4.7.3.5. Suriyeli göçmenlerin geleceği

2011 yılından itibaren Türkiye’ye göç eden Suriyeli göçmenlerin önemli bir oranının Türkiye’de artık geçicilikten kalıcılığa doğru evirildiği gözlemlenmiş olup, son yıllarda yapılan diğer bilimsel araştırmalar sonucu tarafından da desteklenmektedir. Yapılan araştırmalarda da dünyada uluslararası göç alan başka ülkelerde de göçmen nüfusunun büyük oranda kalıcı olduğu görülmektedir. Şen (2020, s.178)’e göre özellikle uluslararası göçmenler göç ettikleri ülkelerde yeni yaşam koşullarına uyum sağladıktan sonra, ülkelerindeki kötü yaşam koşulları ve savaş ortamının devam etmesi, göç ettikleri ülkede kalmasına neden olmakta ve geri dönüşü zor hale gelmektedir. Savaş sonrası bölgelerde şehirlerin ve köylerin yıkılmış ve altyapının

tamamen çökmüş olması da ülkelerine geri dönüş için büyük bir engel teşkil etmektedir. Erdoğan (2018)'in araştırmasına göre Suriyeli göçmenlere yönelik politikaların artık geçicilik üzerine değil kalıcılık eğilimleri göz önünde bulundurularak ve göçmenlerin Türkiye'nin geleceği olduğu düşünülerek yeniden yapılandırılması gerektiği belirtilmiştir.

Araştırmanın nicel bulguları incelendiğinde Suriyeli göçmenlerin %70,5'i Türkiye'de kalıcı olmak, %72,1'i ise Türkiye'de vatandaşlık almak istemekte iken seçme ve seçilme hakkına sahip olmak isteyenlerin oranı %57,4'dür. Bu durum göçmenlerin vatandaşlık haklarıyla geleceklerine ilişkin statü belirsizliğinin ortadan kaldırılmasını isteyen Suriyeli göçmenlerin seçme ve seçilmeye katılma konusundaki oranının düştüğünü göstermektedir. Sivil toplum kuruluşları, göçmenlerin göç ettiği ülkede kalış süreleri uzadıkça ülkeleriyle bağlantılarının azaldığını, başarılı bir uyum sürecini tamamlayamayan, statüleri gereği yaşanan belirsizlikler yaşamalarından dolayı tekrar ülkelerine dönmek isteyen Suriyeli göçmenlerin bulunduğunu ifade etmiştir. Sivil toplum kuruluşları özellikle Suriye'de göçe sebep olan iç savaş ortamının olumsuz koşulların ortadan kaldırılması ve Uluslararası yardımların sağlanarak Suriye'deki yaşam koşulların iyileştirilmesi durumunda tekrar Suriye'ye göçün mümkün olabileceğini ifade etmiştir: *“Göç teorilerine, göç tarihine baktığımızda göçmenlerin göç ettiği ülkede kalış süreleri uzadıkça ülkeleriyle bağlantıları azalabiliyor, kopabiliyor ama en azından bir veya iki göçmen jenerasyonu anavatanlarıyla bağlarını sürdürüyor. Eğer ülke olarak göçmenlere yönelik başarılı bir uyum süreci uygulamadığı ve o insanların Türkiye'deki statüleri belli olmaması nedeniyle bir kısmı dönmeyi istiyor. Ancak, Suriyelilerin ülkelerindeki onları mülteci yapan koşulların devam etmesi nedeniyle büyük bir nüfus grubu yaşamlarını Türkiye'de devam ettirmeyi tercih edecektir (Halep).”* *“Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmı Türkiye'de kalmaya devam edecektir. Büyük çoğunluğunun dönmeyeceğini, çok az bir kesimin ülkelerine döneceğini düşünüyoruz (Cerabulus).”*

Araştırmaya katılım sağlayan Sivil toplum kuruluşlarına göre Suriyeli göçmenler arasında küçük gruplar şeklinde tekrar Suriye'ye dönüş olsa da büyük çaplı geri dönüşler mümkün değildir; Suriyeli göçmenlerin geri dönme ihtimalinin giderek azalmasından dolayı durumlarının geçicilikten kalıcılığa doğru evirildiği anlaşılmaktadır. *“Suriyelilerin büyük çoğunluğunun Suriye'ye geri döneceklerini*

düşünmüyorum, belki %20'lik bir kısım ülkelerine dönebilir. 10 yılın üzerinde savaş görmüş bir ülkede ne elektriğin, ne suyun, ne de pazarın hizmet üretebileceği durum yokken nereye gidecekler. O yüzden biz ülkemizde bulunan Suriyelilerle karşılıklı uyum ve sempati geliştireceğimiz bir şekilde yaşam planlaması içerisine girmemiz gerekiyor (Rakka).” “Ülkemize göç etmiş olan Suriyelilerin büyük bir kısmı Türkiye’de kalıcı olacaktır, şimdiden bunu ön görmek gerekiyor (Şam).” Görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmın Suriye’deki yaşam koşulları iyileştirilse de Suriye’ye dönmek yerine Türkiye’deki yaşamlarına devam edeceği anlaşılmaktadır. Yılmaz (2019, s.218) Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmının Türkiye’de düzen kurarak Türkçeyi öğrendiğini, meslek edindiğini, evlilikler yaptığını, vatandaşlık alarak Türkiye’de kalma üzerine gelecek planları oluşturmaya başladığını ifade ederek; Suriyeli göçmenlerin, Suriye’de şartlar ne kadar normale dönse de geri dönüş istekleri sınırlı olabileceğini belirtmiştir. Araştırma bulguları ve literatürde yer alan araştırmalar ele alındığında Suriyeli göçmenlerin tamamının ülkelerine geri dönmeleri gerçekçi bir beklenti değildir.

Sivil toplum kuruluşları, göçmenlerin gönderilmesi ile ilgili olarak siyasi menfaat elde etmek için yapılan olumsuz söylemlerin Suriyeli göçmenlerin zorla geri gönderilme korkusu içerisine girmesine neden olarak ülke içerisinde gerçekleşen ve planlanan uyum çalışmalarının olumsuz olarak etkilenmesine neden olduğunu ifade etmiştir. *“Bazı siyasilerin muhalif söylemleri tamamen Suriyelilerin gönderilmesi üzerine konuşmalardan ibaret oluyor, İnsanlara sizi ülkenizi yollayacağım diyor. Sık sık bu ifadeler ulusal basın aracılığı ile dile getirilince Suriyeliler geri gönderilme ve süreç belirsizliği endişesi içerisine giriyor. Özellikle son bir senedir, uyumun önündeki en büyük sorunlardan bir tanesi Suriyelilerin geri gönderilme korkusu içerisine sokulmasıdır. Bu muhalif söylemler Suriyelilere yönelik olumlu politikalarında olumsuz bir atmosfere sokulmasına neden oluyor (Halep).”* Buz (2008, s.5)’a göre göçmenlerin taleplerinin kabul edilmesi göçmenlerin için olumlu bir gelişme iken, talebin reddedilmesi ile sınır dışı edilme durumu sığınmacıların korku, kaygı, umutsuzluk ve belirsizlik yaşamalarına neden olmaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarına göre Suriyeli göçmenlerin Türkiye’den Suriye’ye geri dönüş sürecinin başlaması için Suriye’deki iç savaş sürecinin tamamen bitmesine ve

göçmenlerin mal ve can güvenliğinin tahsis edilmesine bağlıdır. “Suriye’deki iç savaş hakikaten biter, insanların can ve mal güvenliği sağlanırsa birçoğu gider ama gitmeyecek olanlar da azımsanmayacak nüfusa sahip olacaktır (Resülayn).” “Göçmenler Suriye’deki durumu, mevcut düzeni bilmiyorlar, orada düzen diye bir şey yok, bu yüzden Suriyelilerin dönmeleri de oradaki düzene bağlı olarak zaman alacaktır (Ayn el-Arap).” “Eğer bir uluslararası çabalar sonuç verir, Suriye’deki sorunlara çözüm bulunursa siyasi bir çözüm Esad giderse anayasa aflar şunlar bunlar ve ekonomik yardımlar gelirse ülkelerine dönmek isteyen Suriyelerin sayısı daha fazla olacaktır (Halep).”

Geçici koruma altındaki Suriyeli göçmenlerin mevcut durumu, gelecekte ne olacağı Avrupa Birliği dış politikasının ve Türkiye- Avrupa Birliği ilişkilerinin son dönemlerin en önemli konuları arasında yer alarak diyalog içerisinde çıkarlarının ortak noktada buluşmasından hareketle sürdürülmektedir (Bozkaya ve Kıncal, 2018, s.120). Ancak Suriye’de yaşanan olayın insanlar için yıkıcı sonuçlara yola açtığı, Suriyeli göçmenlerin zorunlu göç sürecine insani yönden vurgu yapan Avrupa Birliği göçmenlerin sınırlarından girmesine karşı olumsuz bir yaklaşım sergilemektedir. Avrupa Birliği sınırlarına doğru gerçekleşecek bir Suriyeli göçmen dalgasıyla sosyal ve ekonomik sorunlar yaşamak istememesinden dolayı göçmenlerin Türkiye’ye ve sınırları dışındaki diğer ülkelerde tutulması için Avrupa’ya göçü engellemeye çalışmışlardır (Öztürk ve Boyacı, 2022, ss.1811-1816)

Suriye’ye göçmenlerin, %36,9’unun Türkiye’den Suriye haricinde başka bir ülkeye göç etmeyi düşünmekte olduğu tespit edilmiştir. Suriyeli göçmenler Suriye’den Avrupa ülkelerine göç ettiklerinde gittikleri yerlerde ayrımcılık ve dışlanmaya maruz kalmıştır. Avrupa ülkelerindeki yerel halkların iktidar bloğundaki siyasi partilere tepki göstermesi sonucunda iktidar bloğundaki birçok siyasi parti güç kaybederek muhafazakâr sağ partiler yabancı düşmanlığı politikalarıyla güç elde etmişlerdir (Acar, 2019, s.91). Suriye’den can güvenliği nedeniyle göç edenlerin yaşam haklarının daha değerli ve anlamlı olacağını düşündükleri Avrupa Birliği ülkelerine doğru bir göç hareketi başlatırken Avrupa Birliği’nin dışlayıcı ve ötekileştirici tutumu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Avrupa Birliği sürekli dile getirdiği ve hatta Birliğe üye olmanın ön şartlarından birisi olarak belirlediği “insan haklarına saygı” vurgusunu konu göçmenler olunca bir kenara bırakmaktadır. Görülmektedir ki göçmenlerin

uluslararası hukuktan kaynaklanan en temel haklarından olan “geri gönderilmeme” hakkı dahi “Geri Kabul Antlaşmaları” ile belli oranda sekteye uğratılmaktadır (Kanat ve Zenginoğlu, 2017, s.29). Sivil toplum kuruluşları, Avrupa ülkelerine göç etmek isteyen Suriyeli göçmenlerin göç yolculuğunda Avrupa ülkeleri tarafından insan hakları yükümlülüklerini göz ardı ederek davrandığını, birçok göçmenin göç sırasında istenmemesinden kaynaklı olarak şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. *“Düşünsenize Suriye vatandaşları çoluğunu çocuğunu basit bir lastik bota bindirip de orada ölüme götürüyor. Bir baba-anne bu şekilde götürür mü bir sıkıntı var. Suriyeliler Türkiye’de ihtiyaçlarını karşılasa Almanya’ya göç etmek istemez. Bu göç sürecinde çoluk çocuk dayak yiyor, işkence görüyor, ölüyor. Avrupa gerektiği kadar Suriyeli göçmenlere kucak açmadı, onlara samimi bir şekilde sahip çıkmadı (Resülayn).”*

Sivil toplum kuruluşları, Avrupa’nın Suriyeli göçmenleri ülkelerinde barındırma konusunda oldukça isteksiz olduğu, göçmenlerin Türkiye’ye uyum sağlamalarını destekleyerek Avrupa’ya göçün önüne geçmek istemesinden dolayı çeşitli fonlarla Türkiye’ye ekonomik yardımlar yaptığını ifade etmiştir: *“Avrupa Birliği Türkiye’ye fonlar aracılığı ile destek verirken neden sosyal uyuma para veriyor, neden istihdam politikalarını projelerini destekliyor? Türkiye de kalsınlar, uyum sağlasınlar, entegre olsunlar, Türkiye’de çalışsınlar, Avrupa’ya gelmesinler diye bu paraları veriyorlar (Azez).”*



5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Araştırmada Türkiye'ye göç eden Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinde karşılaştığı sorunlar ve sivil toplum kuruluşlarının bu sorunların uyum sorunlarının çözümüne yönelik çalışmaları incelenmiştir. Çalışma kapsamında Suriyeli göçmenlerin göç sonrası karşılaştığı uyum sorunları ve sivil toplum kuruluşlarının göçmenlere yönelik çalışmaları ile ilgili kavramlar kuramsal açıdan ele alınmıştır. Suriyeli göçmenlerin uyum sorunlarını tespit etmek ve bu sorunların çözümünde sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını ortaya çıkarmak için araştırmada hem nicel hem de nitel araştırma yönteminin kullanıldığı karma araştırma yöntem kullanılmıştır. Nicel araştırma Ankara ilinde ikamet eden Suriyeli göçmenler ile nitel araştırma boyutu ile Ankara ilinde göç alanında aktif olarak çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında nicel ve nitel aşamalara dair elde edilen sonuçların verdiği karşılaştırma imkânından da yararlanarak ortaya çıkan araştırma sonuçları şu şekildedir:

- Ankara ilinde ikamet eden Suriyeli kadın göçmenlerin hane içerisinde günlük yaşam aktiviteleriyle meşgul olması, dini, kültürel vb. nedenlerden dolayı toplumsal etkileşiminin daha az olması erkek Suriyeli göçmenlere oranla toplumsal yaşam içerisinde uyum sürecinin daha yavaş ilerlemesine neden olmaktadır.
- Ankara'da genç yaş grubunda yer alan Suriyeli göçmen bireylerin eğitim, istihdam vb. nedenlerden dolayı Türk vatandaşlarıyla daha fazla iletişim kurması ve kültürel değişimlere daha açık olması uyum sürecine olumlu katkı sağlamaktadır. İleri yaş gruplarında yer alan Suriyeli göçmenlerin göç sonrasında özellikle toplum içerisinde iletişim ve etkileşim oranlarının düşük olması ise uyum sürecini olumsuz etkilenmektedir.
- Ankara ilinde ikamet eden Suriyeli göçmenlerin medeni durumları incelendiğinde evli olma durumu özellikle göçmenlerin göç sürecinde uyum sürecini kolaylaştırırken, evli olma durumu kadın göçmenler için uyum sürecini olumsuz etkileyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum

özellikle Suriyeli evli göçmen kadınların hane içerisinde daha fazla zaman geçirmesi durumundan kaynaklanmaktadır.

- Suriyeli göçmen çocuklar ve gençlerin eğitim sürecine dâhil olması başarılı bir uyum süreci geçirilmesi adına önemli bir kolaylaştırıcı ve destekleyici alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma kapsamında Ankara ilinde eğitim seviyesi yüksek olan bireylerin uyum sürecinde karşılaştığı sorunlarla beş etme kabiliyetinin daha yüksek olduğu ve ihtiyaçlarını karşılamada sivil toplum kuruluşları ve diğer uyum aktörleri ile daha fazla etkileşime geçmektedir.
- Suriyeli göçmenlerin Türkçe dil bilmeme durumlarından kaynaklı olarak iletişim kurmakta zorlanması uyum sürecine zarar vermektedir. Ankara’da Türkçe iletişim kurma kabiliyetine sahip olan Suriyeli göçmenlerin ise sosyal çevrelerinde yer alan Türk vatandaşlarıyla iletişimin yüksek olduğu ve karşılaştıkları sorunların çözümünü üretme konusunda daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Suriyeli göçmenlerin Türkçe dil bilme yeterliliğine sahip olması uyum sürecinin önemli adımı olarak görülmektedir.
- Ankara’da Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmının asgari geçim seviyesinin altında kazanca sahip olmaları uyum sürecinin önündeki engellerden birisidir. Suriyeli göçmenlerin gelir durumunun artmasına bağlı olarak uyum sürecinin de olumlu etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak nicel araştırmaya katılım sağlayan göçmenlerin sivil toplum kuruluşlarından yardım alan göçmenlerin gelir durumunun uyum süreci ile ters orantılı olduğu görülmüştür. Bu durum düşük ücretle çalışmak zorunda olan göçmenlere yönelik sivil toplum kuruluşlarının pozitif katkılarından kaynaklanmaktadır.
- Suriyeli göçmenlerin Ankara ilinde ikamet eden akraba ve tanıdıklarının bulunması göçmenlerin uyum sürecinde karşılaşılabileceği sorunların önüne geçilmesini ve uyum süreci içerisinde karşılaşılan sorunların daha kolay çözümlenmesinde önemli bir role sahiptir. Araştırma bulgularına göre Ankara’da akraba ve tanıdıkları bulunan göçmenler diğer göçmenlere göre uyum sürecini daha sağlıklı geçirmektedir.
- Suriyeli göçmenlerin Ankara’da ikamet edilen mahallede tanıdık başka Suriyeli göçmenlerin bulunması sosyal sermayenin olumsuz kullanımına

neden olarak belli semt ve mahallelerde yoğunlaşması gettolaşmayı ortaya çıkartarak göç yoğunluğunun fazla olduğu yerlerde uyum sürecinin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır.

- Suriyeli göçmenlerin Ankara’da yaşadıkları konut durumuna bakıldığında büyük bir kısmı ekonomik sebeplerden dolayı gecekondü ve bakımsız yaşamaya elverişli olmaya uygun olmayan eski apartmanlarda kalabalık bir şekilde ikamet etmektedir.
- Suriyeli göçmenlerin toplumsal kabul ve birlikte yaşamın karşılıklı olarak sağlanmasının önündeki en büyük engellerden bir tanesinin gettolaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle Ankara ilinde bulunan Suriyeli göçmenlerin kendi ilişkilerini kullanarak ucuz konut ve iş alanlarına yakın bölgelere göç ettiğini, bu bölgelerde ciddi bir göç nüfusunun oluşması ile beraber Türk nüfusu bu bölgelerde azınlıkta kalmıştır. Sivil toplum kuruluşlarına göre Suriyeli göçmen nüfusunun yoğun olarak yaşamını sürdürdüğü bu bölgelerde göçmenler yerel halk ile iletişim ve etkileşim içerisine girmeden izole bir şekilde yaşamlarını idame ettirdi; bu nedenle Ankara ilinde özellikle Suriyeli göçmen gettolaşmasının oluşmaya başladığı bu bölgelerde göç sonrası uyum süreci sekteye uğramaktadır.
- Ankara’da ikamet eden Suriyeli göçmenlerin uyum sorunlarının temelinde Türkçe iletişim kuramama sorunu gelmektedir. Suriyeli göçmen nüfusunun Ankara’da bazı bölgelerde Türk nüfusundan daha fazla nüfusa sahip olması bu bölgelerde Türkçe iletişim ve etkileşim kurulmasının önüne geçmektedir.
- Ankara ilinde ikamet eden Suriyeli göçmenlerin Türkiye vatandaşlarıyla arkadaş/dost olma konusunda istekli olduğu, kültürel farklılıklarını devam ettirebildiklerini dini inançlarını yaşayabildiği anlaşılmaktadır. Suriyeli göçmenlerin Türkiye’deki yaşama uyum sağlamaya çaba gösterdiğini, aile bireylerinden birisinin Türkiye vatandaşlarıyla evlenmesine olumlu baktığını belirtirken, Türkiye vatandaşlarının yoğun olarak yaşadığı bir mahalleye yerleşme konusunda çekinceleri bulunmaktadır.
- Suriyeli göçmenlerle Türkiye vatandaşları arasında Ankara ilinde yaşanan münferit olaylar iki tarafın birbirine olan mevcut yaklaşımını olumsuz olarak

etkileyerek uyum sürecinde olumlu olarak kurulan karşılıklı kabul ve birlikte yaşam sürecini olumsuz etkilemektedir.

- 2011 yılında başlayan göç sürecinden önce Türkiye ve Suriye vatandaşlarının birbirleri hakkında yeterince bilgiye sahip olmaması ve tarihsel süreçte Araplar hakkında Türk toplumları hakkında karşılıklı yanlış ya da eksik bilgilerin aksettirilmesi karşılıklı önyargıyı oluşmasına neden olmuştur. Ankara’da ilinde ikamet eden her iki toplum arasında var olan yanlış ve eksik bilgilerden doğan önyargılar zamanla provakatif söylemlerin etkisiyle karşılıklı olumsuz tutum ve davranışların sergilemesi uyum sürecine zarar vermektedir.
- Suriyeli göçmenlerin Ankara’daki ortak yaşam kurallarını yeterince bilmemesi ve geçmiş yaşamlarında Suriye’deki mevcut koşulları burada devam ettirme istekleri uyum sürecinin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır.
- Ankara’da ikamet eden Suriyeli göçmenler özellikle Altındağ, Mamak, Keçiören gibi merkezi ilçelerde yoğunlaşmış olup araştırmaya katılım sağlayan Suriyeli göçmenlere yönelik olarak özellikle göç sürecinin ilk yıllarında bakımsız atıl durumdaki uygun olmayan konutlar fırsatçı ev sahipleri tarafından yüksek kiralarla göçmenlere kiralanmıştır.
- Suriyeli göçmenlerin Ankara’da ikamet süreleri incelendiğinde son yıllarda göç edenlerin sayısında ciddi bir azalma olduğu, İçişleri Bakanlığı ve diğer kamusal aktörlerin Ankara iline göçleri azaltmakta aktif olarak yer aldığı öğrenilmiştir. Bu durumda Ankara Valiliği tarafından 2 Eylül 2021 tarihinden geçerli olmak üzere Ankara ili mülki sınırları geçici koruma kaydına kapatılmış olması etkili olmuştur.
- Suriyeli göçmenlerin özellikle kayıtlı oldukları illerden izinsiz olarak Ankara’ya göç etmesi ve sonrasında Ankara ilinde kayıtlı oldukları illere zorla gönderilmeleri zaman zaman zor durumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kayıt dışı olarak Ankara ilinde ikamet eden Suriyeli göçmenlerin tekrar göç etme durumu uyum sürecini sekteye uğratmaktadır.
- Ankara’da ikamet eden Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmı asgari yaşam seviyesinin altında düşük gelirle yaşamını sürdürmeye çalıştığından temel gıda gibi gereksinimlerini sağlama konusunda zorlanmaktadır.

- Suriyeli göçmenlerin çalışma hayatının göç ile beraber ciddi anlamda değişmiştir. Suriyeli göçmenlerin işsizlik ve düzensiz istihdam oranların yüksek olması gelir durumuna ilişkin verilere de yansımaktadır. Yapılan gözlem ve görüşmelerde Türkiye şartlarında geliri olmayan Suriyeli göçmenlerin özellikle sosyal yardımlar aracılığı ile yaşamını sürdürmektedir.
- Ankara’da Suriyeli göçmenlerin çalışma hayatına ilişkin sorunların başında uzun çalışma saatleri ve düşük ücret ile çalıştırma gelmektedir. Göç sonrası birçok Suriyeli göçmen işverenler tarafından ucuz işgücü fırsatı olarak görülerek asgari ücretin altında, günlük çok düşük ücretler karşılığında uzun çalışma saatleriyle istihdam edilerek işverenler tarafından istismar edilmektedir.
- Ankara’da birçok işveren göçmenlerin geçimlerini sağlamaya amacıyla çalışma zorunda olması durumunu istismar ederek Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmını kayıt dışı (sigortasız) olarak, beden ve kol gücü gerektiren, işverenlerin çalıştırmak için işçi temin etmekte zorlandığı ağır iş koşullarında çalıştırmaktadır.
- Suriyeli göçmenlerin akademik niteliklerin tanınmaması ve eğitimlerine uygun istihdam fırsatı bulamaması özellikle eğitilmiş Suriyeli göçmenlerin düşük ücretle vasıfsız olarak istihdam edilen işçilere dönüştürülmesine neden olmaktadır. Bu durum eğitilmiş Ankara ilinde ikamet eden Suriyeli göçmenlerin psikososyal olarak olumsuz etkilenmesine neden olarak uyum sürecini olumsuz olarak etkilemektedir.
- Araştırmada Ankara’da doğan ve genç yaş grubunda yer alan Suriyeli göçmenlerin zamanla Türkçe konuşabilme düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir. Suriyeli göçmenler arasında Ankara’da doğan ve eğitim hayatına katılım sağlayan çocukların Türkçe düzeylerinin iyi olduğu; ancak kendi öz dilleri olan Arapça konuşma ve iletişim kurma konusunda sıkıntılar yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmanın nitel görüşmelerden elde edilen bulgulara Ankara ilinde ikamet eden Suriyeli göçmenlere yönelik olarak eğitim hizmetleri noktasında kısa ve uzun vadeli eğitim politikaların oluşturulmasında geç kalındığı, göçmenlere

yönelik eğitim sistemin oturmasında ve geliştirilmesinde gecikmelerin yaşanmasının göç sürecinin ilk yıllarında sorunların oluşmasına sebep olduğu anlaşılmaktadır.

- Suriye’den göç eden ve Ankara ilinde doğan Suriyeli göçmen çocukların yaşadıkları travmatik göç süreçlerinde dikkate alınarak, uzmanlar tarafından gerekli eğitim müfredat düzenlemelerin hazırlanmasında gecikilmesi ve bu düzenlemelerin göçmen çocukların özel durumları dikkate alınarak okullarda sağlıklı bir şekilde uygulanmaması uyum sürecini olumsuz etkileyen önemli bir eğitim sorunudur.
- Ankara’da Suriyeli göçmen nüfusunun yoğun olduğu bazı mahallelerde yer alan okullarda Suriyeli göçmen öğrencilerin sayısının Türk öğrenci sayısından fazla olması Suriyeli göçmen çocukların Türkçe öğrenimlerini ve eğitim kalitesini olumsuz etkilenmektedir.
- Suriyeli göçmen çocukların göç sonrası Ankara’da eğitim hayatın katılım süreçlerinde okullarda gerekli uyum çalışmalarından yararlandırılmadan eğitimlerine ara sınıflardan başlamak zorunda kalması hem göçmen çocukları hem de Türk çocuklarını olumsuz olarak etkilemektedir.
- Suriyeli göçmen çocukların okullaşma oranı yükseltilmeye çalışılsa da Ankara’da özellikle kız çocukların okullaşma düzeyleri istenen seviyelere henüz ulaşamamıştır.
- Ankara’da çocuk işçiliği yapmak zorunda bırakılan Suriyeli göçmen çocukların eğitim hayatı dışında kalmaktadır.
- Ankara’da kayıt dışı olarak ikamet eden ve kayıtlarının bulunduğu illerin dışında gayri resmi olarak izinsiz olarak bulunan Suriyeli göçmenler acil sağlık hizmetleri haricindeki sağlık hizmetlerine erişiminde sorunlar yaşanmaktadır.
- Suriyeli göçmenler kanser, diyaliz vb. uzun süreli tedavi süreçleri gerektiren durumlar karşısında sağlık giderlerini karşılamakta zorlanmaktadır.
- Suriye’den Türkiye’ye gerçekleştirilen travmatik göç sürecinin özellikle kadınlar ve çocuklarda psikososyal sorunların meydana gelmesine neden olduğu ve halen etkilerinin devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Suriyeli

göçmenlerin psikososyal sorunların devam etmesi uyum süreçlerini olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır.

- Suriyeli göçmenlerin “geçicilikten kalıcılığa” doğru evirilen göç sonrası süreçte hukuki olarak geçici koruma statüsünden kaynaklı olarak hem yerel halkın hem de Suriyeli göçmenler arasında sorunlar yaşanmasına sebep olmaktadır. Geçici koruma statüsü ile beraber Suriyeli göçmenlerin geçicilik üzerine kurulmuş olan statü belirsizliği uzun vadeli uyum çalışmalarını ve göçmenlerin gelecek planlamalarını olumsuz etkilemektedir.
- Ankara’da bulunan Suriyeli göçmenlerin bir kısmının sosyal hizmet çalışmalarına nasıl ulaşacağını bilmemekten kaynaklı olarak ya da başvurma konusundaki çekingenliklerinden dolayı sosyal hizmet çalışmalarından yararlanamamaktadır.
- Suriyeli göçmenlerle ilgili olarak siyasi emeller doğrultusunda gerçekleştirilen olumsuz siyasi söylemler; Ankara’da ikamet eden vatandaşlar ile Suriyeli göçmenleri arasında kurulan ilişkilere zarar vererek göçmenlerin ötekileştirilmesine, tepkisel davranışların ve önyargıların artmasına neden olarak uyum sürecinin olumsuz olarak etkilenmesine yol açmaktadır.
- Suriyeli göçmenler hakkında Facebook, Twitter, Instagram vb. sosyal medya hesaplarından paylaşılan göçmen karşıtı provakatif söylemler, görseller, videolar ve yazılar göçmenler hakkında bilgi kirliliğine sebep vererek Ankara’da ikamet eden vatandaşlar ile Suriyeli göçmenler arasındaki önyargı, olumsuz tutum ve davranışların sergilenmesine neden olmaktadır. Sosyal medya platformları ve medyada bir takım gruplar tarafından olumsuz algı yaratma girişimleri Türk halkının Suriyeliler hakkında önyargı oluşturarak, göçmen karşıtlığının ve kutuplaşmanın tırmanmasına, yerel halk ile göçmenler arasındaki kutuplaşmayı artırmaktadır.
- Türk vatandaşlarıyla Suriyeli göçmenler arasındaki gerçekleşen münferit olaylar; olumsuz siyasi söylemler, sosyal medyada göçmen karşıtı provakatif söylemler Ankara’da ikamet eden vatandaşlar ile Suriyeli göçmenler arasında çarşıda, pazarda, parkta, işyerinde vd. yerlerde fiziksel ve sözlü olarak saldırganlık ve ayrımcılık içeren davranışlara dönüşmektedir.

- Suriyeli göçmenler hakkında olumsuz algı yaratmak için Suriyeli göçmenlere maaş veriliyor, sınavsız üniversiteye giriyor, elektrik ve su faturası ödemiyo, vergi vermiyo, Türkiye’yi işgal edecekler vb. birçok doğru olmayan bilgi içeren söylemde bulunarak göçmenleri suçlayıcı, hedef gösteren tutum ve davranışlar içerisine girmektedir. Suriyeli göçmenler hakkında yanlış bilgilerin doğru bilgi gibi yayılması Ankara ilinde uyum sürecinin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır.
- Ankara ilinde araştırmaya katılan Suriyeli göçmenlerin, %43,3’ü sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını yeterli/çok yeterli görürken, %44’6’sı ne yeterli ne yetersiz şeklinde görmektedir. Suriyeli göçmen katılımcıların sivil toplum kuruluşların desteklerini yeterli göre düzeylerine göre genel uyum ve sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeyleri istatistiksel olarak farklılık göstermekte ($p<0,05$) olup, farklılığın yeterli görme düzeyleri yüksek olanların lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Suriyeli göçmenlerin sivil toplum kuruluşlarından destek alma süreleri ile kişisel uyum, genel uyum ve karşılaşılan sorun alanlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı, göçmenlerin sivil toplum kuruluşlarından aldıkları desteklerin karşılaşılan sorunlara etki ederek Ankara ilinde uyum süreci üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Suriyeli göçmen katılımcıların Sivil toplum kuruluşlarından destek alma sürelerine ilişkin olarak sivil toplum kuruluşlarının uyum sürecine ilişkin katkılarına katılım düzeyleri istatistiksel olarak farklılık göstermekte ($p<0,05$) olup, farklılığın destek alma süresi yüksek olanların lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Ankara’da Suriyeli göçmenlerin sorunların çözümüne yönelik çalışmalar gerçekleştiren sivil toplum kuruluşları toplumsal kabulün sağlanması ve birlikte yaşamın güçlendirilmesi amacıyla Türk vatandaşlarıyla Suriyeli göçmenler arasında kültürel farklılıklar ve özelliklerin tanınması, kültürler arasında “köprü kurma” görevi üstlenmekte olduğu anlaşılmaktadır.
- Sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmenlerin Ankara’daki yaşamlarında Türkiye’deki ortak yaşam kurallarını ve hukuki yapıyı yeterince bilmemekten

kaynaklanan Suriye’deki kültürel davranışları devam ettirme isteğinde bulunan göçmenlerin sorun yaşamaması adına “yol gösterici” bir rol üstlenmektedir.

- Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerin yeni yaşam alanlarında ihtiyaçların karşılanması ve karşılaşılan sorunların çözülmesi noktasında devletin eksik kaldığı alanlarda Suriyeli göçmenler, devlet ve yerel toplum arasında köprü işlevi üstlenmektedir.
- Ankara’da göçmenlere yönelik çalışmalar yürütmekte olan sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmenlerle Türk vatandaşlarını bir araya getiren toplantı, kahvaltı, gezi, sohbet vb. etkinlik düzenleyerek her iki grup arasında önyargıların ortadan kaldırılması ve karşılıklı olumlu ilişki kurulmasına katkı sağlayarak “arabuluculuk” görevi üstlenerek uyum sürecine destek vermektedir.
- Sivil toplum kuruluşlarının sosyal hayata katılım düzeyleri düşük olan Suriyeli göçmen kadınlara yönelik çalışmaları; Ankara’da ikamet eden vatandaşlar ile ve göçmenler arasında olumlu etkileşimlerin kurulmasını sağlayarak uyum sürecine olumlu katkı sağlamaktadır.
- Sivil toplum kuruluşları Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile işbirliği içerisinde Suriye’den Ankara’ya göç sürecinde aile bireylerinden ayrı düşen aile ferdinin ailenin diğer fertleriyle bir araya getirmesini sağlamaktadır.
- Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerle Türk vatandaşlarının ortak yaşam kültürün desteklenmesi ve toplumsal barışın sağlanması amacıyla sportif, kültürel ve dini faaliyetler gerçekleştirmektedir. Sivil toplum kuruluşları Ankara’da ikamet eden Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinin güçlendirilmesi ve desteklenmesi amacıyla piknik ve halk buluşmaları düzenleyerek uyum sürecine katkı sağlamaktadır.
- Sivil toplum kuruluşları Ankara’da ikamet etmekte olan Suriyeli göçmenlerin daimi ikamet ve konuta erişiminde yaşadığı sorunların çözümünde aktif olarak rol oynadığı, özellikle ev sahipleri ile iletişime geçmekte zorlanan Suriyeli göçmenlerle birlikte ev sahipleri ile görüşmeler gerçekleştirerek yardımcı olduğu, konut bulma konusunda sorunlar yaşayan Suriyeli göçmenlerin acil

konut ihtiyaçlarını kısa ve uzun vadeli konut temin ederek destek çıktığı tespit edilmiştir.

- Ankara’da Suriyeli göçmenlere yönelik alışalar yürüten sivil toplum kuruluşları özellikle özel gereksinimli Suriyeli göçmenlere yönelik konut bulmanın yanında, kiralarını karşılayamayan göçmen kişi ve ailelerin kısa ve uzun vadeli kira giderleri karşılayarak destek vermektedir.
- Ankara’da Sivil toplum kuruluşları özellikle sosyoekonomik durumu yerinde olmayan Suriyeli göçmenlere birinci el ve ikinci el olmak üzere buzdolabı, çamaşır makinesi, halı, yatak, kanepeler, gelinlik vb. gibi temel eşya ihtiyaçlarını sağlayama konusunda destek çıkmaktadır.
- Ankara’da araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşlarının, ihtiyaç sahibi Suriyeli göçmen ailelere yönelik oluşturdıkları giyim ve gıda marketleri aracılığı ile ya da bizzat başvuru/ev ziyaretleri aracılığıyla market kartları, hijyen paketleri, gıda kolileri, bot, mont, yakacak vb. yardımları yaparak destek oldukları, ayrıca imkânları doğrultusunda ihtiyaç sahibi olarak tespit ettikleri Suriyeli göçmen ailelerin faturalarını, kiralarını ve diğer temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla nakdi destek sağlamaktadır.
- Ankara’da araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerin iş olanaklarına erişimi konusunda destek olmakla birlikte göçmenlerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi konusunda da aktif rol oynamaktadır.
- Sivil toplum kuruluşları Ankara’da çalışma hayatına erişim noktasında sorunlarla karşılaşan Suriyeli göçmenlere yönelik meslek danışmanlıkları birimleri kurarak, iş ve mesleki çalışma izinleri, mesleki kurslar sağlama ve kurslara yönlendirme, işe giriş süreçlerine ilişkin olarak CV hazırlama ve iş yerlerinde karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik olarak “yönlendirme ve danışmanlık” rollerini üstlenmektedir.
- Sivil toplum kuruluşları çalışmak isteyen ancak çalışma hayatına erişim sağlayamayan Suriyeli göçmenlerden kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamak amacıyla Ankara’daki işverenlerle görüşüp “arabuluculuk” rolü üstlenerek istihdam edilmesini sağlamaktadır.

- Sivil toplum kuruluşların Suriyeli göçmenlerin çalışma hayatında işverenlerle ya da diğer çalışanlarla yaşanan sorunların çözülmesi, göçmenlerin Ankara ilinde güvenli çalışma koşulları altına alınması adına çalışmalar yürütmektedir.
- Sivil toplum kuruluşları Ankara ilinde Suriyeli göçmenlerin çocukların eğitim sürecinin ve uyum sürecinin desteklenmesi amacıyla Türkçe ve Arapça dil kursu, çocukların sosyalleşmesi amacıyla sportif, kültürel ve dini kurslar vererek uyum sürecini desteklemektedir.
- Sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmen çocukların girebileceği sınavlar konusunda Ankara ilinde danışmanlık hizmeti sağlamaktadır.
- Sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmen çocukların eğitim ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kıyafet, kırtasiye ve eğitim bursları sağlamaktadır.
- Ankara’da araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları göçmen çocukların eğitim sürecine dâhil olmaları amacıyla ailelere danışmanlık ve hak savunuculuğu yaparak teşvik ettiği, okul idarecilerinin tutumu ya da başka nedenler sebebiyle eğitim sürecine dâhil olamayan çocuklarla ilgili olarak gerekli durumlarda ailelerle beraber okullara gidip kayıt işlemlerinin önündeki engelleri ortadan kaldırmaya yardımcı oldukları ve aileleri çocukların eğitim hayatlarına devamlılıklarını sağlamak amacıyla ailelere teşvik yardımları yaptıkları anlaşılmaktadır.
- Sivil toplum kuruluşları özellikle ihtiyaç grubu Suriyeli göçmenlerin sosyal yardımlara bağımlı olarak yaşamalarını sürdürmelerinin önüne geçmek ve kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamak amacıyla Ankara ilinde terzilik, lastik tamiri, kaynakçılık, kuaförlük, pasta imalatı, aşçılık vb. gibi mesleki eğitim ve gelişim kursları düzenlediği ve kurslardan mezun olanları istihdam edilerek çalışma hayatına kazandırılmaktadır.
- Ankara’da araştırmaya katılım sağlayan sivil toplum kuruluşları ihtiyaç sahibi Suriyeli göçmenlerin tıbbi tedavi süreci ihtiyaçlarına ilişkin olarak muayene ücretlerini, ilaç teminini, ulaşım giderlerini, tıbbi cihaz ihtiyaçlarını karşılayarak destek sağlamaktadır.
- Sivil toplum kuruluşları göç sürecinde psikososyal olarak etkilenen Ankara ilinde ikamet eden Suriyeli göçmenlere yönelik olarak kendi bünyelerinde

oluşturdukları psikososyal destek birimlerinde görev alan psikolog, sosyal hizmet uzmanı vb. meslek gruplarından çalışanlarıyla destek sağlamaktadır.

- Sivil toplum kuruluşları tercümanları ve refakatçileri aracılığıyla Suriyeli göçmenlerin Ankara ilinde sağlık hizmetlerine ulaşmalarının önündeki engelleri kaldırarak sağlık hizmetlerinden daha iyi yararlanmalarını sağlamak amacıyla danışmanlık ve rehberlik rollerini üstlenmektedir.
- Suriyeli göçmenlere yönelik çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşları, günlük hayata ve resmi işlemlerde göçmenlerin ihtiyaçları doğrultusunda tercüman desteği sağlamaktadır.
- Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçünün başladığı ilk günden itibaren göçmenlerin ihtiyaçlarına yönelik olarak eğitim, sağlık, çalışma hayatı, sosyal yardımlara erişim ve hukuki süreçler gibi birçok alana yönelik bilgi ihtiyacının karşılayarak, Ankara'daki kamusal hizmetlerden sağlıklı bir şekilde yararlanması amacıyla danışmanlık ve tercümanlık hizmetleri vererek, hizmetlere erişimi kolaylaştırmaktadır.
- Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerin Ankara ilinde okula kaydı nasıl yapılır, hastaneye nasıl gidilir, bankaya nasıl gidilir gibi pek çok resmi işlemlere ilişkin süreçlerin nasıl ilerlediğine ilişkin bilgilendirme, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri vermektedir.
- Sivil Toplum Kuruluşları, Suriyeli göçmenlerin ihtiyaçları doğrultusunda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına, yerel yönetimlere ve diğer sivil toplum kuruluşlarına yönlendirerek Ankara ilinde sosyal hizmet çalışmalarına erişiminde gerekli iş ve işlemlerin yapılması konusunda danışmanlık sağlamaktadır.
- Sivil toplum kuruluşları, Ankara ilindeki Suriyeli göçmenlerin sosyal hizmet ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sosyal hizmet uzmanı, psikolog gibi profesyonel meslek gruplarını istihdam ederek sahadaki çalışmalarında kadına yönelik şiddet, çocuk ihmal ve istismarı, erken yaşta evlilik, enstest, engellik, yaşlılık vb. konularda yaptıkları tespitler doğrultunda gerekli kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde göçmenlere yönelik gerekli sosyal hizmet müdahalelerinde bulunulmasını sağlamaktadır.

- Suriyeli göçmenlerin en büyük sorununun statü belirsizliğinden kaynaklandığını ifade eden sivil toplum kuruluşları Ankara ilinde ikamet eden Suriyeli göçmenlerin statü sorunlarının ortadan kaldırılması ve hukuki statüye erişimlerinin sağlanması amacıyla göçmen politikalarıyla ilgili olarak sosyal politikalara etki edebilecek siyasi parti temsilcilerini, kurum yöneticilerini ve bürokratlara yönelik olarak lobi çalışmaları yapmaktadır.
- Sivil toplum kuruluşları, Ankara ilinde ikamet eden Suriyeli göçmenlere yönelik adli ve hukuki destek sağlamak amacıyla bünyelerinde oluşturdukları birimler aracılığı boşanma, ticari anlaşmazlıklar, hak ihlalleri vb. konularda ücretsiz olarak hukuki danışmanlık vererek hak savunuculuğu rolünü üstlenmektedir.
- Sivil toplum kuruluşları, Ankara’da ilinde ikamet eden Suriyeli göçmenlere yönelik sağlanan ücretsiz baro hizmetlerinin haricinde birlikte çalıştığı avukatlar aracılığı ile dava dilekçelerini hazırlanması, nereye başvuracakları, hangi süreçleri takip edeceği gibi hukuki konularda destek vermektedir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları saha da tespit ettikleri hukuki mağduriyetlerle ilgili hukuki durumları bulunan Suriyeli göçmenleri ilgili mercilere iletmektedir.
- Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlerin bireysel uyum çalışmalarının yanında kamu kurumlarının Suriyeli göçmenlere yönelik uzun vadeli uyum politikalarını sahadan elde ettikleri bilgi birikimleri doğrultusunda politika ve strateji önerilerinde bulunarak göç çalışmalarına yön vermektedir.
- Sivil toplum kuruluşlarının Ankara ilindeki diğer uyum aktörleri olarak adlandırdığımız kurum ve kuruluşlarla insani değerleri ön planda tutarak gerçekleştirdiği çalışmalar göçmenlerin gereksinimlerinin ve sorunlarının daha iyi tespit edilmesine ve çözümlenmesinde yarar sağlamaktadır.
- Sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenler ve diğer göçmen gruplarına yönelik olarak Ankara ilindeki saha çalışmalarıyla her alanda toplumun nabzını tutarak göçmenlerle karar vericiler arasında köprü görevi görmektedir.
- Suriyeli göçmenler, kendilerini güvende hissetmek Ankara ilindeki gelecekleri konusundaki belirsizlik durumundan kurtulmak, Türkiye vatandaşlarının sahip

olduğu haklarından yararlanmak ve Suriye’deki durumunun hala belirsizliğini koruması nedenlerinden dolayı Türkiye vatandaşı olmak istemektedir.

- Sivil toplum kuruluşları, göçmenlerin göç ettiği ülkede kalış süreleri uzadıkça ülkeleriyle bağlantılarının azaldığını, başarılı bir uyum sürecini tamamlayamayan, statüleri gereği yaşanan belirsizlikler yaşamalarından dolayı tekrar ülkelerine dönmek isteyen Suriyeli göçmenlerin bulunduğunu ifade etmiştir. Sivil toplum kuruluşlarına göre Ankara ilinde ikamet eden göçmenlerin özellikle Suriye’de göçe sebep olan iç savaş ortamının olumsuz koşulların ortadan kaldırılarak Suriye’deki yaşam koşulların iyileştirilmesi ve gerekli uluslararası yardımların sağlanması durumunda tekrar Suriye’ye göçün mümkün olacaktır.
- Araştırmaya katılım sağlayan Sivil toplum kuruluşlarına göre Suriyeli göçmenler arasında küçük gruplar şeklinde tekrar Suriye’ye dönüş olsa da büyük çaplı geri dönüşler mümkün değildir; Suriyeli göçmenlerin geri dönme ihtimalinin giderek azalmasından dolayı durumlarının geçicilikten kalıcılığa doğru evirilmektedir. Görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda Ankara ilindeki Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmın Suriye’deki yaşam koşulları iyileştirilse de Suriye’ye dönmek yerine Ankara’daki yaşamlarına devam edeceği anlaşılmaktadır.
- Göçmenlerin gönderilmesi ile ilgili olarak siyasi menfaat elde etmek için yapılan olumsuz siyasi söylemlerin Suriyeli göçmenlerin zorla geri gönderilme korkusu içerisine girmesine neden olarak korku, kaygı, umutsuzluk ve belirsizlik yaşamalarına neden olmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarına göre Suriyeli göçmenlerin Ankara’dan Suriye’ye geri dönüş sürecinin başlaması için Suriye’deki iç savaş sürecinin tamamen bitmesine ve göçmenlerin mal ve can güvenliğinin tahsis edilmesine bağlıdır.
- Sivil toplum kuruluşlarına göre Avrupa ülkelerine göç etmek isteyen Suriyeli göçmenler göç yolculuğunda Avrupa ülkeleri tarafından insan hakları yükümlölüklerini göz ardı ederek kötü muameleye maruz kalmaktadır.
- Sivil toplum kuruluşlarına göre Avrupa ülkeleri Suriyeli göçmenlerinin ülkelerine göç etmemesinin önüne geçmek amacıyla çeşitli fonlarla Türkiye’ye

ekonomik yardımlar sağlayarak göçmenlerin Türkiye’de kalmasını ve Türkiye’ye uyum sağlamalarını desteklemektedir.

5.2. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular ve yapılan gözlemler dâhilinde şu şekilde öneriler getirilebilmektedir:

- Ankara ilinde ikamet eden Suriyeli kadın göçmenlerin toplumdan izole bir şekilde yaşam sürdürmelerinin önüne geçilmesine yönelik olarak kamu kurum/kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilen uyum çalışmalarına katılımları sağlanarak toplumsal iletişim ve etkileşim düzeyleri artırılmalıdır.
- Orta ve ileri yaş grubunda yer alan Suriyeli göçmenlerin toplumsal iletişim ve etkileşim düzeylerinin sınırlı olması uyum sürecini olumsuz olarak etkilemektedir. Bu nedenle Ankara ilinde ikamet eden orta ve ileri yaş grubunda yer alan Suriyeli göçmenlere yönelik olarak sivil toplum kuruluşları ve diğer uyum aktörleri tarafından uyum çalışmalarına önem verilmelidir.
- Ankara ilinde ikamet eden Suriyeli göçmenlerin belli semt ve mahallelerde yerel halk ile iletişim ve etkileşim içerisine girmeden izole bir şekilde yaşamalarına neden olan gettolaşmanın önüne geçilmelidir.
- Suriyeli göçmenlerle Ankara ilinde ikamet eden vatandaşlarının ortak yaşam kültürün güçlendirilmesi, desteklenmesi ve toplumsal barışın sağlanması amacıyla sportif, kültürel, dini faaliyetlerin ve halk buluşmalarının sayıları artırılarak karşılıklı sağlıklı ilişkiler kurulması sağlanmalıdır.
- Kamu kurum/kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği Suriye’den Ankara’ya göç sürecinde aile bireylerinden ayrı düşen aile ferdinin, aile birleşimi sağlamalıdır.
- Suriyeli göçmenlere yönelik çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşları, kamu kurum/kuruluşları ve yerel yönetimler günlük hayatta ve resmi işlemlerde göçmenlerin ihtiyaçlarını kolaylıkla karşılayabilmeleri için Ankara ilinde daha fazla Türkçe dil kursları düzenlemeli ve göçmenlerin ihtiyaçları doğrultusunda tercüman desteği sağlamalıdır.

- Suriyeli göçmen çocukların Ankara ilinde eğitim sürecine dâhil olmaları uyum süreci açısından hayati öneme sahiptir. Bu nedenle sivil toplum kuruluşları, Milli Eğitim Bakanlığı ve diğer uyum aktörleri ile işbirliği içerisinde ailelere eğitim sürecine ilişkin olarak gerekli danışmanlık sağlanarak çocuk işliğı, çocuk evlilikleri vb. nedenlere bağılı olarak eğitim sürecine dâhil olamayan çocuklar eğitim hayatına kazandırılmalı ve bu çocukların devamlılıklarını sağlamak amacıyla eğitim ihtiyaçları (kıyafet, kırtasiye vb.) karşılanmalıdır.
- Milli Eğitim Bakanlığı, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları işbirliğiyle Ankara ilinde ikamet eden Suriyeli göçmen çocukların eğitim sürecine uyumun desteklenmesi amacıyla sportif, kültürel ve dini kurs sayıları artırılmalıdır.
- Ankara ilinde ikamet eden arapça bilmeyen Suriyeli çocuk ve genç göçmenlerin Arapça konuşma ve iletişim kurma becerileri desteklenerek tekrar ülkelerine dönme durumlarında sorun yaşamalarının önüne geçilmelidir.
- Kamu kurum/kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları aracılığı ile Ankara ilinde ikamet eden Suriyeli göçmen çocuklara eğitim alanında danışmanlık hizmeti sağlamalıdır.
- Suriyeli göçmen çocukların yaşadığı travmatik göç süreçleri dikkate alınarak özel olarak desteklenmesi gereken çocuklara yönelik olarak eğitim-öğretim müfredatında gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Göç ve uyum sürecinde psikososyal açıdan olumsuz etkilenen Suriyeli göçmenlere yönelik olarak Ankara ilinde saha alan taramaları yapılarak; kamu kurum/kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla psikolog, sosyal hizmet uzmanı vb. meslek gruplarıyla gerekli psikososyal destek sağlanmalıdır.
- Suriyeli göçmenlerin Ankara ilinde sosyal yardımlara bağımlı olmadan yaşamlarını idame etmeleri amacıyla mesleki eğitim kursları düzenlenmeli ve çalışma hayatına kazandırılması sağlanmalıdır.
- Sivil toplum kuruluşları ve diğer uyum aktörleri tarafından Suriyeli göçmenlere yönelik olarak Ankara ilinde çalışma hayatına erişim konusunda mesleki danışmanlık birimleri kurularak yönlendirme ve danışmanlık sağlanmalıdır.

- Ankara ilinde Suriyeli göçmenlerin akademik nitelikleri tanınmalı ve bu niteliklere uygun istihdam fırsatlarına erişmesi sağlanmalıdır.
- Suriyeli göçmenlerin Ankara ilinde güvenli çalışma koşullarında istihdama katılımlarının sağlanması için çalışma hayatında karşılaşılan sorunların (uzun çalışma saatleri, kayıt dışı çalışma, düşük ücret, ağır iş koşulları vb.) önlenmesi için yoğun Suriyeli göçmen nüfusuna sahip bölgelerde işyeri denetimleri artırılmalıdır. Ayrıca çalışma izinlerine ilişkin sınırlama ve şartlar Suriyeli göçmenlerin yararı gözetilerek yeniden düzenlenmelidir.
- Suriyeli göçmenler, uzun süre tedavi süreci gerektiren sağlık sorunlarının (kanser, diyaliz vb.) çözülmesi için Ankara ilinde psikolojik, sosyal ve ekonomik olarak sivil toplum kuruluşları ve diğer uyum aktörleri tarafından desteklenmelidir.
- Ankara ilinde sivil toplum kuruluşları, Suriyeli göçmenlere yönelik çalışmalarını daha nitelikli hale getirmek için göç alanında eğitim almış sosyal hizmet uzmanı, psikolog gibi profesyonel meslek gruplarını istihdam ederek sosyal hizmet çalışmalarına gereksinim duyan özel gereksinimleri olan göçmenlere yönelik olarak kurum/kuruluşlarıyla (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı vb.), yerel yönetimler ve diğer sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içerisinde gerekli sosyal hizmet müdahalesinde bulunmalıdır.
- Suriyeli göçmenlerle ilgili planlanan uyum çalışmalarına kamu kurum/kuruluşları, yerel yönetim, sivil toplum kuruluşlarının yanında özellikle Ankara ilinde Suriyeli göçmenler tarafından kurulan sivil toplum kuruluşları ve kanaat önderlerinin katılımları sağlanmalıdır. Toplumun kılcal damarlarına kadar ulaşabilen Sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçmen kanaat önderleri ve yerli halkın kanaat önderleriyle olan olumlu iletişim ve etkileşimi artırarak her iki grup arasında köprü görevi üstlenmeli, sorunların ortaya çıkmadan önlenmesini ve çözümlenmesinde daha aktif rol almalıdır.
- Suriyeli göçmenler hakkında Ankara ilinde olumsuz algı yaratmak için (maaş veriliyor, sınavsız üniversiteye giriyor, elektrik ve su faturası ödemiyor vb.) yanlış ya da eksik bilgilerin doğru bilgi gibi aksettirilmesinden kaynaklanan

önyargıların ve provakatif söylemlerin önüne geçilerek, toplumun Suriyeli göçmenler hakkında doğru bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.

- Suriyeli göçmenlerle Ankara ilinde vatandaşlarının birbirine olan mevcut yaklaşımını olumsuz olarak etkileyen münferit olayların önüne geçilmeli ve her iki toplum içerisinde yer alan olumlu örnekler ön plana çıkartılarak uyum süreci desteklenmelidir.
- Suriyeli göçmenler hakkında Facebook, Twitter, İnstagram vb. sosyal medya platformlarından paylaşılan göçmen karşıtı provakatif söylemler, görseller, videolar ve yazılar göçmenler hakkında bilgi kirliliğine sebep vererek yerel halk ile Suriyeli göçmenler arasındaki olumsuz tutum ve davranışların sergilenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle ulusal medyada ve sosyal medya platformlarında yer alan olumsuz algı yaratma girişimlerinin önüne geçilmelidir.
- Suriyeli göçmenlerin ülkelerine zorla gönderilmesi ile ilgili olarak gerçekleştirilen olumsuz siyasi söylemlerin yarattığı (korku, kaygı, umutsuzluk ve belirsizlik) tahribatın önüne geçilerek olumsuz siyasi söylemlerin önlenmeli ve siyasi parti liderlerinin göçmenlerle ilgili açıklamalarında daha dikkatli olmaları sağlanmalıdır.
- Suriyeli göçmenlerin gelecek bir zaman diliminde ülkelerine tekrar dönmesi ihtimali göz önünde bulundurularak geri dönüş sürecine yönelik hazırlık çalışmaları planlanmalıdır.
- Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinin sağlıklı ve başarılı bir şekilde yürütülmesi için Ankara ilinin dinamikleri dikkate alınarak kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları arasında ortak bir bilgi sistemi geliştirilmelidir. Bu ortak bilgi sistemi çerçevesinde Ankara ilindeki mükerrer çalışmalarının önüne geçilerek Suriyeli göçmenlerin beklentileri, gereksinimleri ve sorunları doğrultusunda kaynakların daha sağlıklı, sistematik bir şekilde kısa ve uzun vadeli olarak kullanılması sağlanmalıdır.
- Suriyeli göçmenlere yönelik çalışmalar gerçekleştiren sivil toplum kuruluşlarının hak temelli bir yaklaşımla gerçekleştirmesi sağlanmalıdır.

- Sivil toplum kuruluşlarının Ankara ilindeki çalışmalarının görünürlüğü artırılarak çalışmalarının yerli halkın da katılımının artırılması sağlanmalıdır.
- Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinde önemli bir rol oynamakta olan Ankara ilindeki nitelikli sivil toplum kuruluşları desteklenmeli ve sayıları artırılmalıdır.
- Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmının Ankara ilinde ve Türkiye’de kalıcı olacağı öngörülerek; ulusal ve uluslararası göç düzenlemeleri doğrultusunda statü belirsizliğinin ortadan kaldırılması ve hukuki statüye erişimlerine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Gönüllülerin bağış ve yardımları ile Suriyeli göçmenlere yönelik yardım çalışmalarını sürdüren yürüten Ankara ilindeki sivil toplum kuruluşlarına ulusal ve uluslararası projeler aracılığıyla daha fazla fon yaratılmalıdır.
- Suriyeli göçmenler ve diğer göçmen gruplara yönelik Ankara ilinde çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarında görev alan kişilerin göçmenlere hizmet sağlama noktasında kapasitelerinin artırılması ve daha nitelikli hizmet sağlayıcı hale getirilmesi amacıyla kamu kurum/kuruluşları aracılığı ile eğitim programlarıyla geliştirilmeli ve güçlendirilmelidir.
- Suriyeli göçmenlere yönelik olarak sunulan hizmetlerin ihtiyaç sahibi kişilere ulaşması adına kamu kurum/kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları gerçekleştirdikleri çalışmalarla ilgili olarak Ankara ilinde medya ve diğer iletişim kanalları aracılığı ile hizmetlerini anlatmalıdır.
- Suriyeli göçmenleri tehdit olarak gören Avrupa ülkeleri insan hakları yükümlülükleri çerçevesinde Avrupa’ya göç etmek isteyen Suriyeli göçmenlerin göç yollarında yaşadıkları kötü muamelenin önüne geçerek göç etmek isteyenlere ülkelerinin sınırlarını açmalıdır.
- Avrupa ülkeleri Ankara ilinde ve diğer illerde ikamet eden göçmenlere yönelik uyum çalışmalarına ve Suriye’ye geri dönüş çalışmaların gerçekleşmesi için kamu kurum/kuruluşlarına, yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına ekonomik destek sağlamalıdır.

- Ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının öncülüğünde Suriye’de göçe sebep olan iç savaş ortamının olumsuz koşulların ortadan kaldırılarak Suriye’deki yaşam koşulların iyileştirilmesi için gerekli uluslararası yardımlar sağlanmalıdır.
- Ankara ili başta olmak üzere Türkiye’nin diğer illerinde uyum sağlayamayan Suriyeli göçmenlerin Suriye’ye gönüllü geri dönüşleri teşvik edilmelidir.



KAYNAKLAR

- Abadan, U. N. (2002). *Bitmeyen Göç*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Açıkgöz, R., Yusufoglu, Ö.Ş. (2017). *Mülteci Sorununun Çözümünde Sivil Toplumun Rolü*, Yatkın A. (Ed.) 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu içinde (s. 53-67). Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Adıgüzel, Y. (2016), *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- AFAD (2 Haziran 2021). *Geçici Koruma altındaki Yabancılara İlişkin Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin 2015/8 sayılı Genelge*. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2311/files/2015_8_Gecici_Koruma_altindaki_Yabancilara_Iliskin_Saglik_Hizmetlerinin_Yurutulmesi.pdf
- Akbulut, A. (2021). *Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türkiye Ekonomisine Katılımı ve Entegrasyon Süreci Üzerine Bir Analiz: İzmir İli Örneği* [Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Acar, F. (2019). *Türkiye-Avrupa Birliği Mülteci Politikaları ve Suriyeli Mülteciler* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Aka, D. (2020), *Sivil Toplum Kuruluşlarında Kurumsal İletişim: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (Stgm) Örneği* [Yüksek Lisans Tezi], Selçuk Üniversitesi
- Apan, A. (2018). Türkiye’de ve Avrupa’da Düzensiz Göç Gerçeği: Türk Göç Politikasının Evrimi. *Türk İdare Dergisi*, 90(486), 11-48.
- Apak, E. (2021). *Geçici Koruma Statüsünde Bulunan Yaşlı Suriyelilerin Sorunlarının ve Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi Gaziantep İl Örneği* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Apak, H. (2014). *Suriyeli Göçmenlerin Uyum ve Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Mardin Artuklu Üniversitesi.
- Aslan, G. G. (2018). *Sığınmacılara Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: İstanbul’daki Suriyeli Sığınmacılar Örneği* [Doktora Tezi]. Yalova Üniversitesi.
- Arslan, O. (2001). *Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Bayrak Yayıncılık.
- Aslan, S. (2010). Sivil Toplum: Kavramsal Değişim ve Dönüşüm . *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* , 9 (33),188-212.
- Artan, T., Arıcı, A. (2017). İstanbul’da Yaşayan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarının Değerlendirilmesi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 1(1) , 1-21.
- Atar, Y. (1997). Demokratik Sistemde Sivil Toplumun Fonksiyonu ve Sivil Toplum-Devlet Düalizmi, *Yeni Türkiye Dergisi Sivil Toplum Özel Sayısı*, (18), 98-105

- Ayyıldız, A.A., Karataş, K. (2022). Göçmen ve Mültecilerin Sosyal Uyum Süreçlerinin Göçmenler Tarafından Kurulmuş Sivil Toplum Örgütü Yöneticilerinin Gözünden Değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(3), 913-936.
- Barın, H. (2019). *Türkiye’deki Suriyelilerin Entegrasyonunda Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Ankara Örneği* [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Barın, H. (2015). Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi* , (2) , 10-56.
- Bayrak, H.C. (2018). *Suriyeli Mültecilerin Sosyal Uyumunda Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İzmir Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi.
- Bayraktar, Z. (2014). Geleneğin Aktarımında ve Yaşatılmasında Göçmen Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İzmir Bosna Sancak Kültür ve Yardımlaşma Derneği Örneği. *TÜRK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 193-206.
- Beter, Ö. (2006). *Sınırlar Ötesi Umutlar: Mülteci Çocuklar*, Ankara, Sabev Yayınları.
- Bektaş, İ. (2014), *Sivil Toplum Kuruluşlarında Yönetim ve Yönetim Sorunları*, İstanbul: Semerci Yayınları.
- Boduroğlu, G. (2016). *Kurum Bakımından Ayrılan Bireylerin Yaşamın Düzenlenmesi ve Uyum Sürecinde Karşılaştığı Sorunlar ve Sosyal Destek Kaynakları* [Yüksek Lisans Tezi]. Beyazıt Üniversitesi.
- Bolgun, C. (2022). Sosyal Uyum: Kavramsal Bir Çerçeve. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30. Yıl Özel Sayısı:171-190.
- Bozkaya, Ö., Kıncal, A. (2018). Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Suriyeli Yerinden Edilmiş Kişiler Bağlamında Türkiye’nin Göç Politikasındaki Gelişimin Değerlendirilmesi . *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4 (2) , 90-126.
- Buz, S. (2004). *Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul Mültecilik*. Ankara: SGDD Yayınları.
- Buz, S. (2008). Türkiye’deki Sığınmacıların Sosyal Profili. *Polis Bilimleri Dergisi*, 10 (4), 1-14.
- Buz, S., Dikmen, A. (2021). Zorunlu Göçe Maruz Kalan Bireylerin Psikososyal İyilik Hali . *Toplum ve Sosyal Hizmet* , 32 (1) , 227-250.
- Buz, S. (2021). Londra’daki Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiyeli Göçmenlerin Uyumunu Konusundaki Çalışmalarının Değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , (37) , 603-638.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

- BMMYK ve STK Ortakları, (2003). *Mültecilerin Korunması: STK'lar için Saha El Kitabı*. BMMYK ve STK Ortakları.
- Castles, S., Miller, M.J. (1998) *The Age Of Migration: International Population Movements In The Modern World*. New York: The Guilford Press.
- Çaha, Ö. (2007). *Aşkın Devletten Sivil Topluma: Transandantal*. Plato Film.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi . *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , (17) , 67-91.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Kurumu (2 Kasım 2022). <https://www.csgeb.gov.tr/istatistikler/calismaayatiistatistikleri/resmiistatistikprogrami/yabancilarin-calisma-iz-inleri/>
- Çelik, N., Murat, G. (2014). Türkiye'de İç Göç Sorununa Yeni Bir Yaklaşım: Stratejik İç Göç Yönetimi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi* , 25 (76) , 0-0
- Çevik H. (2022). *Toplumsal İlişkiler ve Göç Politikaları Bağlamında Sosyokültürel Entegrasyon: Ankara'daki Suriyeli Mülteciler Örneği* [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Çiçek A. (2021). *Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal ve Siyasal Entegrasyonu: Adana İli Örneği* [Doktora Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Çorabatır M., Hassa F. (2014). *Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Haklarının Korunması ve Yaşam Koşullarının Arttırılmasında Rol Alan STÖ'lerin Üç Sınır İlindeki Çalışmalarıyla İlgili Örnek Durum Analizi*, Ankara: İltica ve Göç Araştırma Merkezi.
- Dal, B.Ö. (2022). Türkiye'de Mültecilerle Çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarının Devlet ile İlişkisi. *Journal of International Relations and Political Science Studies*, (5), 83-110.
- Dreyden-Peterson, S., (2011), *Refugee Education: A Global Review*, UNHCR Policy Development and Evaluation Service, Geneva.
- Demirdağ, Z. S. (2018). *Suriyeli Mülteci Krizini Yönetmede Türkiye'deki Ulusal Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Denli, M. (2018). *Sivil Toplum Kavramı Bağlamında Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları: TÜSİAD Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Diamond, L. (1994) Rethinking Civil Society: Toward Democratic Consolidation, *Journal Of Democracy*. Vol.5. No.3.
- Diker, N.P., Karan, O. (2021). Suriyeli Mültecilerin Karşılaştıkları Sosyal Dışlanma ve Geliştirdikleri Direniş Taktikleri: Ankara Örneği. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 281-321.

- Doğanay, Ü., Keneş Ç.H. (2016). Yazılı Basında Suriyeli ‘Mülteciler’: Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gerekçelerinin İnşası. *Mülkiye Dergisi*, 40 (1), 143-184.
- Eğitim Reformu Girişimi (07 Ekim 2022). *Türkiyeli, Mülteci ve Göçmen Çocuklar İçin Kapsayıcı Eğitim Çerçevesi Öneren “Bir Arada Yaşamı ve Geleceği Kapsayıcı Eğitimle İnşa Etmek” Başlıklı Araştırma Raporu*. <https://indd.adobe.com/view/6066c857-843a-4d49-b7e9-77f635a950cf>
- Eralan, S.S. (2022). *Birleşmiş Milletler Raporlarında Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar* [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Erdoğan, M.M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.
- Erdoğan, M.M. (2018). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını.
- Erdoğan, M. M. (2019). *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler*. Türk-Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları Merkezi.
- Erdoğan, M.M., Çorabatır M. (2019). Suriyeli Mülteci Nüfusunun Demografik Gelişimi, Türkiye'deki Eğitim, İstihdam ve Belediye Hizmetlerine Yakın Gelecekte Olası Etkileri. https://igamder.org/uploads/belgeler/QUDRA_TURKEY%20RESEARCHREPORT_TR.pdf
- Ergüven, N. S. , Özturanlı, B. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 62,1007-1062.
- Ertürk, D. (2005), *Bireyden Cemaate Sivil Toplum* [Yüksek Lisans Tezi]. Dumlupınar Üniversitesi.
- Eke E. (2018). Türk Kamu Yönetimi Açısından Göç Politikası ve teşkilat Yapısı: Güncel Bir Perspektif, Hasan Hüseyin Aygül, Erdal Eke (Ed.) *21.Yüzyılda Uluslar Arası Göç ve Mülteciler: Bir Türkiye Perspektifi* içinde (37-68), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Geçici Koruma Yönetmeliği (8 Ekim 2022) <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.20146883.pdf>
- Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik (10 Ekim 2021). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/3.5.20168375.pdf>
- Gerni, G. M. (2013). *İlişkilerin Maddi Yönü Sosyal Sermaye ve Örgütsel Boyutu*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Genç, Y. , Ustabaşı G.D., Çöpoğlu, M. (2019). Göç ve Kalkınma İlişkisi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* ,7(18):479-498 .

- Güngör, F., Çölgeçen, Y. (2013). STK'larda Gönüllü Yönetimi ve Motivasyonun Performansa Etkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8, (3), 163-187.
- Güldalı, P.Ş. (2018). *Kayseri'de Yaşayan Eğitim Düzeyi Yüksek Suriyelilerin Sosyo Ekonomik ve Kültürel Sorunları: Toplumsal Kabul ve Uyum Açısından Bir Değerlendirme* [Yüksek Lisans Tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Göç Araştırmaları Derneği (3 Aralık 2020). *Göçmenlerin İstanbul'daki Sağlık Hizmetlerine Erişimlerinin Önündeki Engeller ve Kolaylaştırıcılar Saha Raporu*.https://gocarastirmalariderneği.org/attachments/article/182/GAR_MSF_saglik.pdf
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2016). *2016 Türkiye Göç Raporu*, T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (3 Ekim 2021) *Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı* (2018-2023)
<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/UYUMSTRATEJI/Uyum-Strateji-Belgesi-ve-Ulusal-Eylem-Plani.pdf>
- Göç İdaresi Başkanlığı (10 Kasım 2021). Ankara İli Özelinde Alınan Kararlar Hakkında Duyuru. <https://www.goc.gov.tr/ankara-ili-ozelinde-alinan-kararlar-hakkinda-duyuru>.
- Göç İdaresi Başkanlığı (5 Ocak 2022). *Geçici Koruma*. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Çalışkan, S. (2010). *Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının İnsan Haklarının Korunmasındaki Rolü ve Yargılamaya Toplumsal Katılım* [Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Çorabatır, M., Hassa, F. (2013). *Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler İçin Yaptıkları Çalışmalar ile İlgili Rapor*, Ankara: İGAM.
- İşbilir, A. C. (2021). Sivil Toplum Kuruluşlarının Barış İnşası Fonksiyonları ve Türk STK'larının Barış İnşa Edici Kapasitesi Üzerine Bir Değerlendirme. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 8 (2) , 213-242.
- Jacobsen, K. (2001). *The Forgotten Solution: Local Integration for Refugees in Developing Countries*, (Working Paper No. 45), Geneva: UNHCR New Issues in Refugee Research.
- Kabasakal, M. (2008). *Sivil Toplum ve Demokrasi (Denetçi Yeterlilik Tezi)*. TC. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı
- Katay, A, Yelkikalan, N.(2007). *Sivil Toplum Kuruluşlarında İnsan Kaynakları Yönetimi*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım
- Kamu Denetçiliği Kurumu (1 Temmuz 2021), *2018 Yıllık Raporu*, https://www.ombudsman.gov.tr/yillikrapor/kdk_y%C4%B1llik_rapor2018/files/donloads/kdk_yillik_rapor2018.pdf

- Kanat, S., Zenginoğlu, S. (2017). Avrupa Birliği'nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Yaklaşım ve Politikaları, *Route Education and Social Science Journal*, 4(2),20-32.
- Kalkınma Bakanlığı (2018). *Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara.
- Keleşoğlu, F., Yıldız, R. (2021). Çokkültürcü Sosyal Hizmet Uygulaması ve Eklektik Perspektif . *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(Toplum & Siyaset):193-202.
- Koçak, B., Arslan T.K. (2017). Rize’de Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları: Dernekler. Ali Rıza Saklı, Zeki Karataş (Ed.), Rize Sivil Toplum Kuruluşları Yerel İşbirliği Çalıştayı: Sorunlar, Çözümler ve Gelecek Perspektifleri içinde (s.9-53), Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları
- Kongar, E. (1991). “*Sivil Toplum ve Kültür*”, *Sivil Toplum*, Türkiye Sosyal Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Kızılelmas, F., (2020), Sivil Toplum Kuruluşlarının İnsani Yardım Ulaştırmasında Sığınmacılarla ve Kurumlarla İlişki Biçimi: Düzce Örneği, *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 267-283.
- Korkmaz, A.G. (2018).*İstanbul İlinde Yaşayan Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler, Sosyal Profil, Uyum, Beklenti ve Sorunlar Üzerine Alan Araştırması: Eyüp Sultan ilçesi Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi
- Kurçak, A. K. (2022). *Türk Toplumunda Suriyeli Göçmenleri Kabul ve Uyumda Dindarlığın Rolü (Gaziantep Örneği)* [Doktora Tezi]. Çukurova Üniversitesi
- Mardin, Ş. (2015). *Türkiye’de Toplum ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul
- Mathews, J. (2008). Schooling and Settlement: Refugee Education in Australia. *International Studies in Sociology of Education*, 18(1), 31-32
- Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (10 Şubat 2022) *İzleme Değerlendirme Raporu 2021*. https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_01/27122650_ocak_2021.pdf
- MİPEX (3 Haziran 2022). *Policy Indicators: Key Findings*. <https://www.mipex.eu/key-findings>.
- Mutlu, A. (2016), Türkiye’deki uluslararası göç sorunu ve sivil toplum örgütlerinin durumu. Coşkun Taştan, Ayşe Çolpan Kavuncu (Der.), *Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar* içinde (ss.159-175). Antalya: Polis Akademisi Yayınları.
- ORSAM, (2014), *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi*, Rapor No: 189, Ankara

- Özçürümez, S., İçduygu, A. (2020). *Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme: Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Özer, H. (2008).Günümüz İtibariyle Sivil Toplum Kuruluşlarının İktisadi ve Sosyal Fonksiyonları, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 86-97.
- Özer, Y.Y., Komsuoğlu, A., & Ateşok, Z.Ö. (2016). Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 76–110.
- Öztürk, T., Boyacı, E. (2022). Suriyeli Mülteci Krizinin Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkisine Yansıması: Dünya Sistemleri Analizi Üzerinden Bir Değerlendirme, *Alanya Akademik Bakış*, 6(1),1809-1823.
- Petersen, W. (1958). A General Typology of Migration, *American Sociological Review*, 23 (3), 256-266.
- Ravenstein, E.G. (1885). The Laws of Migration. *Journal of the Statistical Society of London*, 48, 167-235.
- Sağiroğlu, A. Z. (2016),“Türkiye’de Merkezi Göç Yönetimi”, A. Esen ve M. Duman (Ed.) *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* içinde (107–130). İstanbul: WALD
- Saklı, A.R., Karataş Z. (2017), *Rize Sivil Toplum Kuruluşları Yerel İşbirliği Çalıştayı:Sorunlar, Çözümler ve Gelecek Perspektifleri*, Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları
- Salmış, F. (2013). *21. Yüzyıl Sivil Toplumun Şafağı*, Ankara: Yeni Akım Yayınları
- Savran, S., Sat NA. (2019). Ankara’da Suriyeli Göçmenlerin Yer Seçimi Tercihlerinin İncelenmesi ve Bir Etnik Kentsel Adacık Örneği Olarak Önder, Ulubey, Alemdağ Mahalleleri. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 283-302
- Seven, F. (2010). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Yoksullukla Mücadeledeki Roller: Kayseri Örneği* [Yüksek Lisans Tezi].Erciyes Üniversitesi.
- Seyyar, A., Dalı, Ö., (2003). *Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede STK’ların Roller ve Önemleri*, İstanbul: Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayınları
- Seyfi, M. (2016). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Storytelling*. İstanbul: Pales Yayınları.
- Songur A., Demirtaş, İ. (2018). Mültecilere Yönelik İnsani Yardımlar: Türkiye Boyutu. Hasan Hüseyin Aygül, Erdal Eke (Ed.) *21.Yüzyılda Uluslararası Göç ve Mülteciler: Bir Türkiye Perspektifi* içinde (149-176), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Suriye Form Derneği (2 Aralık 2021), *Yıllık Rapor 2021*. <https://tr.syrianforum.org/reports/ yillik-rapor-2020.html>

- Şahin, L., Öztürk M. (2008). Küreselleşme Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları Ve Türkiye'deki Durumu . *Journal of Social Policy Conferences* , 0 (54) , 3-29 .
- Şahinoğlu, M. C. (2020). *Sivil Toplum Kuruluşları (STK) 'nın Dış Politikaya Etkisi: İnsani Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH) Özelinde İnsani Yardım Kuruluşları Örneği* [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Şen, A. B. (2019). *Suriyelilerin Türkiye'ye Sığınma Deneyimi ve Sosyal Hizmet MüdahalesineYönelik Fenomenolojik Araştırma* [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
- Şen, H. (2020). *Zorunlu Göçle Türkiye'ye Gelen Suriyelilerin Entegrasyonu: İstanbul İli Örneği* [Doktora Tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
- Şeker, B.D. (2006). Kente Göç Etmiş Bir Örnekleme Kültüre Uyum Süreçleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 3 (2). 24-29.
- Şimşek, R. (2018), *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Akademisyen Kitabevi
- Tabachnick, B.G., Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*, Boston: Allyn and Bacon.
- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu (2018). *Göç ve Uyum Raporu*.
- Talas, M. (2011). Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi. *Türklük Bilimi Araştırmaları* (29), 387-401.
- Tavas O.E.(2015). *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Yönetimi Stratejisi (Bir Model Önerisi)* [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi
- Tuncay, T. (2018). Sivil Toplumun Kuramsal Çerçevesi I, Tarık Tuncay (Ed.) *Sivil Toplum Örgütleri içinde* (s.4-22). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Tekeli, İ. (2013). *Türkiye İçin STK'lar ve Katılımcı Demokrasi Yazıları*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekindal, S. (2021). *Nicel, Nitel, Karma Yöntem Araştırma Desenleri ve İstatistik*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Türk, G.D.(2016). Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi* , (25) , 145-157
- Türk, E. (2019). Türk Basınında Suriyeli Göçmenlere İlişkin Haberlere Yapılan Yorumların İncelenmesi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (1), 17-30
- Türk Kızılayı (5 Haziran 2022). *Sosyal Uyum Yardım Programı*, <https://kizilaykart.org/suy/tr/index.html>.

- TTB (2014). *Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu*, Ankara: Türk Tabipler Birliği Yayınları.
- UNİCEF (1 Ekim 2021). *Çocuk Hakları Sözleşmesi*. https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDairSozlesme.pdf
- Ulutaş, D., Özden, S. A. (2021). Türkiye’de Düzensiz Göç Alanında Çalışan STK’ların Rollerinin Profesyonellerin Gözünden İncelenmesi. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 21 (1), 40-67.
- Uluslararası Göç Örgütü (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü / Uluslararası Göç Hukuku* (İkinci Baskı) No:31
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013), T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.
- Yalçın, C. (2004), *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yavuz, Ö. (2015). Türkiye’deki Suriyeli Mültecilere Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal ve Etik Temelleri, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12) 30, 265-280
- Yıldırım, A. Şimşek H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S. G. (2020). *Suriyeli Kent Mültecilerinin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Entegrasyonu (Küçükçekmece İlçesi Örneği)* [Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi
- Yıldırım, İ. (2004), *Demokrasi- Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim*, Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yıldırım, S., İyem, C. (2017). Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi* , (2) , 107-126.
- Yıldız, A. (2017). Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 36-67.
- Yılmaz, E. A. (2018). Uluslararası Örgütler ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkiye’deki Suriyelilere İnsani Yardımları. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6 (15), 370-382.
- Yılmaz, E. A. (2019). *2011 Sonrası Türkiye’ye Gelen Suriyelilerin Toplumsal Uyum Süreci ve Sorunları: Aydın İlinde Bir Alan Araştırması* [Doktora Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.



Ek. 1 - SURIYELİ GÖÇMENLERE YÖNELİK ANKET FORMU (TÜRKÇE)

A-Sosyo-Demografik Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz?

a) Erkek b) Kadın

2. Yaşınız

a) 18-24 b) 25-34 c) 35-44 d) 45-54 f) 55-64 g) 65+

3. Medeni durumunuz nedir?

a) Bekâr b) Evli

4. Eğitim durumunuz nedir?

a) Okur Yazar değilim b) Okur Yazarım c) İlköğretim
d) Ortaöğretim(Lise) e) Üniversite f) Lisansüstü

5. Türkçe düzeyinizi genel olarak nasıl değerlendirirsiniz?

← (1) temel (....) (2) orta (....) (3) ileri (....) →

6. Kaç çocuğunuz var?

Yok	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+
-----	---	---	---	---	---	---	---	---	---	-----

7. Ankara'daki çalışma durumunuz nedir?

1) Düzenli ücretli çalışan (....) 2) Yevmiyeli (gündelik) çalışan (....) 3) İşsiz (....)
4) Kendi hesabına çalışan/esnaf (....) 5) Ev Kadını (....) 6) Öğrenci (....)
7) Mevsimsel çalışan 8) Diğer (....)

8. Ailenizin aylık toplam geliri ne kadar?

a) Gelirim Yok b) 01-2000 TL arası c) 2001-5000 TL arası d) 5001 TL ve üzeri

9. Okula devam eden çocuk sayınız?

Yok	1	2	3	4	5	6+
-----	---	---	---	---	---	----

10. Yaşadığınız yer?

a) Apartman (....) b) Müstakil ev (....) c) Gecekondu (....) d) Diğer (....)

11. Hanenizde yaşayan toplam kişi sayısı?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+
---	---	---	---	---	---	---	---	---	-----

12. Ankara'da yaşayan akrabalarınız var mı?

a) Evet b) Hayır

13. Ankara'ya göç etmenizdeki neden nedir?

1. Can güvenliği (....) 4. Akraba ve Tanıdıklarım (....)
2. Daha iyi yaşam koşulları (....) 5. İş İmkânları (....)
3. Kültürel yakınlık (....) 6. Diğer..... (....)

14. Kaç yıldır Ankara'da ikamet etmektesiniz ?

1 yıldan az	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+
-------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	-----

15. Yaşadığınız mahallede tanıdık Suriyeli göçmenler var mı?

a) Evet b) Hayır

B-Uyum Süreci ve Sivil Toplum Kuruluşlarına İlişkin Sorular

1. Aşağıdaki ifadelere ne kadar katıldığınızı belirtiniz

[1]Kesinlikle Katılmıyorum -[2]Katılmıyorum- [3]Kararsızım- [4]Katılıyorum- [5]Kesinlikle Katılıyorum					
1.1	Çocuğum Türkiye vatandaşı çocuklarla aynı okulda eğitim görebilir	(1)	(2)	(3)	(4) (5)
1.2	Bir Türkiye vatandaşı ile aynı işyerinde çalışabilirim	(1)	(2)	(3)	(4) (5)
1.3	Türkiye vatandaşlarının yoğun olarak yaşadığı bir mahalleye yerleşebilirim	(1)	(2)	(3)	(4) (5)
1.4	Bir Türkiye vatandaşı ile arkadaş/dost olabilirim	(1)	(2)	(3)	(4) (5)
1.5	Türkiye vatandaşı birisi ile ortak bir işyeri açabilirim	(1)	(2)	(3)	(4) (5)
1.6	Ailemden birisi Türkiye vatandaşı ile evlenebilir	(1)	(2)	(3)	(4) (5)

2. Suriyeli Göçmenlerin durumu ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz

[1]Kesinlikle Katılmıyorum -[2]Katılmıyorum- [3]Kararsızım- [4]Katılıyorum- [5]Kesinlikle Katılıyorum					
2.1	Suriyeli göçmenler kültürel farklılıklarını devam ettirebiliyor	(1)	(2)	(3)	(4) (5)
2.2	Suriyeli göçmenler dini inançlarını yaşayabiliyor	(1)	(2)	(3)	(4) (5)
2.3	Suriyeli göçmenler Türkiye vatandaşlarıyla Türkçe iletişim kurabiliyor	(1)	(2)	(3)	(4) (5)
2.4	Suriyeli göçmenler temel gıda ve eşya ihtiyaçlarını karşılayabiliyor	(1)	(2)	(3)	(4) (5)
2.5	Suriyeli göçmenler sağlık hizmetlerine ulaşabiliyor	(1)	(2)	(3)	(4) (5)
2.6	Suriyeli göçmenler iş olanaklarına ulaşabiliyor	(1)	(2)	(3)	(4) (5)
2.7	Suriyeli göçmenler eğitim hizmetlerine ulaşabiliyor	(1)	(2)	(3)	(4) (5)
2.8	Suriyeli göçmenler ayrımcılık ve sosyal dışlanma ile karşılaşılıyor	(1)	(2)	(3)	(4) (5)
2.9	Suriyeli göçmenler Türkiye vatandaşlığına sahip olmak istiyor	(1)	(2)	(3)	(4) (5)
2.10	Suriyeli göçmenler seçme ve seçilme hakkına sahip olmak istiyor	(1)	(2)	(3)	(4) (5)
2.11	Suriyeli göçmenler, Türkiye’de kalıcı olmak istiyor	(1)	(2)	(3)	(4) (5)
2.12	Suriyeli göçmenler Türkiye’ye uyum sağlamak için çaba gösteriyor	(1)	(2)	(3)	(4) (5)
2.13	Suriyeli göçmenler, Suriye’ye geri dönmek istiyor	(1)	(2)	(3)	(4) (5)
2.14	Suriyeli göçmenler, Suriye ve Türkiye haricinde başka bir ülkeye göç etmek istiyor	(1)	(2)	(3)	(4) (5)

3. Sivil Toplum Kuruluşlarından ne kadar süre destek aldınız?

1 yıldan az	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+
-------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	-----

4. Sivil Toplum Kuruluşları ile ilgili aşağıdaki ifadelere ne kadar katıldığınızı lütfen belirtiniz

	[1]Kesinlikle Katılmıyorum -[2]Katılmıyorum- [3]Kararsızım- [4]Katılıyorum-[5]Kesinlikle Katılıyorum					
4.1	STK'lar Suriyeli göçmenlerin temel hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlamaktadır	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.2	STK'lar Suriyeli göçmenlerin barınma sorunlarına çözüm bulunmasını sağlamaktadır	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.3	STK'lar Suriyeli göçmenlere ilişkin olumsuz toplumsal söylemlerle mücadele etmektedir	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.4	STK'lar Suriyeli göçmenlere hukuki destek/adli yardım sağlamaktadır	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.5	STK'lar Suriyeli göçmenlerin temel gıda ihtiyaçlarını karşılamasını sağlamaktadır	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.6	STK'lar Suriyeli göçmenlere yönelik Türkçe öğrenimine katkı sağlamaktadır	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.7	STK'lar Suriyeli göçmenlere iletişim/tercüman desteği sağlamaktadır	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.8	STK'lar Suriyeli göçmenlerin yerel halkla sosyal ilişkiler kurmasını sağlamaktadır	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.9	STK'lar Suriyeli göçmen çocukların eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamaktadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.10	STK'lar Suriyeli göçmen çocukların eğitim hayatına uyum sorunlarının çözümüne katkı sağlamaktadır	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.11	STK'lar Suriyeli göçmenlerin mesleki eğitime katkı sağlamaktadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.12	STK'lar Suriyeli göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişimine katkı sağlamaktadır	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.13	STK'lar Suriyeli göçmenlere manevi destek sağlamaktadır	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.14	STK'lar Suriyeli göçmenlerin kendi kültürlerini ifade etmelerini sağlamaktadır	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.15	STK'lar Suriyeli göçmenlerin iş olanaklarına erişimini sağlamaktadır	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.16	STK'lar Suriyeli göçmenlerin kamusal alanlarda yaşadıkları sorunların çözümüne ilişkin danışmanlık sağlamaktadır	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.17	STK'lar Suriyeli göçmenlere yönelik ayrımcılık ve sosyal dışlanma ile mücadele etmektedir	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.18	STK'lar Suriyeli göçmenlerin sosyal hizmetlere erişimine rehberlik etmektedir	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.19	STK'lar Suriyeli göçmenlerin hukuki statü sürecine ilişkin destek sağlamaktadır	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.20	STK'lar toplumsal barışın sağlanmasında katkı sağlamaktadır	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

5. Sivil toplum Kuruluşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik desteklerini yeterli buluyor musunuz?

- a) Hiç yeterli değil b) Yeterli değil c) Ne yeterli, ne yetersiz d)Yeterli e)Çok yeterli



Ek. 2 - SURİYELİ GÖÇMENLERE YÖNELİK ANKET FORMU (ARAPÇA)

استمارة استبيان للمهاجرين السوريين
١. استمارة المعلومات الاجتماعية و الديمغرافية

١. جنسك؟

(أ) ذكر (ب) أنثى

٢. عمرك

(أ) 24-18 (ب) 34-25 (ج) 44-35 (د) 54-45 (و) 64-55 (م) 65+

٣. ما هي حالتك الاجتماعية؟

(أ) أعزب (ب) متزوج

٤. ما هو وضعك التعليمي؟

(أ) لست متعلما (ب) أنا متعلم (ج) التعليم الابتدائي

(د) التعليم الثانوي (المدرسة الثانوية) (هـ) الجامعة (و) الدراسات العليا

٥. كيف تقيم مستواك في تركي بشكل عام؟

(١) أساسي (....) (٢) متوسط (....) (٣) متقدم (....)

٦. كم عدد الأطفال لديك؟

لا شيء 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10+

٧. ما هو وضعك العملي في أنقرة؟

(١) موظف منتظم بأجر (....) (٢) موظف يومي (يومي) (....) (٣) عاطل عن العمل (....)

(٤) صاحب عمل / صاحب عمل حر (....) (٥) ربة منزل (....) (٦) طالب (....) (٧) عامل موسمي (٨) (....) أخرى

٨. ما هو إجمالي الدخل الشهري لأسرتك؟

(أ) ليس لدي دخل (ب) بين 01-2000 ليرة تركية (ج) بين 2001-5000 ليرة تركية (د) 5001 ليرة تركية فأكثر

٩. عدد الأطفال الملتحقين بالمدرسة؟

لا يوجد 1 2 3 4 5 6+

10. أين تعيش؟

أ) شقة (....) ب) منزل منفصل (....) ج) أحياء فقيرة (....) د) أخرى (....)

11. إجمالي عدد الأشخاص الذين يعيشون في منزلك؟

+10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

12. هل لديك أقارب يعيشون في أنقرة؟

أ) نعم ب) لا

13. ما سبب هجرتك إلى أنقرة؟

1. سلامة الحياة (....) 4. الأقارب والمعارف (....)

2. ظروف معيشية أفضل (....) 5. فرص عمل (....)

3. التقارب الثقافي (....) 6. أخرى

14. كم سنة كنت تقيم في أنقرة؟

أقل من سنة 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 +

15. هل هناك مهاجرون سوريون مألوفون في منطقتك؟

أ) نعم ب) لا

ب- عملية الامتثال والأسئلة المتعلقة بالمنظمات غير الحكومية

1. يرجى توضيح مدى موافقتك على العبارات التالية.

[1] لا أوافق بشدة - [2] لا أوافق - [3] لم يقرر - [4] أوافق - [5] أوافق بشدة

1.1 رأي طفلي في التعليم في نفس المكان مثل أطفال تركيا (1) (2) (3) (4) (5)

1.2 يمكنني العمل في نفس مكان العمل مع مالك تركي (1) (2) (3) (4) (5)

1.3 يمكنني الاستقرار في حي يعيش فيه الأتراك بكثافة (1) (2) (3) (4) (5)

1.4 يمكنني أن أكون أصدقاء / أصدقاء مع مواطن تركي (1) (2) (3) (4) (5)

1.5 يمكنني فتح مشروع تجاري مشترك مع أحد المقيمين في تركيا (1) (2) (3) (4) (5)

- 1.6 يمكن لأحد أفراد عائلتي الزواج من مالك تركي (1) (2) (3) (4) (5)
2. إلى أي مدى توافق على العبارات التالية بخصوص وضع المهاجرين السوريين؟
 - [1] لا أوافق بشدة - [2] لا أوافق - [3] لم يقرر - [4] أوافق - [5] أوافق بشدة
- 2.1 يمكن للمهاجرين السوريين الحفاظ على اختلافاتهم الثقافية (1) (2) (3) (4) (5)
- 2.2 يمكن للمهاجرين السوريين ممارسة معتقداتهم الدينية (1) (2) (3) (4) (5)
- 2.3 يمكن للاجئين السوريين التواصل باللغة التركية مع المواطنين الأتراك (1) (2) (3) (4) (5)
- 2.4 اللاجئون السوريون قادرون على تلبية احتياجاتهم الغذائية والسلع الأساسية (1) (2) (3) (4) (5)
- 2.5 يمكن للمهاجرين السوريين الوصول إلى الخدمات الصحية (1) (2) (3) (4) (5)
- 2.6 يمكن للمهاجرين السوريين الحصول على فرص عمل (1) (2) (3) (4) (5)
- 2.7 يمكن للمهاجرين السوريين الوصول إلى خدمات التعليم (1) (2) (3) (4) (5)
- 2.8 المهاجرون السوريون يواجهون التمييز والاستبعاد الاجتماعي (1) (2) (3) (4) (5)
- 2.9 يرغب المهاجرون السوريون في الحصول على الجنسية التركية (1) (2) (3) (4) (5)
- 2.10 المهاجرون السوريون يريدون أن يكون لهم الحق في التصويت والترشح (1) (2) (3) (4) (5)
- 2.11 المهاجرون السوريون يريدون أن يكونوا دائمين في تركيا (1) (2) (3) (4) (5)
- 2.12 يبذل المهاجرون السوريون جهداً للتكيف مع تركيا (1) (2) (3) (4) (5)
- 2.13 اللاجئون السوريون يريدون العودة إلى سوريا (1) (2) (3) (4) (5)
- 2.14 المهاجرون السوريون يريدون الهجرة إلى بلد آخر غير سوريا وتركيا (1) (2) (3) (4) (5)

3. ما هي المدة التي تلقيت فيها الدعم من المنظمات غير الحكومية؟

أقل من سنة 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 +

4. يرجى توضيح مدى موافقتك على العبارات التالية حول المنظمات غير الحكومية
 - [1] لا أوافق بشدة - [2] لا أوافق - [3] لم يقرر - [4] أوافق - [5] أوافق بشدة
- 4.1 يضمن حماية الحقوق والحريات الأساسية للمهاجرين السوريين (1) (2) (3) (4) (5)
- 4.2 تقدم حلولاً لمشاكل الإسكان للمهاجرين السوريين (1) (2) (3) (4) (5)
- 4.3 يصارع الخطابات الاجتماعية السلبية حول المهاجرين السوريين (1) (2) (3) (4) (5)
- 4.4 يقدم الدعم القانوني / المساعدة القانونية للاجئين السوريين (1) (2) (3) (4) (5)
- 4.5 يضمن تلبية المهاجرين السوريين لاحتياجاتهم الغذائية الأساسية (1) (2) (3) (4) (5)

- 4.6 يساهم في تعلم اللغة التركية للمهاجرين السوريين (1) (2) (3) (4) (5)
- 4.7 يقدم دعم التواصل / المترجم الفوري للمهاجرين السوريين (1) (2) (3) (4) (5)
- 4.8 تمكن المهاجرين السوريين من إقامة علاقات اجتماعية مع السكان المحليين (1) (2) (3) (4) (5)
- 4.9 يضمن تلبية الاحتياجات التعليمية للأطفال المهاجرين السوريين. (1) (2) (3) (4) (5)
- 4.10 يساهم في حل مشاكل تكيف الأطفال المهاجرين السوريين مع التعليم (1) (2) (3) (4) (5)
- 4.11 يساهم في التدريب المهني للمهاجرين السوريين. (1) (2) (3) (4) (5)
- 4.12 يساهم في وصول اللاجئين السوريين إلى الخدمات الصحية (1) (2) (3) (4) (5)
- 4.13 يقدم الدعم المعنوي للاجئين السوريين (1) (2) (3) (4) (5)
- 4.14 تمكن المهاجرين السوريين من التعبير عن ثقافتهم (1) (2) (3) (4) (5)
- 4.15 يوفر الوصول إلى فرص العمل للاجئين السوريين (1) (2) (3) (4) (5)
- 4.16 يقدم الاستشارات في حل المشكلات التي يواجهها المهاجرون السوريون في الأماكن العامة (1) (2) (3) (4) (5)
- 4.17 يحارب التمييز والإقصاء الاجتماعي ضد اللاجئين السوريين (1) (2) (3) (4) (5)
- 4.18 توجيه وصول المهاجرين السوريين إلى الخدمات الاجتماعية (1) (2) (3) (4) (5)
- 4.19 يقدم الدعم فيما يتعلق بعملية الوضع القانوني للمهاجرين السوريين (1) (2) (3) (4) (5)
- 4.20 يساهم في ضمان السلام الاجتماعي (1) (2) (3) (4) (5)

5. هل تجد دعم المنظمات غير الحكومية للاجئين السوريين كافياً؟

(أ) غير كافٍ على الإطلاق (ب) غير كافٍ (ج) غير كافٍ أو غير كافٍ (د) كافٍ (هـ) مناسب جداً

Ek. 3 - YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

1. Sivil Toplum Kuruluşunuzdaki görevinizden bahseder misiniz?
2. Suriyeli göçmenler ile yerel halk arasındaki göç sonrası uyum sürecini nasıl değerlendiriyorsunuz?
 - Suriyeli göçmenlerin uyum sürecini zorlaştıran unsurlar nelerdir?
 - Suriyeli göçmenlerin uyum sürecini kolaylaştıran unsurlar nelerdir?
3. Suriyeli göçmelerin göç sonrası uyum sürecinde gözlemlediğiniz uyum sorunları nelerdir?
4. Suriyeli göçmeler ile ilgili tespit ettiğiniz uyum sorunlarıyla ilgili hangi çalışmaları gerçekleştirmektesiniz?
 - Uyum sürecine yönelik çalışmalarda bulunma amacınızı nasıl ifade ediyorsunuz?
 - Suriyeli göçmeleri nasıl tespit ediyorsunuz?
 - Suriyeli göçmeleri nasıl ulaşıyorsunuz?
5. Türkiye'nin Suriyeli göçmelerin uyum süreci ilgili politikaları mevcut insan hakları yükümlülükleriyle uyumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?
 - Suriyeli göçmelerin uyum sürecine yönelik eksik gördüğünüz politikalar nelerdir?
 - Suriyeli göçmelere yönelik politika çalışmalarına nasıl katkı veriyorsunuz?
6. Sivil Toplum Kuruluşlarının Suriyeli göçmenlerin göç sonrası uyum sürecindeki rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz?
7. Suriyeli göçmelere yönelik uyum çalışmalarında diğer (belediyeler, kamu kurumları vb.) uyum aktörleriyle nasıl işbirliği yapmaktasınız?
8. Suriyeli göçmelerin geleceğini nasıl görüyorsunuz?
 - Türkiye'deki geleceğini nasıl görüyorsunuz?
 - Ankara'daki geleceğini nasıl görüyorsunuz?



Ek. 4 - ETİK KURUL KARARI ÖRNEĞİ

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARARI

PROTOKOL NO: 2021/96

ARAŞTIRMA BAŞLIĞI	Suriyelilerin Uyum Sorunlarının Çözümünde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Ankara İli Örneği
ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	1- Nitel ve Nicel Araştırma – Tanımlayıcı Araştırma 2- Doktora Tez Çalışması
ARAŞTIRMACILAR	1- Sorumlu Araştırmacı : Gökhan BODUROĞLU 2- Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Recep ÇELİK
KARAR	Etik Yönden Onay Verilmiştir.

TARİH
27.10.2021



Ek. 5 - ÖZGEÇMİŞ

İlköğrenimini Çorum/Sungurlu’da ve orta öğrenimini Ankara’da tamamladı. 2013 yılında Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü’nden mezun oldu. Ankara Yıldırım Beyazıt Sağlık Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Politikaları ve Uygulamaları Bölümü’nden yüksek lisans derecesi aldı. Yalova Üniversitesi Lisansüstü Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet doktora programını “Suriyeli Göçmenlerin Uyum Sorunlarının Çözümünde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Ankara İli Örneği ” başlıklı tez çalışmasıyla tamamlamıştır. 2013-2018 yılları arasında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde sosyal çalışmacı olarak görev yaptı. 2018 yılından beri Hitit Üniversitesi Sungurlu Meslek Yüksekokulu’da öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır.

YAYIN VE ESERLER

Boduroğlu G. (2023). İstismar Mağduru Çocuklara Yönelik Çocuk İzlem Merkezlerinin Önemi, İçinde Esin Tüccar (Ed.) *Çocuklarda İhmal ve İstismar* (s.215-232). İstanbul: Efe Akademi Yayınları

Boduroğlu G. (2022). Türkiye’de Bakım Gereksinimi Olan Engelli Bireylere Yönelik Kurum Temelli Hizmetleri, İçinde Gamze Ebru Çiftçi, Gökhan Boduroğlu (Ed.) *Engellilik ve Yaşam* (s.313-325). Ankara: Orion Yayınevi